

การรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตา

นางสาววันทนีย์ อารีรอบ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาสังคมศึกษามหาบัณฑิต

สาขาวิชาสังคมวิทยา ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2555

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทคัดย่อและแฟ้มข้อมูลฉบับเต็มของวิทยานิพนธ์ตั้งแต่ปีการศึกษา 2554 ที่ให้บริการในคลังปัญญาจุฬาฯ (CUIR)

เป็นแฟ้มข้อมูลของนิสิตเจ้าของวิทยานิพนธ์ที่ส่งผ่านทางบัณฑิตวิทยาลัย

The abstract and full text of theses from the academic year 2011 in Chulalongkorn University Intellectual Repository (CUIR) are the thesis authors' files submitted through the Graduate School.

BODY IMAGE PERCEPTION OF BLIND THAI ADOLESCENTS

Miss Wantanee Areerob

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts Program in Sociology

Department of Sociology and Anthropology

Faculty of Political Science

Chulalongkorn University

Academic Year 2012

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นไทยที่พิการ
ทางสายตา

โดย

นางสาววันทนีย์ อารีรอบ

สาขาวิชา

สังคมวิทยา

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

รองศาสตราจารย์ ดร.จูนี เทียนไทย

คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยเป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบริหารธุรกิจ

.....คณบดีคณะรัฐศาสตร์
(ศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย ยาวะประภาษ)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(อาจารย์ ดร.กุลยา พิเศษฐ์สังฆการ)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร.จูนี เทียนไทย)

.....กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ประสิทธิ์ สวาสดีญาติ)

วันทนีย์ อารีรอบ: การรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตา.
(BODY IMAGE PERCEPTION OF BLIND THAI ADOLESCENTS) อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์
หลัก: รศ.ดร.จูลณี เทียนไทย, 154 หน้า.

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาถึงการรับรู้เรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตา 2) ศึกษากระบวนการรับรู้ที่มีผลต่อการได้มาซึ่งภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตา 3) ศึกษาถึงแหล่งปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตา และ 4) สามารถแบ่งประเภทกลุ่มภาพลักษณ์ทางร่างกายที่ได้จากวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตา โดยเป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยเทคนิคการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม จากวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตา ที่พิการมาแต่กำเนิดและตาบอดสนิท เป็นหญิงและชาย ที่มีอายุระหว่าง 13 - 21 ปี จำนวน 30 คน

ผลการศึกษาพบว่า การรับรู้เรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตา แบ่งได้เป็น 2 กลุ่ม คือ 1.การรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายที่เกิดจากการมองจากส่วนประกอบของร่างกาย (Parts of Body) และ 2.การรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายที่เกิดจากการมองส่วนประกอบของร่างกายรวมเข้ากับบุคลิกภาพ (Parts of Body and Personality) โดยกระบวนการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตา คือ การได้ยินและการสัมผัส ซึ่งภาพลักษณ์ทางร่างกายดังกล่าว ได้รับอิทธิพลจากแหล่งปัจจัยภายนอก ได้แก่ ครอบครัว กลุ่มเพื่อน ครู หนังสือเสียง หนังสือเบรลล์ และสื่อมวลชน ทั้งนี้ความสามารถในการรับรู้และการทำความเข้าใจภาพลักษณ์ทางร่างกายขึ้นอยู่กับการปลูกฝังและการผลักดันให้เกิดการเรียนรู้ตั้งแต่วัยที่เริ่มมีพัฒนาการ นอกจากนี้ สามารถแบ่งกลุ่มภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตาได้เป็น 8 กลุ่ม ประกอบไปด้วย การอธิบายลักษณะทางกายภาพของร่างกาย การเสริมแต่งร่างกาย ภาพลักษณ์ทางร่างกายที่ได้จากการสัมผัส การมองภาพรวมของภาพลักษณ์ทางร่างกาย ภาพลักษณ์ทางร่างกายที่ได้จากการให้คุณค่าทางสังคม การอธิบายภาพลักษณ์ทางร่างกายผ่านคุณลักษณะพิเศษทางร่างกายของบุคคล ภาพลักษณ์ทางร่างกายที่เกิดจากการได้ยิน และภาพลักษณ์ทางร่างกายที่เกิดจากการเปรียบเทียบกับรูปทรงเรขาคณิต

ภาควิชา.....สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา.....ลายมือชื่อนิติติ.....
สาขาวิชา.....สังคมวิทยา.....ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....
ปีการศึกษา.....2555.....

5380729724 : MAJOR SOCIOLOGY

KEYWORDS : BODY IMAGE / PERCEPTION / BLIND / ADOLESCENTS

WANTANEE AREEROB : BODY IMAGE PERCEPTION OF BLIND THAI ADOLESCENTS.

ADVISOR : ASSOC. PROF. CHULANEE THIANTHAI, Ph.D., 154 pp.

The purposes of this study were: (1) to examine the perception of the understanding of Thai blind adolescents about their body image, (2) to determine external factors influencing this perception, (3) to investigate the development of this perception, and (4) to classify the perception reported. This study used a qualitative research design using an in-depth interview and participant observation. Participants were 30 blind Thai adolescents aged between 13 -21 years, both male and female.

Results showed that body image perception of Thai blind adolescents can be divided into two subthemes: 1) the perception of specific body parts and 2) the perception the composition of these parts and personality. This perception was developed through sensory input and past learning experiences, influenced by external influences such as families, peer groups, teachers, audio books, Braille books, and mass media. Lastly, body image perception of Thai blind adolescents could be divided into 8 groups: body composition, body image enhancement, tangible physical appearances, overall body appearance, social values contributing to body appearance, personal uniqueness (i.e. birthmarks), and body image developed from auditory input and geometrical analogy. When compared with the perception of adolescents without disabilities, both similarities and distinctiveness were found in body image perception Thai blind adolescents.

Department : .....Sociology and Anthropology..... Student's Signature.....

Field of Study : ..Sociology..... Advisor's Signature.....

Academic Year : 2012.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สำเร็จลุล่วงได้ด้วยความสามารถของ รองศาสตราจารย์ ดร.จูลินี เทียนไทย อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ซึ่งได้เป็นผู้ที่คอยให้คำแนะนำ สนับสนุน การทำวิจัยในครั้งนี้ด้วยความเอาใจใส่ ให้กำลังใจและคอยช่วยเหลือผลักดันให้ต่อสู้กับอุปสรรคต่างๆ อย่างเสมอมา ผู้วิจัยมีความซาบซึ้งในความเมตตากรุณาของท่านเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ ดร.กฤษยา พิธิษฐสังฆการ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รองศาสตราจารย์ประสิทธิ์ สวาสดีญาติ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่กรุณาให้ข้อเสนอแนะ ตรวจสอบแก้ไขวิทยานิพนธ์แก่ผู้วิจัยในครั้งนี้

ขอขอบพระกลุ่มตัวอย่างไม่ว่าจะเป็นน้องที่พิการทางสายตาและผู้ปกครอง ที่ให้ความร่วมมือในการเก็บข้อมูลเป็นอย่างดี อีกทั้งการทำวิจัยในครั้งนี้จะไม่ประสบความสำเร็จหากปราศจากความร่วมมือของกลุ่มตัวอย่างทุกท่าน และขอขอบพระคุณโรงเรียนสอนคนตาบอดกรุงเทพสำหรับสถานที่ที่ผู้วิจัยได้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของงานจิตอาสาจนนำมาสู่การทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้

ขอบคุณ คุณพรทิพย์ บัวรับพร เจ้าหน้าที่ประจำภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา รวมทั้งเจ้าหน้าที่ห้องสมุดและเจ้าหน้าที่คณะรัฐศาสตร์ทุกคนที่ให้ความช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกตลอดเวลาที่ได้ศึกษาที่คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ขอบคุณเพื่อนๆ ทุกคน ที่ผู้วิจัยไม่สามารถเอ่ยนามได้ทั้งหมด ที่คอยช่วยเหลือเป็นกำลังใจ ช่วยปลอบใจ ช่วยให้คำแนะนำในทุกๆ ด้าน เป็นอย่างดีเสมอมา และขอขอบพระคุณครอบครัว พรหมจิตติพงศ์สำหรับกำลังใจ ให้คำปรึกษา และให้ความเอ็นดูผู้วิจัยตลอดการศึกษาทำวิทยานิพนธ์ครั้งนี้

ที่สำคัญที่สุด คือ ขอขอบพระคุณครอบครัวของข้าพเจ้า โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คุณพ่อและคุณแม่ที่ยอมเสียสละทุกอย่าง ท่านทั้งสองเป็นผู้ที่อยู่เบื้องหลังในการให้ความสนับสนุน ผลักดันและให้กำลังใจ จนทำให้ผู้วิจัยสามารถก้าวผ่านอุปสรรคต่างๆ ไปได้ด้วยดี จนประสบความสำเร็จในวันนี้

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฎ
บทที่	
1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	6
1.3 ขอบเขตในการวิจัย.....	6
1.4 คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย.....	7
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	9
2 แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	10
2.1 แนวความคิดเกี่ยวกับภาพลักษณ์ทางร่างกาย (Body Image).....	11
2.1.1 ความหมายของภาพลักษณ์ทางร่างกาย.....	11
2.1.2 แหล่งที่มาของการเกิดภาพลักษณ์ทางร่างกาย.....	14
2.1.3 ความสำคัญของภาพลักษณ์ทางร่างกาย.....	17
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับวัยรุ่น (Adolescence).....	17
2.2.1 ความหมายของวัยรุ่น.....	17
2.2.2 การแบ่งช่วงวัยของวัยรุ่น (Stages of Adolescence).....	19
2.2.3 พัฒนาการของวัยรุ่น (Adolescent Development).....	21
2.2.3.1 พัฒนาการทางร่างกาย.....	21
2.2.3.2 พัฒนาการทางสติปัญญา.....	21

บทที่	หน้า
2.2.3.3 พัฒนาการทางอารมณ์.....	23
2.2.3.4 พัฒนาการทางสังคม.....	24
2.3 แนวความคิดเกี่ยวกับผู้พิการทางสายตา (The Blind).....	25
2.3.1 คำจำกัดความ “ผู้พิการทางสายตา”.....	25
2.3.2 การรับรู้ของผู้พิการทางสายตา.....	27
2.3.3 อิทธิพลของความพิการทางสายตาที่มีผลต่อพัฒนาการ.....	28
2.4 ทฤษฎีการรับรู้ (Perception).....	30
2.4.1 ความหมายของการรับรู้.....	30
2.4.2 องค์ประกอบของการรับรู้.....	33
2.4.3 การรับรู้และการเกิดกระบวนการความคิดรวบยอดของผู้พิการทางสายตา (Perception and Conceptual Processes of the Blind).....	34
2.5 ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์.....	35
2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	37
2.7 กรอบแนวความคิดงานวิจัย.....	45
3 ระเบียบวิธีวิจัย.....	47
3.1 ประเภทของการวิจัย.....	47
3.2 สถานที่เก็บข้อมูล.....	47
3.3 กลุ่มประชากรตัวอย่างและรูปแบบการสุ่มตัวอย่าง.....	48
3.4 วิธีการศึกษา.....	48
3.5 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล.....	49
3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	50
4 ผลการศึกษา.....	51
4.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	51
4.2 ผลการศึกษาที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth interview) จาก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	60

บทที่	หน้า
4.2.1 การรับรู้เรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกาย (Body Image) ของวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตา.....	60
4.2.2 กระบวนการรับรู้ที่มีผลต่อการได้มาซึ่งภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตา.....	64
4.2.3 แหล่งปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตา.....	70
4.2.4 การอธิบายภาพลักษณ์ทางร่างกาย (Body Image) โดยการแบ่งกลุ่ม (Group) ตามการรับรู้ของวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตา.....	81
5 การอภิปรายผล.....	100
5.1 ความเข้าใจเรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกาย (Body Image) ของวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตา.....	100
5.2 กระบวนการรับรู้ที่มีผลต่อการได้มาซึ่งภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตา.....	104
5.3 แหล่งปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตา.....	108
5.4 การแบ่งประเภทตามกลุ่มของภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตา.....	116
6 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ.....	129
6.1 สรุปผลการวิจัย.....	129
6.2 ข้อจำกัดในการวิจัย.....	129
6.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัย.....	135
6.4 ข้อเสนอแนะการทำวิจัยในครั้งต่อไป.....	137
รายการอ้างอิง.....	139
ภาคผนวก.....	146
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	154

สารบัญ

ตารางที่		หน้า
1	แสดงเพศ อายุ ระดับการศึกษา ชื่อโรงเรียน น้ำหนักส่วนสูงปัจจุบัน และค่าดัชนีมวลกาย (BMI) ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ.....	52
2	แสดงความคิดเห็นที่เกี่ยวกับความพึงพอใจในรูปร่างของผู้ให้ข้อมูลสำคัญเรียงจากค่า BMI จากน้อยไปมาก.....	55
3	แสดงอายุ เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ จำนวนบุตร สถานภาพสมรส สถานะความสัมพันธ์ของผู้ให้ข้อมูลสนับสนุน.....	58
5	แสดงการอธิบายภาพลักษณ์ทางร่างกาย.....	82
6	แสดงภาพลักษณ์ทางร่างกายที่ได้จากการสัมผัส จับ ความ (คลำ).....	86
7	แสดงการอธิบายภาพลักษณ์ทางร่างกายผ่านคุณลักษณะพิเศษทางร่างกายของบุคคล.....	93

สารบัญ

ภาพที่

หน้า

1	แสดงขั้นตอนการรับรู้ Perceptual Event ของ Irvin Rock.....	31
---	---	----

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาการวิจัย

ท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงทางด้านต่างๆ ในสังคมยุคปัจจุบัน สิ่งหนึ่งที่คนในสังคมยุคสมัยนี้ให้ความสำคัญมากขึ้นก็คือ ภาพลักษณ์ทางร่างกาย (Body Image) นั้นเป็นเพราะภาพลักษณ์ทางร่างกายเปรียบเสมือนหน้าต่างบานแรกที่น่าเสนอต่อสาธารณะชนภายนอก ซึ่งคนในสังคมหรือบุคคลภายนอกมักจะนำเอาภาพลักษณ์ที่ปรากฏนี้มาประเมินภาพลักษณ์ภายนอกของบุคคลที่พบเจอคนนั้นในเบื้องต้น ดังนั้นจึงทำให้เรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกายกลายเป็นเรื่องที่มีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อบุคคลเป็นอย่างมาก อันส่งผลต่อการที่บุคคลจะสร้างประทับใจครั้งแรกต่อผู้พบเห็นหรือส่งผลต่อความต้องการที่จะทำให้ตนเองเป็นที่ยอมรับในสังคม ภาพลักษณ์ทางร่างกาย ก็คือ ภาพแนวความคิดของบุคคลที่มีต่อร่างกายและเป็นสิ่งที่เกิดจากการได้รับอิทธิพลจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ตลอดจนการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของบุคคลที่ให้ความสนใจเกี่ยวกับรูปร่างของตนเอง ซึ่งภาพลักษณ์ทางร่างกายนี้เป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้อยู่เสมอขึ้นอยู่กับการรับรู้ต่อตนเองของบุคคลนั้นๆ ว่าตนเองมีรูปร่างที่ สูง เตี้ย อ้วน ผอม มีสีผิวขาวดำ เป็นต้น ซึ่งในกรณีการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายที่แตกต่างกันเหล่านี้มันอาจเป็นเพราะ เพศ สภาวะ วัย อายุ วุฒิภาวะ และสภาพร่างกาย เช่น ความพิการ อีกด้วย

จากงานวิจัยของ Chulanee Thianthai (2008: 33-39) ที่เกี่ยวข้องกับศึกษาเรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกาย พบว่า ปัจจัยทางเพศสภาวะ แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างชายและหญิงในเรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกาย ซึ่งผู้หญิงมักมีภาพเกี่ยวกับร่างกายของตนเองต่างไปจากความเป็นจริงหรือมีภาพตามอุดมคติที่คาดหวังไว้ พวกเขาต้องการจะมีรูปร่างที่ผอม ในขณะที่ผู้ชายมีเพียงแค่ต้องการมีกล้ามเนื้อที่สมบูรณ์ สมส่วน นอกจากนี้ผู้หญิงจะมองภาพของร่างกายออกเป็น ส่วนต่างๆ เห็นได้จากความกังวลในแต่ละส่วนของร่างกาย เช่น แขนใหญ่ไป ดวงตาเล็กไป ไม่มีชั้นของเปลือกตา ปากใหญ่ไปกว้างไปไม่ได้ขนาด ขาใหญ่ หรือไม่พอดีกับขนาดตัว หน้าบานไป หูกลาง เป็นต้น ขณะที่ผู้ชายได้ให้ความสำคัญกับภาพรวมทั้งหมดของร่างกายของตนเอง ความสูง ความอ้วน การมีกล้ามเนื้อที่สวยงาม เป็นต้น นอกเหนือไปจากปัจจัยทางเพศสภาวะ ยังมีมิติทางด้านอื่นๆ เช่น มิติทางด้านอายุ ที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับภาพลักษณ์ทาง

ร่างกายของคนในแต่ละวัยที่แตกต่างกัน ตรงนี้จะเชื่อมโยงกับพัฒนาการในแต่ละช่วงวัยของบุคคล กล่าวคือ หากทำการศึกษาเรื่องภาพลักษณ์ในวัยเด็กเรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกายในวัยนี้ยังไม่มี ความชัดเจนมากนัก นั้นเป็นเพราะวัยเด็กแม้ว่าจะเป็นวัยที่มีการเจริญเติบโตในทุกๆ ด้าน แต่ความ สนใจต่อเรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกายยังไม่มีชัดเจนเท่าใดนัก แม้มีความสนใจในร่างกายของ ตนแต่ความสนใจนี้ ก็มีผลต่อความพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจทางร่างกายของวัยเด็กอยู่บ้าง ในช่วง วัยนี้มักจะทำให้ความสนใจต่อเรื่องรอบตัว การเล่น การเข้าสังคมใหม่ เริ่มมีสังคมภายนอก นอกเหนือไปจากครอบครัวของตน หรือแม้แต่การศึกษาเรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกายในวัยชรา ลักษณะของวัยชราตรงข้ามกับวัยเด็ก จากวัยแห่งการพัฒนา กลายเป็นวัยแห่งการเสื่อมโทรม การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายมีการเปลี่ยนแปลงอย่างเห็นได้ชัด ผิวหนังจะแห้งและหยาบ ลักษณะของความชราจะปรากฏอย่างชัดเจน แม้ว่าภาพลักษณ์ทางร่างกายจะมีผลต่อทัศนคติ ความรู้สึกนึกคิดของตนเอง แต่ความสำคัญเรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกายในวัยชรา นั้นมีมุมมองที่ ให้ความสำคัญที่แตกต่างออกไปมิใช่เพื่อความสวยงามหรือเพื่อให้เป็นจุดสนใจต่อบุคคลภายนอก แต่กลับมองว่าเป็นความร่วงโรย ความเสื่อมสมรรถภาพลงของร่างกาย วัยชรามีการดูแลสุขภาพ ร่างกายเพื่อที่จะรักษาสมาดุลของร่างกายต่อภาวะในวัยตนเองมากกว่า ซึ่งจากจุดนี้กลุ่มวัยที่ใ้ ให้ความสำคัญต่อเรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกายเป็นสำคัญนั้นก็คือ วัยรุ่น เนื่องจากวัยรุ่นเป็นวัยที่มี การเจริญเติบโตและมีการพัฒนาทางด้านต่างๆ อย่างรวดเร็ว ประกอบกับการให้ความสำคัญทาง ภาพลักษณ์ทางร่างกายในสังคมปัจจุบันก็ให้ความสำคัญกับเรื่องภาพลักษณ์ภายนอกมาก่อน โดยองค์ประกอบเหล่านี้ล้วนมีผลต่อความสนใจเกี่ยวกับภาพลักษณ์ทางร่างกายทั้งสิ้น

ในมิติของคนที่มีความบกพร่องทางร่างกาย (คนพิการ) การมองภาพลักษณ์ทางร่างกาย ของคนพิการกับคนปกติมักจะมีมุมมองที่แตกต่างกัน มีความตระหนักถึงเรื่องภาพลักษณ์ที่ แตกต่างไป โดยที่คนพิการนั้นอาจจะมองอวัยวะรูปร่างในลักษณะของหน้าที่การทำงานของแต่ละ อวัยวะ เช่น หากมีความพิการแขน ตัวผู้พิการจะพิจารณาว่า เมื่อแขนไม่มีตนเองจะดำรงชีวิต อย่างไร อวัยวะใดจะสามารถนำมาใช้ทดแทนได้ ซึ่งต่างออกไปจากคนปกติที่จะมองว่า แขนมี ลักษณะที่ได้สัดส่วนกับร่างกายหรือไม่ โหน่งหรือเล็กเกินไป เป็นการมองถึงความสวยงามความพึง พพอใจความประทับใจในรูปร่างที่ปรากฏ นอกจากนี้คนพิการจะมองว่า ภาวะความพิการเป็น เรื่องของอุปสรรคในการดำรงชีวิต เพราะความพิการได้เกิดขึ้นมาแล้ว เช่น ไม่มีแขน ไม่มีขา ตา บอด เป็นต้น แม้ความพิการจะก่อให้เกิดความกังวลต่อการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมของพวกเขา แต่ มุมมองที่มีต่อเรื่องภาพลักษณ์ในแบบคนปกติตามที่ได้ยกตัวอย่างข้างต้นนั้น สำหรับผู้พิการแล้ว ถือได้ว่ามิได้เป็นประเด็นแรกหรือประเด็นหลักที่ผู้พิการเองจะพูดถึงเรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกาย

ของตนเช่นเดียวกับที่เกิดขึ้นในคนปกติ ไม่ว่าจะเป็ความต้องการให้เป็นที่ยอมรับจนต้องมีการจัดการทางร่างกายของบุคคล เพื่อสร้างความประทับใจต่อภาพลักษณ์ร่างกาย ซึ่งก็คือ การที่บุคคลมีภาพลักษณ์ในอุดมคติเกี่ยวกับร่างกายของตนเอง (Ideal Body Image) อย่างไร ก็จะพยายามสร้างหรือทำให้มีปรากฏตามภาพที่ตนเองรู้สึกนึกคิดนั้นๆ ต่อไป หรือจะกล่าวให้เข้าใจโดยง่ายก็คือ ภาพลักษณ์ทางร่างกายที่มองเห็นและความรู้สึกที่มีต่อตนเองจะส่งผลกระทบต่อความมั่นใจในตนเอง (Self Esteem) ดังนั้นจะเห็นว่า ไม่ว่าจะเพศชายหรือเพศหญิง วัยหนุ่มสาวหรือในวัยผู้ใหญ่ เป็นต้น ก็ต่างให้ความสำคัญกับภาพลักษณ์ทางร่างกายของตนเอง การมีภาพลักษณ์ทางร่างกายที่น่าพึงพอใจเป็นสิ่งที่ทุกคนมีความปรารถนา เพื่อจะให้เกิดความประทับใจและเป็นที่ยอมรับของคนรอบข้าง ซึ่งความต้องการที่จะเป็นที่ยอมรับจนต้องมีการจัดการทางร่างกายของบุคคลให้เป็นที่ไปตามภาพลักษณ์ทางร่างกายในอุดมคติ (Ideal Body Image) ของคนพิกานั้น คนพิกาก็มักมีมุมมองร่างกายในอุดมคติต่อการมีหรือไม่มีของอวัยวะร่างกายรวมถึงการทำหน้าที่การจัดการทางร่างกายจึงมองไปในลักษณะที่สอดคล้องเพื่อให้ตนสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างปกติ

ภาพลักษณ์ทางร่างกายมีอิทธิพลต่อบุคคลเป็นอย่างมาก เหตุปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อเรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกายมีหลายแหล่ง อาทิ ปัจจัยภายนอก ถือได้ว่ามีส่วนสำคัญต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายที่แตกต่างกันออกไป เช่น กลุ่มเพื่อน ครอบครัว โรงเรียน บริบททางสังคม และวัฒนธรรมในสังคมนั้นๆ รวมไปถึงสื่อต่างๆ ฯลฯ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ล้วนส่งผลต่อความสัมพันธ์ต่อการสร้างภาพลักษณ์ทางร่างกายในคนปกติ ภาพลักษณ์ทางร่างกายสามารถเปลี่ยนแปลงไปได้ตลอดเวลา เพราะเกิดจากการรับรู้และประสบการณ์ของบุคคล ดังเช่นในงานวิจัยต่างประเทศที่พบว่า แหล่งที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์ทางร่างกายในอุดมคติของบุคคลมาจากพ่อแม่ ผู้ปกครอง กลุ่มเพื่อนหรือจากสื่อมวลชน (Maccabe and Ricciardeli, 2003) และในงานวิจัยของ จุลณี เทียนไทย เรื่อง “การเติบโตของวัยรุ่นไทยท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคมกรณีศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างทางเพศในการมองภาพลักษณ์รูปร่างในอุดมคติ” ที่ศึกษาวัยรุ่นไทยอายุ 16-19 ปี พบว่า แหล่งที่มีอิทธิพลต่อเรื่องภาพลักษณ์รูปร่างในอุดมคติ โดยจำแนกตามลำดับจากมากที่สุดไปหาน้อยที่สุด ได้แก่ นิตยสาร รายการโทรทัศน์ กลุ่มเพื่อน ครอบครัว กระแสแฟชั่น ทักษะของเพศตรงข้าม การตระหนักรู้ด้วยตนเอง และความรู้เรื่องสุขภาพ (จุลณี เทียนไทย, 2549) จากผลการศึกษา ทำให้เห็นว่าสภาพแวดล้อมภายนอกมีผลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของตนเองต่อบุคคลเป็นอย่างมาก ซึ่งทั้งหมดนี้ส่งผลให้มีความพยายามที่จะจัดการและดูแลให้ตนเองมีภาพลักษณ์ทางร่างกายตรงกับภาพลักษณ์ภายในใจในอุดมคติ (Ideal Body Image)

อันจะสะท้อนให้เห็นถึงตัวตนที่จะสื่อออกมาต่อบุคคลภายนอกนั่นเอง ในทางกลับกันเรื่องแหล่งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้และประสบการณ์ต่อเรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นพิการทางสายตา นั้น ผู้วิจัยเห็นว่าแหล่งหลักที่มีอิทธิพลนั้น ก็คือ สภาพแวดล้อมรอบตัววัยรุ่นพิการทางสายตา ไม่ว่าจะเป็น ครอบครัว กลุ่มเพื่อน ครูผู้สอนและพี่อาสาสมัคร ที่วัยรุ่นพิการทางสายตาได้มีปฏิสัมพันธ์ จนเกิดการเรียนรู้และรับรู้เรื่องภาพลักษณ์ทางด้านร่างกาย เพราะวัยรุ่นพิการทางสายตา เป็นบุคคลที่ไม่สามารถมองเห็นได้ ดังนั้นการได้มาซึ่งภาพต่างๆ ก็ย่อมต้องอาศัยทักษะอื่นๆ ที่ผ่านการมีปฏิสัมพันธ์เข้ามาช่วย ทั้งนี้แหล่งที่กล่าวมาอาจจะไม่ได้มีเพียงแค่นี้ กล่าวคือ ยังคงเป็นเพียงข้อสันนิษฐานเบื้องต้นของผู้วิจัยที่ต้องการจะศึกษาต่อไป

การศึกษาเรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกายมีการศึกษากันมากขึ้นในสังคมตะวันตกและสังคมตะวันออกเองก็เริ่มมีนักวิชาการให้ความสนใจอยู่บ้าง ตามเหตุผลที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น แต่ความรู้เรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกายนั้นยังมีการศึกษาที่จำกัดอยู่ในกลุ่มของคนปกติ โดยศึกษาในลักษณะความแตกต่างที่หลากหลายกันไป ซึ่งเห็นได้ว่างานแต่ละชิ้นนั้นมุ่งที่จะหาคำอธิบายและสะท้อนความรู้ความเข้าใจของคนในกลุ่มหรือในสังคมนั้นๆ ต่อทัศนะเรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกาย และจากประเด็นนี้เองทำให้ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาภาพลักษณ์ทางร่างกายในกลุ่มอื่นที่แตกต่างออกไปนั่นก็คือ ผู้พิการทางสายตา หรือ คนตาบอด ซึ่งเหตุผลคือ ในการอธิบายภาพลักษณ์ทางร่างกายของคนปกติเราสามารถให้ประสาทสัมผัสทางสายตาในการสำรวจรูปร่างทางร่างกายได้ ซึ่งก็เหมือนการที่เราสามารถตรวจสอบตนเองโดยการส่องกระจก ภาพสะท้อนของกระจกสามารถทำให้เรารับรู้ได้ว่าเรานั้นมีหน้าตา รูปร่างเป็นเช่นไร คนปกติทั่วไปสามารถอธิบายหรือนิยามตนเองกับผู้อื่นได้โดยง่าย ขณะที่ผู้พิการทางสายตาไม่สามารถที่จะอาศัยประสาทสัมผัสทางตาได้อย่างคนปกติ จุดนี้เองทำให้ผู้วิจัยต้องการค้นคว้าและทำความเข้าใจในเรื่องการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของคนพิการทางสายตา

การมองภาพลักษณ์ทางร่างกายของผู้พิการทางสายตา Jersild (1967) กล่าวว่า ทัศนคติที่ของบุคคลอื่นจะสะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติที่มีต่อตนเอง การประเมินตนเองด้วยการตีความจากคนอื่นว่ามีความคิดต่อตนเองอย่างไร บุคคลที่มีความใกล้ชิดคิดถือได้ว่าเป็นผู้มีอิทธิพลต่อกระบวนการสร้างความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเองมากที่สุด แม้ว่าความคิดเห็นดังกล่าวจะเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาตลอดจนสภาพแวดล้อมรอบตัวของบุคคล (Jersild, 1967 อ้างถึงใน แวดวง ทองเจิม, 2540: 3) ดังนั้นปัจจัยสำคัญต่อการรับรู้เรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกายของผู้พิการทางสายตา นั่นคือ สภาพแวดล้อมและสังคม หรือที่เรียกว่า ปัจจัยภายนอก การเรียนรู้เรื่อง

รูปร่างรูปทรงในท้องเรียน การมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น เช่น ครู เพื่อน ครอบครัว เป็นต้น ที่ต้องอาศัยประสบการณ์อันจะก่อให้เกิดภาพลักษณ์ที่เกี่ยวกับตนเองอย่างเข้าใจ ด้วยเหตุปัจจัยที่ผู้พิการทางสายตาสายตาไม่สามารถใช้การรับรู้ทางการมองเห็นได้ ผู้พิการทางสายตาดังกล่าวจึงต้องอาศัยประสาทสัมผัสด้านอื่น เช่น การได้ยิน การสัมผัส ก่อให้เกิดจินตนาการ ทำให้เกิดการรับรู้ในเรื่องต่างๆ รวมไปถึงภาพลักษณ์ทางร่างกาย ดังนั้น เพื่อเป็นการเปิดโลกทัศน์ให้บุคคลอื่นในสังคมได้ทำความเข้าใจในเรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกาย แหล่งที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกาย ที่มีผลต่อการเกิดภาพลักษณ์ทางร่างกายของผู้พิการทางสายตา โดยที่ในการศึกษานี้จะนำมาซึ่งความเข้าใจต่อการที่ผู้พิการทางสายตามีการรับรู้และการสร้างกระบวนทัศน์ต่อภาพลักษณ์ทางร่างกายที่ถือได้ว่าเป็นเรื่องที่สำคัญ ซึ่งงานวิจัยในเรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกายในประเทศไทยนั้นที่ผ่านมาเป็นงานวิจัยที่ศึกษาในเรื่องภาพลักษณ์ทางด้านร่างกายในคนปกติโดยทั้งหมด ส่วนงานวิจัยที่เกี่ยวกับภาพลักษณ์ทางร่างกายของผู้พิการทางสายตาในประเทศไทยยังไม่มีผู้ใดได้ทำงานวิจัยในเรื่องนี้ ซึ่งจากการค้นคว้าเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกาย ผู้วิจัยพบว่า ยังไม่ปรากฏการศึกษาในกลุ่มคนพิการทางสายตาแต่อย่างใด

ด้วยเหตุนี้ในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้จึงต้องนำเอาการศึกษาเอกสารและงานวิจัยในอดีตที่กล่าวถึงเรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกายของคนปกติมาเปรียบเทียบและตั้งเป็นโจทย์ตามแนวความคิด ทฤษฎี เพื่อสร้างฐานของการศึกษาวิจัยในกลุ่มผู้พิการทางสายตา อันจะนำไปสู่การได้มาซึ่งผลการวิจัยและเพื่อตอบคำถามหาข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นในกลุ่มผู้พิการทางสายตาต่อไป ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกทำการศึกษาภาพลักษณ์ทางร่างกายของผู้พิการทางสายตา ในเรื่องการรับรู้ที่มีต่อภาพลักษณ์ทางร่างกายของตนเอง ตลอดจนการได้มาซึ่งภาพลักษณ์เหล่านั้น การศึกษาวิจัยจะทำการศึกษา กลุ่มวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตา มีความพิการทางสายตาดังแต่กำเนิด (ตาบอดสนิท) ที่กำลังศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นถึงตอนปลาย ช่วงอายุระหว่าง 13-21 ปี ซึ่งเป็นกลุ่มผู้พิการทางสายตาที่เป็นนักเรียนในระบบแบบเรียนร่วมกับนักเรียนตาปกติของโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร

การศึกษาครั้งนี้สนใจศึกษากลุ่มประชากรวัยรุ่นเป็นหลักเพราะ เป็นกลุ่มวัยที่มีปฏิสัมพันธ์ มีความสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกครอบครัวมากขึ้น ไม่เหมือนในวัยเด็กที่เด็กจะมีสังคมเพียงแค่ครอบครัว โรงเรียน เพียงเท่านั้น แต่วัยรุ่นยังมีกลุ่มเพื่อนร่วมวัยถือว่ามีสำคัญมากในวัยรุ่น วัยรุ่นจะเลือกเข้าหาเพื่อนของตนมากกว่าพ่อแม่ นอกจากนี้วัยรุ่นยังมีการเลียนแบบและแสวงหาแบบอย่างให้ตนเอง วัยรุ่นเป็นช่วงวัยที่มีการก่อเกิดความสนใจและให้ความสำคัญต่อภาพลักษณ์

ทางร่างกายมากที่สุด โดยมีปัจจัยภายนอกเป็นแหล่งที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายเป็นปัจจัยที่สำคัญ ตามเหตุผลที่ผู้วิจัยได้กล่าวข้างต้น การศึกษาวิจัยเรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นพิการทางสายตาผู้วิจัยต้องการค้นหาคำตอบจากมิติที่หลากหลายอันมีอิทธิพลต่อเรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกายมีความสัมพันธ์อย่างไรกับการได้มาซึ่งภาพลักษณ์เหล่านั้น และผลการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสังคมไทยในการนำไปประยุกต์เพื่อใช้ทำความเข้าใจ และเพื่อเป็นการลดช่องว่างทางความคิดระหว่างคนปกติทั่วไปกับผู้พิการทางสายตาในสังคมได้ดีมากขึ้น

1.2 วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงการรับรู้เรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกาย (Body Image) ของวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตา
2. เพื่อศึกษากระบวนการรับรู้ที่ส่งผลต่อการได้มาซึ่งภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตา
3. เพื่อศึกษาถึงแหล่งปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตา
4. เพื่อสามารถแบ่งประเภทกลุ่มของภาพลักษณ์ทางร่างกาย (Image Grouping) ที่ได้จากการรับรู้ของวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตา

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง การรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตา เป็น การศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งถือได้ว่าเป็นกลุ่มประชากรที่ยังไม่มีการศึกษาในเรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกายในประเทศไทยมาก่อน ซึ่งนั่นอาจจะเป็นเพราะความสนใจและความตระหนักถึงการศึกษารื่องคนพิการทางในสังคมไทยยังถูกจำกัดอยู่ในกลุ่มคนหรือหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งเท่านั้น

การศึกษาวิจัยครั้งนี้กลุ่มประชากรตัวอย่าง คือ วัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตา จำนวน 30 คน ทั้งเพศหญิงและเพศชาย มีความพิการทางสายตามาตั้งแต่กำเนิด (ตาบอดสนิท) ที่กำลังศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายของปีการศึกษา 2555 ที่กำลังศึกษาในระบบ การศึกษาแบบเรียนร่วมในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร ที่พักอาศัยอยู่กับครอบครัว (นักเรียนไป-กลับ) และที่พักอาศัยอยู่ที่โรงเรียนสอนคนตาบอดกรุงเทพ (นักเรียนประจำ) กล่าวคือ วัยรุ่นพิการ

ทางสายตากลุ่มนี้ได้เข้าเรียนในระดับชั้นอนุบาลที่โรงเรียนสอนคนตาบอดกรุงเทพจนถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เมื่อต้องเข้าศึกษาต่อในชั้นมัธยมศึกษา โรงเรียนสอนคนตาบอดกรุงเทพได้ส่งนักเรียนเข้าไปอยู่ในระบบการศึกษาแบบเรียนร่วมของโรงเรียนปกติทั่วไป เป็นการเรียนร่วมกับนักเรียนที่มีสายตาปกติ

สาเหตุที่ผู้วิจัยเลือกกลุ่มวัยรุ่นที่พิการทางสายตา เนื่องจากกลุ่มวัยรุ่นเป็นช่วงที่มีพัฒนาการในทุกด้านที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างเห็นได้ชัดและเป็นช่วงวัยที่เริ่มมีปฏิสัมพันธ์กับสังคมภายนอก เกิดการเรียนรู้และสร้างเสริมประสบการณ์จากสภาพแวดล้อมของตนเองมากขึ้น ซึ่งกล่าวได้ว่าเป็นช่วงวัยที่ต้องมีการปรับปรุงตนเองให้เข้าสภาพแวดล้อมรอบตัวอยู่เสมอ และจากการเปลี่ยนแปลงทางพัฒนาการที่เกิดขึ้นตลอดจนปัจจัยที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้วัยรุ่นเกิดความวิตกกังวลต่อภาพลักษณ์ร่างกาย และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มวัยรุ่นที่พิการทางสายตา ที่หากเราพิจารณาในภาพรวมจะพบว่า วัยรุ่นที่พิการทางสายตามีพัฒนาการทางร่างกายที่ไม่ได้แตกต่างไปจากวัยรุ่นที่มีสายตาปกติทั่วไป แต่เนื่องด้วยความพิการทางสายตาส่งผลทำให้วัยรุ่นที่พิการทางสายตาเกิดความรู้สึกที่ตนเองแตกต่างจากคนที่มีสายตาปกติตามข้อสันนิษฐานของผู้วิจัย ดังนั้นผู้วิจัยจึงเลือกเข้าไปทำการศึกษาค้นคว้าเรื่อง การรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นที่พิการทางสายตา

1.4 คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

ผู้พิการทางสายตา (The Blind) หมายถึง บุคคลที่มีความปกติทางร่างกาย แต่มีความบกพร่องทางสายตาไม่สามารถมองเห็นได้ ทั้งนี้ความพิการที่เกิดขึ้นเกิดจากความผิดปกติทางพันธุกรรมหรืออุบัติเหตุที่เกิดระหว่างการตั้งครรภ์ของมารดาก็ตาม เช่น มารดามีโรคแทรกซ้อนจนทำให้เกิดความพิการทางสายตา เป็นต้น ซึ่งความพิการนี้จะคงอยู่กับบุคคลไปตลอดไม่สามารถรักษาให้กลับมามองเห็นได้

วัยรุ่นที่พิการทางสายตา (The Blind Adolescent) หมายถึง กลุ่มวัยรุ่นที่พิการทางสายตาที่มีอายุอยู่ระหว่าง 13-21 ปี ทั้งเพศชายและเพศหญิง มีความพิการทางสายตาตั้งแต่กำเนิด ไม่สามารถมองเห็นได้เลย (ตาบอดสนิท) ที่กำลังศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นถึงมัธยมศึกษาตอนปลายในระบบการศึกษาแบบเรียนร่วมของโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานครและเป็นนักเรียนที่อยู่ในการดูแลของโรงเรียนสอนคนตาบอดกรุงเทพฯ

ภาพลักษณ์ทางร่างกาย (Body Image) หมายถึง ความรู้ความเข้าใจ ทศนคติ ความรู้สึกนึกคิด จินตนาการที่มีต่อร่างกาย ความต้องการที่จะมีหรือไม่มีเกี่ยวกับร่างกาย รูปร่าง หน้าตา ขนาด การทำหน้าที่และความสามารถของร่างกาย ความภูมิใจในร่างกาย อันเกิดจากประสบการณ์ การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและสิ่งแวดล้อม ซึ่งภาพลักษณ์ทางร่างกายนี้สามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงได้อยู่เสมอ

การรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกาย (Body Image Perception) หมายถึง การแปลความหมายจากสิ่งเร้าที่บุคคลรับรู้ ที่มีต่อรูปร่างร่างกาย โดยเกิดจากการเรียนรู้ตามพัฒนาการ และการรับรู้จากสภาพแวดล้อมภายนอก ซึ่งทั้งหมดขึ้นอยู่กับประสบการณ์ในการรับรู้ของแต่ละบุคคล

ภาพลักษณ์ทางร่างกายในมุมมองของตนเอง (Self Body Image) หมายถึง ภาพลักษณ์ทางร่างกายที่เกิดจากความรู้สึกนึกคิดของตนเองที่มีต่อองค์ประกอบรูปร่างร่างกาย หน้าตา โดยที่บุคคลเชื่อว่าตนเองเป็นเช่นนั้น ซึ่งส่งผลต่อการให้คุณค่า การมองโลกในแง่ดีและความเชื่อมั่นในตนเอง

ภาพลักษณ์ทางร่างกายในอุดมคติ (Ideal Body Image) หมายถึง ภาพลักษณ์ทางร่างกายในจินตนาการของบุคคลที่ต้องการให้มีลักษณะรูปร่าง หน้าตา ตามที่ตนเองมีความปรารถนา

โรงเรียนสอนคนตาบอดกรุงเทพฯ หมายถึง เป็นสถานที่เมื่อหลังเลิกเรียน นักเรียนผู้พิการทางสายตาด้านนักเรียนร่วมจะต้องมาเรียนพิเศษ ทำการบ้าน ก่อนที่จะกลับบ้าน หรือ เข้าหอพัก (ภายในโรงเรียนสอนคนตาบอดกรุงเทพฯ) ซึ่งถือเป็นจุดนัดพบระหว่างเด็กพิการทางสายตากับอาสาสมัคร ในการศึกษาครั้งนี้ถือเป็นสถานที่เก็บข้อมูลของผู้วิจัย

การศึกษาแบบเรียนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสทางการศึกษาให้แก่เด็กพิการสามารถเข้าไปศึกษาในระบบการศึกษาทั่วไป มีการทำกิจกรรมและการเรียนสอนเช่นเดียวกับเด็กทั่วไป

แหล่งที่มาของการเกิดภาพลักษณ์ทางร่างกาย หมายถึง ปัจจัยรอบตัวที่วัยรุ่นพิการทางสายตามีปฏิสัมพันธ์ด้วยในเรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกาย ได้แก่ ครอบครัว กลุ่มเพื่อน คุณครู และอาสาสมัคร สื่อชนิดสัมผัส หนังสือเบรลล์ สื่อวิทยุ สื่อโทรทัศน์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เช่น YouTube, Facebook เป็นต้น

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อทราบถึงข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับภาพลักษณะทางร่างกายในมุมมองของผู้พิการทางสายตา
2. เพื่อทราบถึงแหล่งปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ภาพลักษณะทางร่างกายของผู้พิการทางสายตา
3. เพื่อเป็นข้อมูลที่จะนำมาใช้เป็นแนวทางสำหรับ บุคลากรทางการแพทย์ บุคลากรของสาธารณสุข คุณครูผู้ฝึกสอนคนตาบอด ครอบครัว ตลอดจนหน่วยงานและองค์กรอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ในการสร้างฐานความเข้าใจที่ถูกต้องต่อผู้พิการทางสายตา ตลอดจนการนำไปใช้สำหรับการศึกษาอื่นๆ ในวงกว้างต่อไป
4. เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมองค์ความรู้ทางมานุษยวิทยาการแพทย์ในเรื่องภาพลักษณะทางร่างกายของผู้พิการทางสายตา

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตา” ได้นำแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาใช้ประกอบในงานวิจัย เพื่อเป็นการสนับสนุนและสร้างความชัดเจนในงานวิจัย ดังนี้

2.1 แนวความคิดเกี่ยวกับภาพลักษณ์ทางร่างกาย (Body Image)

2.1.1 ความหมายของภาพลักษณ์ทางร่างกาย

2.1.2 แหล่งที่มาของการเกิดภาพลักษณ์ทางร่างกาย

2.1.3 ความสำคัญของภาพลักษณ์ทางร่างกาย

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับวัยรุ่น (Adolescence)

2.2.1 ความหมายของวัยรุ่น

2.2.2 การแบ่งช่วงวัยของวัยรุ่น

2.2.3 พัฒนาการของวัยรุ่น

2.3 แนวความคิดเกี่ยวกับผู้พิการทางสายตา (The Blind)

2.3.1 คำจำกัดความ “ผู้พิการทางสายตา หรือ คนตาบอด”

2.3.2 การรับรู้ของผู้พิการทางสายตา

2.3.3 อิทธิพลของความพิการทางสายตาที่มีผลต่อพัฒนาการ

2.4 ทฤษฎีการรับรู้ (Perception)

2.5 ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.7 กรอบแนวความคิดงานวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาสำรวจแนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง และกำหนดกรอบความคิดในการวิจัยเพื่อนำไปอธิบายคำตอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1 แนวความคิดเกี่ยวกับภาพลักษณ์ทางร่างกาย (Body Image)

2.1.1 ความหมายของภาพลักษณ์ทางร่างกาย

ภาพลักษณ์ (Image) ตามความหมายในพจนานุกรมกรมไทย ฉบับบัณฑิตยสถาน 2542 ได้ให้ความหมายคำว่าภาพลักษณ์ว่า ภาพลักษณ์ หมายถึง ภาพที่เกิดจากความคิด หรือที่คิดว่าควรจะเป็นเช่นนั้น ซึ่งมีความหมายเช่นเดียวกับคำว่า จินตภาพ (ราชบัณฑิตยสถาน, 2546: 821) ซึ่งในที่นี้จะใช้เพียงคำว่า ภาพลักษณ์เพียงคำเดียว นอกจากนี้แล้วยังมีผู้ให้นิยามความหมายอีก Boorstin (Boorstin, 1964: 184-194 อ้างถึงใน อังคเรศ บุญทองล้วน, 2549: 9) ได้ให้ความหมายของคำว่า ภาพลักษณ์ คือ ความดีเลิศซึ่งไม่ใช่ของจริง จะเห็นได้จากลักษณะที่เป็นการสร้างขึ้นมาจากองค์ประกอบต่างๆ และเป็นสิ่งที่มีความน่าเชื่อถือได้ เป็นภาพที่มองเห็นได้ชัด ดูง่าย เข้าใจง่าย และสามารถเข้าใจได้หลายความหมาย

นอกจากนี้ภาพลักษณ์เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการของความคิดจิตใจ ไม่ได้เป็นเพียงประสบการณ์โดยตรงกับโลกรอบตัวซึ่งเราสัมผัสได้ด้วยตัวเราเองเท่านั้น แต่ยังประกอบจากประสบการณ์ทางอ้อมอื่นที่มนุษย์รับรู้ ซึ่งประสบการณ์เหล่านี้ต้องอาศัยการตีความและให้ความหมายสำหรับตนเองเสมอ ภาพลักษณ์จึงเป็นการแทนความหมายเชิงอัตวิสัย (Subjective Representation) ของสิ่งต่างๆ ที่เรารับรู้มาถ่ายทอดออกเป็นความรู้สึกเชิงตีความหมาย (Interpreted Sensation) หรือความประทับใจจากภาพปรากฏ ความคล้อยคลึงหรือเป็นการแทนความหมายการรับรู้ (Perception) กระบวนการรับรู้อย่างเลือกสรร ตีความ และให้ความหมายต่อสิ่งต่างๆ หรือก็คือ กระบวนการก่อเกิดจินตภาพนั่นเอง (อังคเรศ บุญทองล้วน, 2549: 10)

จากคำจำกัดความและความหมายของภาพลักษณ์ตามแนวคิดข้างต้นนี้ สรุปได้ว่า ภาพลักษณ์ คือ ความรู้สึกนึกคิดของบุคคลซึ่งเกิดจากการรับรู้ประสบการณ์ รวมไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ความประทับใจที่มีต่อสิ่งต่างๆ ซึ่งสามารถเกิดได้ทั้งทางบวกและทางลบ และเมื่อความรู้สึกนึกคิดเรื่องภาพลักษณ์เกิดขึ้นแล้ว ภาพลักษณ์เหล่านี้ก็จะมีผลต่อระบบความคิดต่อตนเองอันก่อเกิดพฤติกรรมที่จะนำไปสู่การแสดงออกของตัวตนในแต่ละคน โดยแต่ละบุคคลจะเก็บสะสมความรู้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่างๆ รอบตัว ตามที่ตนเองได้ประสบและมีความเชื่อว่าจริง เนื่องจากบุคคลนั้นไม่สามารถที่จะรับรู้และทำความเข้าใจกับทุกสิ่งได้ครบถ้วนเสมอไป อาจเกิดภาพ (Image) เพียงบางส่วนหรือในแบบกว้างๆ ซึ่งอาจไม่ชัดเจนแน่นอนพอต่อการยึดถือมาเป็นภาพลักษณ์ของตนเองอย่างถาวรได้

ซึ่งจะเห็นได้ว่าภาพลักษณ์ทางร่างกาย (Body Image) นั้นมีความสำคัญต่อความมั่นคงทางด้านจิตใจของบุคคลเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีความสัมพันธ์โดยตรงกับความรู้สึกภาคภูมิใจ (Self Pride) และความมั่นใจในตนเอง (Self Confident) ของบุคคลที่มีความพึงพอใจภาพลักษณ์ทางร่างกายและจะมีความภาคภูมิใจในตนเอง (Self Esteem) มีความนับถือตนเองสูง ปรากฏจากความวิตกกังวลในการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคม (Grogan, 1999: 180-182) ภาพลักษณ์ทางร่างกายจึงมีอิทธิพลต่อความสามารถของแต่ละบุคคลในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม การที่บุคคลไม่มีความพึงพอใจภาพลักษณ์ร่างกายก็อาจส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลอื่นๆ ในสังคม รู้สึกวิตกกังวลเกี่ยวกับตนเอง มีปัญหาการเข้าสังคม เกิดพฤติกรรมแยกตัวจากสังคม ไม่มีความมั่นใจในตนเองและนำไปสู่ความรู้สึกซึมเศร้า แต่ละบุคคลจะมีพัฒนาการสร้างภาพลักษณ์ทางร่างกายที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งความหมายภาพลักษณ์ทางร่างกายจะครอบคลุมถึงสิ่งที่นักวิชาการให้คำจำกัดความไว้ดังต่อไปนี้

Schilder (1993 อ้างถึงใน อังครเศ บุญทองล้วน, 2539: 10) ได้นิยามคำว่า ภาพลักษณ์ด้านร่างกาย คือ ภาพของร่างกายที่ถูกสร้างขึ้นภายในจิตใจของแต่ละบุคคล ซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตลอดชีวิต

Grogan (1999: 2-3) ได้ให้ความหมาย ภาพลักษณ์ทางร่างกาย คือ มโนทัศน์ที่บุคคลมีต่อรูปร่างของตนเอง ซึ่งเกี่ยวข้องกับประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ภาพลักษณ์ทางร่างกายสามารถเปลี่ยนแปลงไปตามการรับรู้ที่บุคคลได้เปิดรับประสบการณ์ใหม่ๆ

Moore (1992 อ้างถึงใน ชวนพิศ มีสวัสดิ์, 2539: 40) กล่าวว่า ภาพลักษณ์ทางด้านร่างกายประกอบขึ้นจากหลายสิ่ง ได้แก่ ร่างกายภายนอกที่ปรากฏ เช่น ความสูง น้ำหนัก ผิวหนัง ผม เป็นต้น ตลอดจนลักษณะท่าทาง ภาพลักษณ์ทางด้านร่างกายนี้มีผลต่อบุคลิกภาพ การมองตนเอง ความเชื่อและทัศนคติต่อตนเอง ในขณะเดียวกันปฏิกริยาจากบุคคลอื่นๆ ก็มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์ทางด้านร่างกาย

Stuart and Sundeen (1983: 245) ภาพลักษณ์เป็นศูนย์รวมของทัศนคติที่อยู่ในใจได้สำนึกของบุคคลเกี่ยวกับร่างกายตนเอง รวมทั้งการรับรู้ในอดีต ปัจจุบันและความรู้สึกเกี่ยวกับขนาดร่างกาย การทำหน้าที่ลักษณะรูปร่างที่ปรากฏ และศักยภาพทางร่างกายของแต่ละบุคคล ซึ่งภาพลักษณ์นั้นสามารถเปลี่ยนแปลงได้ตามการรับรู้และประสบการณ์ใหม่ของคน

Thompson (1990 อ้างถึงใน กนกกรรณ ศรีศรีช่อम्म, 2551: 7) การรับรู้ ความคิด และความรู้สึก ที่มีต่อภาพลักษณ์ทางร่างกายของตนเอง ที่มีการเชื่อมโยงเข้ากับเรื่องของกรให้คุณค่าในตัวเอง และความมั่นคงทางอารมณ์ของแต่ละบุคคล ไม่ใช่เพียงแค่ภาพลักษณ์ทางร่างกายที่ปรากฏต่อ ภายนอกเท่านั้นแต่ยังรวมไปถึงภาพในใจของบุคคลด้วย

Ruth and Judith (2003 อ้างถึงใน สุชีราพันธ์ ศรีสินทรัพย์, 2549: 20) รูปภาพของร่างกายที่ ปรากฏในความคิดของบุคคล ภาพลักษณ์ประกอบด้วยการมองตนด้านภายนอก ภายใน และ ลักษณะท่าทางของร่างกาย รวมไปถึงความรู้สึกการมีคุณค่า อารมณ์และปฏิกิริยาของบุคคลที่มี ต่อร่างกาย ภาพลักษณ์เป็นสิ่งที่ไม่คงที่ มีการเปลี่ยนแปลงเสมอและอาจไม่ตรงกับความเป็นจริง

จูลี เทียนไทย (2549: 7) ภาพลักษณ์ทางร่างกาย หมายถึง ความรู้สึกและจินตนาการของ รูปภาพร่างกายของบุคคลหนึ่งที่อยู่ภายในจิตใจ จินตนาการที่ทำให้เกิดรูปลักษณ์รูปภาพร่างกาย ของบุคคลนั้นมักได้รับอิทธิพลมาจากประสบการณ์ของบุคคลที่สะสมมาตั้งแต่วัยเยาว์จนถึง ปัจจุบัน เช่น การมองตนเองว่าเป็นคน อ้วน ผอม ดำหรือขาว เป็นต้น ซึ่งรูปลักษณ์ร่างกายใน จินตนาการอาจจะมีความเหมือน หรือแตกต่างไปจากรูปร่างที่แท้จริงของบุคคลนั้นๆ ก็ได้ และการ รับรู้ภาพลักษณ์ร่างกายสามารถเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาได้

ยุพาพิน ศิริโพธิ์งาม (2527 อ้างถึงใน สิริศา ทะปะละ, 2551: 9) ให้ความหมายว่า เป็นภาพใน จิตใจของบุคคลที่มีต่อร่างกายของตน เกิดจากการรับรู้รูปร่าง ลักษณะการทำงานและศัลยกรรม ภาพ ของร่างกาย

นอกจากนี้ ภาพลักษณ์ทางร่างกายของคนเรา ยังเกิดภาพลักษณ์ในอุดมคติเกี่ยวกับ ร่างกายของตนเอง (Ideal Body Image) เป็นความต้องการที่จะให้ตนเองมีรูปร่าง หน้าตา ผอม อ้วน สูง เตี้ย ฯลฯ อันเป็นตัวสะท้อนความเป็นตัวตนออกมาเพื่อผู้อื่นได้พบเห็น โดยสิ่งที่เข้ามา มี อิทธิพลทำให้เกิดภาพลักษณ์ในอุดมคติมีสาเหตุมาจากหลายสาเหตุและจากหลายปัจจัยที่มี ความสัมพันธ์ในการสร้างภาพลักษณ์ทางร่างกายในอุดมคติของบุคคล ซึ่งภาพลักษณ์ทางร่างกาย สามารถเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา โดยสามารถสร้างขึ้นจากการรับรู้และประสบการณ์ที่ได้รับ (Stuart and Sundeen, 1987; Stuart and Larnia, 1998 อ้างถึงใน อนุสรณ์ กันธา, 2545: 12) กล่าวคือ ภาพลักษณ์ทางร่างกายในอุดมคติ (Ideal Body Image) ของบุคคล สามารถแปรเปลี่ยน ไปได้ตลอดเวลาจากประสบการณ์ที่ได้รับจากสังคม ทั้งนี้การสร้างภาพลักษณ์ที่เกิดขึ้นในอุดมคติ (Ideal Body Image) มักจะไม่สอดคล้องกับสภาพร่างกายที่เป็นจริง นั้นเป็นเพราะธรรมชาติของ

คนที่มักเปรียบเทียบสิ่งที่ไม่มีและสิ่งที่เป็นอยู่ (ร่างกาย) กับสิ่งที่อยากมีอยากเป็นหรือร่างกายในอุดมคติ (Sheryl and Marita, 1997: 137) ซึ่งการเปรียบเทียบนี้ได้สร้างความรู้สึกไม่พอใจกับรูปร่างของตนเอง (Body Image Dissatisfaction) และจะนำไปสู่ความพยายามที่จะจัดการทำให้รูปร่างของตนเป็นไปอย่างที่ได้วาดภาพไว้ในใจนั้น เช่น ในผู้หญิงที่ป่วยด้วยโรคมะเร็งเต้านม จะเกิดความไม่พึงพอใจหลังจากที่ตนผ่าตัดเต้านมไปแล้ว (ณัฐพร แสนมีมา, 2551: บทคัดย่อ) เกิดความรู้สึกไม่มั่นใจ อับอายในรูปลักษณ์ของตน ซึ่งเมื่อเกิดความรู้สึกไม่พึงพอใจขึ้นผู้ป่วยก็จะหาวิธีการจัดการกับปัญหาดังกล่าวโดยทำศัลยกรรมตามมา เป็นต้น

จากความหมายที่เกี่ยวข้องกับภาพลักษณ์ทางร่างกายข้างต้น สรุปได้ว่า ภาพลักษณ์ทางร่างกาย (Body Image) ก่อให้เกิดความรู้สึกพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจต่อรูปร่างของตนเอง ความรู้สึกดังกล่าวเกิดจากการรับรู้เกี่ยวกับลักษณะรูปร่างของตน ซึ่งแต่ละบุคคลนั้นจะมีการรับรู้รูปร่างของตนเองได้จากหลายทางที่แวดล้อมอยู่รอบตัวบุคคล ไม่ว่าจะเป็นการมองรูปร่างของตนเองโดยมีทัศนคติที่ดี การมีความมั่นใจในตนเองและมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อบุคคลรอบข้าง ขณะเดียวกันการรับรู้รูปร่างของบุคคลที่ตรงกับความเป็นจริง บุคคลกลับมีความรู้สึกไม่พอใจในร่างกายของตนเอง เช่นเดียวกับบุคคลที่มีการรับรู้รูปร่างของตนเองบิดเบือนไปจากความเป็นจริงนั้นเป็นเพราะเกิดความรู้สึกไม่พอใจในร่างกายของตนเอง จนเกิดความวิตกกังวล ไม่มีความมั่นใจในการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ ในสังคม จนมีความมั่นใจในตนเองในระดับต่ำ อย่างไรก็ตามภาพลักษณ์ทางร่างกายถือเป็นสิ่งที่ไม่หยุดนิ่งตายตัว มีการเปลี่ยนแปลงตามพัฒนาการของช่วงชีวิตอยู่ตลอดเวลา ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอิทธิพลจากประสบการณ์ของแต่ละบุคคลนั่นเอง

2.1.2 แหล่งที่มาของการเกิดภาพลักษณ์ทางร่างกาย

แหล่งที่มาของการเกิดภาพลักษณ์ทางร่างกายสามารถจำแนกมุมมองของบุคคลได้ 2 มุมมอง คือ ภาพลักษณ์ในมุมมองของตนเองและภาพลักษณ์ในมุมมองของคนอื่น

ภาพลักษณ์ในมุมมองของตนเอง (Self Image) เป็นภาพลักษณ์ที่เกิดจากความคิดและความเชื่อของบุคคลที่มีต่อองค์ประกอบของตนเอง ไม่ว่าจะเป็นรูปร่าง หน้าตา บุคลิกภาพและการแสดงออกทางพฤติกรรมและอารมณ์ เป็นภาพที่บุคคลคิดและเชื่อว่าตนเองเป็นอย่างไร แล้วส่งผลต่อการกระทำและการปฏิบัติตนของบุคคลนั้นๆ (เพ็ญศรี โพธิ์อุบล, 2529: 28-41) ภาพลักษณ์ตนเองจึงเปรียบเสมือนภาพที่บุคคลส่องดูตนเองในกระจกเงา แล้วคิดว่าตนเองเป็นเช่นไร ตามที่แต่ละบุคคลจะให้คุณค่าความคิดและความเชื่อของตนเอง โดยบุคคลที่มีภาพลักษณ์ของตนเองดี ก็จะมี

สามารถมีการแสดงออกที่เหมาะสม มีความเชื่อมั่นในตนเอง สามารถเคารพตนเองและผู้อื่นได้มี การมองโลกในแง่ดีและมีแรงจูงใจมุ่งสู่ความสำเร็จ

ภาพลักษณ์ในมุมมองของบุคคลอื่น (Image from the others) เป็นภาพที่เกิดจากบุคคล อื่น สิ่งที่ปรากฏ การแสดงออก การกระทำ หรือผลงานของสิ่งใดๆ ซึ่งอาจจะเป็นบุคคล สิ่งของหรือ หน่วยงาน ภาพลักษณ์ในมุมมองของบุคคลอื่นมีความสำคัญในทางธุรกิจ การตลาด การโฆษณา และการประชาสัมพันธ์ ดังเช่นที่ได้พบเห็นในหน้าหนังสือนิตยสารตลอดจนตามรายการโทรทัศน์ ต่างๆ

นอกจากการจำแนกภาพลักษณ์ของบุคคลตามมุมมองทั้ง 2 กล่าวคือ มุมมองจากตนเอง (Self Image) และมุมมองจากบุคคลอื่น (Image from the others) แล้ว ภาพลักษณ์ทางร่างกาย ยังสามารถจำแนกตามสภาพการณ์ปรากฏ ได้แก่ ภาพลักษณ์ที่เป็นจริง (Real Image) ภาพลักษณ์ ในอุดมคติ (Ideal Image)

ภาพลักษณ์ที่เป็นจริง (Real Image) เป็นภาพที่บุคคลรับรู้ถึงสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วจาก ประสบการณ์ที่ได้รับ หรือกล่าวได้ว่า เป็นภาพที่บุคคลคิดและเชื่อมโยงองค์ประกอบของตนเองว่า ตนเองมีคุณลักษณะเป็นเช่นไร ซึ่งอาจเป็นโครงสร้างทางร่างกาย น้ำหนัก ส่วนสูง การแต่งกาย ภาวะสุขภาพจิต ที่เกิดจากกิจกรรมต่างๆ ตามการรับรู้ของแต่ละบุคคลว่าเกิดขึ้นจริงใน สถานการณ์นั้นๆ หากบุคคลนั้นมีภาพลักษณ์ของตนเองดี บุคคลนั้นจะมีการกระทำการแสดงออก และการปฏิบัติตนเป็นไปในทางที่ดีเหมาะสม เป็นที่ยอมรับในสังคม สามารถปรับตัวเข้ากับ สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปและสามารถยอมรับผลจากการปฏิบัติของตนเองได้

ภาพลักษณ์ในอุดมคติ (Ideal Image) สามารถเรียกได้หลากหลายว่า ภาพลักษณ์ที่พึง ปรารถนา ภาพลักษณ์ที่พึงประสงค์หรือภาพลักษณ์ที่ต้องการ เป็นภาพที่บุคคลคาดหวังหรือ ต้องการให้เกิดขึ้นเป็นเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดและตนเองจะพยายามบรรลุไปให้ถึง ภาพลักษณ์ ในอุดมคติจึงเป็นภาพที่บุคคลคาดหวังหรือตั้งเป้าหมายไว้ มุ่งหมายเพื่อให้เกิดขึ้นกับตนเองหรือ คาดหวังว่าตนเองจะเป็นเช่นไรซึ่งบุคคลที่มีภาพลักษณ์ของตนเองดี บุคคลนั้นจะมีความมุ่งมั่นให้ เป็นไปตามที่ตนเองคาดหวังไว้และพยายามผลักดันตนเองให้บรรลุตามที่ตั้งเป้าหมาย (Strasen, 1992: 40)

จากงานวิจัยของจุลณี เทียนไทย (2549: 60-73) กล่าวว่า ภาพลักษณ์รูปร่างในอุดมคติ (Ideal Body Image) ของวัยรุ่นชายเน้นหล่อ ต้องสูง ผอม มีกล้ามเนื้อพอประมาณ ช่วงบนเหมือนทรง

สามเหลี่ยมกลับหัว ซึ่งเป็นลักษณะรูปร่างของชาวตะวันตก ส่วนวัยรุ่นหญิงทุกคนเน้น ต้องสูง ขาว ผอม หุ่นดี และสวยแบบสากล คือ จมูกโด่ง ตาสองชั้น ริมฝีปากบาง สิ่งที่ร้องลงมาจากหน้าตา คือ เรื่องของบุคลิกภาพ งานวิจัยยังพบว่า ทั้งวัยรุ่นชายและหญิงมีความเชื่อที่เป็นมายาคติที่ไม่ตรงกับความเป็นจริง โดยวัยรุ่นหญิงเชื่อว่าฝ่ายชายชอบหญิงที่ผอม แต่ความจริงผู้ชายชอบผู้หญิงที่มีร่างกายสมส่วน เพราะผอมเกินไปจะทำให้ไม่มีหน้าอก ส่วนฝ่ายชาย เชื่อว่าผู้หญิงชอบให้มีมัดกล้ามเนื้อ แต่ความจริงผู้หญิงจะดูที่นิสัยและบุคลิกมากกว่า โดยมองว่าคนที่มึนกล้ามเนื้อเป็นผู้ใช้แรงงาน ใช้แต่กำลังไม่ใช่สติปัญญา ซึ่งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาพลักษณ์ที่เป็นอุดมคติของวัยรุ่นเกิน 50% ได้รับวัฒนธรรมมาจากตะวันตก โดยอันดับแรก 24.4% มาจากรูปร่างและบทความในนิตยสารต่างประเทศที่แปลมาเป็นภาษาไทย ร้องลงมา 22.24% มาจากโทรทัศน์ เช่น จากภาพยนตร์ ละคร ทั้งในและต่างประเทศ มีวีสิตีวิดีโอและรายการแฟชั่น อันดับที่สาม 19.36% มาจากกลุ่มเพื่อนที่หยอกล้อเปรียบเทียบกับรูปร่างตนเองกับเพื่อนด้วยกัน อันดับที่สี่ 17.23% มาจากสมาชิกในครอบครัว มีการติชม ล้อเลียน อันดับที่ยี่ห้า 7.28% มาจากกระแสแฟชั่นนิยมจากอินเทอร์เน็ต และอันดับที่หก 4.24% มาจากอิทธิพลของเพศตรงข้ามในแง่ของคู่รัก นอกจากนี้ 5.22% มาจากความรู้สึกของตนเองที่มีต่อสภาพร่างกายและ 1.34% ได้รับความรู้จากห้องเรียนและหน่วยงานจากสาธารณสุข ซึ่งภาพลักษณ์ที่เป็นจริงและในอุดมคติสามารถเกิดขึ้นควบคู่กันไปได้ โดยก่อนที่จะกำหนดภาพลักษณ์ในอุดมคติ (Ideal Body Image) ขึ้นได้ จำเป็นต้องทราบภาพลักษณ์ที่เป็นจริง (Real Image) ก่อน ว่ามีสภาพเป็นอย่างไร มีจุดเด่น จุดด้อย จุดบกพร่องใดบ้าง ซึ่งภาพลักษณ์ในอุดมคติอาจเป็นภาพเหมือนหรือแตกต่างจากภาพลักษณ์ที่เป็นจริงขึ้นอยู่กับกรทำให้คุณค่า ความต้องการพื้นฐานหรือเป้าหมายของบุคคลนั้น นอกจากนี้ การที่บุคคลมีภาพลักษณ์เกี่ยวกับรูปร่าง (Body Image) ต่อตนเองยังขึ้นอยู่กับองค์ประกอบต่างๆ ดังที่กล่าวมาแล้ว

ดังนั้น การเกิดภาพลักษณ์ทางร่างกายจึงขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายๆ ปัจจัย ภาพลักษณ์ทางร่างกายก็มีหลายมุมมองไม่ว่าจะเป็นภาพลักษณ์ที่เป็นจริง (Real Image) และภาพลักษณ์ในอุดมคติ (Ideal Image) ซึ่งการเกิดภาพลักษณ์ทางร่างกายนี้หากเรารู้และสามารถแยกความแตกต่างได้ว่าอย่างไรเป็นภาพลักษณ์ที่เป็นจริงและอย่างไรที่เรียกว่าภาพลักษณ์ในอุดมคติ เราก็จะสามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับความเป็นจริงได้

จากแนวคิดเกี่ยวกับภาพลักษณ์ทางร่างกาย ทำให้ทราบถึงความหมาย ขอบเขต ตลอดจนปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดภาพลักษณ์ทางร่างกาย ซึ่งในส่วนนี้ผู้วิจัยต้องการนำเสนอ

ประเด็นนิยามของภาพลักษณ์ทางร่างกายของคนปกติ เพื่อใช้ในการศึกษาเปรียบเทียบที่จะสร้างความเข้าใจเรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นนพิกการตาทางสายตา

2.1.3 ความสำคัญของภาพลักษณ์ทางร่างกาย

เนื่องจากภาพลักษณ์ทางร่างกายเปรียบได้กับมุมมองของบุคคลที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับร่างกายภายนอกที่ปรากฏ ซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับความรู้สึก ความคิด ภาพลักษณ์ทางร่างกายอาจมีผลต่อพฤติกรรมของบุคคลได้ หากบุคคลประเมินรูปร่างลักษณะภายนอกแล้ว มีความรู้สึกพึงพอใจกับภาพลักษณ์ทางร่างกายของตนเอง ทำให้มีความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าแสดงออก สามารถมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นได้ดี โดยที่ไม่ทำให้บุคคลเกิดพฤติกรรมที่เป็นปัญหาในการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม ในทางตรงกันข้ามหากบุคคลนั้นมองภาพลักษณ์ทางร่างกายของตนเองในแง่ลบจะทำให้บุคคลนั้นไม่มีความเชื่อมั่น จะเห็นได้ว่าภาพลักษณ์ทางร่างกายของบุคคล มีผลต่อการสร้างความกังวลในบุคคลนั้นๆ ดังนั้น ภาพลักษณ์ทางร่างกายจึงเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้บุคคลมีอัตมโนทัศน์ไปในทิศทางใด โดยเชื่อมโยงกับการให้คุณค่าในตนเอง ความรู้สึกเหนือผู้อื่นหรือความไม่เท่าเทียมการยอมรับหรือการปฏิเสธตนเองดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่า ภาพลักษณ์เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในการประเมินคุณค่าตนเอง (Thompson, 1999 อ้างถึงใน อนุสรณ์ กัณธา, 2545: 12)

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับวัยรุ่น (Adolescence)

2.2.1 ความหมายของวัยรุ่น

“วัยรุ่น” ภาษาอังกฤษตรงกับคำว่า “Adolescence” ที่มีรากศัพท์เดิมมาจากภาษาละตินว่า “Adolescere” มีความหมายว่า เจริญเติบโตสู่วุฒิภาวะ การที่เด็กจะมีวุฒิภาวะไม่ใช่เจริญเติบโตแต่ทางร่างกายเท่านั้น แต่จิตใจก็เจริญออกงามตามไปด้วย นั่นคือจะต้องมีพัฒนาการทั้ง 4 ด้านไปพร้อมๆ กัน ได้แก่ ร่างกาย อารมณ์ สติปัญญา และสังคม (สุรางค์ จันทน์เอม, 2521: 19)

องค์การอนามัยโลก (World Health Organization: WHO) ได้ให้ความหมายของวัยรุ่นว่าเป็นวัยรุ่นหนุ่มสาวที่มีอายุระหว่าง 10-19 ปี เป็นวัยที่มีพัฒนาทางร่างกาย มีวุฒิภาวะทางเพศ มีพัฒนาทางจิตใจ โดยมีการเปลี่ยนแปลงจากเด็กไปสู่ผู้ใหญ่ เริ่มประสบกับปัญหาต่างๆ ทาง

สุขภาพตลอดจนเสี่ยงต่อความเจ็บป่วยที่เกิดจากอุบัติเหตุและความเสี่ยงอื่นๆ (Who, 2012: online)

นอกจากนี้คำว่า “วัยรุ่น” ได้มีนักวิชาการได้ให้ความหมายไว้ดังต่อไปนี้

สุพัตรา สุภาพ นักสังคมวิทยา (2543: 16) กล่าวว่า วัยรุ่น หมายถึง วัยที่เปลี่ยนแปลงจากวัยเด็กไปสู่วัยผู้ใหญ่เป็นวัยที่ย่างเข้าสู่ความเป็นหนุ่มเป็นสาว เป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งมีผลต่อความเจริญทางด้านอื่นๆ ด้วย

ส่วนนักจิตวิทยา กล่าวถึง วัยรุ่น ในต่างๆ ทัศนะ ดังนี้

ประยูรศรี สุยะศุนานนท์ (2521: 99) วัยรุ่น หมายถึง วัยที่ระยะของต่อมไร้ท่อต่างๆ ได้เจริญเติบโตจนสามารถผลิตฮอร์โมนเพศ เพื่อช่วยพัฒนาลักษณะเพศชั้นที่สองให้เจริญยิ่งขึ้นและอวัยวะต่างๆ ที่เกี่ยวกับเพศก็เจริญเติบโตเต็มที่ มีวุฒิภาวะทางเพศอย่างสมบูรณ์พร้อมที่จะเป็นบิดามารดาได้

สุรางค์ จันทน์เอม (2521: 20) วัยรุ่น คือ วัยที่สิ้นสุดความเป็นเด็ก เป็นวัยที่จะเข้าไปสู่ความเป็นผู้ใหญ่ ที่ไม่มีขีดเส้นที่แน่นอนว่าเริ่มต้นเมื่อไหร่ และสิ้นสุดเมื่อไหร่ แต่กำหนดจากการเปลี่ยนแปลงทางร่างกายและรูปร่างเป็นสำคัญ เช่น เด็กผู้หญิง เราจะถือเอาเมื่อเริ่มมีประจำเดือนและมีขนตามที่ลับ เด็กผู้ชายถือเอาตอนที่เริ่มมีน้ำกาม เป็นต้น

โดยรวมนักจิตวิทยามองว่า “วัยรุ่น” (Adolescence) เป็นสภาวะที่จะต้องมีการปรับตัวต่อสิ่งแวดล้อมใหม่ๆ รวมทั้งจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมแบบเด็กไปสู่พฤติกรรมของผู้ใหญ่ ซึ่งแต่ละสังคมจะเป็นตัวกำหนดแบบฉบับแห่งพฤติกรรมเหล่านั้น

ดังนั้นคำว่า “วัยรุ่น” (Adolescence) จึงหมายถึง การเจริญเติบโตไปสู่วุฒิภาวะ โดยมีพัฒนาการที่เจริญออกงามทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ พัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์ สติปัญญา และสังคม เป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งภายในและภายนอกทำให้วัยรุ่นจึงเป็นวัยที่มีความสำคัญต่อบุคคลในการที่จะเป็นผู้ใหญ่ต่อไป หากจะนับการเริ่มต้นของความเป็นวัยรุ่นตามลักษณะพัฒนาการ สิ่งที่เห็นได้ชัดเจนว่าช่วงวัยรุ่นเริ่มต้นแล้วก็คือ การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายภายนอก เช่น ความสูง ผิวหนัง รูปร่างหน้าตา ฯลฯ และการเปลี่ยนแปลงภายในร่างกาย เช่น สมอองพัฒนาเต็มที่ ฮอร์โมนเพศเริ่มทำงาน ฯลฯ พร้อมๆ กับการเปลี่ยนแปลงลักษณะพัฒนาการด้านอื่นๆ เช่น ทางอารมณ์ ค่านิยม ความสนใจ สังคม การแสวงหาเอกลักษณ์ ฯลฯ

ช่วงความเป็นวัยรุ่นในหลายทศวรรษที่ผ่านมาเกณฑ์การกำหนดช่วงอายุของวัยรุ่นนั้นก็คือ 12-18 ปี แต่ในปัจจุบันจากสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้ช่วงอายุความเป็นวัยรุ่นไปขยายออกไป คือ ตั้งแต่อายุ 12-25 ปี โดยนักจิตวิทยาได้ให้เหตุผลว่า เด็กในยุคนี้นี้ต้องอยู่ในสถาบันการศึกษานานขึ้น การเป็นผู้ใหญ่ที่จะพึ่งพาตนเองได้ทางเศรษฐกิจนั้นก็ต้องยืดเวลาออกไป (ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2545: 329) การใช้เกณฑ์อายุในการตัดสินวัยรุ่นอาจเป็นเกณฑ์ที่ผิดพลาดได้ เนื่องจากเด็กบางคน มีการเจริญเติบโตเร็ว หรือช้าไม่เท่ากัน ดังนั้นจึงนิยมใช้การเข้าสู่วุฒิภาวะทางเพศเป็นเกณฑ์ โดยนับตั้งแต่การเปลี่ยนจากวัยเด็กครั้งแรกของเด็กหญิง และการหลั่งอสุจิเป็นครั้งแรกของเด็กชาย ซึ่งก็คือ การแสดงถึงการเปลี่ยนจากวัยเด็กสู่วัยรุ่นอย่างแท้จริง อย่างไรก็ตาม การเข้าสู่วุฒิภาวะทางเพศของแต่ละคนแม้จะเป็นเพศเดียวกันก็อาจจะไม่พร้อมกันได้ เนื่องจากปัจจัยหลายประการ เช่น ขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม อาหาร ความพิการ และสภาพแวดล้อมอื่นๆ ได้แก่ ครอบครัว กลุ่มเพื่อน ครูและอาสาสมัคร เป็นต้น (พรพิมล เจียมนาครินทร์, 2539)

วัยรุ่นเป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่วุฒิภาวะทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม จึงนับว่าเป็นวิกฤติช่วงหนึ่งของชีวิต เนื่องจากเป็นช่วงต่อของวัยเด็กและวัยผู้ใหญ่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะต้นของวัยจะมีการเปลี่ยนแปลงมากมายเกิดขึ้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว จะมีผลต่อความสัมพันธ์ระหว่างวัยรุ่นด้วยกันเองและบุคคลรอบข้าง หากกระบวนการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวเป็นไปอย่างเหมาะสม โดยการดูแลเอาใจใส่ใกล้ชิด จะช่วยให้วัยรุ่นสามารถปรับตัว ได้อย่างเหมาะสมซึ่งจะช่วยลดปัญหาต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้น ที่จะเป็นทั้งแรงผลักดันและแรงกระตุ้นให้พัฒนาการด้านอื่นๆ เป็นไปด้วยดี

2.2.2 การแบ่งช่วงวัยของวัยรุ่น (Stages of Adolescence)

พัฒนาการของเด็กวัยรุ่น มีความคาบเกี่ยวเชื่อมล้ำกันและกันอยู่เป็นส่วนใหญ่ แต่สามารถแบ่งออกเป็น 3 ช่วง เพื่อจะชี้ให้เห็นถึงลักษณะที่เด่นเป็นพิเศษของเด็กวัยรุ่นแต่ละช่วงซึ่งมีความแตกต่างกันอย่างชัดเจนในด้านความรู้สึกนึกคิด ตามปกติสามารถแบ่งวัยรุ่นออกเป็น 3 ระยะ คือ

1. วัยรุ่นตอนต้น 13-15 ปี (Early Adolescence)
2. วัยรุ่นตอนกลาง 16-18 ปี (Middle Adolescence)
3. วัยรุ่นตอนปลาย 19-21ปี (Late Adolescence)

ซึ่งตัวเลขเหล่านี้เป็นตัวเลขที่ประมาณเอาโดยรวม ซึ่งอาจจะคลาดเคลื่อนบ้าง ทั้งนี้เพื่อให้เป็นแนวทางในการศึกษาเท่านั้น ทั้งนี้มีข้อสังเกตว่า เด็กผู้ชายจะมีพัฒนาการทางร่างกายช้ากว่าเด็กผู้หญิง 1-2 ปี (ศรีธัญย์ ดำริสุข, 2525: 135)

นอกจากนี้ยังมีผู้ที่กล่าวถึงลักษณะของวัยรุ่นไว้เพิ่มอีก ดังนี้

สุชา จันทน์เอม และสุรางค์ จันทน์เอม (2520, 43-44 อ้างถึงใน ศรีธัญย์ ดำริสุข, 2525: 135)

1. วัยรุ่นเป็นวัยแห่งการเสริมสร้าง (Period of Reconstruction) การเจริญเติบโตทางร่างกายจะเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว และจะค่อยๆ ช้าลงในตอนปลาย
2. วัยรุ่นเป็นวัยแห่งการเปลี่ยนแปลง (Period of Transformation) เป็นวัยที่มีการเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นกับชีวิตมากมาย ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และความรู้สึกนึกคิด
3. วัยรุ่นเป็นวัยที่มีความคิดอยากเป็นอิสระ (Period of Independence) โดยเริ่มคิดพึ่งพาตนเอง อยากรู้ความผิดพลาดของตนเองด้วยตนเอง ชอบโต้เถียงถ้าได้รับการขัดขวางมักรู้สึกน้อยเนื้อต่ำใจ (แสดงพฤติกรรมทางลบ)
4. วัยรุ่นเป็นวัยที่ต้องเผชิญปัญหา (Period of Problem) เพราะร่างกายและจิตใจเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจึงมีปัญหาต่อการปรับตัวมาก ในวัยนี้เด็กมักแสดงออกทางอารมณ์อย่างรุนแรงวู่วาม

ซึ่งการแบ่งช่วงอายุของวัยรุ่นข้างต้น ผู้วิจัยต้องการให้เห็นความชัดเจนของการแบ่งช่วงวัยรุ่นที่ส่งผลต่อการเลือกสรรกลุ่มประชากรตัวอย่างในการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยได้เลือกวัยรุ่นจากทุกกลุ่มช่วงอายุ เพราะปัจจัยทางอายุมีผลเชื่อมโยงกับระดับการศึกษาของกลุ่มประชากรตัวอย่าง กล่าวคือ วัยรุ่นทั่วไปหากดูจากช่วงการแบ่งอายุจะพบว่า วัยรุ่นตอนปลายนั้นคือ วัยรุ่นกลุ่มที่กำลังศึกษาในระดับชั้นอุดมศึกษา แต่กลุ่มวัยรุ่นที่พิการทางสายตานั้นยังคงศึกษาอยู่ในระดับมัธยมศึกษา อีกทั้งผู้วิจัยมีความต้องการที่จะอธิบายถึงลักษณะพัฒนาเฉพาะที่เห็นเด่นชัดในช่วงของการเป็นวัยรุ่น หากไม่ยึดเอาระยะเวลา (อายุ) มาเป็นตัวกำหนด ความคาดเคลื่อนในการทำความเข้าใจของการศึกษาอาจจะเกิดขึ้น กล่าวคือ ในแต่ละสังคมมีความแตกต่างในการนิยามการเป็นวัยรุ่นแตกต่างกันไป บางอาจจะเริ่มต้นช่วงอายุวัยรุ่นช้าหรือเร็วกว่าที่กล่าวมาก็ได้

2.2.3 พัฒนาการของวัยรุ่น (Adolescent Development)

2.2.3.1 พัฒนาการทางร่างกาย

วัยรุ่นเป็นช่วงที่มีพัฒนาการทางร่างกายเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ทั้งนี้เพื่อสร้างความพร้อมต่อการทำหน้าที่อย่างเต็มที่ พัฒนาการทางร่างกายของบุคคลนั้นจะแตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย ซึ่งการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนที่เราสามารถมองเห็นได้ เช่น ความสูง น้ำหนัก รูปร่าง ลักษณะทางร่างกาย ฯลฯ และสิ่งที่เปลี่ยนแปลงจากลักษณะภายใน เช่น การมีประจำเดือนในเด็กผู้หญิง การผลิตเซลล์สืบพันธุ์ในเด็กผู้ชาย หรือการหลั่งสารอสุจิในเด็กผู้ชาย โครงกระดูก ต่อมาไรท่อ หัวใจ ฯลฯ มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะในเด็กผู้หญิงจะมีพัฒนาการทางร่างกายไวกว่าผู้ชาย เด็กผู้หญิงอาจมีรูปร่างอ้วนกว่าเดิม ระบบการย่อยอาหารและการให้ย่อยอาหารทำงานเร็วกว่าเดิมและมากกว่าเดิม เพราะเป็นช่วงที่ร่างกายกำลังเจริญเติบโต จึงกินเก่ง หิวมากขึ้น กินมากขึ้น ง่วงนอนมากขึ้น เป็นระยะกำลังกินกำลังนอน ส่วนในเด็กผู้ชายกล้ามเนื้อของเขาเจริญเติบโตมากขึ้น อวัยวะเพศเริ่มทำงาน เสียงเริ่มแตกและห้าวขึ้น ซึ่งในช่วงแรกร่างกายของพวกเขาอาจจะยังไม่ได้สัดส่วน จึงเกิดความรู้สึกอึดอัดขัดแย้ง รู้สึกอ่อนไหวง่ายในเรื่องที่เกี่ยวกับสัดส่วนอวัยวะร่างกาย แม้ร่างกายของวัยรุ่นจะพัฒนาเจริญเติบโตไปอย่างรวดเร็ว แต่พัฒนาการทางสมองของวัยรุ่นจะเจริญเติบโตเต็มที่เมื่อเข้าสู่ช่วงวัยรุ่นตอนปลาย (กฤษณี คำชาย, 2542)

2.2.3.2 พัฒนาการทางสติปัญญา

สติปัญญาของคนเราจะไม่หยุดอยู่กับที่ แต่จะมีการพัฒนาไปเรื่อยๆ ตามวัย ตามที่ทฤษฎีการพัฒนาทางสติปัญญาของ จีน เพียเจต์ (Jean Piaget) ซึ่งวัยรุ่นเป็นวัยที่มีพัฒนาการทางสติปัญญาพัฒนาไปอย่างสูงขึ้นไปอีกขั้น เหมาะแก่การเรียนรู้ สมองมีการพัฒนาเต็มที่ที่สามารถเข้าใจเรื่องที่เป็นนามธรรม (Abstract Concept) เรื่องที่มีการใช้สัญลักษณ์แทน (Symbolic) อีกทั้งยังสามารถเข้าใจจุดมุ่งหมายในการเรียน การใช้เหตุผล สังเกต จดจำ (สุโท เจริญสุข, 2520: 15) มีการเรียนรู้ในเรื่องต่างๆ เริ่มชอบลงมือกระทำ ซึ่งการลงมือกระทำนั้นส่งผลให้วัยรุ่นพบกับปัญหาและวิธีการแก้ไขปัญหาได้โดยตนเองมากขึ้น มีความสามารถในการคิด วิเคราะห์และสังเคราะห์สิ่งต่างๆ ได้มากขึ้นตามลำดับ จนเมื่อพ้นวัยรุ่นแล้วความสามารถทางสติปัญญาก็จะพัฒนาได้อย่างผู้ใหญ่ วัยรุ่นจะ

พยายามแสวงหาความรู้ใหม่ๆ มีจินตนาการ มีความเชื่อมั่นในความคิดของตนอย่างมาก
 วัยรุ่นพัฒนาความคิดจากความคิดเชิงรูปธรรม (Concrete) มาจากวัยเด็กมาสู่
 กระบวนการพัฒนาความคิดแบบเป็นเหตุผล เป็นรูปแบบที่ชัดเจน (Cognitive Thought หรือ
 Formal Operation) ซึ่งมีลักษณะเด่นคือ สามารถคิดอย่างมีเหตุผลโดยไม่ใช้วัตถุเป็นสื่อ มี
 การคิดแบบการใช้ตรรกะมีเงื่อนไขที่กำหนด การคิดแบบใช้เหตุผลเชิงสัดส่วน การคิด
 แบบแยกตัวแปรเพื่อสรุปผล การคิดแบบใช้เหตุผลสรุปเป็นองค์รวม คาดการณ์อนาคตได้
 โดยมองย้อนอดีต (เพ็ญพิไล ฤทธาคุณานนท์, 2536: 85-99)

วัยรุ่นจะมีความคิดแบบตัวเองเป็นศูนย์กลาง (Adolescent Egocentrism) คือ จะ
 คิดว่าพฤติกรรมของตนถูกเฝ้ามองจากบุคคลอื่น ให้ความใส่ใจอย่างมากต่อคำ
 วิพากษ์วิจารณ์ของบุคคลอื่น (The Imagination Audience) โดยเฉพาะในเรื่องการแต่ง
 กาย ทรงผม และรูปร่างของตน วัยรุ่นมักคาดหวังว่าสิ่งที่ตนแสดงออกไปนั้นเป็นที่สนใจ
 ของบุคคลอื่นและบุคคลอื่นจะต้องรู้สึกเช่นนั้นด้วย (ศรีเรือน แก้วกังวาล, 2545)
 ทั้งนี้ได้ส่งผลต่อภาพลักษณ์ของตนเอง (Self Image) คือ การมองภาพของตนเองในด้าน
 ต่างๆ ได้แก่ หน้าตา รูปร่าง ความสวยความหล่อ ความพิการ ข้อดีข้อด้อยทางร่างกายของ
 ตนเอง วัยรุ่นจะสนใจหรือให้เวลาเกี่ยวกับรูปร่าง ผิวพรรณมากกว่าวัยอื่นๆ ถ้าหากมี
 ข้อด้อยกว่าคนอื่นก็จะเกิดความอับอาย ความรู้สึกแปลกแยกหรือแตกต่างก็จะมีมาก
 ในช่วงวัยรุ่น เมื่อมีภาพลักษณ์ของตนเองที่ชัดเจนขึ้น ภาพลักษณ์เหล่านั้นจึงกลายเป็น
 เอกลักษณ์ (identity) วัยรุ่นจะเริ่มแสดงออกถึงสิ่งตนเองชอบ สิ่งที่ตนเองถนัด ซึ่งจะแสดง
 ถึงความเป็นตัวตนของเขาที่โดดเด่น ได้แก่ วิชาที่เขาชอบเรียน กีฬาที่ชอบเล่น งานอดิเรก
 การใช้เวลาว่าง มีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อนที่ชอบและสนิทสนมด้วย วัยรุ่นมักจะเลือกคบ
 คนที่มีส่วนคล้ายคลึงหรือเข้ากับตนได้ ทำให้เกิดการเรียนรู้และถ่ายทอดแบบอย่างจาก
 กลุ่มเพื่อน ไม่ว่าจะเป็นแนวคิด ค่านิยม ระบบจริยธรรม การแสดงออกและการแก้ปัญหา
 ในชีวิต จนสิ่งเหล่านี้กลายเป็นเอกลักษณ์ของตนและกลายเป็นบุคลิกภาพในที่สุด สิ่ง
 แสดงถึงเอกลักษณ์ตนเองยังมีอีกหลายด้าน ได้แก่ เอกลักษณ์ทางเพศ (Sexual Identity)
 แฟชั่น ดารา นักร้อง การแต่งกาย ทางความเชื่อในศาสนา อาชีพ คติประจำใจ เป้าหมาย
 ในการดำเนินชีวิต

2.2.3.3 พัฒนาการทางอารมณ์

สืบเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงและการเจริญเติบโตทางร่างกายของวัยรุ่น ส่งผลให้แบบแผนทางอารมณ์ของวัยรุ่นเปลี่ยนแปลงไปง่าย สับสน อ่อนไหว จนบางครั้งมีความรุนแรงมาก ไม่สามารถระงับอารมณ์ได้ มีความมั่นคงทางอารมณ์ที่อยู่ในระดับต่ำ ซึ่งภาวะเหล่านี้จะขึ้นอยู่กับบุคลิกภาพเดิมของเด็กแต่ละคน ในช่วงวัยรุ่นนี้จะมีความเปิดเผยถึงภาวะอารมณ์ของตนเองมากขึ้น เปิดเผยและตรงไปตรงมา เด็กแต่ละคนจะเริ่มแสดงบุคลิกภาพประจำตัวออกมาให้ผู้อื่นทราบอย่างเด่นชัด การที่มีอารมณ์ร้อน อารมณ์แปรปรวน หงุดหงิดง่าย โกรธง่าย ซื่อฉลาด มีความรัก ฯลฯ อารมณ์เหล่านี้ล้วนก่อให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่ดี ก้าวร้าว มีผลต่อการเรียนและการดำรงชีวิตของพวกเขา อารมณ์เกิดกับวัยรุ่นโดยง่าย ได้แก่ รัก ชอบ โกรธ เกลียด อิจฉา ถือดี อ่อนไหว วุ่นวายใจ เห็นอกเห็นใจ ฯลฯ ซึ่งในวัยรุ่นตอนต้นนั้นการควบคุมอารมณ์ยังทำได้ไม่ดีนัก ยังคงทำตามอารมณ์ของตนเองอยู่ แต่จะค่อยๆ ดีขึ้นเมื่อโตขึ้น

โดยทั่วไปในช่วงวัยรุ่นจะมีความสับสนทางอารมณ์มากกว่าในวัยที่ผ่านมา เพราะสาเหตุที่ซับซ้อนหลายอย่าง เช่น เป็นวัยของการเปลี่ยนแปลง ช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของชีวิต เด็กต้องรับบทบาทความคาดหวังให้เป็นไปอย่างผู้ใหญ่ มีความรับผิดชอบ มีความปรารถนาในชีวิต ร่างกายเปลี่ยนแปลงไป มีการเข้าสังคมมากขึ้น มีความหลากหลายในการเข้าสังคม เพราะในวัยเด็กความหลากหลายทางสังคมยังมีไม่มากสังคมของเด็กจะเป็นครอบครัว โรงเรียน แต่เมื่อเข้าสู่วัยรุ่นความหลากหลายที่ว่าก็คือ นอกจากครอบครัว โรงเรียน ยังมีสังคมที่ได้ไปทำกิจกรรมใหม่ๆ ที่เรียนพิเศษ และมีเพื่อนต่างวัยต่างเพศมากขึ้น วัยนี้เริ่มมีความคาดหวังกับอนาคตชีวิตของตนเอง อีกทั้งการที่สังคมในปัจจุบันก็มีความสำคัญ ความรวดเร็วของข่าวสารข้อมูลทางเทคโนโลยีต่างๆ ที่มีผลต่อวัยรุ่นในการที่จะก้าวทันสิ่งต่างๆ รอบตัวมากขึ้น ครอบครัวจึงกลายเป็นหน่วยสังคมหน่วยหนึ่งที่วัยรุ่นเริ่มห่างไกลตัวออกไป นั่นเป็นเพราะ วัยรุ่นต้องใช้เวลากับการเรียนและเรียนรู้โลกภายนอกมากขึ้นซึ่งทั้งหมดย่อมส่งผลให้วัยรุ่นมีปัญหา เกิดความขัดแย้งและสับสนตามมาในที่สุด

2.2.3.4 พัฒนาการทางสังคม

Erik Erikson อธิบายว่าวัยรุ่นจะเกิดเอกลักษณ์ของตนในวัยนี้ ถ้าไม่เกิดจะมีความสับสนในตนเอง ทำให้การมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ ในสังคมทำได้ยากขึ้น เก็บตัวเป็นต้น (พนม เกตุมาน, 2552) ซึ่งทั้งหมดนี้มีผลต่อการที่จะวัยรุ่นต้องการให้ได้รับการยอมรับจากผู้อื่น (Acceptance) วัยรุ่นเป็นวันที่ต้องการการยอมรับจากกลุ่มเพื่อนเป็นอย่างมาก การได้รับการยอมรับจะช่วยให้เกิดความรู้สึกมั่นคง ปลอดภัย เห็นคุณค่าของตนเอง และเกิดความมั่นใจตนเองและเกิดความภาคภูมิใจตนเอง (Self Esteem) เพราะตนเป็นที่ยอมรับของเพื่อนและคนอื่นๆ ได้ รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่า เป็นคนดีและมีประโยชน์แก่ผู้อื่นได้ ทำอะไรได้สำเร็จ

วัยนี้จะเริ่มห่างจากทางบ้าน ไม่ค่อยสนิทสนมคลุกคลีกับพ่อแม่พี่น้องเหมือนเดิม แต่จะสนใจรวมกลุ่มกับเพื่อนมากกว่า จะใช้เวลากับเพื่อนนานๆ มีกิจกรรมนอกบ้านมาก ไม่อยากไปไหนกับทางบ้าน เริ่มมีความสนใจเพศตรงข้าม สนใจสังคมสิ่งแวดล้อม ปรับตัวเองให้เข้ากับกฎเกณฑ์กติกาของกลุ่ม ของสังคมได้ดีขึ้น มีความสามารถในทักษะสังคม การสื่อสารเจรจา การแก้ปัญหา การประนีประนอม การยืดหยุ่นโอนอ่อนผ่อนตามกัน และการทำงานร่วมกับผู้อื่น พัฒนาการทางสังคมที่ดีจะเป็นพื้นฐานมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และบุคลิกภาพที่ดี การเรียนรู้สังคมจะช่วยให้ตนเองหาแนวทางการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมกับตนเอง เลือกวิชาชีพที่เหมาะสมกับตน และมีสังคมสิ่งแวดล้อมที่ดีต่อตนเองในอนาคตต่อไป

จากงานวิจัยที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลของกลุ่มเพื่อนที่มีต่อวัยรุ่นของ Furmann (1990 อ้างถึงใน ศรีเวื่อน แก้วกังวาล, 2545: 339) มีใจความว่า อิทธิพลของกลุ่มเพื่อนนั้นมีมากกว่าครอบครัว วัยรุ่นเลือกที่จะเข้าหาเพื่อนมากกว่าพ่อแม่ นั่นเป็นเพราะลักษณะของวัยรุ่น มักจะชอบเลียนแบบ และมีคำกล่าวอ้างที่ว่า “ใครๆ เขาก็ทำ” วัยรุ่นเองต้องการเป็นที่ยอมรับ ความคาดหวังจากกลุ่มเพื่อนร่วมวัยเป็นหลัก เมื่อพิจารณาจากจำนวนกลุ่มเพื่อน พบว่า มักจะมีเพื่อนกลุ่มเพื่อนสนิทเพียงกลุ่มเดียว แต่บางคนก็อาจจะมีเพื่อนหลายกลุ่ม ทั้งนี้ก็ขึ้นอยู่กับลักษณะกิจกรรมของเขา

ซึ่งในเรื่องของภาพลักษณ์ทางด้านร่างกายก็พบว่าเพื่อนก็มีอิทธิพลต่อภาพลักษณ์ของวัยรุ่น เพื่อนมีอิทธิพลต่อการรับรู้ภาพร่างกายของวัยรุ่น ความแตกต่างที่เกิดขึ้นระหว่างเพศ หรือ แม้แต่เพศเดียวกันที่ต่างกันออกไปวัยรุ่นก็จะรู้สึกแปลกแยก

แตกต่างกัน ไม่มีเหมือนอย่างเพื่อนของตน หรือแม้แต่การล้อเลียนรูปร่างของกันและกันก็ส่งผลต่อการรับรู้เรื่องภาพลักษณ์เป็นอย่างมาก (จูลี เทียนไทย, 2549: 21)

จากการประมวลความรู้ในข้างต้นนี้ ผู้วิจัยต้องการนำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับวัยรุ่นเพื่อสร้างแนวทางการทำความเข้าใจถึงลักษณะโดยรวมของวัยรุ่น ซึ่งเป็นกลุ่มประชากรตัวอย่างของการศึกษาครั้งนี้ แม้ว่ากลุ่มประชากรตัวอย่างเป็นวัยรุ่นที่มีความพิการทางสายตาก็ตาม แต่พัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ สติปัญญา และสังคมของวัยรุ่นที่พิการทางสายตามีความคล้ายคลึงกันกับวัยรุ่นสายตปกติ

2.3 แนวความคิดเกี่ยวกับผู้พิการทางสายตา (The Blind)

2.3.1 คำจำกัดความ “ผู้พิการทางสายตา”

หมายถึง บุคคลที่มีคุณสมบัติทางด้านสายตาบกพร่อง กล่าวคือ เป็นบุคคลที่สามารถมองเห็นได้ 20/200 * หรือต่ำกว่านั้น หรือ บุคคลที่มีความสามารถมองเห็นแคบกว่า 20 องศา ก็ถือว่าเป็นคนตาบอดเช่นกัน (สุชา จันทรเฒ, 2528: 72) ซึ่งในปัจจุบันนี้ได้มีหน่วยงานที่ให้คำจำกัดความ ผู้พิการทางสายตา (คนตาบอด) ไว้ดังนี้ คำจำกัดความในกฎกระทรวงซึ่งออกตามความในพระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ พ.ศ.2534 ซึ่งกำหนดไว้ว่าคนพิการทางการมองเห็น ได้แก่ (ก) คนที่มีสายตาข้างที่ดีกว่าเมื่อใช้แว่นสายตาธรรมดาแล้วมองเห็นน้อยกว่า 6/18 หรือ 20/70 ลงไปจนมองไม่เห็นแม้แต่แสงสว่าง หรือ (ข) คนที่มีลานสายตาแคบกว่า 30 องศา

จากคำจำกัดความข้างต้นทำให้สามารถแบ่งคนพิการทางการมองเห็นออกได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ๆ ได้แก่ คนสายตาเลือนรางซึ่งจะสามารถใช้สายตาในการทำกิจกรรมต่างๆ ได้คล้ายกับคนสายตปกติ แต่อาจต้องมีการปรับขนาดของวัตถุเพื่อให้มองเห็นได้ชัดเจนขึ้น เช่น การอ่านหนังสือตัวพิมพ์ขยายใหญ่ (Large Print) และ คนตาบอดสนิท คือ ผู้ที่

---

* 20/200 หมายถึง วัตถุชิ้นหนึ่งที่คนตาดีสามารถมองเห็นในระยะ 200 ฟุต จะต้องนำเอาวัตถุนั้นเข้ามาในระยะ 20 ฟุต คนตาบอดจึงจะมองเห็น (สุชา จันทรเฒ, 2528: 72)

มองไม่เห็นเลยไปจนถึงผู้ที่มองเห็นเฉพาะแสงและเงา (พระราชบัญญัติการฟื้นฟูสมรรถภาพคนพิการ, 2534)

จำนวนผู้พิการทางสายตาในปัจจุบันนี้มีอยู่จำนวนมาก ซึ่งในประเทศไทยนั้นปัจจุบันมีการอ้างอิงตัวเลขสถิติจากหลายแหล่ง เช่น สำนักงานสถิติแห่งชาติในการสำรวจคนพิการ พ.ศ. 2544 พบว่า มีจำนวนคนผู้พิการทางสายตาทั้งสิ้น 123,157 คน คิดเป็นร้อยละ 11.2 ของจำนวนคนพิการทั่วประเทศ และคิดเป็นร้อยละ 0.2 ของจำนวนประชากรทั้งประเทศ ทั้งนี้โดยแยกเป็นชายจำนวน 70,556 คน เป็นหญิง 52,601 คน การสำรวจสภาวะตาบอดและโรคที่เป็นสาเหตุสำคัญในประเทศไทย ครั้งที่ 3 พ.ศ. 2537 ซึ่งพบว่าความชุกของผู้พิการทางสายตาไทยมีตัวเลขอยู่ที่ร้อยละ 0.31 ของประชากรทั้งประเทศ ขณะที่การสำรวจของมูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ ในปี 2539 ระบุว่า มีจำนวนผู้พิการทางสายตา 955,485 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 1.58 ของจำนวนประชากรทั้งประเทศ และจากที่องค์การอนามัยโลก ซึ่งระบุว่าประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายจะมีจำนวนผู้พิการประเภทนี้ราวร้อยละ 1 ของจำนวนประชากรทั้งประเทศ ดังนั้นประเทศไทยจึงน่าจะมีผู้พิการทางการมองเห็นอยู่ไม่น้อยกว่า 600,000 คน ทั้งนี้ปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ตัวเลขจำนวนคนตาบอดจากแหล่งข้อมูลต่างๆ แตกต่างกันไปก็คือ วิธีการที่ใช้ในการสำรวจและการให้คำจำกัดความของคำว่า “ผู้พิการทางสายตา” (คนตาบอด) ที่แตกต่างกันออกไป (แผนพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการแห่งชาติฉบับที่ 3 พ.ศ. 2550-2554)

ประเภทของคนพิการทางสายตา แบ่งออกเป็น 2 ประเภท (สุชา จันทรเอม, 2528: 71) ได้แก่

1. กลุ่มที่มองไม่เห็นเลย หรือเรียกว่า ตาบอดสนิท (Totally Blind) กลุ่มนี้จะไม่สามารถมองเห็นอะไรเลย
2. กลุ่มที่มองเห็นเลือนลาง (Partially Sighted) เป็นกลุ่มที่อาจจะมองเห็นสิ่งต่างๆ ได้บ้าง

ซึ่งในการวิจัยนี้ผู้วิจัยจะเลือกเฉพาะกลุ่มที่มองไม่เห็นเลยและมีความพิการทางสายตามาแต่กำเนิดมาเป็นกลุ่มตัวอย่างเท่านั้น เพื่อต้องการทราบถึงการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายที่ไม่ผ่านการรับรู้โดยการใช้อวัยวะสัมผัสทางสายตา ซึ่งผลจากการศึกษาจะ

ทำให้เข้าใจถึงจิตตภาพและมโนทัศน์ที่มีต่อภาพลักษณ์ทางร่างกายของกลุ่มประชากร ตัวอย่าง

สาเหตุของความพิการทางสายตานั้นมีสาเหตุใหญ่ๆ 2 ประการ คือ (สุชา จันทรเฒ, 2528: 74)

1. ได้รับบาดเจ็บเกี่ยวกับตา
2. เกิดจากพันธุกรรม

สาเหตุของความพิการตาบอดนั้นส่วนใหญ่มักจะเกิดจากพันธุกรรม ซึ่งได้แก่ สายตาสั้น สายตายาวๆ เกิดจากส่วนประกอบของนัยน์ตาผิดปกติ เช่น กระจกตาดำ ฝ้าขาว เลนส์ตา ฯลฯ หรือเกิดจากการติดเชื้อ เช่น มารดาเป็นหัดเยอรมัน ในขณะที่ตั้งครรภ์ หรือเด็กที่คลอดก่อนกำหนด เป็นต้น

2.3.2 การรับรู้ของผู้พิการทางสายตา

Lowenfeld (1964) กล่าวว่า “คนพิการทางสายตาจะมีปัญหาเฉพาะเรื่องของการรับรู้ การเกิดความคิดรวบยอดและการเคลื่อนไหวเท่านั้น” ซึ่งเด็กพิการทางสายตาที่มีความพิการมาแต่กำเนิดนั้นมักมีข้อสงสัยว่า การรับรู้วัตถุสิ่งแวดล้อมสิ่งของต่างๆ ในโลกนี้จะสร้างภาพพจน์หรือเกิดความคิดรวบยอดในวัตถุนั้นแตกต่างไปจากเด็กปกติทั่วไป เนื่องจากขาดการรับรู้ทางสายตา ดังนั้นการรับรู้วัตถุต่างๆ ของผู้พิการทางสายตาต้องอาศัยประสาทสัมผัสที่สำคัญ คือ การได้ยินและการสัมผัส เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในสิ่งต่างๆ รอบตัว การรับฟังของคนตาบอดจะช่วยให้พวกเขาทราบถึงระยะทางและทิศทางของวัตถุ (วงพัทตร์ ภูพันธ์ศรี, 2526: 134) ยกตัวอย่างเช่น ขณะที่เขาเดินอยู่ได้ต้นไม้ หากได้ยินเสียงวัตถุต่างๆ เสียงลม เสียงใบไม้ที่พัดผ่านได้กลิ่น รวมไปถึงการที่เคยได้รับสัมผัสผ่านประสบการณ์ต่างๆ ก็จะทำให้ผู้พิการทางสายตาสามารถแยกแยะได้ว่า สภาพแวดล้อมที่เขาอยู่นั้นมีลักษณะเช่นใด เป็นอย่างไรบ้าง สามารถอยู่ในบริเวณนั้นได้หรือไม่ สามารถทำกิจกรรมหรือใช้ที่บริเวณนี้ได้อย่างไรบ้าง แต่ในส่วนของการรับรู้วัตถุนั้น ผู้พิการทางสายตาจะรับรู้ได้จากการสัมผัสวัตถุเท่านั้น กล่าวคือ ผู้พิการทางสายตาสามารถรับรู้ได้เฉพาะในสิ่งที่ผู้พิการทางสายตานั้นสามารถสัมผัสได้ ดังนั้นการอธิบายถึงสิ่งเหล่านี้จึงต้องใช้วิธีเปรียบเทียบจากขอบเขตการสัมผัสอื่นๆ ที่ผู้พิการทางสายตาสามารถรับรู้ได้เป็นตัวตั้ง

ดังนั้นจากการรับรู้ของผู้พิการทางสายตาดำเนิน อัจฉริยะจนถึงเรื่องการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของผู้พิการทางสายตาได้ว่า การรับรู้ที่เป็นปฏิกิริยาสะท้อนที่ผู้พิการทางสายตารับรู้ถึงร่างกายของตนเองว่าเป็นเช่นไร เกิดจากการเรียนรู้ความหมายและรูปร่างของวัตถุในลำดับแรก การสัมผัสวัตถุหรือร่างกายของตนเอง เกิดจินตภาพต่อสิ่งที่ได้เรียนรู้และสัมผัส จนทำที่สุดผู้พิการทางสายตาก็จะยึดถือเอาความคิดเหล่านั้นเป็น ภาพลักษณ์ทางร่างกายของตนเอง ทั้งนี้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของผู้พิการทางสายตาก็สามารถเปลี่ยนแปลงไปตามประสบการณ์ได้ เช่นเดียวกับที่เกิดขึ้นกับคนปกติ แต่ภาพ (Image) ที่เกิดจากการรับรู้ดังกล่าวอาจไม่ตรงกับ ภาพความเป็นจริงที่ปรากฏ (Real Image) นั้นเป็นเพราะความบกพร่องทางสายตาของผู้พิการนั่นเอง

2.3.3 อิทธิพลของความพิการทางสายตาที่มีผลต่อพัฒนาการ

ในการศึกษาวิจัยนั้นในลำดับแรก เราควรจะทราบว่าความพิการทางสายตานั้น ได้มีผลต่อพัฒนาการทางด้านร่างกายหรือไม่อย่างไรบ้าง ทั้งนี้ก็เพื่อแยกแยะการทำความเข้าใจถึงสภาพความเป็นอยู่ของผู้พิการทางสายตาได้ดียิ่งขึ้น จากการศึกษาของ สุชา จันทน์เอม (2525: 77-79) ตลอดจนจากประการณ์ของผู้วิจัยที่ได้มีปฏิสัมพันธ์กับผู้พิการทางสายตาในฐานะพี่อาสาสมัครนั้น ทำให้ผู้วิจัยสรุป พัฒนาการของผู้พิการทางสายตา ได้ดังต่อไปนี้

พัฒนาการทางด้านร่างกาย (Physical Development)

ความบกพร่องทางสายตานั้น ไม่มีอิทธิพลต่อความเจริญเติบโตทางร่างกายโดยตรง กล่าวคือ ส่วนสูงและน้ำหนักตัวของผู้พิการทางสายตาก็เหมือนกับคนสายตาปกติทั่วไป จะต่างตรงที่การกระทำที่ต้องใช้ทักษะเกี่ยวกับการใช้มือและเท้า เนื่องจากสิ่งแวดล้อมของผู้พิการทางสายตานั้นไม่เอื้ออำนวย เพราะในช่วงต้นของพัฒนาการนั้น ผู้พิการทางสายตาก็ไม่ค่อยได้ฝึกฝนในการใช้กล้ามเนื้อส่วนต่างๆ เป็นผลทำให้ไม่สามารถที่จะเลียนแบบการทํากิจกรรมใดๆ จากผู้อื่นได้เลย การมองไม่เห็นเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เด็กที่พิการทางสายตามีพัฒนาการทางการเคลื่อนไหวช้ากว่าคนตาปกติ ถ้าหากได้รับการฝึกฝนทักษะในทุกด้านอย่างสม่ำเสมอ คนตาบอดก็สามารถมีพัฒนาการด้านร่างกายเทียบเท่ากับคนตาปกติทั่วไปได้

พัฒนาการทางสมอง (Mental Development)

จากการศึกษาของ Samuel P. Hayes ที่ได้ทำการทดสอบวัดระดับสติปัญญาของคนพิการทางสายตา พบว่า ความบกพร่องทางสายตาไม่ใช่สาเหตุของระดับสติปัญญาที่ต่ำ ระดับสติปัญญาของคนที่มีความบกพร่องทางสายตาเฉลี่ยใกล้เคียงกับคนปกติ คนพิการทางสายตาตั้งแต่กำเนิดและที่บกพร่องในวัยทารก มักจะมีระดับสติปัญญาต่ำกว่าคนที่สูญเสียสายตาตอนโตแล้ว การเรียนรู้ในทัศนของเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตาจะต่างไปจากเด็กปกติ เพราะพวกเขาจะเรียนรู้สิ่งแวดล้อมโดยผ่านการฟัง การสัมผัสสิ่งต่างๆ ขณะที่เด็กปกติเรียนรู้สิ่งแวดล้อมจากการมองเห็นเป็นหลัก การเรียนรู้โดยการฟังและการสัมผัสร่วมกับประสาทสัมผัสอื่น เช่น ทางผิวหนังหรือได้กลิ่น ไม่สามารถที่จะทำได้ข้อมูลและรายละเอียดต่างๆ ได้ดีเท่ากับการมองเห็น ทำให้การเรียนรู้ในทัศนบางอย่างไม่ได้ เช่น เมื่อต้องพูดถึงเรื่อง ดวงอาทิตย์ ดวงจันทร์ เป็นสิ่งที่ไม่สามารถสัมผัสได้ บุคคลพิการทางสายตาตั้งแต่กำเนิดมักไม่มีจินตนาการเกี่ยวกับภาพและการเคลื่อนไหว แต่สามารถพัฒนามนทัศนเกี่ยวกับรูปร่าง ระยะทางความแตกต่างของพื้นผิวได้จากการฟังคำบรรยาย การสัมผัส และการใช้ประสาทอื่นๆ (พิมพ์พรรณ วรชุตินทร, 2542: 62-63) การรับรู้ส่วนใหญ่รวมไปถึงการทำกิจกรรมต่างๆ ต้องอาศัยการบอกเล่าของคนรอบข้าง ซึ่งต้องใช้เวลาในการสั่งสมความรู้ความเข้าใจในเรื่องต่างๆ ทำให้ผู้พิการทางสายตามีพัฒนาการทางสมองช้าไปด้วย ทั้งนี้สติปัญญาของผู้พิการทางสายตาจะไม่ลดลงหรือเพิ่มขึ้นหากไม่ได้รับการเรียนรู้แต่อย่างใด

พัฒนาการทางอารมณ์ (Emotional Development)

ผู้พิการทางสายตายังคงมีความต้องการเช่นเดียวกับคนตาปกติทุกประการ พัฒนาการทางอารมณ์ของคนกลุ่มนี้จึงเหมือนกับคนตาปกติ แต่ภาวะอารมณ์หนึ่งที่เกิดขึ้นในผู้พิการทางสายตา คือ ความวิตกกังวล ที่มีต่อการดำรงชีวิต ซึ่งความวิตกกังวลนี้จะก่อให้เกิดความหวาดกลัวที่จะกระทำการสิ่งใดสิ่งหนึ่งนั้นเป็นเพราะ ผู้พิการทางสายตาไม่สามารถมองเห็นได้

พัฒนาการทางสังคม (Social Development)

สืบเนื่องจากการที่ผู้พิการทางสายตาไม่สามารถมองเห็นได้เช่นเดียวกับคนปกตินั้น ส่งผลให้พัฒนาการทางสังคมของผู้พิการทางสายตาดังกล่าวจึงเกิดขึ้นมาก การเรียนรู้ของผู้พิการทางสายตาก็ขึ้นอยู่กับการได้ยิน การใช้เสียงเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นในช่วงเริ่มแรกของการมีพัฒนาการครบครัน

และคนรอบข้างที่ใกล้ชิดมีส่วนร่วมสำคัญในการที่จะส่งเสริมประสบการณ์ให้มีการเรียนรู้ทางด้านสังคมให้กว่าคนปกติ เพื่อที่จะไม่ทำให้ความรู้สึกว่าเหว่เกิดขึ้น ในสังคมส่วนใหญ่ยังคงมีความไม่เข้าใจผู้พิการทางสายตาอยู่มาก ทำให้ผู้พิการทางสายตาไม่สามารถเข้าร่วมสังสรรค์กับคนตาปกติได้อย่างสนิทสนม จึงทำให้สูญเสียพัฒนาการทางสังคมคนตาบอดเสียไปอย่างน่าเสียดาย โดยปกติผู้พิการทางสายต้ามักจะพูดได้ตอบกับผู้อื่นโดยไม่แสดงอารมณ์เท่าใดนักนั่นก็เป็นเพราะผู้พิการทางสายตาไม่ได้สามารถมองเห็นการแสดงออกทางอารมณ์ของผู้ที่มีปฏิสัมพันธ์ด้วยได้เลย เช่น การใช้สีหน้าหรือกิริยาอาการต่างๆ ทางสีหน้า นอกจากการใช้น้ำเสียงเท่านั้น ผู้พิการทางสายตาจึงไม่แสดงอารมณ์อันรุนแรงได้ตอบกับบุคคลอื่นๆ อย่างคนตาปกติ

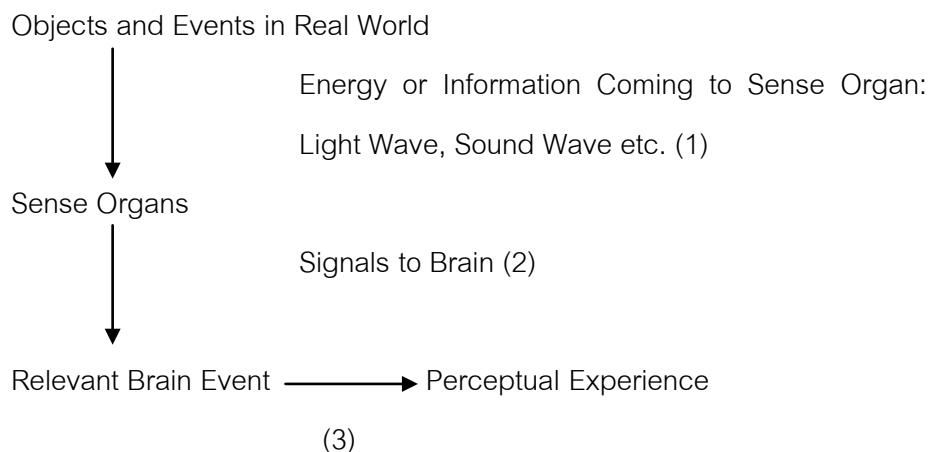
2.4 ทฤษฎีการรับรู้ (Perception)

นักจิตวิทยาเชื่อว่า บุคคลติดต่อกับสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัวโดยผ่านขบวนการที่เรียกว่า “Perception” หรือ “การรับรู้” มนุษย์เรารับรู้สิ่งเร้าต่างๆ โคนใช้อวัยวะรับสัมผัส (Sense Organ) ที่มีอยู่ได้แก่ หู ตา จมูก ผิวหนัง เป็นต้น (สุชา จันทน์เอม และ สุรางค์ จันทน์เอม, 2530: 104) ที่เป็นเครื่องมือสำคัญในการรับรู้ ดังนั้นคนที่รับรู้ได้สมบูรณ์จะต้องมีอวัยวะรับสัมผัสที่สมบูรณ์ด้วย และหากสิ่งใดสิ่งหนึ่งบกพร่องไปก็จะทำให้สมรรถภาพในการรับรู้ที่ลดลงตามไปด้วย จึงกล่าวได้ว่าอวัยวะรับสัมผัสจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญสำหรับการรับรู้ของคนเรา

2.4.1 ความหมายของการรับรู้

ได้มีผู้ให้ความหมายไว้ ดังนี้ต่อไปนี้

Irvin Rock (1975: 3-12) การรับรู้เป็นพื้นฐานการเรียนรู้ที่สำคัญของบุคคล เพราะการตอบสนองของพฤติกรรมใดๆ จะขึ้นอยู่กับการรับรู้จากสภาพแวดล้อมของตนและความสามารถในการแปลความหมายของสภาพนั้นๆ ดังนั้นการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ จึงขึ้นอยู่กับปัจจัยการรับรู้และสิ่งเร้าที่มีประสิทธิภาพ การรับรู้เริ่มจากบุคคลรับรู้วัตถุหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ผ่านระบบประสาทสัมผัส ส่งผลให้สมองมีการทำงานและเกิดการรับรู้ต่อประสบการณ์นั้นๆ ดังภาพ

ภาพที่ 1 แสดงขั้นการรับรู้ Perceptual Event ที่มา: Irvin Rock (1975: 6)

Donald McBurney and Virginia Collings (1977: 1-4) การรับรู้เป็นกระบวนการที่ประกอบไปด้วย การเลือกรับ วัตถุ ความเหมาะสมในสภาพแวดล้อม การควบคุมจากรูปแบบในสภาพแวดล้อมที่เกิดขึ้น และการกระทำ การรับรู้เป็นกระบวนการตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมที่ต่อเนื่องจากที่รู้สึกสัมผัสคนเราจะเลือกรับรู้ในสิ่งที่สนใจ เป็นกระบวนการแปลความหมายของสิ่งเร้าที่ผ่านเข้ามาในกระบวนการรู้สึก เมื่อเครื่องรับหรืออวัยวะรับสัมผัส สัมผัสต่อสิ่งเร้าหรือจากการที่เรามีความต้องการหากเรามีความต้องการสิ่งใด จะส่งผลให้มีการรับรู้ไปตามความต้องการนั้น เราจะเกิดความรู้สึกแล้วส่งความรู้สึกนั้นไปตีความ หรือแปลความหมายกลายเป็นการรับรู้

Bruno (1980 อ้างถึงใน ปรานี รามสูตร, 2542) ได้ให้ความหมายว่า การรับรู้ เป็นกระบวนการที่บุคคลจัดกลุ่มก่อนของการรับสัมผัสให้เป็นความหมาย

Gleitman (1981 อ้างถึงใน ปรานี รามสูตร, 2542) กล่าวว่า การรับรู้เป็นกระบวนการที่ร่างกายสัมผัสสิ่งเร้า แล้วแปลความหมายการสัมผัสได้รับนั้น โดยใช้ประสบการณ์เดิมเป็นเครื่องช่วยในการแปลงความหมายสิ่งนั้นออกมาเป็นความรู้ความเข้าใจ

สุชา จันทน์เอม และ สุรางค์ จันทน์เอม (2530: 104) การรับรู้หมายถึง ขบวนการที่คนเรามีประสบการณ์กับวัตถุ หรือเหตุการณ์ต่างๆ โดยอาศัยอวัยวะรับสัมผัส

การรับรู้ (Perception) หมายถึง กระบวนการที่ร่างกายรับสัมผัสสิ่งแวดล้อมแล้วแปลความหมายการสัมผัสที่ได้รับนั้นๆ โดยใช้ความรู้เดิม ประสบการณ์เดิม เป็นเครื่องช่วยในการแปลความหมายของสิ่งนั้นๆ ออกมาเป็นความรู้ความเข้าใจ ดังนั้นการรับรู้เป็นกระบวนการที่

คาบเกี่ยวระหว่างความเข้าใจ ความคิด การรู้สึก การเรียนรู้ การตัดสินใจ การแสดงพฤติกรรม ซึ่งในกระบวนการรับรู้จะประกอบไปด้วย สิ่งเร้า การรับรู้ และการตอบสนอง และต้องอาศัยประสบการณ์เดิมเพื่อแปลความหมายจากสิ่งที่สัมผัสอีกด้วย เนื่องจากคนเรามีการรับรู้ต่างกัน ความล้มเหลวของการสื่อสารจึงอาจเกิดขึ้นได้ถ้าเราไม่ยอมรับความแตกต่างในเรื่องการรับรู้ของแต่ละบุคคล การรับรู้เป็นตัวกำหนดพฤติกรรม การสื่อสาร ทักษะคิด และความคาดหวังของผู้สื่อสาร การรับรู้จึงเป็นกระบวนการทางจิตที่ตอบสนองสิ่งเร้าที่ได้รับ เป็นกระบวนการเลือกรับสาร (Select) การจัดสารเข้าด้วยกัน (Organize) และการตีความสารที่ได้รับ (Interpret) ที่ได้รับตามความเข้าใจและความรู้สึกของตนเอง (พัชนี เที่ยจรรยาและคณะ, 2538: 105-107)

การรับรู้ คือ กระบวนการซึ่งแต่ละบุคคลใช้ในการเลือกสรร จัดระเบียบและตีความตัวกระตุ้น เพื่อจะสร้างภาพที่มีความหมายของโลก (Shiffman and Kanuk, 1994 อ้างถึงใน จิตเลขา สุขเสริมสังข์, 2542: 28) ซึ่งกระบวนการต่างๆ ของการรับรู้นี้เป็นกระบวนการเฉพาะของแต่ละบุคคลทั้งสิ้นขึ้นอยู่กับความต้องการ ความคาดหวังของบุคคลและค่านิยมทางสังคมนั้นๆ ซึ่งก็หมายถึง การที่บุคคลจะรับรู้เรื่องราวหรือสิ่งใดๆ รอบตัว บุคคลจะทำการเลือกที่จะรับรู้ จัดระเบียบและตีความในสิ่งที่รับรู้ โดยที่บุคคลมีความต้องการส่วนตัวอยู่หรือมีความคาดหวังต่อสิ่งที่ต้องการจะรับรู้ ทั้งนี้ปัจจัยภายนอกก็มีส่วนเช่นกัน

โดยสรุป การรับรู้ หมายถึง กระบวนการที่ทำให้มนุษย์เราสามารถรับรู้สิ่งต่างๆ รอบตัวได้ โดยอาศัยประสาทสัมผัสทางร่างกายที่มีการสนองตอบต่อสิ่งเร้าภายนอก ซึ่งในการรับรู้ประกอบไปด้วย การคิด จัดระบบ การรวบรวม และการตีความหมาย ตามแต่บุคคลจะรับรู้ต่อสภาพแวดล้อมรอบข้างอย่างไร การรับรู้จะพัฒนาตามวัยและความสามารถที่จะรับรู้สิ่งภายนอกอย่างถูกต้องและเหมาะสม การรับรู้โดยการเห็นจะก่อให้เกิดความเข้าใจดีกว่า การได้ยินและประสาทสัมผัสอื่นๆ ดังนั้นการเรียนรู้โดยผ่านประสาทสัมผัสทุกด้านจะก่อให้เกิดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ลักษณะและวิธีการรับรู้ของแต่ละคนจะแตกต่างกันตามพื้นฐานของบุคลิกภาพ และจะแสดงออกตามที่ได้รับรู้และทรงคนะของแต่ละบุคคล

2.4.2 องค์ประกอบของการรับรู้ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1. การเลือก (Selection)

การที่เราอยู่ท่ามกลางสิ่งเร้ามากมายในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งนั้น บุคคลไม่สามารถรับรู้ได้หมดทุกอย่างที่เกิดขึ้น แต่บุคคลจะเลือกรับรู้สิ่งเร้าบางอย่าง เช่น การที่บุคคลถูกพุดถึงรูปร่างต่อตนเอง บุคคลจะเปิดรับต่อสิ่งเร้าและให้ความสนใจต่อสิ่งเร้านั้นโดยเลือกตามความต้องการ และเลือกรับสิ่งเร้าที่ตรงกับความคิดที่มีในตนเอง เช่น มีเพื่อนล้อเลียนว่า อ้วน เตี้ย น่ารัก ผิวพรรณดี ฯลฯ ซึ่งจากสถานการณ์นี้ ความเป็นไปได้ที่ผู้รับสารจะเลือกจดจำทั้งสิ่งที่ดีและไม่ดีทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพื้นฐานทางความคิดและทัศนคติของแต่ละบุคคลที่มีต่อลักษณะทางร่างกาย

คนเรามีแนวโน้มที่จะเปิดตัวเองให้สื่อสารตามความคิดเห็นและความสนใจของคน (Klapper, 1960 อ้างถึงใน จิตলেখา สุขเสริมสังชัย, 2542: 30)

ส่วนที่ 2. การรวบรวมข้อมูล (Organization)

การรวบรวมข้อมูล (Organization) คือ การที่บุคคลรวบรวมข้อมูลจากแหล่งสารหลายๆ แหล่ง เพื่อช่วยให้เกิดความเข้าใจในสิ่งที่รับรู้ได้ดียิ่งขึ้น หลักสำคัญในการรวบรวมข้อมูลคือ การผสมผสาน (Integration) หมายถึง การที่บุคคลรับสิ่งเร้าจากหลายๆ แหล่งนำมารวมเป็นเรื่องเดียวกัน โดยมีการกำหนดกรอบในการสร้างภาพรวม ซึ่งขั้นตอนนี้จะทำให้ได้ความหมายทั้งหมดของตัวกระตุ้น เป็นไปตามหลักแนวคิดของ “Gestalt psychology” ที่ว่า มนุษย์เรารับรู้เป็นส่วนรวม มากกว่าที่จะรับรู้เป็นส่วนย่อยๆ ส่วนรวมมีความสำคัญมากกว่าสิ่งย่อยที่จะมารวมกัน (กันยา สุวรรณแสง, 2540 อ้างถึงใน จิตলেখา สุขเสริมสังชัย, 2542: 30)

ส่วนที่ 3. การตีความหมาย (Interpretation)

การให้ความหมายแก่สิ่งเร้าหรือข้อมูลที่ได้รับ กล่าวคือ หลังจากสมองเลือกรับและจัดระบบของสิ่งเร้าหรือข้อมูลที่ได้รับจากประสาทรับรู้แล้ว สมองจะแปลความหมายของสิ่งเร้าหรือข้อมูล โดยการสร้างหรือให้ความหมายแก่สิ่งเร้าหรือข้อมูลนั้น

ซึ่งองค์ประกอบของการรับรู้นี้มีความสำคัญในเรื่องการอธิบายถึงลำดับการรับรู้ของบุคคล ทำให้เห็นกระบวนการเกิดการรับรู้อย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ลำดับการรับรู้ของบุคคลจะแตกต่างกันไปตามสภาพความเป็นอยู่ของสังคม ลักษณะของวัฒนธรรม จารีตประเพณี ค่านิยม เป็นเครื่อง

กำหนดค่านิยมและการรับรู้ของบุคคล เช่น ในสังคมจีนเห็นว่าการมีเท้าที่เล็กถือว่าเป็นผู้หญิงที่สวยมาก ขณะเดียวกันในสังคมไทยกลับเห็นว่าเป็นการทรมานตัวเอง เพียงเพื่อให้ตนเองมีเท้าที่เล็ก ในการทำความเข้าใจและศึกษาในเรื่องเหล่านี้ จะทำให้เข้าใจยิ่งขึ้นว่าองค์ประกอบของการรับรู้มีความสำคัญอย่างไร และสามารถอธิบายนำมาใช้อธิบายในการรับรู้ได้อย่างเหมาะสม

2.4.3 การรับรู้และการเกิดกระบวนการความคิดรวบยอดของผู้พิการทางสายตา (Perception and Conceptual Processes of the Blind)

Berthold Lowenfeld (1964: 173-174) กล่าวว่า การรับรู้และการเกิดความรู้ความเข้าใจของผู้พิการทางสายตา เกิดจากกระบวนการรับรู้และกระบวนการเรียนรู้ของผู้พิการทางสายตาที่มีลักษณะเฉพาะ อันเนื่องมาจากลักษณะทางกายภาพของผู้พิการทางสายตา ประกอบกับการให้ความรู้แก่ผู้พิการทางสายตาผ่านการสอนจากครูอย่างเป็นระบบ จะมีผลต่อความสามารถในการรับรู้และเรียนรู้สิ่งต่างๆ ของผู้พิการทางสายตาซึ่งจะทำให้เกิดกระบวนการสร้างความรู้ของผู้พิการทางสายตาและต้องอาศัยระยะเวลาในการสั่งสมประสบการณ์จากสิ่งแวดล้อมรอบตัว อันจะนำไปสู่การเกิดความคิดรวบยอดของผู้พิการทางสายตาในที่สุด ทั้งนี้ช่วงอายุของผู้พิการทางสายตาจะเป็นตัวบ่งชี้ถึงความสามารถในการรับรู้สิ่งต่างๆ กล่าวคือ หากผู้พิการทางสายตาที่พิการทางสายตาก่อนอายุ 5 ปี จะไม่มีภาพความทรงจำที่เกิดจากการมองเห็นมาก่อน ในขณะที่ผู้พิการทางสายตาที่อายุเกิน 5 ปี จะมีภาพความทรงจำที่เกิดจากการสั่งสมประสบการณ์ที่เกิดจากการมองเห็นภาพต่างๆ ดังนั้นกระบวนการรับรู้ การเคลื่อนไหว และการเกิดความคิดรวบยอด เป็น 3 สิ่งหลักที่พบในผู้พิการทางสายตา

ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่า ผู้พิการทางสายตาที่มีความพิการมาตั้งแต่กำเนิดจะมีการรับรู้วัตถุสิ่งของต่างๆ ในโลกนี้และสร้างภาพพจน์หรือเกิดความคิดรวบยอดในวัตถุนั้นแตกต่างไปจากคนตาปกติทั่วไป ทั้งนี้เป็นเพราะความเชื่อที่ว่า คนที่ขาดการรับรู้ทางสายตา พวกเขาจะไม่มีภาพที่ปรากฏในสมองหรือขาดจินตภาพ แต่อย่างไรก็ตามเมื่อผู้พิการทางสายตามีการเรียนรู้และฝึกฝนก็สามารถที่จะพัฒนาจนเกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับลักษณะรูปร่างของสิ่งของต่างๆ ได้โดยอาศัยการสัมผัส และการเคลื่อนไหวเพื่อให้รู้ว่าวัตถุสิ่งนั้นมีมีลักษณะเช่นไร เล็ก ใหญ่ หรือกลมอย่างไร นอกจากนี้ผู้พิการทางสายตาสามารถรับรู้เกี่ยวกับขนาดช่องว่างและระยะทางในระยะต่างๆ ได้ โดยอาศัยการฟังเสียง (วงพัคตร์ ภูพันธ์ศรี, 2526)

นอกจากนี้ การศึกษาระหว่างผู้พิการทางสายตาที่มีความพิการตั้งแต่ยังเป็นเด็กกับผู้พิการทางสายตาที่มีความพิการตอนโตแล้ว พบว่า การมีความคิดรวบยอดในเรื่องต่างๆ มีความแตกต่างกัน เช่น ในการศึกษาของ Axelord (1959) อ้างถึงใน วงพัคตร์ ภูพันธ์ศรี, 2528: 34) พบว่า ผู้พิการทางสายตาตั้งแต่แรกเกิด (Early Blind) จะไม่สามารถเกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งที่เป็นนามธรรม (Abstract) ได้เท่ากันคนที่พิการทางสายตาเมื่อโตแล้ว

กล่าวโดยสรุป มนุษย์เรานั้นสามารถจะรับรู้สิ่งต่างๆ รอบตัวได้จากประสาทสัมผัสหลายทาง แต่การรับรู้ที่เรียกได้ว่ามีผลต่อความเข้าใจและการจดจำมากที่สุด คือ “การรับรู้ภาพ” ซึ่งการรับรู้ภาพนั้น จะมีผลกระทบต่อความเข้าใจและการจดจำมากที่สุด และจากการศึกษาข้างต้น ผู้วิจัยเห็นว่า จากข้อค้นพบนี้เป็นผลสนับสนุนต่อการเลือกกลุ่มประชากรตัวอย่างในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ เพื่อการได้มาของการให้คำนิยามที่เกี่ยวกับภาพลักษณ์ทางร่างกายจากผู้พิการทางสายตา โดยปราศจากการใช้ประสาทสัมผัสทางการมองเห็นมาก่อน และผู้วิจัยยังได้นำแนวคิดเรื่องการรับรู้ มาใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ถึงการรับรู้ และทำให้ทราบถึงตัวแปรที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ร่างกายของวัยรุ่นพิการตาบอด เช่น สภาพแวดล้อมรอบข้างส่งผลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายอย่างไร เป็นต้น

2.5 ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์

ทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ มีนักทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์หลายท่าน เช่น John Dewey, William I. Thomas, George Herbert Mead และ Charles Cooley เป็นต้น ซึ่งในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยประสงค์ที่จะใช้แนวความคิดทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ในทฤษฎีของ Charles Cooley ดังต่อไปนี้

Charles Cooley (1866-1928) เป็นนักสังคมวิทยาชาวอเมริกันรุ่นแรกที่สนใจเรื่อง “ตัวตน” ได้เสนอแนวคิดที่เป็นที่รู้จักที่เรียกว่า การสร้างภาพของตัวตนที่เห็นจากกระจกเงา (Looking-Glass Self) ซึ่งตัวตนที่เห็นจากกระจกเงา หมายถึง วิธีทางที่บุคคลสร้างและธำรงตัวตน ผ่านทางภาพสะท้อนจากการประเมินของผู้อื่นนั่นเอง (พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา, 2549: 75) แนวคิดนี้เกิดขึ้นตามสมมติฐานที่ว่า สังคมมีอิทธิพลอย่างยิ่งในการกำหนดตัวตนของบุคคล กล่าวคือ ตัวตนของบุคคลเกิดจากการติดต่อสัมพันธ์กับผู้อื่น โดยผู้อื่นเปรียบเสมือนกระจกที่สะท้อนให้เห็นว่าเราเป็น

คนอย่างไร เพราะภาพสะท้อนที่ผู้อื่นสร้างให้บุคคลนั้น จะกลับมาส่งผลต่อการรับรู้เกี่ยวกับตนเองของบุคคล

ทำให้เกิดเป็นภาพสะท้อนตนเองหรือบุคคลมองตนเองโดยผ่านสายตาของบุคคลอื่น ซึ่งมีองค์ประกอบ 3 อย่าง คือ

- 1) ความนึกคิดของบุคคลที่ว่าผู้อื่นมีภาพพจน์ต่อตนอย่างไร เป็นภาพรวมภายนอกในด้านต่างๆ
- 2) ความนึกคิดของบุคคลว่าผู้อื่นมีข้อตัดสินต่อภาพพจน์ของตนอย่างไร จินตนาการขั้นนี้มีการเปรียบเทียบมากกว่าขั้นอื่นและเกิดขึ้นเมื่อมีการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นโดยการแสดงของบุคคลอื่นที่มีต่อตัวเราจะหมายถึงว่า เขาคิดอย่างไรกับตัวเรา
- 3) ความรู้สึกที่มีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น ความภาคภูมิใจ หรืออับอาย เกิดขึ้นเมื่อมีการปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นแล้ว บุคคลตีความว่าเขารู้สึกอย่างไรกับเรา เช่น ผู้อื่นชมว่าเราเก่ง ทำให้เราเกิดความภูมิใจในตนเอง

นอกจากนี้ Charles Cooley ยังได้เสนอแนวคิดเรื่องกลุ่มปฐมภูมิ (Primary Group) และกลุ่มทุติยภูมิ (Secondary Group) ซึ่งเป็นกลุ่มสังคมที่ห่อหุ้มบุคคลอยู่ กล่าวคือ กลุ่มปฐมภูมิ คือกลุ่มขนาดเล็กที่มีการปฏิสัมพันธ์กันโดยตรง ที่มีความสนิทสนมใกล้ชิด ได้แก่ ครอบครัวและกลุ่มเพื่อน กลุ่มทุติยภูมิเป็นกลุ่มขนาดใหญ่ สมาชิกมีความหลากหลายการติดต่อสัมพันธ์กันโดยตรงมีน้อย ได้แก่ พรรคการเมือง สหพันธ์แรงงาน (พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา, 2549: 75 อ้างถึงใน สุภาวงศ์ จันทวานิช, 2552: 114)

โดยสรุป แนวความคิดของ Charles Cooley ทำให้ตระหนักว่าบุคคลมองเห็นตนจากการตัดสินของตนมากเท่าไร ย่อมส่งผลกระทบต่อการให้ความสำคัญกับสายตาของบุคคลอื่นที่มองเรามากเท่านั้น ดังนั้นในการอธิบายเรื่องที่มาของภาพลักษณ์ทางร่างกายของผู้พิการทางสายตานั้น ผู้วิจัยจึงอนุมานได้ว่า การที่บุคคลไม่สามารถมองเห็นตนเองได้ว่ามี รูปร่าง หน้าตา สีผิวของตนเองว่าเป็นอย่างไร ทำให้สิ่งแวดล้อมรอบตัวผู้พิการทางสายตา มีความสำคัญต่อการรับรู้เรื่องภาพลักษณ์เป็นอย่างมาก ผู้วิจัยจึงเลือกนำเอาทฤษฎีนี้มาสร้างเป็นกรอบแนวความคิดในการเก็บข้อมูลและอธิบายผลจากการวิจัยต่อไป

2.6 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.6.1 ในประเทศไทย

เปรมมา กิจรานันท์ (2552: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง ความพึงพอใจในภาพลักษณ์เกี่ยวกับรูปร่างและปัจจัยที่เกี่ยวข้องของหญิงหลังคลอด ณ โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ ที่คลอดมาแล้ว 4-8 สัปดาห์ มีอายุตั้งแต่ 18 ปีขึ้นไป จำนวน 95 คน โดยใช้แบบสอบถามข้อมูลทั่วไป แบบสอบถามเกี่ยวกับการตั้งครรภ์ แบบวัดสุขภาพจิต และแบบสอบถามวัดภาพลักษณ์เกี่ยวกับรูปร่าง ผลการศึกษาพบว่า หญิงหลังคลอดส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในภาพลักษณ์เกี่ยวกับรูปร่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เช่น ความเห็นที่ว่า สามีมีความพอใจในรูปร่างภรรยาหลังคลอด กล่าวคือบุคคลที่เป็นหญิงหลังคลอดให้ความสำคัญเกี่ยวกับภาพลักษณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปมากที่สุด ถือได้ว่าปัจจัยส่วนบุคคลมีความเกี่ยวพันกับความพึงพอใจในภาพลักษณ์เกี่ยวกับรูปร่าง

นนทกร สิทธิพลากุล (2547: 160-162) ทำการศึกษาเรื่อง กระบวนการที่สื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อการสร้างภาพลักษณ์ร่างกายสตรี กรณีศึกษานิสิตหญิงระดับปริญญาตรีของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย โดยมีสมมติฐานการศึกษา 2 ข้อ ได้แก่ 1.การตระหนักฐับรรทัดฐานรูปร่างที่สวยงามในสื่อมวลชนมีความสัมพันธ์กับกระบวนการยอมรับภาพลักษณ์ร่างกายในอุดมคติ 2.กระบวนการยอมรับภาพลักษณ์ร่างกายในอุดมคติมีความสัมพันธ์กับความไม่พึงพอใจรูปร่าง ผลการศึกษาพบว่า 1.สื่อมวลชนมีอิทธิพลต่อการสร้างภาพลักษณ์ร่างกายในอุดมคติ ได้แก่ รูปร่างผอมเพรียว ที่แยกออกเป็นรูปร่างผอมเพรียวและมีส่วนสูงเหมือนชาวตะวันตก รูปร่างผอมเพรียวกระชับแบบนักกีฬา และรูปร่างผอมเพรียวแบบมีหน้าอก 2.กระบวนการยอมรับภาพลักษณ์ร่างกายในอุดมคติไม่มีความสัมพันธ์ต่อความไม่พึงพอใจรูปร่าง แสดงว่า การยอมรับบรรทัดฐานรูปร่างที่สวยงามของสื่อมวลชนมาเป็นภาพลักษณ์ร่างกายในอุดมคติของตนเองไม่มีอิทธิพลต่อการเกิดความไม่พึงพอใจรูปร่างของตน นอกจากนี้ยังพบว่า นิสิตหญิงนิยมรับชมแฟชั่นโชว์ของตะวันตกและรายการโทรทัศน์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการทำศัลยกรรมเสริมความงาม การเปิดรับสื่อมวลชนนี้ทำให้นิสิตหญิงมีความปรารถนาที่จะมีรูปร่างสูงและผอมเพรียวแบบผู้หญิงตะวันตก แต่ความต้องการดังกล่าวก็ไม่ได้เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดความรู้สึกไม่พึงพอใจในรูปร่างของตนเอง เพราะมีความรู้เท่าทันสื่อมวลชน แต่ปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่ทำให้เกิดความไม่พึงพอใจรูปร่างของตนเองนั้นคือ การเปรียบเทียบรูปร่างของตนกับเพื่อนที่มีรูปร่างดีกว่า

ธีรพล วุฒิทวีวัฒน์ (2548: 134) ศึกษาเรื่อง ภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นชายไทย ศึกษากรณีนิสิตระดับปริญญาตรีของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นชายไทย การศึกษาใช้วิธีการศึกษาการผสมผสานระหว่างข้อมูลเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพในการวิเคราะห์ โดยมีสมมติฐาน 11 ข้อ พบว่า ครอบครัว กลุ่มเพื่อน สื่อมวลชน เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการสร้างภาพลักษณ์ทางร่างกายในอุดมคติ มีอิทธิพลต่อความสนใจในภาพลักษณ์ทาง แต่ไม่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในภาพลักษณ์ทางร่างกาย

จูลณี เทียนไทย (2549: 60-77) ได้ศึกษาเรื่อง การเติบโตของวัยรุ่นท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงของสังคม กรณีศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างทางเพศในการมองภาพลักษณ์รูปร่างในอุดมคติ ความไม่พึงพอใจในรูปร่างและวิธีการได้มาซึ่งภาพลักษณ์รูปร่างอันเป็นผลเสียต่อสุขภาพวัยรุ่นไทย โดยผลเสียส่งผลให้เกิดความเชื่อทัศนคติที่ไม่ถูกต้องการจัดการกับภาพลักษณ์ทางร่างกายจนส่งผลต่อสุขภาพร่างกายของกลุ่มตัวอย่าง ในการศึกษากลุ่มตัวอย่างที่เป็นวัยรุ่นชายและหญิงไทยที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมปลายและนักศึกษาในระดับชั้นปีที่ 1 ในมหาวิทยาลัย เป็นวัยรุ่นที่อยู่ในช่วงปลายมีอายุ 16-19 ปี และอาศัยอยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 400 คน

งานวิจัยนี้มุ่งเน้นศึกษาถึง การรับรู้และพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับภาพลักษณ์เรือนร่างของวัยรุ่นไทย โดยมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้ 1. เพื่อแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของภาพลักษณ์เรือนร่างในอุดมคติของวัยรุ่นหญิงและชายในเขตกรุงเทพมหานคร 2. เพื่อค้นหาแหล่งอิทธิพลต่างๆ ที่ทำให้วัยรุ่นมีการรับรู้เรื่องภาพลักษณ์เรือนร่างในรูปแบบดังกล่าว 3. เพื่อแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของวัยรุ่นหญิงและวัยรุ่นชายที่เกี่ยวข้องกับความไม่พึงพอใจในรูปร่างของตน 4. เพื่อศึกษาถึงวิธีการที่วัยรุ่นใช้เพื่อให้ได้มาซึ่งภาพลักษณ์เรือนร่างในอุดมคติ โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยการใช้แบบสอบถามแบบสำรวจและการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก

ผลการศึกษาพบว่า ภาพลักษณ์เรือนร่างในอุดมคติของวัยรุ่นชายและหญิง คือ รูปร่างที่สูง รูปร่างที่มีความกระชับ โดยวัยรุ่นหญิงจะชอบรูปร่างที่ผอมบางเป็นพิเศษ ส่วนวัยรุ่นชายนิยมรูปร่างที่เน้นสัดส่วนให้เห็นกล้ามเนื้อหน้าอก ไหล่และแขนที่ชัดเจน แหล่งที่มีอิทธิพลต่อเรื่องภาพลักษณ์รูปร่างในอุดมคติได้แก่ นิตยสาร รายการโทรทัศน์ กลุ่มเพื่อน ครอบครัว กระแสแฟชั่นในการแต่งกาย ทัศนะของคนต่างเพศ ความรู้สึกที่เกิดจากการตระหนักรู้ด้วยตนเอง และแหล่งที่ทำให้ความรู้เรื่องสุขภาพ วัยรุ่นหญิงและวัยรุ่นชายมองส่วนของรูปร่างที่ไม่พึงปรารถนาแตกต่างกัน นั่นคือวัยรุ่นหญิงให้ความสำคัญกับเรื่องรูปร่างมากกว่าวัยรุ่นชาย โดยที่วัยรุ่นหญิงจะมองใน

รายละเอียดในแต่ละวัยวะที่ตนไม่พึงพอใจ และวิธีการที่วัยรุ่นกลุ่มตัวอย่างนิยมใช้เพื่อให้ได้มาซึ่งรูปร่างที่ตนต้องการ ได้แก่ การเล่นกีฬา ออกกำลังกาย การจำกัดอาหาร การลดความอ้วนโดยใช้ยา ไปจนถึงการล้วงคอ จากเรื่องนี้ทำให้ทราบว่าวัยรุ่นหญิงยังขาดความรู้ในเรื่องการใช้วิธีการที่ถูกต้องเพื่อให้ได้มาซึ่งรูปร่างที่ตนต้องการ ในขณะที่วัยรุ่นชายส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในรูปร่างของตนมีเพียง 10% ที่ไม่พึงพอใจในรูปร่างของตน แต่พวกเขาไม่ได้รู้สึกกดดันและต้องการที่จะปรับปรุงแก้ไข อีกทั้งวัยรุ่นชายจะอธิบายถึงส่วนของร่างกายที่ไม่พึงพอใจเป็นช่วงๆ เช่น รูปร่างช่วงบนและช่วงกลาง ซึ่งแตกต่างไปจากวัยรุ่นหญิงที่จะอธิบายเจาะจงไปที่แต่ละอวัยวะอย่างละเอียด วัยรุ่นชายมองว่า ช่วงของรูปร่างนั้นใหญ่หรือเล็กเกินไป เช่น อยากมีช่วงไหล่หรือหน้าอกใหญ่ขึ้น คิดว่าตนเองมีรูปร่างไม่สมส่วน เป็นต้น วัยรุ่นชายจะจัดการกับรูปร่างของตนเองโดยการออกกำลังกายแต่ก็เป็นส่วนน้อย นอกจากนี้ยังพบว่า วัยรุ่นหญิงและชายมีรูปแบบการรับประทานอาหารที่แตกต่างกัน ทำให้ทราบว่าสาเหตุใดที่ทำให้วัยรุ่นหญิงมีพฤติกรรมการรับประทานอาหารที่ไม่ถูกต้อง เพราะความแตกต่างทางสรีระของแต่ละเพศอันเป็นผลมาจากความต้องการที่จะมีรูปร่างได้อย่างที่ต้องการ การทำความเข้าใจในความไม่พึงพอใจในรูปร่างของวัยรุ่นแต่ละเพศจะนำไปสู่การกำหนดวิธีการดูแลสุขภาพได้

สุนทรี มาคะคำ (2551: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง การรับรู้ภาพลักษณ์ด้านรูปร่างและวิถีชีวิตของผู้ที่มีภาวะน้ำหนักเกินมาตรฐาน การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาการรับรู้ภาพลักษณ์ทางด้านรูปร่างของผู้ที่มีภาวะน้ำหนักเกินมาตรฐาน 2. ศึกษาวิถีชีวิตของผู้ที่มีภาวะน้ำหนักเกินมาตรฐาน 3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจภาพลักษณ์ทางด้านรูปร่างของผู้ที่มีภาวะน้ำหนักเกินมาตรฐาน 4. เพื่อศึกษาการจัดการภาพลักษณ์ทางด้านรูปร่างของผู้ที่มีภาวะน้ำหนักเกินมาตรฐาน โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างเป็นแบบเจาะจง ได้แก่ ผู้หญิงและผู้ชายที่มีภาวะน้ำหนักเกินมาตรฐาน (ค่ามาตรฐาน BMI) จำนวน 10 ตัวอย่าง

ผลการวิจัยพบว่า การรับรู้ภาพลักษณ์ทางด้านรูปร่างของผู้ที่มีภาวะน้ำหนักเกินมาตรฐานนั้นเกิดจากการนำเอาตนเองไปเปรียบเทียบกับบุคคลอื่น ทำให้เกิดไม่พึงพอใจในภาพลักษณ์ทางด้านรูปร่างของตนเอง เกิดความรู้สึกขัดแย้งระหว่างภาพลักษณ์ทางด้านรูปร่างในอุดมคติ

2.6.2 ในต่างประเทศ

Ferron (1997: 735-745) ศึกษาเรื่อง Body Image in Adolescence กลุ่มประชากรหลัก แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่ วัยรุ่นอายุ 13-17 ปี มีสุขภาพดี ที่มีสถานะทางเศรษฐกิจอยู่ในชนชั้นกลาง วัยรุ่นฝรั่งเศส 80 คน แบ่งเป็น ชาย 40 หญิง 40 คน และวัยรุ่นอเมริกัน 60 คน แบ่งเป็น ชาย 30 หญิง 30 คน จากการสัมภาษณ์ในเรื่อง การรับรู้ ทศนคติ และความเชื่อเกี่ยวกับภาพลักษณ์ทางร่างกาย พบว่า วัยรุ่นจาก 2 ประเทศมีความเห็นที่แตกต่างกัน นั้นเป็นเพราะ การมีวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน จะส่งผลต่อความเชื่อของรูปร่างและรูปร่างในอุดมคติ (Ideal Body) ที่แตกต่างกันไป ด้วย ซึ่งลักษณะทางกายภาพ ไม่ว่าจะเป็นสภาพอากาศ สภาพสังคม ประสบการณ์ของแต่ละบุคคล ด้วย ในส่วนของความแตกต่างทางเพศ (Gender Differences) แสดงให้เห็นว่า เพศนั้นเป็นสิ่งที่ควบคุมการประเมินตนเองต่อรูปร่างที่ขึ้นอยู่กับระดับความพึงพอใจของแต่ละบุคคล ซึ่งครอบครัวและสังคมมีส่วนในการที่วัยรุ่นจะรับรู้เกี่ยวกับร่างกายของตนว่าจะไปเช่นไร วัยรุ่นนั้นมีความกังวลเกี่ยวกับภาพลักษณ์ทางร่างกาย พวกเขาต้องการที่จะมีสุขภาพและมีภาพลักษณ์ที่ดี

Dittmar and others (2000: 887-912) ศึกษาเรื่อง The Body Beautiful: English Adolescents Images of Ideal Bodies ศึกษาถึงภาพลักษณ์ร่างกายในอุดมคติของวัยรุ่นชายและหญิงของประเทศอังกฤษ ที่มีอายุระหว่าง 12-16 ปี โดยการวิจัยนี้มีจุดหมายที่จะวิจัยถึงความแตกต่างระหว่างเพศที่มีต่อภาพลักษณ์ร่างกายในอุดมคติ ซึ่งจากการวิจัย พบว่า ภาพลักษณ์ร่างกายในอุดมคตินั้นมีรูปแบบหลากหลายมิติ อีกทั้งยังทำให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างเพศที่มีผลต่อเรื่องดังกล่าว ทั้งนี้ดัชนีมวลกายก็มีผลเชื่อมโยงกับภาพลักษณ์ทางร่างกายในอุดมคติของวัยรุ่นทั้งสองเพศ แต่มีผลในภาพลักษณ์ร่างกายในอุดมคติของวัยรุ่นเพศหญิงมากกว่าที่เชื่อมโยงกับเรื่องความสวยในผู้หญิง สิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นในเพศหญิงและเพศชายก็คือ ความคาดหวังที่ตนจะมีร่างกายที่ปรารถนา (Ideal Bodies) เพราะหากพวกเขาที่มีรูปร่างตรงตามปรารถนาจะส่งผลให้การสร้างภาพลักษณ์ และการยอมรับนับถือต่อตนเอง

Dohntl and Tiggemann (2006: 141-143) ศึกษาเรื่อง Body Image Concerns in Young Girls: The Role of Peers and Media Prior to Adolescence การศึกษานี้มุ่งหวังที่จะสำรวจว่า เพื่อนและสื่อมวลชนมีผลต่อความกังวลรูปร่างกาย และการควบคุมอาหาร ของเด็กผู้หญิง อายุ 5-8 ปี จากตัวอย่างเด็กหญิง 128 คน ที่ผ่านการสัมภาษณ์ในการประเมินเกี่ยวกับภาพลักษณ์ทางร่างกาย ตลอดจนความตระหนักถึงความเชื่อที่กำหนดขึ้นต่อการควบคุมอาหาร ในตอนท้ายสุดของการวิจัยพบว่า เด็กผู้หญิงที่อยู่ในช่วงอายุ 6 ขวบ เริ่มมีความตั้งใจที่จะให้ตนเองมีรูปร่างผอมและระมัดระวังใน

การทานอาหาร นั่นก็คือ การควบคุมน้ำหนัก และที่สำคัญที่สุด กลุ่มเพื่อนและสื่อมวลชนมีผลต่อความตั้งใจของพวกเขาต่อการมีรูปร่างผอม และจากการศึกษายังพบว่า เด็กในวัย 5-8 ขวบจะให้ความสนใจกับเพื่อนเล่นในวัยที่โตกว่าตนเองที่พบได้ในสภาพสังคมทั่วไป

Nishina and others (2006: 189-199) ได้ทำการวิจัยเรื่อง Body Dissatisfaction and Physical Development among Ethnic Minority Adolescents การศึกษานำเสนอเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างความไม่พึงพอใจในรูปร่างกายกับการปรับเปลี่ยนแก้ไขที่เกี่ยวกับรูปร่างกาย และบทบาทของการพัฒนาการทางรูปร่างกายในการเล่น กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาคือ วัยรุ่นชายและวัยรุ่นหญิงที่ศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 (Grade 9) ประกอบไปด้วยกลุ่มวัยรุ่นชายและหญิงที่มีเชื้อชาติที่แตกต่างกันออกไป เช่น อเมริกัน แอฟริกัน เอเชีย ลาติน เป็นต้น จากการศึกษาค้นพบว่า ในวัยรุ่นหญิงที่มีเชื้อชาติแอฟริกัน อเมริกันมีระดับความไม่พึงพอใจในรูปร่างกายของตนเองต่ำกว่าวัยรุ่นหญิงในชาติอื่นๆ และจากสมมติฐานที่ระดับความไม่พึงพอใจในรูปร่างกายนั้นขึ้นยังอยู่กับภาวะทางด้านจิตใจและการปรับตัวได้ไม่ดีต่อสภาพแวดล้อมทางสังคมเกิดขึ้นทั้งในวัยรุ่นชายและวัยรุ่นหญิง และจากการศึกษาทำให้ได้รับความเข้าใจที่ดีขึ้นในเรื่องของบทบาทของวัฒนธรรมและเชื้อชาติในวัยรุ่นชายและหญิงที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ของรูปร่างกายในบริบทที่แตกต่างกัน

Beaman and others (2006: 229-239) ได้ทำการวิจัยเรื่อง The Skinny on Body Dissatisfaction: A Longitudinal Study of Adolescent Girls and Boys การศึกษาทดลองโดยอาศัยหลักทฤษฎีเป็นตัวกำหนดปัจจัยเสี่ยงที่คาดการณ์ถึงความไม่พึงพอใจในรูปร่างกายและการตรวจสอบความสัมพันธ์เรื่องของเพศ โดยศึกษาวัยรุ่นชายหญิง จำนวน 428 คน ความคาดหวังต่อวัตถุประสงค์ในการวิจัยพบว่า ความไม่พึงพอใจรูปร่างกายนั้น มีผลต่อภาวะทางจิตใจด้วย ความไม่พึงพอใจรูปร่างกายจะเกิดเพิ่มมากขึ้นหากวัยรุ่นหญิงมีภาวะทางจิตใจในทางลบต่อรูปร่างกายของตนเอง ส่วนในวัยรุ่นชายนั้น กลับมีความรู้สึกไม่พึงพอใจรูปร่างกายต่ำกว่าในวัยรุ่นหญิง อีกทั้งแรงสนับสนุนจากครอบครัว อารมณ์ความรู้ด้านลบ และการยับยั้งซึ่งใจเกี่ยวกับการบริโภคอาหารพบว่า มีอิทธิพลต่อความพึงพอใจรูปร่างกายในทั้ง 2 เพศ ซึ่งการเรียนรู้ถึงรูปร่างในอุดมคติและการมีรูปร่างที่สอดคล้องกับดัชนีมวลกายไม่ได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือ รูปร่างในอุดมคติกับดัชนีมวลกายที่ปรากฏไม่มีความสัมพันธ์กันต่อการพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจรูปร่างกาย

โดยสรุปพบว่า วัยรุ่นหญิงมีระดับความไม่พึงพอใจต่อรูปร่างมากกว่าวัยรุ่นชาย ซึ่งในกลุ่มวัยรุ่นหญิงที่มีความพึงพอใจในรูปร่างกายของตนเองนั้น ล้วนมีรูปร่างที่ผอมมากกว่าวัยรุ่นชายที่

พบว่ามีความพึงพอใจในร่างกายเช่นกัน การมีอายุที่เพิ่มมากขึ้นในวัยรุ่นหญิงนั้นส่งผลต่อความกังวลเรื่องร่างกายของตนเอง ซึ่งส่งผลต่อภาวะทางอารมณ์ ความเครียด อันเกิดจากความตระหนักในเรื่องร่างกายนั่นเอง

Gillen, Lefkowitz and Shearer (2006: 243-254) วิจัยเรื่อง Does Body Image Play a Role in Risky Sexual Behavior and Attitudes โดยการวิจัยต้องการนำเสนอถึงความเชื่อมโยงเรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกาย ความเสี่ยงต่อพฤติกรรมทางเพศและจากการทดสอบ ภาพลักษณ์ทางร่างกายมีส่วนทำให้เกิดภาวะเสี่ยงต่อบุคคลอย่างไร และภาพลักษณ์ทางร่างกายในแต่ละกลุ่มที่มีความเสี่ยงต่างกันอย่างไร ซึ่งจะทำให้เราเข้าใจวิธีการปรับเปลี่ยนภาพลักษณ์ทางร่างกาย อันจะนำไปสู่การลดทัศนคติที่มีต่อพฤติกรรมทางเพศที่มีความเสี่ยงได้ ประชากรตัวอย่าง คือ วัยรุ่นอายุระหว่าง 17-19 ปี จำนวน 434 คน มุ่งศึกษาเรื่องทัศนคติและพฤติกรรมทางเพศ สำรวจความคิดเห็นเกี่ยวกับภาพลักษณ์ร่างกาย วิธีชีวิต ทัศนคติต่อเพศสัมพันธ์ตลอดจนทัศนคติเรื่องการใช้ถุงยางอนามัย

จากศึกษาพบว่า เพศวิถีและภาพลักษณ์ร่างกายมีความสัมพันธ์กัน หากบุคคลมีมุมมองที่เป็นบวกจากลักษณะที่ปรากฏความเสี่ยงในพฤติกรรมทางเพศจะมีเพิ่มมากขึ้น คือ เมื่อมีภาพลักษณ์ทางร่างกายที่เหมาะสม การดูแลตนเองต่อพฤติกรรมทางเพศก็มีมากขึ้น

Jones and Crawford (2006: 257-266) วิจัยเรื่อง The Peer Appearance Culture during Adolescence: Gender and Body Mass Variations วัตถุประสงค์ของงานวิจัยนี้มีเพื่อวิเคราะห์เพศและมวลรูปร่าง (Body Mass) ซึ่งถือเป็นปัจจัยที่มีต่อการรู้ถึงข้อมูลสภาพรูปร่างบุคคลในสังคมทั่วไป การวิจัยครั้งนี้มาจากเด็กหญิงจำนวน 215 คน เด็กชาย 200 คน ในช่วงระดับมัธยมศึกษา 1-4 ซึ่งเด็กเหล่านี้ได้ให้ข้อมูลจากประสบการณ์ตรงของพวกเขา โดยแบ่งออกเป็น 3 หัวข้อหลักดังนี้ ลักษณะรูปร่างที่นิยมในกลุ่มเพื่อน (การสนทนาเกี่ยวกับการควบคุมน้ำหนักหรือมีกล้ามเนื้อ) ความกังวลเกี่ยวกับรูปร่างที่ไม่เหมาะสม (ความกดดันที่มาจากกลุ่มเพื่อน การถูกล้อเลียน การถูกติฉินนินทา) ความกังวลเกี่ยวกับการถูกยอมรับในกลุ่มเพื่อน (การตัดสินใจรูปร่างภายนอก การเปรียบเทียบระหว่างเพื่อน) แม้ว่าเด็กผู้หญิงจะวิพากษ์วิจารณ์ถึงเรื่องรูปร่างมากกว่า แต่เด็กผู้ชายกลับมีความกดดันมากกว่าในยามที่ถูกล้อเลียนหรือกดดันจากคนอื่น ๆ กลุ่มเด็กชายยอมรับว่า พูดถึงเรื่องการเพาะกายหรือสร้างกล้ามเนื้อกับกลุ่มเพื่อนมากกว่าที่กลุ่มเด็กผู้หญิงคุยกันเรื่องการควบคุมน้ำหนัก ค่าดัชนีมวลกาย (BMI) แสดงให้เห็นถึงลักษณะที่โดดเด่นของแต่ละเพศ ซึ่งจะสามารถบ่งบอกได้อย่างชัดเจนในกรณีที่เด็กหญิงเหล่านั้นมีน้ำหนักตัวมากกว่าปกติจาก

วัฒนธรรมการนิยมการควบคุมน้ำหนัก ในขณะที่ กลุ่มเด็กชายเห็นว่า BMI เป็นเพียงตัววัดการมีน้ำหนักเกินหรือต่ำกว่าเกณฑ์เท่านั้น

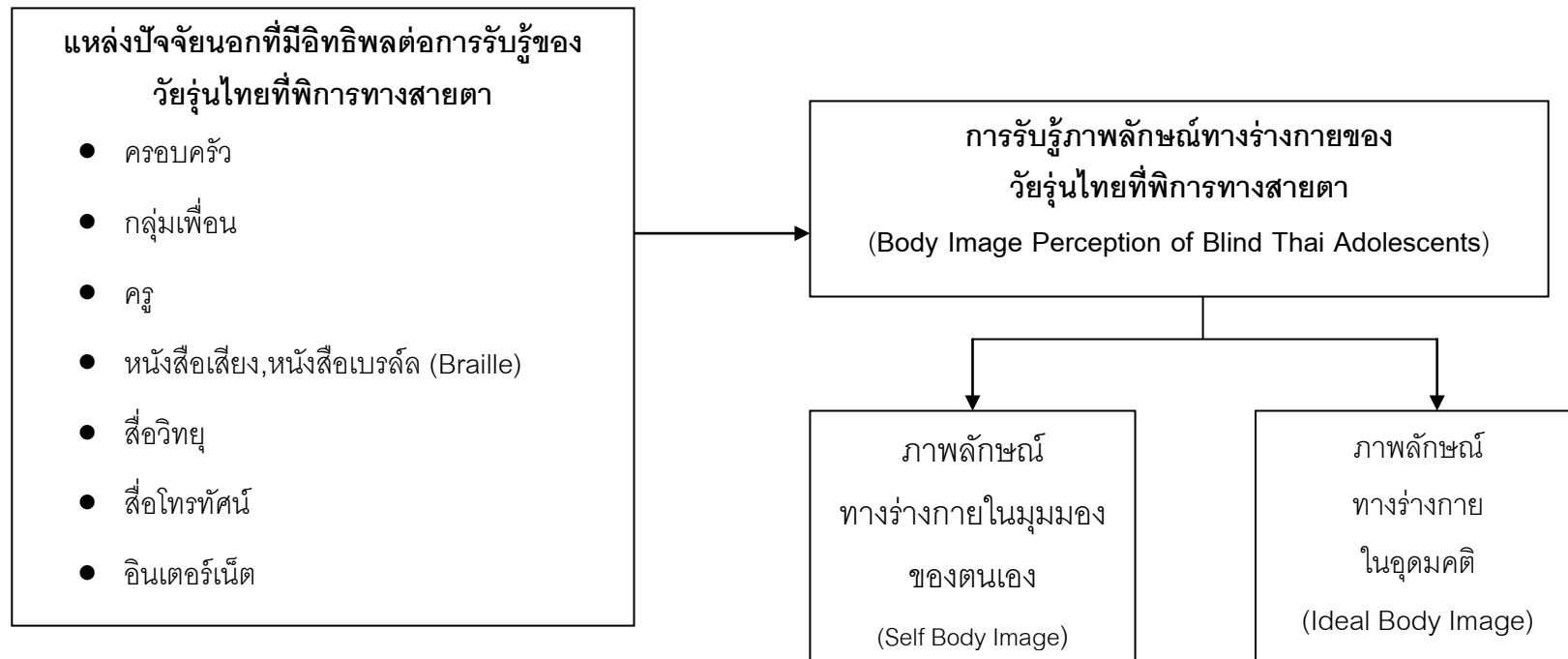
Newman, Sontag and Salvato (2006: 281-287) จากบทความเรื่อง Psychosocial Aspects of Body Mass and Body Image among Rural American Indian Adolescents ผลจากงานวิจัยแสดงให้เห็นว่าจิตวิทยามีส่วนเกี่ยวข้องกับลักษณะรูปร่างของผู้คนชาวอินเดียนแดง “Lumbee” ในชุมชนท้องถิ่นทางตอนตะวันออกเฉียงใต้ โดยการวิจัยนี้ได้สำรวจกับวัยรุ่นจำนวน 134 คน (เพศหญิง 57 เปอร์เซนต์) เป็นเวลา 2 ปีตั้งแต่ช่วงอายุ 13-15 ปี โดยเฉลี่ย เด็กชายคิดเป็น 55% มีเกณฑ์อ้วนมากกว่ามากกว่าเด็กหญิงคิดเป็น 31% BMI มีส่วนเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการควบคุมน้ำหนักหลายๆ อย่าง อาทิ การสูบบุหรี่ การควบคุมการบริโภค และการมีความคิดเห็นในเชิงลบต่อรูปร่าง ซึ่งมีส่วนเกี่ยวเนื่องกับความสัมพันธ์กับครอบครัว ความมั่นใจในตนเอง ความวิตกกังวล กัดฟันและปัญหาสุขภาพที่มีอยู่ในช่วงวัยรุ่น จิตวิทยาทางด้านสุขภาพ การแข่งขันในหมู่เพื่อน และลักษณะที่โดดเด่นทางเชื้อชาติ มักมีส่วนช่วยพัฒนาให้การมีรูปร่างให้อยู่ในเกณฑ์ที่สมส่วนมากขึ้น ในกลุ่มเด็กชายรูปร่างหน้าตาของพวกเขาในวัยเด็กเป็นเช่นไรเมื่อโตขึ้นก็ยังไม่แตกต่างไปจากเดิมนัก อย่างไรก็ตาม อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์และภาพลักษณ์ทางด้านร่างกายของวัยรุ่นตอนต้นมีผลต่อการพัฒนาภาพลักษณ์ทางร่างกายของพวกเขา

McCabe, Ricciardelli and Ridge (2006: 418-419) วิจัยเรื่อง Perceptions and Internal Dialogue among Adolescents about Their Bodies โดยจุดมุ่งหมายหลักของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เพื่อตรวจสอบถึงรายละเอียดลักษณะข้อความที่เด็กชายและเด็กหญิงวัยรุ่นได้รับรู้เกี่ยวกับร่างกายของพวกเขา เพื่อทำความเข้าใจถึงแหล่งที่มาต่อกรให้ความหมายทางร่างกาย โดยการสัมภาษณ์แบบเชิงลึกจากกลุ่มตัวอย่าง วัยรุ่นชาย 40 คน และ วัยรุ่นหญิง 40 คน พบว่า แหล่งที่มาของภาพลักษณ์ทางร่างกายของพวกเขา ได้แก่ ตัวตน, แม่, พ่อ, พี่น้อง, เพื่อนหญิง, เพื่อนชาย และสื่อ ยังพบว่า ความแตกต่างทางเพศก็มีอิทธิพลต่อภาพลักษณ์ทางด้านร่างกายของวัยรุ่นทั้งสองเพศ โดยรวมพบว่า วัยรุ่นหญิงมักจะได้รับข้อความที่เกี่ยวกับร่างกายทั้งด้านดีและด้านลบมากกว่าที่วัยรุ่นชาย ในขณะที่วัยรุ่นชายส่วนใหญ่กลับบอกว่าพวกเขาไม่ได้ให้ความสำคัญกับความเห็นในเรื่องลบต่อร่างกายของพวกเขา จากเนื้อหาของการสนทนาในหมู่วัยรุ่น พบว่าข้อความเกี่ยวกับร่างกายที่พวกเขาตีความมักจะบิดเบี้ยวและเบี่ยงเบนไปจากความเป็นจริง จากข้อค้นพบเหล่านี้มีผลต่อภาพลักษณ์ทางด้านร่างกาย และพฤติกรรมการกินที่ผิดในวัยรุ่น

จากงานเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาพลักษณ์ทางร่างกายในประเทศไทยและในต่างประเทศ พบว่า ปัจจัยหรือแหล่งที่มีอิทธิพลต่อภาพลักษณ์ทางร่างกายเกิดจากภายนอกและภายใน ปัจจัยภายนอก ได้แก่ ครอบครัว กลุ่มเพื่อน สื่อมวลชน วัฒนธรรมและสังคม ปัจจัยภายใน ได้แก่ ความคิดที่มีต่อตนเองของบุคคล หรือภาพในอุดมคติ (Ideal Image) ที่บุคคลมีต่อร่างกาย ความต้องการที่จะเป็นหรือมีรูปร่างตามที่ปรารถนา ซึ่งบุคคลจะจัดการกับภาพลักษณ์ทางร่างกายของตนเองอย่างไร หรือความคาดหวังที่มีต่อร่างกายอย่างไร ขึ้นอยู่กับวิธีของแต่ละบุคคล หากบุคคลรู้สึกไม่พึงพอใจต่อร่างกาย จะก่อให้เกิดความรู้สึกทางด้านลบต่อตนเอง การจัดการต่อภาวะนี้จึงเป็นสิ่งสำคัญในการศึกษา นอกจากนี้ความแตกต่างทางเพศก็เป็นประเด็นหนึ่งที่มีการศึกษาเปรียบเทียบในเรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกาย ซึ่งโดยรวมนั้นพบว่า เพศหญิงและเพศชาย มีลักษณะของการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายแตกต่างกัน กล่าวคือ เพศหญิงจะให้ความสำคัญกับภาพลักษณ์ทางร่างกายมากกว่าเพศชาย มีความวิตกกังวล และต้องการแก้ไขปรับปรุงเรื่องภาพลักษณ์อยู่เสมอ

ในการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้นมีเพียงการศึกษาภาพลักษณ์ทางร่างกายของคนปกติ ซึ่งผู้วิจัยได้กล่าวมาแล้วในบทที่ 1 นั่นคือ การศึกษาเกี่ยวกับภาพลักษณ์ทางร่างกายของคนพิการทางสายตายังไม่มีบุคคลใดศึกษามาก่อน ดังนั้นจึงจำเป็นต้องอาศัยเรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกายของคนปกติมาเทียบเคียงกับการศึกษาในครั้งนี้

2.7 กรอบแนวความคิดงานวิจัย

จากภาพกรอบแนวความคิดงานวิจัยเรื่อง การรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตา สามารถอธิบายได้ว่า แหล่งปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ของวัยรุ่นพิการทางสายตา อันได้แก่ ครอบครัว กลุ่มเพื่อน ครู สื่อสัมผัสหรือหนังสือเบรลล์ สื่อวิทยุ สื่อโทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต แหล่งเหล่านี้มาจากการศึกษาแนวคิดทฤษฎีและเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเรื่อง อิทธิพลที่มีผลต่อการรับรู้ ทั้งนี้ผู้วิจัยต้องการศึกษาว่ามีอิทธิพลและส่งผลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตาหรือไม่อย่างไร จนนำไปสู่เกิดการรับรู้ต่อภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตา อันประกอบไปด้วยความเข้าใจในภาพลักษณ์ทางร่างกายที่เกิดจากตนเองและจากแหล่งปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้นั้นเอง

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตา” เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลและผลของการศึกษาตามวัตถุประสงค์ ผู้วิจัยเลือกทำการศึกษาในรูปแบบของงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้เทคนิคการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Qualitative Research) เป็นเครื่องมือสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ทราบถึงภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตา กระบวนการและแหล่งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกาย และเพื่อสามารถแบ่งประเภทกลุ่มของภาพลักษณ์ทางร่างกาย (Image Grouping) ที่ได้จากความเข้าใจของวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตามีลำดับในการนำเสนอ ดังต่อไปนี้

3.1 ประเภทงานวิจัย

การศึกษานี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยเลือกใช้เทคนิคการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) นำมาในระหว่างที่ผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นพี่อาสาสมัครช่วยสอนหนังสือ มีการทดสอบ Free Listing และการการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เป็นเครื่องมือสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อศึกษาการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นพิการทางสายตา การได้มาของภาพลักษณ์ทางร่างกาย และการจำแนกรูปแบบร่างกายในมุมมองของวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตา

3.2 สถานที่เก็บข้อมูล

สถานที่เก็บข้อมูลในการศึกษาคั้งนี้ คือ โรงเรียนสอนคนตาบอดกรุงเทพ ตั้งอยู่ที่ 420 ถนนราชวิถี แขวงทุ่งพญาไท เขตราชเทวี กรุงเทพมหานคร จัดเป็นโรงเรียนเอกชนการกุศล ปัจจุบันมีนักเรียนกว่า 250 คน ทั้งนักเรียน ประจำ-ไปกลับ โดยเปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้น อนุบาล ถึง ประถมศึกษาปีที่ 6 ส่วนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ทางโรงเรียนจัดการศึกษาเป็นแบบเรียนร่วม โรงเรียนสอนคนตาบอดกรุงเทพ เป็นสถานที่มุ่งพัฒนาความรู้ความสามารถและประสบการณ์ ที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตประจำวันให้แก่ผู้พิการทางสายตา และเป็นสถานที่พักของกลุ่มประชากร

ตัวอย่าง ซึ่งโรงเรียนสอนคนตาบอดกรุงเทพนี้เปรียบเสมือนบ้านหลังที่สองของนักเรียนผู้พิการทางสายตา และตัวผู้วิจัยเองสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมและทำการศึกษาได้ในฐานะอาสาสมัครสอนการบ้านให้แก่ นักเรียนผู้พิการทางสายตาทุกวันหลังเลิกเรียน

3.3 กลุ่มประชากรตัวอย่างและการสุ่มตัวอย่าง

กลุ่มประชากรตัวอย่างในการศึกษาวิจัยนี้ คือ กลุ่มวัยรุ่นที่พิการทางสายตา จำนวน 30 คนที่กำลังศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย ในระบบการศึกษาแบบการเรียนร่วมในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2555 ที่พำนักอยู่ (ประจำ) และไม่ได้พำนักอยู่ (ไป-กลับ) ในโรงเรียนสอนคนตาบอดกรุงเทพ ซึ่งในการศึกษานี้จะนำเอาการสัมภาษณ์ของผู้ปกครองของวัยรุ่นพิการทางสายตามาประกอบในการให้ข้อมูลของกลุ่มประชากรตัวอย่างด้วย

ผู้วิจัยได้เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คือ เลือกศึกษาเฉพาะวัยรุ่นที่พิการทางสายตา จำนวน 30 คน ทั้งเพศชายและเพศหญิง ที่มีอายุระหว่าง 13-21 ปี ซึ่งช่วงอายุดังกล่าวมีความสัมพันธ์กับระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างเป้าหมาย เนื่องจากความพิการทางด้านร่างกายทำให้การเข้าสู่ระบบการศึกษาขั้นพื้นฐานต้องล่าช้าไปกว่าเกินที่กำหนด เหตุผลที่เลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพราะลักษณะของกลุ่มประชากรตัวอย่างมีคุณสมบัติตรงตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยในครั้งนี้

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้สัมภาษณ์ผู้ปกครองของวัยรุ่นที่พิการทางสายตา ซึ่งในการศึกษานี้ถือเป็นผู้ให้ข้อมูลสนับสนุน โดยเป็นกลุ่มผู้ปกครองที่สามารถให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์ในการศึกษาครั้งนี้ได้ เหตุที่ผู้วิจัยเลือกผู้ปกครองมาเป็นผู้ให้ข้อมูลสนับสนุนเป็นเพราะ ครอบครัวเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้เบื้องต้นในทุกเรื่อง ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่าการสัมภาษณ์ผู้ปกครองนั้นจะทำให้ข้อค้นพบที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างหลัก คือ วัยรุ่นที่พิการทางสายตา นั้นมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

3.4 วิธีการศึกษา

วิธีการศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยเริ่มต้นจากการเข้าไปสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) เพื่อสร้างความคุ้นเคยและสร้างความเข้าใจระหว่างกลุ่มตัวอย่าง รวมถึงเทคนิควิจัยการ

สัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) โดยใช้การสัมภาษณ์ที่มีแบบสัมภาษณ์เพื่อเป็นแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลอันจะทำให้ทราบถึงภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นพิการทางสายตาในเรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกาย ที่มุ่งหาความรับรู้ความเข้าใจที่เกิดจากการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกาย กระบวนการรับรู้ แหล่งปัจจัย และการแบ่งกลุ่มประเภทที่ได้จากการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตา

โดยเนื้อหาของคำถามนั้นครอบคลุมถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัย และสร้างขึ้นโดยมีแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้องเป็นพื้นฐานของการคิดแนวคำถามการวิจัย อีกทั้งผู้วิจัยได้ใช้เครื่องบันทึกเสียง และใช้เทคนิค Free Listing เพื่อจัดบันทึกข้อมูลที่ได้ในเรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกาย

3.5 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีวิจัยเรื่อง การรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตา ใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) เพื่อสังเกตพฤติกรรมการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นของวัยรุ่นพิการทางสายตา รวมถึงการทำความเข้าใจในกลุ่มตัวอย่างเบื้องต้น ศึกษาโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ที่มีจุดความสนใจเฉพาะเรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกาย ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยการพูดคุยกับกลุ่มตัวอย่าง ในฐานะนักวิจัยและอาสาสมัครของโรงเรียนสอนคนตาบอด ผู้วิจัยมีหน้าที่สอนการบ้าน ทำการบ้านช่วยนักเรียนพิการทางสายตา หลังจากที่ทำหน้าที่อาสาสมัครเสร็จแล้วในแต่ละครั้ง ผู้วิจัยจะมีการพูดคุยกับผู้พิการทางสายตา (กลุ่มตัวอย่าง) มีการแนะนำตัวก่อนจะทำการสัมภาษณ์ บอกจุดประสงค์ในการศึกษา หลังจากนั้นมีการสนทนา สอบถามข้อมูลทั่วไป ผู้วิจัยได้มีการอธิบายเกี่ยวกับภาพลักษณ์ทางร่างกายให้กลุ่มตัวอย่างได้ทำความเข้าใจได้ง่ายขึ้น หลังจากนั้นก็จะเริ่มสัมภาษณ์คำถามที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกาย มุมมองต่อตนเองและมุมมองจากผู้อื่นรอบข้างในเรื่องรูปร่าง หน้าตา ความพึงพอใจไม่พึงพอใจทางร่างกายของกลุ่มตัวอย่าง โดยมีแบบสัมภาษณ์ที่เป็นคำถามที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้น เพื่อเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์ ซึ่งในครั้งนี้นักกลุ่มตัวอย่างแต่ละคนจะใช้เวลาในการสัมภาษณ์ประมาณ 1-2 ชั่วโมง ขึ้นอยู่กับเวลาในแต่ละครั้งที่สามารถทำการศึกษาในแต่ละกรณีศึกษา ซึ่งในกลุ่มตัวอย่างแต่ละคนอาจมีการเก็บข้อมูลมากกว่า 1 ครั้งขึ้นไป

การสัมภาษณ์ทุกครั้งจะบันทึกเสียงและนำมาถอดเทปในภายหลัง เพื่อให้ผู้วิจัยสามารถนำคำพูดของกลุ่มตัวอย่างมาวิเคราะห์ได้อย่างถูกต้องและครบถ้วน

3.6 การวิเคราะห์ข้อมูล

จากการเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผู้วิจัยแบ่งผลการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนแรกเป็นการนำเสนอข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่างโดยการบรรยาย (Descriptive Analysis) ส่วนที่สองเป็นการนำเสนอข้อมูลเรียงตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยในส่วนของ การอภิปรายผลผู้วิจัยจะนำเอาแนวคิด ทฤษฎี ที่ค้นคว้านำมาวิเคราะห์หรืออธิบายข้อมูลที่ได้ ซึ่งผู้วิจัยได้นำเอาเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) มาวิเคราะห์ข้อมูลอย่างละเอียด เพื่อให้เข้าใจถึงการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตา

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตา” เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยเลือกใช้เทคนิคการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) เทคนิค Free Listing และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) เป็นเครื่องมือสำคัญในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มีการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวกับภาพลักษณ์ทางร่างกายและผู้พิการทางสายตามาแล้ว แต่อย่างไรก็ตามระหว่างที่มีการเก็บข้อมูลผู้วิจัยได้ใช้ความระมัดระวังในการศึกษา ทั้งนี้ข้อมูลส่วนใหญ่เป็นข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ในการศึกษานี้ ซึ่งมิได้นำเอาความคิดของผู้วิจัยมานำเสนอ โดยผู้วิจัยได้แบ่งผลการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน คือ 1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ กล่าวถึงข้อมูลทั่วไปอันได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ชื่อ โรงเรียน น้ำหนัก ส่วนสูงปัจจุบัน และค่าดัชนีมวลกาย (BMI) ที่เป็นลักษณะของกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และ 2. ผลการศึกษาที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากสัมภาษณ์แบบเจาะลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การศึกษาวิจัย ดังนี้

4.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญของการวิจัยครั้งนี้คือ วัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตาจำนวน 30 คน ที่มีช่วงอายุตั้งแต่ 14-21 ปี ทั้งเพศชาย 11 คน และเพศหญิง 19 คน ที่กำลังศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และตอนปลายแบบการเรียนร่วม* ในโรงเรียนที่อยู่ในกรุงเทพมหานคร ได้แก่ โรงเรียนเซนต์คาเบรียล โรงเรียนมัธยมวัดมกุฎกษัตริย์ โรงเรียนสามเสนวิทยาลัย โรงเรียนศรีอยุธยา และโรงเรียนสันติราษฎร์วิทยาลัย โดยได้เก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับรูปร่างร่างกาย อาทิ น้ำหนัก ส่วนสูงของผู้ให้ข้อมูล

---

* การศึกษาแบบการเรียนร่วม ดูเพิ่มเติมที่บทที่ 1 หน้า 8

สำคัญ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้มีการคำนวณค่าดัชนีมวลกาย (BMI) เพิ่มเติมเข้าไปและได้นำไปแสดงไว้ในตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงเพศ อายุ ระดับการศึกษา ชื่อโรงเรียน น้ำหนัก ส่วนสูงปัจจุบัน และค่าดัชนีมวลกาย (BMI) ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่	เพศ	อายุ (ปี)	ระดับการศึกษา	ชื่อโรงเรียน **	ส่วนสูง (เซนติเมตร)	น้ำหนัก (กิโลกรัม)	BMI
1.	ชาย	14	ม.1	ช.ค.	162	52	19.81
2.	ชาย	14	ม.2	ช.ค.	150	50	22.22
3.	ชาย	15	ม.1	ช.ค.	162	75	28.58
4.	ชาย	15	ม.3	ส.ล.	162	50	19.05
5.	ชาย	17	ม.5	ช.ค.	166	43	15.60
6.	ชาย	17	ม.6	ส.ล.	179	66	20.60
7.	ชาย	17	ม.6	ส.ล.	175	63	20.57
8.	ชาย	18	ม.4	ช.ค.	168	75	26.57
9.	ชาย	18	ม.5	ม.ก.	173	50	16.71
10.	ชาย	19	ม.5	ส.ล.	166	48	17.42
11.	ชาย	21	ม.5	ม.ก.	172	52	17.58

(มีต่อหน้า 53)

* ดัชนีมวลกาย (Body mass index : BMI) เป็นค่าดัชนีที่คำนวณจากน้ำหนักและส่วนสูง เพื่อใช้เปรียบเทียบความสมดุลระหว่างน้ำหนักตัวต่อความสูง ค่าดัชนีมวลกายสามารถคำนวณได้โดย นำน้ำหนักตัวหารด้วยส่วนสูงกำลังสอง (น้ำหนักตัว (kg) / ส่วนสูง m²) (องค์การอนามัยโลก, 2009)

** ชื่อโรงเรียน

ช.ค. หมายถึง โรงเรียนเซนต์คาเบรียล

ม.ก. หมายถึง โรงเรียนมัธยมวัดมกุฏกษัตริย์

ส.ส. หมายถึง โรงเรียนสามเสนวิทยาลัย

ศ.อ. หมายถึง โรงเรียนศรีอยุธยา

ส.ล. หมายถึง โรงเรียนสันติราษฎร์วิทยาลัย

ตารางที่ 1 (ต่อ) แสดงเพศ อายุ ระดับการศึกษา ชื่อโรงเรียน น้ำหนัก ส่วนสูง ปัจจุบัน และค่าดัชนีมวลกาย (BMI) ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่	เพศ	อายุ (ปี)	ระดับการศึกษา	ชื่อโรงเรียน	ส่วนสูง (เซนติเมตร)	น้ำหนัก (กิโลกรัม)	BMI
12.	หญิง	14	ม.1	ศ.อ.	154	41	17.41
13.	หญิง	14	ม.1	ศ.อ.	162	66	25.15
14.	หญิง	15	ม.1	ส.ล.	157	45	18.26
15.	หญิง	15	ม.3	ม.ก.	163	49	18.44
16.	หญิง	16	ม.1	ม.ก.	145	44	20.93
17.	หญิง	16	ม.2	ส.ล.	161	61.5	23.73
18.	หญิง	16	ม.2	ส.ล.	152	53.8	23.29
19.	หญิง	16	ม.4	ส.ล.	158	48	19.23
20.	หญิง	16	ม.4	ม.ก.	158	50	20.03
21.	หญิง	16	ม.4	ม.ก.	158	49	19.63
22.	หญิง	17	ม.2	ส.ล.	161	48	18.52
23.	หญิง	17	ม.3	ส.ล.	152	42	18.18
24.	หญิง	17	ม.3	ส.ล.	150	45	20.00
25.	หญิง	17	ม.3	ม.ก.	151	65	28.51
26.	หญิง	17	ม.5	ศ.อ.	160	47	18.36
27.	หญิง	17	ม.5	ม.ก.	150	38	16.89
28.	หญิง	17	ม.6	ส.ล.	154	43	18.13
29.	หญิง	20	ม.6	ส.ส.	154	43	18.13
30.	หญิง	20	ม.6	ส.ส.	155	36	14.98

ข้อมูลพื้นฐานดังตารางนี้ผู้วิจัยต้องการนำเสนอถึงข้อมูลจำเพาะที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีได้ผ่านการวิเคราะห์ โดยเรียงลำดับ เพศชายที่มีอายุน้อยถึงอายุมาก ตามด้วยเพศหญิงที่มีอายุน้อยถึงอายุมากตามลำดับ ซึ่งจากข้อมูลในตารางที่ 1 ทำให้เห็นถึงความหลากหลายของผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งทางด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา โรงเรียน น้ำหนัก ส่วนสูง

ปัจจุบัน ทั้งนี้ผู้วิจัยได้นำเอาการคำนวณดัชนีมวลกาย (BMI) มาแสดงเพิ่มเติมไว้ ซึ่งส่วนนี้จะส่งผลกระทบต่อการแสดงถึงตารางที่ 2 ที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจในร่างกายของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

จากตารางที่ 1 แสดงเพศ อายุ ระดับการศึกษา ชื่อโรงเรียน น้ำหนัก ส่วนสูงปัจจุบัน และค่าดัชนีมวลกาย (BMI) ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า

จากตารางแสดงถึง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เป็นชายจำนวน 11 คน เป็นหญิง จำนวน 19 คน รวม 30 คน ทั้งนี้ผู้วิจัยไม่สามารถกำหนดจำนวนเพศที่เท่ากันในแต่ละเพศได้นั้นเป็นเพราะ ในแต่ละครั้งที่ผู้วิจัยทำหน้าที่เป็นพ้ออาสาสมัครจะขึ้นอยู่กับผู้ดูแลจะเป็นคนเลือกผู้ให้ข้อมูลสำคัญให้แก่ผู้วิจัยในแต่ละครั้งไป

ช่วงอายุของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ 14-21 ปี ซึ่งในการศึกษาวิจัยนี้ผู้วิจัยได้เจาะจงศึกษากลุ่มวัยรุ่น ทั้งนี้เป็นเพราะกลุ่มวัยรุ่นเป็นวัยที่มีพัฒนาการในทุกๆ ด้านเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและเห็นได้ชัด ซึ่งกลุ่มตัวอย่างมีอายุน้อยที่สุดสำหรับการวิจัยครั้งนี้ คือ 14 ปี และอายุมากที่สุดคือ 21 ปี ค่าเฉลี่ยของอายุ ($\bar{X}$) คือ 16.6 ปี ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอายุของกลุ่มตัวอย่าง (SD) คือ 1.79

ระดับการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างกำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 6 คน มัธยมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 4 คน มัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 5 คน มัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 4 คน มัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 6 คน มัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 5 คน

โรงเรียนที่กลุ่มตัวอย่างศึกษากำลังศึกษาอยู่ ได้แก่ โรงเรียนเซนต์คาเบรียล โรงเรียนมัธยมวัดมกุฎกษัตริย์ โรงเรียนสามเสนวิทยาลัย โรงเรียนศรีอยุธยา และโรงเรียนสันติราษฎร์วิทยาลัย สำหรับน้ำหนัก พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีน้ำหนักน้อยที่สุด คือ 38 กิโลกรัม และน้ำหนักมากที่สุด คือ 75 กิโลกรัม ค่าเฉลี่ยน้ำหนักของกลุ่มตัวอย่าง ($\bar{X}$) คือ 51.28 กิโลกรัม ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานน้ำหนักของกลุ่มตัวอย่าง (SD) คือ 10.18

สำหรับส่วนสูง พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่มีส่วนสูงน้อยที่สุด คือ 145 เซนติเมตร และส่วนสูงมากที่สุด คือ 179 เซนติเมตร ค่าเฉลี่ยส่วนสูงของกลุ่มตัวอย่าง ($\bar{X}$) คือ 159.7 เซนติเมตร ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานน้ำหนักของกลุ่มตัวอย่าง (SD) คือ 8.19

จากการคำนวณค่าดัชนีมวลกาย (BMI) องค์การอนามัยโลก (2004: 157-163) ได้กำหนดเกณฑ์การประเมินค่า ดังนี้

40 หรือ มากกว่า: โรคอ้วนขั้นสูงสุด	35.0 - 39.9: โรคอ้วนขั้นที่ 2
28.5 - 34.9: โรคอ้วนขั้นที่ 1	23.5 - 28.4: น้ำหนักเกิน
18.5 - 23.4: น้ำหนักอยู่ในเกณฑ์ปกติ	น้อยกว่า 18.5: น้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์

พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีค่าดัชนีมวลกาย (BMI) อยู่ในเกณฑ์มาตรฐาน จำนวน 12 คน ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐาน จำนวน 12 คน มีน้ำหนักเกินมาตรฐาน จำนวน 3 คน และอยู่ในภาวะอ้วนขั้นที่ 1 จำนวน 3 คน

ตารางที่ 2 แสดงความคิดเห็นที่เกี่ยวกับความพึงพอใจในรูปร่างของผู้ให้ข้อมูลสำคัญเรียงจากค่า BMI จากน้อยไปมาก* ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่	BMI	เพศ	เกณฑ์ประเมิน**	รูปร่างของกลุ่มตัวอย่าง	
				พอใจ	ไม่พอใจ
1.	14.98	หญิง	ต่ำกว่าเกณฑ์		X
2.	15.60	ชาย	ต่ำกว่าเกณฑ์		X
3.	16.71	ชาย	ต่ำกว่าเกณฑ์	X	
4.	16.89	หญิง	ต่ำกว่าเกณฑ์	X	
5.	17.41	หญิง	ต่ำกว่าเกณฑ์		X
6.	17.42	ชาย	ต่ำกว่าเกณฑ์	X	
7.	17.58	ชาย	ต่ำกว่าเกณฑ์	X	
8.	18.13	หญิง	ต่ำกว่าเกณฑ์	X	
9.	18.13	หญิง	ต่ำกว่าเกณฑ์	X	

(มีต่อหน้า 56)

* ผู้วิจัยนำ BMI มาเสนอให้เห็นถึง BMI ที่แท้จริงของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เปรียบเทียบกับความรู้สึกพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก

** เกณฑ์การประเมินค่าจากการคำนวณค่าดัชนีมวลกาย (BMI) องค์การอนามัยโลก (2004: 157-163) ได้กำหนดไว้

ตารางที่ 2 (ต่อ) แสดงความคิดเห็นที่เกี่ยวกับความพึงพอใจในรูปร่างของผู้ให้ข้อมูลสำคัญเรียงจากค่า BMI จากน้อยไปมาก ดังนี้

ผู้ให้ข้อมูล สำคัญ คนที่	BMI	เพศ	เกณฑ์ประเมิน	รูปร่างของกลุ่มตัวอย่าง	
				พอใจ	ไม่พอใจ
10.	18.18	หญิง	ต่ำกว่าเกณฑ์		X
11.	18.26	หญิง	ต่ำกว่าเกณฑ์		X
12.	18.36	หญิง	ต่ำกว่าเกณฑ์	X	
13.	18.44	หญิง	ต่ำกว่าเกณฑ์		X
14.	18.52	หญิง	ปกติ	X	
15.	19.05	ชาย	ปกติ	X	
16.	19.23	หญิง	ปกติ	X	
17.	19.63	หญิง	ปกติ	X	
18.	19.81	ชาย	ปกติ	X	
19.	20.00	หญิง	ปกติ		X
20.	20.03	หญิง	ปกติ	X	
21.	20.57	ชาย	ปกติ	X	
22.	20.60	ชาย	ปกติ	X	
23.	20.93	หญิง	ปกติ	X	
24.	22.22	ชาย	ปกติ	X	
25.	23.29	หญิง	ปกติ		X
26.	23.73	หญิง	น้ำหนักเกิน		X
27.	25.15	หญิง	น้ำหนักเกิน		X
28.	26.57	ชาย	น้ำหนักเกิน	X	
29.	28.51	ชาย	อ้วนขั้นที่ 1		X
30.	28.58	ชาย	อ้วนขั้นที่ 1		X

ข้อมูลที่น่ามาแสดงนี้ได้จากการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในเรื่องทัศนคติที่มีต่อรูปร่างของตนเอง โดยในช่องแสดงถึงความพอใจและไม่พอใจในภาพลักษณ์ทางร่างกายนี้ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ทั้งผู้วิจัยได้นำเสนอออกมาในรูปแบบตารางเพื่อให้เห็นภาพที่เข้าใจง่ายขึ้น โดยเรียงลำดับค่าดัชนีมวลกาย (BMI) จากน้อยไปมาก

จากตารางที่ 2 แสดงถึงความคิดเห็นที่เกี่ยวกับความพึงพอใจในรูปร่างของผู้ให้ข้อมูลสำคัญพบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่พึงพอใจในรูปร่างของตนเองจำนวน 18 คน และมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ไม่พึงพอใจรูปร่างของตนเองจำนวน 12 คน รวม 30 คน

จากการค่าคำนวณ BMI มีผู้ที่มีค่า BMI ที่ต่ำกว่าเกณฑ์จำนวน 13 คน เป็นชาย 3 คน และ หญิง 10 คน ซึ่งในจำนวนนี้พบว่า ผู้มีค่า BMI ต่ำกว่าเกณฑ์ที่เป็นหญิงมีความรู้สึกไม่พึงพอใจในรูปร่างของตนเองเป็นมากกว่าผู้มีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ที่เป็นชาย

ผู้ที่มีค่า BMI อยู่ในเกณฑ์ปกติ มีจำนวน 12 คน เป็นชาย 5 คน และ หญิง 7 คน ซึ่งในจำนวนนี้พบว่า ผู้มีค่า BMI อยู่ในเกณฑ์ปกติ 11 คน มีความพึงพอใจในรูปร่างของตนเอง มีเพียงหนึ่งคนที่เป็นเพศหญิงยังมีความรู้สึกไม่พึงพอใจในรูปร่างของตนเอง

ผู้ที่มีค่า BMI อยู่ในเกณฑ์ที่น้ำหนักเกิน มีจำนวน 3 คน เป็นชาย 1 คน และ หญิง 2 คน ซึ่งในจำนวนนี้พบว่า เพศหญิงมีความรู้สึกไม่พึงพอใจในรูปร่างของตนเอง ในขณะที่เพศชายมีความพึงพอใจในรูปร่างของตนเอง

และผู้ที่มีค่า BMI อยู่ในเกณฑ์อ้วนขั้นที่ 1 มีจำนวน 2 คน เป็นชาย 2 คนซึ่งในจำนวนนี้พบว่า ทั้ง 2 คน รู้สึกไม่พึงพอใจในรูปร่างของตนเอง ซึ่งสอดคล้องกับรูปร่างของตนเองที่ปรากฏ (Real Image)

ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้ให้คำตอบถึงความพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจโดยอธิบายไว้ดังนี้ การที่ตนเองจะมีภาพลักษณ์ดีหรือไม่ดีนั้นไม่ได้ขึ้นอยู่กับการตัดสินของบุคคลอื่น แต่ขึ้นอยู่กับความรู้สึกส่วนตนว่ามีความรู้สึกต่อตนเองอย่างไร ซึ่งส่วนใหญ่มีความเห็นตรงกัน คือ ภาพลักษณ์ทางร่างกายของตนเองนั้นดีอยู่แล้วไม่จำเป็นต้องปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงสิ่งใด อีกทั้งผู้ให้ข้อมูลสำคัญมิได้ให้ความสำคัญกับภาพลักษณ์ภายนอกเป็นสิ่งแรก ส่วนเหตุผลที่ทำให้กลุ่มตัวอย่างรู้สึกไม่พึงพอใจ เป็นเพราะมีความต้องการที่จะปรับปรุงเปลี่ยนแปลงตนเอง มีความต้องการให้ตนเองเป็นที่ยอมรับต่อบุคคลภายนอก รวมถึงที่ตนเองมี

ความพิการจึงทำให้บุคคลอื่นเห็นว่าตนมีภาพลักษณ์ที่ไม่ดี ดังนั้นการที่จะทำให้ตนเองรู้สึกเป็นที่ยอมรับจึงต้องดูแลภาพลักษณ์ทางร่างกายของตนเองให้ดีอยู่เสมอ

เมื่อนำเอาความรู้สึกของวัยรุ่นไทยที่มีต่อรูปร่างร่างกายของตนเองที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกมาเปรียบเทียบกับเกณฑ์การประเมินค่าจากการคำนวณค่าดัชนีมวลกาย (BMI) พบว่า จากเกณฑ์ที่ประเมินแสดงให้เห็นว่า วัยรุ่นที่พิการทางสายตາบางคนที่มีรูปร่างอยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำกว่าเกณฑ์ หรือที่อยู่ในระดับปกติ ยังมีความรู้สึกไม่พึงพอใจในรูปร่างร่างกายของตนเอง ซึ่งแสดงให้เห็นว่าความรู้สึกที่มีต่อรูปร่างร่างกายนั้นขึ้นอยู่กับทัศนคติ ความคิด ที่มีต่อรูปร่างร่างกายของตนเองเป็นหลัก

นอกจากนี้ตารางยังแสดงให้เห็นว่า ผลที่ได้มีความสอดคล้องกันระหว่างข้อมูลทั้ง 2 อย่าง กล่าวคือ ความรู้สึกพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจหากเทียบกับขนาดรูปร่างที่แท้จริงของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สรุปได้ว่า วัยรุ่นที่พิการทางสายตามีความสนใจต่อรูปร่างของตนเอง ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้วรู้สึกพึงพอใจและไม่ต้องการจะปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลง ขณะเดียวกันก็มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่รู้สึกไม่พึงพอใจ อันเกิดจากปัจจัยแวดล้อมของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ส่งผลทำให้เกิดความรู้สึกไม่พึงพอใจ อันเกิดจากเหตุผลของความต้องการเป็นที่ยอมรับจากสังคมภายนอก

ตารางที่ 3 แสดงอายุ เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ จำนวนบุตร สถานภาพสมรส สถานะความสัมพันธ์ของผู้ให้ข้อมูลสนับสนุน

ผู้ให้ข้อมูล สนับสนุนที่ เกี่ยวข้องกับ ผู้ให้ข้อมูล สำคัญ คนที่	อายุ (ปี)	เพศ	ระดับ การศึกษา	อาชีพ	จำนวน บุตร	สถานภาพ สมรส	ความ สัมพันธ์
6.	53	ชาย	มัธยมต้น	รับ ราชการ	3	สมรส	บิดา
25.	49	หญิง	-	แม่บ้าน	1	สมรส	มารดา
9.	46	หญิง	ปริญญาตรี	รับ ราชการ	-	โสด	อา

นอกจากมูลพื้นฐานของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยยังได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสนับสนุนจำนวน 3 คน นั่นก็คือ ผู้ปกครองของผู้ให้ข้อมูลสำคัญหรือวัยรุ่นที่พิการทางสายตาที่ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการเลี้ยงดูรวมไปถึงการให้ความรู้แก่บุตรหลานของตนเอง เพื่อที่ผู้วิจัยจะได้นำเอาข้อมูลเหล่านี้ เพื่อมาใช้ในการสนับสนุนข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สาเหตุที่ผู้วิจัยเลือกเอาผู้ให้ข้อมูลสนับสนุนมาเพียง 3 คน เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่ไม่ได้มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพฯ มิได้พักอาศัยอยู่กับครอบครัว ปัจจุบันอาศัยอยู่ที่หอพักของโรงเรียนสอนคนตาบอดกรุงเทพ ทำให้การเก็บข้อมูลจากผู้ปกครอง ทั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลสนับสนุนทั้ง 3 คน เป็นผู้ปกครองของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพฯ และพักอาศัยอยู่กับครอบครัว (นักเรียน-ไปกลับ) อีกทั้งผู้ให้ข้อมูลสนับสนุนมีความยินดีที่จะให้สัมภาษณ์และผู้วิจัยเห็นว่าท่านทั้ง 3 มีความเกี่ยวข้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่มีข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่มีความเด่นชัดและน่าสนใจที่จะเจาะลึกถึงการขาดแคลนที่ทำให้เกิดภาพลักษณ์ทางร่างกายของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แม้บุคคลเหล่านี้จะได้เป็นผู้ที่มีอิทธิพลต่อการพัฒนาภาพลักษณ์ทางร่างกายนี้โดยตรง เช่น บิดาของผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 6 เล่าถึงวิธีการให้ความรู้แก่บุตรโดยผ่านการสอนของมารดา เนื่องจากตนเองเป็นผู้ชาย ดังนั้นเรื่องสระร่างกายจึงเป็นหน้าที่ของแม่ กรณีมารดาของผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 25 เล่าถึงการเรียนรู้ตั้งแต่วัยเด็กของบุตรเป็นอย่างดี พัฒนามาอย่างไร หรือกรณีคุณอา ของผู้ให้สัมภาษณ์คนที่ 6 เล่าถึงการขาดแคลนที่เกิดขึ้นตั้งแต่เล็กจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้คุณอาเป็นบุคคลที่เลี้ยงดูหลานมาตั้งแต่เป็นทารกทำให้สามารถเล่าประสบการณ์ได้ดีเสมือนเป็นบิดามารดา เป็นต้น

ซึ่งข้อมูลจากการสัมภาษณ์โดยละเอียดนั้นจะนำเสนอในตอนต่อไป ที่เป็นผลการศึกษา โดยผ่านการเชื่อมโยงระหว่างวัตถุประสงค์วิจัยที่ได้กำหนดไว้ ทั้งนี้คำตอบจะนำเสนอให้ลักษณะของการสนับสนุนคำตอบหลักที่เกิดจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

โดยมีข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสนับสนุน ได้แก่ อายุ เพศ การศึกษา อาชีพ สถานะทางครอบครัว สถานภาพสมรส จำนวนบุตร สถานะความสัมพันธ์

แสดงถึงอายุ เพศ ระดับการศึกษา อาชีพ จำนวนบุตร สถานภาพสมรส สถานะความสัมพันธ์ของผู้ให้ข้อมูลสนับสนุน พบว่า ผู้ให้ข้อมูลสนับสนุนมีอายุ 53, 49 และ 46 ปี เป็นชาย 1 คน และเป็นหญิง 2 คน ระดับการศึกษา คือ มัธยมศึกษาตอนต้น และปริญญาตรี มีอาชีพรับราชการและแม่บ้าน จำนวนบุตรที่มีคือ 3 คน และ 1 คน สถานภาพสมรส คือ สมรส 2 คน โสด 1 คน ความสัมพันธ์ต่อวัยรุ่นพิการทางสายตา คือ บิดา มารดา และอา

4.2 ผลการศึกษาที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

สามารถแบ่งออกได้ตามวัตถุประสงค์การวิจัย 4 ข้อ ดังต่อไปนี้

4.2.1 การรับรู้เรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกาย (Body Image) ของวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตา

การรับรู้และเกิดความเข้าใจที่เกิดจากการเรียนรู้จะเกิดขึ้นตลอดช่วงชีวิตของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่างๆรอบตัว ไม่ว่าจะเป็นสิ่งที่ เป็น รูปธรรม หรือ นามธรรม การรับรู้ส่งผลทำให้บุคคลเกิดจินตนาการในสิ่งที่บุคคลได้เรียนรู้มาอย่างเหมาะสม โดยที่บุคคลสามารถนำความรู้ที่เกิดจากความเข้าใจนี้มาใช้ในการอธิบาย เปรียบเทียบในเรื่องต่างๆ ได้อย่างมีเหตุและผล ตลอดจนสามารถนำเอาการรับรู้ดังกล่าวไปใช้กับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของแต่ละบุคคลเป็นสำคัญ ซึ่งการทำความเข้าใจเรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกายก็เช่นเดียวกัน ที่ความเข้าใจเรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกายของแต่ละบุคคล ที่จะเกิดการรับรู้ต่อภาพลักษณ์ทางร่างกายที่แตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับปัจจัยที่แวดล้อมที่บุคคลได้เรียนรู้มาในช่วงชีวิตหนึ่งไม่ว่าจะเป็นในเพศ วัย สังคมและวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน หรือแม้แต่ในมุมมองการรับรู้และความเข้าใจของผู้พิการ เป็นต้น ที่ปัจจัยเหล่านี้ล้วนส่งผลต่อการรับรู้เรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกายทั้งสิ้น

การรับรู้เรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกาย เกิดจากความรู้สึนึกคิดของบุคคลที่มีต่อร่างกายอันเกิดจากการเรียนรู้ ซึ่งในแต่ละบุคคลก็จะมีความเข้าใจแตกต่างกันออกไป เนื่องจากปัจจัยแวดล้อม ทำให้การรับรู้ที่เกิดขึ้นในแต่ละบุคคลจึงมีความแตกต่างกัน ซึ่งในประเด็นที่ 1 การรับรู้เรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตา ผู้วิจัยจึงเกิดคำถาม ต่อวัยรุ่นที่พิการทางสายตาหรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญถึงการรับรู้ในเรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกาย เนื่องจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีความพิการทางสายตาตั้งแต่กำเนิด จึงส่งผลกระทบต่อการเรียนรู้ที่เกิดจากการมองเห็น ดังนั้นความเข้าใจที่มีต่อภาพลักษณ์ทางร่างกายของผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ค้นพบจึงเกิดจากการรับรู้ผ่านปัจจัยภายนอกเป็นสำคัญ ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งการรับรู้ที่มีต่อภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นที่พิการทางสายตาออกเป็น

1. การรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายที่เกิดจากการมองจากส่วนประกอบของร่างกาย (Parts of Body) และ

2. การรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายที่เกิดจากการมองส่วนประกอบของร่างกายรวมเข้ากับบุคลิกภาพ (Parts of Body and Personality)

จากตัวอย่างบทสัมภาษณ์ของวัยรุ่นที่พิการทางสายตาที่แสดงถึงการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกาย ดังต่อไปนี้

1. การรับรู้ที่มีต่อภาพลักษณ์ทางร่างกายที่เกิดจากการมองส่วนประกอบทางร่างกาย (Parts of Body) มีดังต่อไปนี้

“ภาพลักษณ์ทางร่างกายมัน คือ ทุกอย่างในร่างกายของเรา ไม่ว่าจะป็นหน้าตาหรือว่าทุกๆ อย่างมันก็เป็นได้หมด ตั้งแต่หัวจรดเท้า อะไรที่สามารถบ่งบอกความเป็นตัวเราจากร่างกายเรา”

(วัยรุ่นหญิงพิการทางสายตา มัธยมปีที่ 3 อายุ 15 ปี)

“ผมคิดว่า หน้าตา แขนขา มีร่างกายสมบูรณ์ ที่เราสามารถมองเห็น หรือคนอื่นมองเรามาว่าร่างกายหน้าตาเราเป็นอย่างไร ดูดีหรือเปล่า”

(วัยรุ่นชายพิการทางสายตา มัธยมปีที่ 4 อายุ 18 ปี)

“หนูคิดว่าเหมือนเป็นการอธิบายเกี่ยวกับเรื่องร่างกายส่วนต่างๆ และมีมุมมองมีความคิดว่าร่างกายส่วนต่างๆ มันเป็นอย่างไรร และควรทำอย่างไรถึงจะทำให้ร่างกายตนเองมีความเหมาะสมค่ะ”

(วัยรุ่นหญิงพิการทางสายตา มัธยมปีที่ 2 อายุ 16 ปี)

จากตัวอย่างคำสัมภาษณ์ข้างต้นแสดงผู้ให้ข้อมูลสำคัญเห็นว่า ภาพลักษณ์ทางร่างกายเป็นสิ่งที่บุคคลสามารถมองเห็นได้ กล่าวคือ รูปร่างหน้าตาของบุคคลทุกบุคคลนั้น เป็นสิ่งที่บุคคลสามารถมองเห็น ทั้งนี้แต่ละบุคคลจะต้องรู้ว่าตนเองมีรูปร่างหน้าตาอย่างไร มีจุดเด่น จุดด้อยอย่างไร แล้วบุคคลอื่นมองเราอย่างไรและเรามองตนเองอย่างไร ลักษณะ

ของร่างกายนั้นดูดี เหมาะสมหรือไม่เหมาะสมอย่างไร และควรจะต้องดูแลปรับปรุงแก้ไขดี ขึ้นหรือไม่

ซึ่งนอกจากที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แสดงการรับรู้ถึงภาพลักษณ์ทางร่างกายที่มองเพียงส่วนประกอบทางร่างกาย (Parts of Body) จากการสัมภาษณ์ยังพบว่าผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้มีการรับรู้ถึงภาพลักษณ์ทางร่างกาย โดยรวมเอาองค์ประกอบทางร่างกายเข้ากับบุคลิกภาพ* (Parts of Body and Personality) อีกด้วย

2. การรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายที่เกิดจากการมองส่วนประกอบของร่างกายรวมเข้ากับบุคลิกภาพ (Parts of Body and Personality)

“ลักษณะนิสัย รูปร่างหุ่นเป็นอย่างไร ทำให้เรารู้สึกต่างๆ ที่อยู่ในร่างกายของเรา รู้เกี่ยวกับเรื่องรูปร่างของคนอื่นบ้าง มีรูปร่างแบบไหนหรือสิ่งที่ถูกกำหนดไว้แล้ว อาจจะเกิดจากจินตนาการของเราที่มีต่อร่างกายของตนเองและร่างกายผู้อื่นค่ะ”

(วัยรุ่นหญิงพิการทางสายตา มัธยมปีที่ 3 อายุ 17 ปี)

“ลักษณะรูปร่างต่างๆ ของร่างกายรวมไปถึง บุคลิกภาพ บุคลิกภาพก็คือ ท่าทาง คว้า อุปนิสัยก็คือ จิตใจคว้า ผมว่าทุกอย่างมันต้องประกอบกันจนเป็นภาพลักษณ์ทางร่างกายของคนเราคนหนึ่งคว้า”

(วัยรุ่นชายพิการทางสายตา มัธยมปีที่ 2 อายุ 14 ปี)

“บุคลิกภาพ ลักษณะท่าทางต่างๆ ก็แบบการเดินทาง บางคนก็ตาบอดเดินแปลกๆ แทนที่จะเดินตรงๆ ธรรมดา บางคนก็เดินสายหัว ทำให้ภาพลักษณ์ไม่ดี ร่างกายคนเรามันก็ต่างกัน แต่ละคนก็ต้องมีลักษณะทางร่างกายที่บ่งบอกถึงความเป็นคนๆ นั้นคว้า”

(วัยรุ่นชายพิการทางสายตา มัธยมปีที่ 6 อายุ 17 ปี)

“ภาพลักษณ์ทางร่างกายสำหรับหนูก็คือ ลักษณะต่างๆ ของรูปร่างของคนเรา ทั้งหน้าและทั้งหมด เช่น บุคลิกภาพ คือ การมั่นใจตัวเอง และที่ใจด้วยคะ ถ้าเกิดเรา

* บุคลิกภาพ (Personality) ในการศึกษาครั้งนี้ หมายถึง ลักษณะท่าทางที่เสริมบุคลิกภาพรวมถึงอุปนิสัย อันแสดงให้เห็นถึงลักษณะที่บุคคลแสดงออกของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

อารมณ์ดีเราก็จะได้ยิ้มแย้มแจ่มใส บุคลิกร่างกายของเราก็จะออกมาดีงามจากภายในสู่ภายนอกประมาณนั้นคะ”

(วัยรุ่นหญิงพิการทางสายตา มัธยมปีที่ 2 อายุ 16)

“การทำให้บุคลิกเราดูดีเวลาใครเจอเราเขาจะเห็นภาพเนี่ยเป็นตัวเรา ร่างกายแบบนี้ หน้าตาแบบนี้ ลักษณะแบบนี้ นั่นคือตัวเรา บ่งบอกว่าคนนี่คือใคร จุดเด่นของคนนี่เป็นไง สิ่งที่น่าประหลาดภายนอกคนอื่นเห็นเราแล้วเราก็ทำให้เราเป็นอย่างไรเราอยากจะเป็นครับ”

(วัยรุ่นชายพิการทางสายตา มัธยมปีที่ 6 อายุ 17 ปี)

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์แสดงให้เห็นถึงว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีการให้ความสำคัญต่อบุคลิกภาพที่ปรากฏ มิได้มองเพียงแต่องค์ประกอบทางร่างกายเพียงอย่างเดียว แต่ได้ให้ความสำคัญกับบุคลิกภาพ ซึ่งถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของภาพลักษณ์ทางร่างกาย เพราะสามารถบ่งบอกให้ทราบว่า บุคคลแต่ละบุคคลมีลักษณะเช่นใด สามารถแยกแยะบุคคลแต่ละบุคคลออกจากกันได้ ทั้งนี้ภาพลักษณ์ทางร่างกาย ถือได้ว่าเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่า แต่ละบุคคลมีความแตกต่างกัน ทั้งในลักษณะรูปร่างหน้าตา นอกจากนี้ยังสามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและเสริมแต่งภาพลักษณ์ทางร่างกายได้ตามความต้องการของแต่ละบุคคล ซึ่งสิ่งแวดล้อมหรือปัจจัยภายนอกถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการตระหนักถึงความสำคัญของภาพลักษณ์ทางร่างกายและมีการให้คุณค่ากับภาพลักษณ์ทางร่างกายของตนเองและผู้อื่น

“สิ่งที่เราสามารถจับต้องได้และทุกคนสามารถบ่งบอก ข้อดีข้อเสียของแต่ละคนในเรื่องที่เกี่ยวกับร่างกายได้ มันจะดีหรือไม่ดีเอาจริงๆ มันก็อยู่ที่ตัวเราเห็นว่ามันดี รึเปล่า หรือบางคนอาจเขาก็จะอยากทำให้ดีตามที่เขารู้มา อย่างคนสมัยนี้ชอบเกาหลีก็อยากหล่อสวยแบบเกาหลีประมาณนี้มังครับ”

(วัยรุ่นชายพิการทางสายตา มัธยมปีที่ 5 อายุ 19 ปี)

“เป็นการเรียนรู้ลักษณะรูปร่างลักษณะหน้าตาของตนเองและผู้อื่น ว่าเรากับเขาแตกต่างกันตรงไหน เรามีจุดด้อยตรงไหน เพื่อนมีจุดเด่นอะไร ดีกว่าเราตรงไหน

บ้าง หรือมันก็คือรูปร่างหน้าตาของเราและของคนอื่น มันขึ้นอยู่กับว่าเราจะเข้าใจมันยังไง แต่แต่ละคนมันก็แตกต่างกันไปค่ะ”

(วัยรุ่นหญิงพิการทางสายตา มัธยมปีที่ 3 อายุ 16 ปี)

“มันเป็นสิ่งที่เสริมแต่งไม่ใช่สิ่งที่เป็นธรรมชาติมาก่อนแล้ว ถ้าเราอยากให้ภาพลักษณ์ที่ดีๆ เราก็ต้องทำมันขึ้นมาครับ”

(วัยรุ่นชายพิการทางสายตา มัธยมปีที่ 2 อายุ 15 ปี)

“การทำให้บุคลิกเราดูดีเวลาใครเจอเราเขาจะเห็นภาพเนี่ยเป็นตัวเรา ร่างกายแบบนี้ หน้าตาแบบนี้ ลักษณะแบบนี้มันคือตัวเรา บ่งบอกว่าคนนี่คือใคร จุดเด่นของคนนี่เป็นไง สิ่งที่เราถูกภายนอกคนอื่นเห็นเราแล้วเราก็ทำให้เราเป็นอย่างเราอยากจะเป็นครับ”

(วัยรุ่นชายพิการทางสายตา มัธยมปีที่ 6 อายุ 17 ปี)

ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่า ภาพลักษณ์ทางร่างกายตามการรับรู้ของวัยรุ่นพิการทางสายตานั้นมีทั้ง ที่เหมือนและแตกต่างไปจากคนที่มิใช่สายตาทอดทั่วๆ ไป กล่าวคือ ภาพลักษณ์ทางร่างกายได้สะท้อนถึงการรับรู้ที่มีต่อร่างกายของแต่ละบุคคล อันเกิดจากการมองผ่านตนเองและจากมุมมองของบุคคลอื่นแวดล้อม ซึ่งวัยรุ่นพิการทางสายตามีความเข้าใจไปทิศทางเดียวกัน คือ เรื่องของความคิดที่มีต่อรูปร่างร่างกายของตนเอง ความรู้สึกที่มีต่อรูปร่างหน้าตา รวมไปถึงที่บุคคลอื่นมองตนเองอย่างไร

ในด้านของความแตกต่าง วัยรุ่นพิการทางสายตาตามองภาพลักษณ์ทางร่างกาย เป็นสิ่งที่ตนเองรับรู้ว่ารูปร่างลักษณะหน้าตาเป็นอย่างไร โดยการรับรู้นี้เกิดจากการได้ยินและสอบถามจากบุคคลอื่นแวดล้อม ซึ่งในการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายจนเกิดเป็นความเข้าใจขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของวัยรุ่นพิการทางสายตาแต่ละบุคคล หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า วัยรุ่นพิการทางสายตามีการรับรู้ต่อภาพลักษณ์ทางร่างกายเป็นไปในลักษณะที่ภาพลักษณ์ทางร่างกายนั้นต้องสามารถสัมผัสและรับรู้ได้ อาทิ ลักษณะร่างกายและบุคลิกภาพที่ปรากฏของทั้งของตนเองและบุคคลอื่น อันแสดงให้เห็นถึงการบ่งชี้ลักษณะเฉพาะของแต่ละบุคคล

4.2.2 กระบวนการรับรู้ที่มีผลต่อการได้มาซึ่งภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตา

บุคคลจะเลือกรับรู้สิ่งต่างๆ ตามความสนใจ กระบวนการรับรู้จึงเป็นกระบวนการแปลความหมายจากสิ่งเร้าที่ผ่านเข้ามากระทบกับอวัยวะรับสัมผัส ตา หู จมูก ลิ้น กาย จนส่งผลให้เกิดการรับรู้ไปตามความคิดในแต่ละบุคคล บุคคลจะเกิดความรู้สึกแล้วส่งความรู้สึกนั้นไปตีความ หรือแปลความหมายกลายเป็นการรับรู้ กระบวนการรับรู้ทำให้มนุษย์สามารถรับรู้สิ่งต่างๆ รอบตัวโดยอาศัยประสาทสัมผัสทางร่างกายที่มีการสนองตอบต่อสิ่งเร้าภายนอก ซึ่งในการรับรู้ประกอบไปด้วย การคิด การจัดระบบ การรวบรวม และการตีความหมาย (Shiffman and Kanuk, 1994 อ้างถึงใน จิตเลขา สุขเสริมสังข์ชัย, 2542: 28) ตามความสามารถของบุคคลที่จะรับรู้ต่อสภาพแวดล้อมรอบข้างอย่างไร การรับรู้จะมีพัฒนาการไปตามวัย ตลอดจนทำให้ความสามารถที่จะรับรู้เป็นไปได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม ซึ่งการรับรู้โดยการเห็นก่อให้เกิดความเข้าใจที่ดีว่าการได้ยินรวมไปถึงจากประสาทสัมผัสอื่นๆ ดังนั้น การรับรู้โดยผ่านประสาทสัมผัสทุกด้านจึงทำให้เกิดความเข้าใจของบุคคลที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น รวมไปถึงลักษณะวิธีการการรับรู้ของแต่ละบุคคลจะมีความแตกต่างกันตามพื้นฐานของบุคลิกภาพ โดยที่บุคคลจะแสดงออกตามที่ได้รับรู้มา

โดยทั่วไปผู้พิการทางสายตาอาศัยการรับรู้วัตถุ สิ่งของต่างๆ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมจากการสร้างภาพพจน์ หรือเกิดจากดารคิดรวบยอดในวัตถุที่แตกต่างออกไป เนื่องจากผู้พิการทางสายตาขาดการรับรู้ทางการมองเห็น ดังนั้นการรับรู้วัตถุของผู้พิการทางสายตาจึงต้องอาศัยประสาทสัมผัสอื่นที่สำคัญ นั่นก็คือ การได้ยินและการสัมผัส ซึ่งถือได้ว่ามีความสำคัญต่อการสร้างความรู้ความเข้าใจในสิ่งต่างๆ รอบตัวของผู้พิการทางสายตาจากความเข้าใจในเบื้องต้นทำให้ทราบว่า ผู้พิการทางสายตาจะสามารถรับรู้สิ่งต่างๆ ได้เฉพาะในสิ่งที่ผู้พิการทางสายตานั้นสามารถสัมผัสและการได้ยินรับฟังมาจากบุคคลหรือสื่อ ทั้งนี้การรับรู้ที่ได้อาจเกิดการสังสมมาเป็นระยะเวลาที่สามารถทำให้เกิดความเข้าใจสิ่งต่างๆ เหล่านี้ได้เป็นอย่างดี

กระบวนการรับรู้ของวัยรุ่นที่พิการทางสายตา เนื่องจากความพิการทางสายตาทำให้ความสามารถในการรับรู้สิ่งต่างๆ ของวัยรุ่นที่พิการทางสายตาเกิดความไม่สมบูรณ์ เช่นเดียวกับการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกาย กระบวนการรับรู้หลักของการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายเกิดจากการประเมินจากการมองเห็นที่มีต่อรูปร่างของบุคคล เมื่อ

วัยรุ่นที่พิการทางสายตาไม่สามารถมองเห็นรูปร่างได้ จึงเกิดข้อคำถามถึงกระบวนการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายในวัยรุ่นพิการทางสายตาที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการศึกษาครั้งนี้

จากคำตอบของวัยรุ่นที่พิการทางสายตาหรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ได้ให้สัมภาษณ์ อันแสดงให้เห็นถึง กระบวนการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายที่เน้นการรับรู้โดยผ่านการได้ยินหรือฟังจากบุคคลรอบข้าง ดังนี้

การรับรู้โดยผ่านการได้ยินหรือฟังจากบุคคลรอบข้าง

“เราอาจจะฟังน้ำเสียงฟังแล้วอาจจะไม่อ้วน ฟังน้ำเสียงแล้วอาจจะน่ารักอะไรรั้วครับ เราแยกไม่ได้มาก มันอยู่ที่คนเราจินตนาการเอานะครับ เราจะรับรู้จากเสียง เสียงเล็กอาจจะสวย เสียงใหญ่เหมือนทอม ถ้าเป็นผู้ชายเสียงเล็กคนนี้เป็นตุ๊ดหรือเปล่า จินตนาการเอาระมาณนี้ แต่ละคนก็จะเรียนรู้ไม่เหมือนกัน”

(วัยรุ่นชายพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 5 อายุ 19 ปี)

“ได้ยินคนพูดมาบ้าง แต่ถ้าผมอยากรู้ผมก็จะถามเพื่อนเอามีถามคุยเล่นแต่ก็ไม่มากครับ เหมือนรู้ๆ อยู่แล้ว หลัๆ เลยผมคิดว่า ก็คงการฟัง บอกหรือถามว่า เป็นไงก็จะจินตนาการเอา”

(วัยรุ่นชายพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 4 อายุ 18 ปี)

“ก่อนที่จะเกิดจินตนาการเนี่ยก็มีการเรียนรู้มาแล้วบ้าง เช่น เสียงแบบนี้จะมีรูปร่างแบบนี้ หรือเขาจะให้เราจับดูว่าแบบนี้คืออะไร ลองดูเราก็จะรู้ จดจำมาแล้วนำมาเปรียบเทียบ”

(วัยรุ่นหญิงพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 3 อายุ 17 ปี)

“อาจจะได้ยินคนรอบข้างมาแล้วเค้าก็อาจจะนึกถึงตัวเองว่าเรานี้รูปร่างเป็นแบบนี้ เค้าอาจจะคิดว่าเค้าหล่อ เค้าสวย ไม่หล่อ ไม่สวย เสียงการเดินของเขา เพื่อนบางคนเราอยู่ด้วยกันจนจำได้ว่าเสียงคนนี่กำลังเดินมาแบบนี้ครับ”

(วัยรุ่นชายพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 2 อายุ 14 ปี)

“เพื่อนจะบอกให้ฟังว่าคนนี้เป็นไงเราก็จะไปจินตนาการต่อ ทีนี้พวกหนังละครฟังเรื่องเอาเราจะคิดว่าดาราน้ำตาเป็นยังไง เราก็จะสร้างจินตนาการได้มากขึ้นค่ะ สร้างความคิดให้เรา ถ้าเวลาเราได้อ่านได้ฟัง มันจะรับรู้มากขึ้นทำให้จินตนาการได้มากขึ้นด้วยค่ะ”

(วัยรุ่นหญิงพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 4 อายุ 16 ปี)

จากตัวอย่างข้อความที่ยกมาข้างต้นแสดงให้เห็นถึงว่า กระบวนการรับรู้เรื่องราวพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นพิการทางสายตาหรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เกิดจากประสาทสัมผัสทางการได้ยิน แสดงให้เห็นว่า หู เป็นอวัยวะรับสัมผัสที่มีคุณสมบัติพิเศษต่อผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เป็นอย่างมาก ทักษะทางการได้ยินจึงเป็นสิ่งสำคัญในการแยกแยะเสียงและรูปภาพ จนทำให้เกิดเป็นจินตภาพตามความเข้าใจในพลักษณ์ทางร่างกาย ทั้งนี้การรับรู้ดังกล่าว เกิดจากการแปลความหมายที่ได้ยินได้ฟังคำบอกเล่ารวมไปถึงน้ำเสียงเหล่านั้นยังอยู่ในความทรงจำของผู้ให้ข้อมูลสำคัญแต่ละบุคคลมีแตกต่างกันออกไป

ทั้งนี้กระบวนการรับรู้ที่เกิดจากการได้ยินได้ฟังยังมีได้เป็นกระบวนการเพียงกระบวนการรับรู้เดียวที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกิดการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกาย หากยังมีการสัมผัส จับ ความ (คลำ) ที่ช่วยให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญสามารถรับรู้สิ่งต่างๆ รอบตัวได้ดีมากขึ้น ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ สามารถทราบได้ว่าสิ่งที่ได้สัมผัสความนั้นคืออะไร มีความสำคัญอย่างไร เรียกว่าอะไร ถึงแม้ไม่สามารถมองเห็นได้ แต่การสัมผัส จับ ความ (คลำ) สามารถทดแทนการมองเห็นได้ ถึงแม้ว่าจะไม่สมบูรณ์เท่ากับการมองเห็นก็ตาม

ดังจะเห็นได้จากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ พบว่า การรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายผ่านการสัมผัสนั้นทำให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกิดกระบวนการรับรู้ต่อสิ่งที่ได้เคยสัมผัส ดังเช่นตัวอย่างต่อไปนี้

การรับรู้ต่อสิ่งที่ได้เคยสัมผัส

“เกิดจากการเรียนรู้ของเรา โดยการสัมผัส แต่ถ้าถามว่าคนที่มองไม่เห็น พอสัมผัสแล้วไปเทียบกับคนอื่นมันก็ไม่ได้ เพราะว่ามันคงไม่มีใครให้เราจับ อย่างเช่นคนที่จะให้เราจับเป็นนายแบบเขาก็คงไม่ให้เราจับ เราก็สัมผัสเราเอง คนที่บ้านอย่าง

พ่อแม่ ญาติ ประมาณนี้ ที่เรารู้ว่าเออแบบนี้เรียกอ้วนนะ ก็ความ มาหลายๆ แบบ ก็จำๆ เทียบๆ กัน ถ้ามันเกินมาตรฐานมันก็อ้วนครับ”

(วัยรุ่นชายพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 4 อายุ 18 ปี)

“มาจากการสัมผัส เช่นเวลาผมไปกับเพื่อนผมก็จะเกาะคอก จะรู้ว่าแขนเขาจะเล็ก ผอม มีกระดูก ถ้าไปกับคนเตี้ยเขาก็จะเตี้ยกว่าผม สูงก็คือนจะสูงกว่าผม เอาตัวเองเป็นกลาง มีเปรียบเทียบความสูงเปรียบเทียบเสียงด้วย”

(วัยรุ่นชายพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 5 อายุ 21 ปี)

“สัมผัสมากที่สุดเลย เพราะว่าเราได้เจอไม่ได้ฟังจากคนอื่น เราก็ความตัวเองมันก็รู้ว่าร่างกายเราเป็นยังไง แบบนี้จะอ้วนไปริยัง หรือหน้าตาหนูก็ต้องความดูเป็นสิวมัย มีอะไรไม่ดีมัย เลยให้สัมผัสมากที่สุดเลยคะ ถ้าไม่ได้สัมผัสมันก็รู้ไม่ได้ว่าเป็นยังไง”

(วัยรุ่นหญิงพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 5 อายุ 17 ปี)

“ส่วนใหญ่ของผมสัมผัส คือ ยังไงมันก็มองไม่ได้อยู่แล้ว สัมผัสเราก็ความตัวเองตลอดอยู่แล้ว ใครบ้างจะไม่จับร่างกายตนเอง แต่ถ้าสงสัยผมก็จะถามที่บ้านแต่โตๆ แล้วยังไม่ได้โร่มากละ”

(วัยรุ่นชายพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 5 อายุ 17 ปี)

นอกจากกระบวนการรับรู้ที่เกิดจากการได้ยินได้ฟังและกระบวนการรับรู้ที่เกิดจากการสัมผัส จับ ความ (คลำ) ในการศึกษายังพบว่า กระบวนการที่ทำให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกิดการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายยังเกิดจากกระบวนการทั้ง 2 กระบวนการเกิดขึ้นพร้อมกัน กล่าวคือ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญให้ความสำคัญต่อกระบวนการได้ยินได้ฟัง และการสัมผัส จับ ความ (คลำ) มีความสำคัญต่อกระบวนการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของตนเองทั้งหมด ซึ่งในคำตอบจะพบว่า กระบวนการรับรู้ที่เกิดจากการได้ยินได้ฟังและการสัมผัส จับ ความ (คลำ) ส่งผลต่อการทำให้วัยรุ่นที่พิการทางสายตาเกิดการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายได้เป็นอย่างดี หากเทียบกับบุคคลที่มีสายตาปกติ การรับรู้หลักที่

* ความ คือ คำกริยาที่ผู้พิการทางสายตาใช้แสดงถึงการสัมผัสจับวัตถุหรือสิ่งของต่างๆ รอบตัว

สำคัญก็คือ การมองเห็น ถือได้ว่าเป็นอวัยวะสัมผัสแรกที่ทำให้บุคคลตัดสินใจหรือเลือกรับผ่านการมองเห็นว่า พอใจหรือไม่พอใจ โดยที่ไม่ต้องไปสัมผัสกับวัตถุหรือสิ่งต่างๆ รอบตัวอย่างในลักษณะของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ตัวอย่างคำตอบของวัยรุ่นพิการทางสายตาที่ให้แสดงถึง กระบวนการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายอันเกิดจากการได้ยินได้ฟังและการสัมผัส จับ ความ (คลำ) ดังนี้

กระบวนการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายอันเกิดจากการได้ยินได้ฟังและการสัมผัส จับ ความ (คลำ)

“ส่วนตัวหนูชอบที่จะอ่านหนังสือเสียงที่จะมีการอธิบายเข้าใจง่าย นิยายเสียงเขาก็จะอธิบายไว้ว่าเธอตัวละครตัวนี้เป็นยังไง เช่น บอกว่าผู้หญิง สูงผิวดำ ขาว ตาโต จมูกโด่ง เขาจะอธิบายละเอียด เราจะจินตนาการตามเขาบอกจะคิดตามไปหรือการที่ได้สัมผัสจริงเราก็ไปจับเพื่อน นอกจากจับแล้วบางที่เพื่อนตาดีอาจจะบอกจับมือเราวาดรูป แต่ไม่ได้ใช้ดินสอนะ ใช้นิ้วเราวาด ครอบครวัก็บอกเรา บางครั้งเราจับคนทั่วไปไม่ได้ เราก็จับคนในบ้านเรานี่แหละ”

(วัยรุ่นหญิงพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 6 อายุ 20 ปี)

“อันดับแรกก็จะเป็นแม่พูดกันเรื่องลักษณะของร่างกายหนูจะคิดตามไป เพื่อนที่ตาบอดเหมือนกันอาจจะพูดเปรียบเทียบรูปร่างกับสิ่งของ เช่น เปรียบเทียบว่าบางคนหัวกลมเหมือนลูกมะพร้าว อย่างเวลาเล่นก็มีการสัมผัสกันก็ทำให้ทราบได้”

(วัยรุ่นหญิงพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 4 อายุ 16 ปี)

“ก็ถ้าแค่จินตนาการอย่างเดียวมันก็ไม่ค่อยเข้าใจเท่าไร มันต้องมีการสัมผัสกันบ้างจะคิดได้เยอะกว่านั้น เช่น ครูที่โรงเรียน ผู้ปกครองทั้งของคนอื่นและของหนูเอง จากพวกพี่ๆ เพื่อนๆ ที่แลกเปลี่ยนความรู้กัน อินเทอร์เน็ต หนังสือเกี่ยวกับสุขภาพ หนังสือเบลล์ หนังสือปกติ หนังสือเสียง เช่น เหมือนกับการบอกคุณสมบัติของคน ถ้าให้เข้าใจง่ายๆ มันก็มาจากการฟังแล้วก็สัมผัสด้วย มันถึงจะมีภาพที่ชัดขึ้นคะ”

(วัยรุ่นหญิงพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 1 อายุ 16)

“ส่วนใหญ่ที่หนูรู้มา อย่างเรื่องผม ผิว พวกนี้จะสัมผัสเองได้ แต่อย่างหน้าตาหนู จะได้ยินเพื่อนๆ เขาพูดกันมา คนนี้หน้าตาอย่างนี้นะจำๆ ไว้ค่ะ อย่างตัวหนูเอง เป็นคนช่างสังเกต เวลารับรู้อะไรก็จะยึดเอาตัวเองเป็นหลักค่ะ หนูว่าตัวเองมีผล ต่อจินตนาการของตัวเองมากที่สุดค่ะ การรับรู้จากภายนอกมันเป็นอีกส่วนหนึ่งที่รู้ มาก่อน แต่ถ้าจะให้เชื่อหรือเข้าใจภาพต่างๆ นั่นก็คือตัวเราเองเป็นหลักค่ะ”

(วัยรุ่นหญิงพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 5 อายุ 17 ปี)

ผลการศึกษาวิจัยประเด็นกระบวนการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นที่ พิการทางสายตา สรุปได้ว่า เมื่อวัยรุ่นที่พิการทางสายตาหรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญถูกเร้าโดย ปัจจัยแวดล้อม ในที่นี้หมายถึง บุคคลรอบข้างหรือสื่อ ส่งผลให้เกิดความรู้สึกจากการ สัมผัส (Sensation) โดยอาศัยอวัยวะสัมผัสเพียง 2 ทาง คือ หูที่ทำหน้าที่ในการได้ยิน และ ผิวหนังที่ทำหน้าที่สัมผัส นั่นก็คือ การจับ ความ (คลำ) ร่างกายโดยตรง ทั้งนี้กระบวนการ รับรู้ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญอาจไม่สมบูรณ์เท่าคนสายตาปกติที่กระบวนการรับรู้เกิดจากการ รับสัมผัสโดยอาศัยอวัยวะรับสัมผัสทั้ง 5 ได้แก่ หู ตา จมูก ลิ้น ผิวหนัง การรับรู้ของผู้ให้ ข้อมูลสำคัญจึงเกิดการรับรู้ที่เป็นไปอย่างจำกัด กล่าวคือ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญไม่สามารถใช้ ประสาทสัมผัสทางการมองเห็น ทำให้การรับรู้ที่เกิดขึ้นไม่สมบูรณ์อย่างคนสายตาปกติ กระบวนการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของผู้ให้ข้อมูลสำคัญจึงเกิดขึ้นจากการได้ยินและการ สัมผัสจับ ความ (คลำ) เพียงสองทางเท่านั้น โดยกระบวนการรับรู้ที่สำคัญเกิดจากการ บอกเล่า การฟัง รวมถึงการล้อเลียน การพูดถึงเกี่ยวกับรูปร่างร่างกายโดยตรง โดยวิธีการ วิจัยเกี่ยวกับรูปร่างร่างกาย และการสัมผัสกับร่างกายของตนเองและบุคคลอื่นโดยตรง

4.2.3 แหล่งปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกาย ของวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตา

เนื่องจากกระบวนการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นพิการทางสายตาที่ได้ กล่าวมาแล้วข้างต้น ทำให้การรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายจึงประกอบขึ้นจากแหล่งปัจจัย ภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกาย อาจกล่าวได้ว่า การเกิด ภาพลักษณ์ทางร่างกายได้รับอิทธิพลจากปัจจัยภายนอกอันส่งผลต่อความเข้าใจต่อสิ่งที่ ปราบกฏหรือรูปร่างหน้าตาของตนเองและบุคคลอื่น นอกจากนี้ประสบการณ์ยังถือว่าเป็น

องค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลให้วัยรุ่นที่พิการทางสายตาคิดที่มีต่อโครงสร้างทางร่างกาย ส่วนสูง น้ำหนัก หน้าตา อุปนิสัยในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ทั้งนี้ล้วนเกิดจากอิทธิพลจากปัจจัยภายนอกทั้งสิ้น

ซึ่งผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นที่พิการทางสายตา ได้แก่ ครอบครัว กลุ่มเพื่อน ครู หนังสือเสียง หนังสือเบรลล์ และสื่อมวลชน ตามลำดับ ผ่านกระบวนการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายต่อตนเองตามความเข้าใจในรูปร่างหรือลักษณะที่สามารถสัมผัสได้จากภายนอกร่างกาย ความรู้สึกที่มีต่อส่วนต่างๆ ของร่างกาย หรือจากการมีปฏิสัมพันธ์จากบุคคลรอบข้าง การให้คุณค่าและความหมายต่อสิ่งเหล่านี้ได้จากทัศนคติของตนเอง

ตัวอย่างคำตอบจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกที่พบทำให้ทราบว่า ปัจจัยแรกที่วัยรุ่นพิการทางสายตาให้ความสำคัญมากที่สุดเป็นอันดับแรกที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกาย คือ **ครอบครัว** ในที่นี้หมายถึง พ่อแม่ พี่น้อง และเครือญาติ

4.2.3.1 ครอบครัว

“พ่อแม่ ปู่ย่า ตายายอันดับแรกๆ เลย เราเกิดมาอยู่กับที่บ้านเขาก็ต้องสอนเรา มีพี่ที่บ้านบางครั้งหนูก็จะมีคิดว่าดาราคคนนี้หน้าตาเป็นไง น่ารักรีเปล่า หรือไม่ก็คุยกับพี่เขาพี่เขาก็จะให้ทายบ้างประมาณนี้ ก็ตั้งแต่เล็กเราอยู่กับพ่อแม่ เขาก็มีสอนเรา หนูต้องรู้พื้นฐานก่อนอยู่แล้วใช่มั้ยคะ ไม่อย่างนั้นก็คงดูแลตัวเองไม่ได้ อาบน้ำไม่ได้ แต่งตัวไม่ได้”

(วัยรุ่นหญิงพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 1 อายุ 14 ปี)

“เมื่อก่อนก็เคยได้ยินแม่พูดอยู่บ่อยๆ ตอนแรกหนูไม่รู้ว่าจะอ้วนผอมคืออะไร ก็ลองไปจับๆ ดูก็เข้าใจ พอมีคำว่าอวบเข้ามาหนูก็เริ่มสับสนแล้วว่า อ้วนกับอวบเป็นยังไง ตอนนั้นก็ยังไม่แน่ใจเลยว่าคนไหนอ้วน คนไหนอวบ มีคุยกับแม่ของตัวเองด้วยค่ะ หนูเคยถามแม่ผอมมันคืออะไร แม่บอกว่าให้ไปจับดูที่พี่ชายผอม หนูก็ได้รับรู้เลยหลังจากนั้น”

(วัยรุ่นหญิงพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 1 อายุ 15 ปี)

“อย่างกรณีที่บ้าน หนูมีพี่สาว พี่เป็นคนตัวเล็กผอม แม่จะเรียกว่าไอแห้ง บางทีแม่ก็เรียกว่าดำ หนูได้ยินก็จำมา อย่างแบบในละคร ตุ๊กก็เรียกว่า ปลวก แคระ ก็แบบตัวเล็กเตี้ยอะไรอย่างเนี่ย ที่อธิบายได้ก็ถามจากพ่อแม่ พี่สาวเอา หนูก็เกิดเป็นจินตนาการ อย่างชาวเหลือง เขาก็จะอธิบายว่า ชาวแบบออกเหลืองๆ คือชาว แต่ชาวไม่มาก เขาเป็นคนผิวสะอาด ส่วนใหญ่ก็จะเป็นแม่เราเป็นผู้หญิง เหมือนกันก็คุยกัน สงสัยอะไรก็ถาม”

(วัยรุ่นหญิงพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 4 อายุ 16 ปี)

“พ่อแม่มีอิทธิพลกับผมตอนเด็กๆ พ่อจะบอกว่าคนหนึ่งคนจะมีรูปร่างอย่างไร หน้าตาอย่างนี้ จมูกเนิ่นขึ้นมาอย่างนี้ ตาอย่างนี้ เราก็ลองสัมผัสตัวเอง เออจริงด้วยมันเป็นอย่างนี้จริงๆ พ่อแม่เป็นคนกว้างพื้นฐานให้ผม พ่อแม่มีอิทธิพลมาก ทำให้การรับรู้ภาพมีมากครับ ผมโชคดีที่ครอบครัวสนับสนุนให้ผมเรียนรู้อะไรหลายๆ อย่าง รวมทั้งเรื่องนี้ด้วย”

(วัยรุ่นชายพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 4 อายุ 18 ปี)

ซึ่งในการศึกษาคั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์**ผู้ปกครองหรือผู้ให้ข้อมูลสนับสนุน**เพิ่มเติมในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ**การอบรมเลี้ยงดูบุตรหลานที่พิการทางสายตา** เพื่อนำมาสนับสนุนปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ภาพลักษณะทางร่างกายของผู้ให้ข้อมูลสำคัญมากที่สุด คือ**ครอบครัว** พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวกับวัยรุ่นที่พิการทางสายตานั้นส่งผลต่อการเรียนรู้และรับรู้ภาพลักษณะทางร่างกาย กล่าวคือ ผู้ให้ข้อมูลสนับสนุนได้เล่าว่า การเลี้ยงดูบุตรหลานที่พิการทางสายตานั้นต้องมีความเข้าใจในธรรมชาติของพวกเขาเป็นอันดับแรก การส่งเสริมพัฒนาการในด้านต่างๆ ได้แก่ พัฒนาการทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ เหล่านี้ ครอบครัวล้วนมีส่วนสำคัญที่จะทำให้บุตรหลานของพวกเขา มีพัฒนาการที่เหมาะสม สามารถช่วยเหลือตนเองได้ อย่างคนสายตาปกติ ซึ่งในการเรียนรู้ถึงรูปร่างร่างกาย หน้าตา นั้นก็เป็นพื้นฐานที่บุตรหลานของพวกเขาต้องเรียนรู้และมีการสอนตั้งแต่เยาว์วัย ดังตัวอย่างบทสัมภาษณ์ต่อไปนี้

ผู้ปกครองหรือผู้ให้ข้อมูลสนับสนุน

“เราสอนให้เรียนรู้ทุกอย่างเหมือนเด็กปกติ ให้ลองจับอันนี้คืออะไร เรียกว่าอะไร นี่คือนี่ ถ้าเขาอยากรู้อะไรเราก็พาเขาไปดู จับดูๆ จะให้จับลองดู พ่อจะดูแลน้องตลอดประกบ

ตลอด เราจะคอยดูแลเขาอยู่ข้างๆ แต่จะไม่ไปบอกให้ลองให้ทำนะ ก็ปล่อยให้บ้าง อย่างถ้าอยู่ที่บ้านก็จะปล่อยให้เลย เขาเรียนรู้เองว่าอะไรคืออะไร บันได ห้องน้ำ ข้าวของ อยู่ตรงไหน ของใช้ของเขาตู้เสื้อผ้าก็จะแยกเอาไว้อย่างดี เขาจะเดินไปหยิบของเขาถูกต้องทั้งหมด ส่วนเรื่องร่างกายคุณแม่จะเป็นคนดูแลเพราะน้องเป็นผู้หญิง แม่จะสอนเรื่องของผู้หญิงตามประสาผู้หญิงของเขา วิธีการสอนจะเป็นการสัมผัส พูดคุย เราเลี้ยงเหมือนเด็กปกติเลย”

(ผู้ให้ข้อมูลสนับสนุนที่เกี่ยวข้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 6)

“คุณแม่ต้องอยู่กับน้องด้วย ช่วยสอนให้จับน้อง ให้เขาทำ เวลาจะให้ทำอะไรจะให้เราสอน ทำทางแต่ละอย่าง ตอนเด็กๆ เราก็อาบน้ำด้วยกันก็มีสอนเขาว่าทำอะไรยังไงนะ เขาก็จำได้ ผีอกเองหมดนะ พอโตขึ้นก็ให้ใส่เสื้อชั้นใน สอนแต่งตัว สอนอาบน้ำ มีสอนเขา เล็กๆ เขาก็สอนให้จับนิ้วมือ ก็ไม่ค่อยรู้เรื่องอะไร แต่โตขึ้นมันก็จะรู้เองนะ เป็นธรรมชาติของเขาเองนะ เล็กๆ ก็มีสอนนะแขนอยู่ไหน จมูกอยู่ไหน พอโตขึ้นก็รู้เองจำได้ ตอนแรกๆสอนก็ไม่จำหรอก ตอบผิดตอบถูกไปหมด คุณแม่ก็จะคอยดูๆ เขาอยู่ น้องก็จะจดจำมาเรื่อยๆ แล้วก็ตัวเอง เข้าใจเอง”

(ผู้ให้ข้อมูลสนับสนุนที่เกี่ยวข้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 25)

“ก็เลี้ยงดูเหมือนเด็กปกตินะ คือว่า ให้ช่วยเหลือตัวเองเหมือนเด็กปกติ เราไม่ได้เลี้ยงว่าเราต้องทำอะไรทุกอย่างให้เขา เพราะตัวพี่คิดว่าเราเนียไม่ได้อยู่กับเขาตลอด ต้องทำอะไรก็ได้ เพื่อให้เขาช่วยเหลือตัวเองได้ คือเราจะเป็นลักษณะที่ว่า เราจะเป็นการประคับประคองมากกว่าที่จะไปประคองประมงเขา เป็นลักษณะนี้คอยดูอยู่มากกว่า เรื่องร่างกายจะมีการบอกเล่าและสัมผัส สมมติว่าในขั้นตอนการทำความสะดวกสบายร่างกายก่อนเลย ก็จะต้องสอนเขาตั้งแต่เด็กๆ เลย ถ้าเขาจะอาบน้ำเขาจะต้องทำอย่างไร ก็เหมือนสอนเด็กปกติเลย เหมือนกับที่เราใช้คัตเตอร์ที่เราใช้โกนแล้วเรารู้ว่าเราจะทำอย่างไรที่เรามีบุคลิกภาพที่ดี ถ้าสังเกตจะเห็นว่าเด็กตาบอดโดยทั่วไปจะนั่งกอดตา นั่งสายหิ้ว แล้วเขาจะเคาะโต๊ะ จะอยู่อย่างนี้ตลอด เราจะต้องสอนเขาอย่างไรจนน้องเขาไม่เป็นอย่างที่ว่า บุคลิกภาพเขาจะดี พยายามทำให้น้องเขาเหมือนเด็กปกติทั่วไป พอโตเขาก็เรียนจะรู้เองไง เขาก็จะมาถามมันอย่างนี้นะ อย่างมีขนรักแร้ขึ้น เราก็จะบอกว่าเออมันเป็นธรรมชาติมันเป็นอย่างนี้นะ แล้วอีกอย่างเขามีพี่ๆ ที่วัยใกล้เคียงกัน เขาจะคุยกัน แล้วเขาก็เป็นคนอย่างรู้อยากเห็นอย่างพอถึงระดับนี้ เขาก็สงสัยว่า อย่างพี่เขามีประจำเดือน เขาก็สงสัยว่าจะทำอย่างไร

บางครั้งก็มีพี่อีกคนเขาสองคนก็เอาผ้าอนามัยมาลองใส่เล่น ทั้งๆ ที่ยังไม่มีประจำเดือนทั้งคู่นะ ก็จะลองจะทำเอง แล้วเราจะสอนเขาแค่ครั้งเดียวเขาก็ทำได้เอง เขาอยากรู้ อยากเห็นแล้วก็ทำ เหมือนว่าโชคดีไปอย่าง เขาได้เรียนหนังสือแล้วเขารู้ ว่าจะมีสิ่งใดบ้างที่เปลี่ยนแปลงไป(ร่างกาย) แล้วเขาก็จะมาถามเราเพิ่มเติม อันไหนถ้าเขารู้อยู่แล้วเขาจะไม่ถาม แต่ถ้าเขาทำไม่ได้เขาก็จะถาม”

(ผู้ให้ข้อมูลสนับสนุนที่เกี่ยวข้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 9)

นอกจากนี้ผู้ให้ข้อมูลสนับสนุนยังได้เสริมในประเด็นต้องให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของผู้พิการทางสายตา ดังเช่นในบทสัมภาษณ์ต่อไปนี้

“การเรียนรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายสำคัญนะ เพราะว่าเขาจะต้องรู้ของเขาไง ควรจะเรียนรู้เพราะจะเรียนรู้จะต้องใช้ชีวิตปกติของเขา เหมือนคนปกติ เหมือนกับว่าทุกอย่างทำทุกอย่างไม่ให้แตกต่างกับคนอื่น ๆ การเรียนรู้เมื่อตอนเล็กๆ ถ้าอยากจะรู้ก็จะให้เค้าจับสัมผัส อันนี้เรียกว่าอะไร อันนี้เรียกว่าอันนี้นะ ไม่งั้นเขาก็ไม่สามารถรับรู้อะไรได้เอง ทำอะไรไม่ได้ คนทั่วไปก็มองเขาไม่ปกติ เป็นคนพิการ พอคิดว่าภาพลักษณ์ทางร่างกายสำหรับพวกเขาที่สำคัญก็ต้องพยายามให้เป็นปกติที่สุด การยอมรับในสังคมมันยังไม่เยอะอย่างที่เรารู้ๆ กันอยู่ใช่ไหมครับ เพราะที่บ้านก็ต้องบอกสอนน้องตั้งแต่เล็กๆ น้องเขาก็ค่อยๆ เรียนรู้ไป ก็ปรับตัวเองได้ดีอย่างทุกวันนี้”

(ผู้ให้ข้อมูลสนับสนุนที่เกี่ยวข้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 6)

“สำคัญนะ เขาจะได้เรียนรู้เรื่องเหล่านี้ไว้ เขาก็สามารถอยู่กับคนอื่น ๆ ได้เหมือนคนปกติทั่วไป แม้ไม่อยากจะให้เขารู้สึกว่าตัวเองแตกต่างจากคนอื่นทั่วไป เพียงเพราะตาเขามองไม่เห็น ไม่ว่าจะเป็นลูกแม่หรือคนอื่นที่เป็นคนพิการทางสายตาแม้ว่ามันสำคัญ พวกเขาต้องเรียนรู้ไว้ ต้องอยู่ร่วมกับคนอื่น ๆ ในสังคมให้ได้เป็นปกติที่สุด ถ้าไม่ดูแลไม่สอนอะไรเลยจะเป็นผลเสียกับพวกเขามากกว่า คือเราไม่ได้ต้องการให้เขาสนใจเรื่องภาพลักษณ์มากเกินไปอย่างในคนปกติ แต่เพียงต้องการให้เขาดูแลตัวเองได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม”

(ผู้ให้ข้อมูลสนับสนุนที่เกี่ยวข้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 25)

“มีความจำเป็นมากเลย เพราะไม่งั้นถ้าเขาไม่รู้เขาก็จะไม่สามารถดูแลตัวเองได้เลยว่ามันเป็นยังไง อย่างเรื่องเป็นสิ่ว เขาไม่เป็นสิ่ว แต่เขาก็จะรู้เยอะเพราะพี่เขาเป็นสิ่วเยอะไง เขา

จะพูดเล่าในสิ่งที่พี่เขาเป็นให้เขาเป็น แล้วเขาจะภูมิใจที่หน้าเขาเนียไม่เป็นสิ่วอะไรอย่างเนี่ย รายนี้เขาจะเก็บข้อมูลตลอด จะฟังหลักๆ เลย สัมผัสเขาก็จะเล่นกันจับกันหมด เรารักเขาเนาะแต่เราไม่สามารถอยู่กับเขาได้ตลอด เราต้องเลี้ยงเขาแบบประคับประคองเขา คนในครอบครัวทุกคนจะต้องเข้าใจนะ ถ้าอะไรที่เขาทำได้ก็จะให้เขาทำไป อย่างคนภายนอกเขาก็จะมองว่าน่าสงสาร แต่จริงๆ แล้วเขาไม่ได้น่าสงสารนะ เขาก็เหมือนคนอื่นๆ ทำได้ทุกอย่างพี่อยากให้แค่ช่วยเหลือเขาถ้าเจอ ไม่ได้อยากให้มองว่าเป็นภาระ พี่คิดว่าถ้าคนทั่วไปยังมองแบบนี้หมด เด็กพวกนี้เขาก็คงจะไม่มีที่ยืนในสังคมนะ”

(ผู้ให้ข้อมูลสนับสนุนที่เกี่ยวข้องกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนที่ 9)

โดยสรุปจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญทำให้เห็นถึงว่า ครอบครัว เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นที่พิการทางสายตาดิจจริง โดยที่เมื่อผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ปกครองที่สามารถให้ข้อมูลได้นั้น ทำให้ทราบถึงวิธีการให้ความรู้และความสำคัญของการเรียนรู้ที่เริ่มจากครอบครัวในการวางพื้นฐานการเรียนรู้ในด้านต่างๆ รวมไปถึงการรับรู้เรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกาย ดังที่ได้นำเสนอผลการศึกษาจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ อีกทั้งผู้ให้ข้อมูลสนับสนุนเห็นว่า การรับรู้เรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกายนั้นเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้พิการทางสายตาที่ต้องเรียนรู้ เพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกับคนในสังคมได้อย่างปกติ

4.2.3.2 กลุ่มเพื่อน

ปัจจัยที่มีอิทธิพลอันดับที่สอง คือ **กลุ่มเพื่อน** ทั้งนี้ช่วงวัยรุ่นเป็นวัยที่มีพัฒนาการทางด้านสังคมเพิ่มมากขึ้น มีการเข้าสังคมที่ขยายวงกว้างออกไปมากขึ้นมีกลุ่มเพื่อน มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันเรียนรู้บทบาทใหม่ๆ ตลอดจนมีความคาดหวังและความต้องการเป็นที่ยอมรับมากขึ้น ส่งผลให้ภาพลักษณ์ทางร่างกายถือเป็นเรื่องหนึ่งในวัยนี้ให้มีความสำคัญ

“รู้จากเพื่อนๆ คนที่มองไม่เห็นด้วยกันเวลาเล่าก็จะเล่าอย่างละเอียดกว่าคนปกติอะคะ อย่างเรื่องรูปร่างเป็นไง สมมติเจอคน เขาจะบอกว่าอ้วนปะ โปะปะ ก็ไม่มากนักนะ ผิวขาวมัยก็ไม่แน่ใจว่าขาวรีเปล่า เสียงเป็นอย่างไรบ้าง เสียงเขาก็น่ารักดีนะ เสียงเล็กๆ ถ้าเสียงใหญ่ๆ ก็จะเป็นบอกว่าเสียงไม่ดีเลย”

(วัยรุ่นหญิงพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 6 อายุ 20 ปี)

“เพื่อนเขาอธิบายผิวลักษณะของเรา เอาเราไปเปรียบเทียบกับเขา รูปร่าง การที่เราไปเดินกับเขาก็ทำให้รู้ว่าเป็นไง แต่ละคนรูปร่างแตกต่างกัน ตอนเวลาที่เดินด้วยกันกับเพื่อนตาดีเราต้องเกาะแขนเขาเราก็เปรียบเอาได้ดูช่วงระยะศอก ก็พอทราบว่่าเค้าสูงหรือเตี้ยกว่าเรา ส่วนกับเพื่อนตาบอดด้วยกันพวกเราจะจำเสียงเดินหรือน้ำเสียงได้ เรียนอยู่ด้วยกันมาตั้งแต่เด็กก็พอจะจำได้บ้าง ถามว่ามีคุยกันเรื่องพวกนี้มั้ยมั้มนกัไม่เชิงนะครั้บ ออกไปแนวหยอกล้อกันมากกว่า หรือเรียกลักษณะของคนนั้นแบบไอ้อ้วน หรือไอดำ”

(วัยรุ่นชายพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 5 อายุ 21 ปี)

4.2.3.3 การสอนจากบทเรียนโดยครู หรือการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูที่โรงเรียน

ปัจจัยอันดับที่สาม มีอิทธิพลต่อการรับรู้ที่เกิดจาก**การสอนจากบทเรียนโดยครู หรือการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูที่โรงเรียน** วัยรุ่นพิการทางสายตามักเกิดการรับรู้ระหว่างเรียนวิชาสุขศึกษา วิทยาศาสตร์ จากกิจกรรมสนทนา การทดลองที่เกิดจากการพูดคุย การหยอกล้อและคำวิจารณ์ของครูอีกด้วย ซึ่งถือได้ว่าเป็นการการขัดเกล่าผ่านการเรียนรู้อีกรูปแบบหนึ่งที่เป็นไปตามแบบแผนตั้งแต่เริ่มเข้าสู่วัยเรียนจนถึงช่วงวัยรุ่นจนเกิดมีภาพลักษณ์ทางร่างกายเกี่ยวกับตนเองและบุคคลอื่นอันจะเห็นได้จากคำตอบดังต่อไปนี้

“ส่วนใหญ่ก็เรื่องที่คุณเคยสอนตั้งแต่อนุบาลแล้วครั้บพี่ สอนว่าคนเราต้องมีแขนมีขาอันไหนเรียกว่าแขนซ้ายแขนขวา อะไรประมาณนี้ครั้บ เค้าจะให้จับดูว่าอันนี้เรียกว่าอะไร มันก็เรียนๆ รู้ๆ มาเรื่อยๆ นะ ตอนเด็กก็มีเต้นเพลงกำมือขึ้นแล้วหมุนๆ แบบนี้มันก็น่าจะเหมือนสอนว่านี่ให้กำมือ ทำท่าประกอบมั้งครั้บ”

(วัยรุ่นชายพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 3 อายุ 15 ปี)

“ก็หลักๆ เรียนสุขศึกษา ครูอธิบายให้ฟังแล้วอย่างที่ทำกรบ้านได้เรียนเรื่องพัฒนาการแต่ละช่วงวัย ตั้งแต่ป.1มาแต่จะเจาะลึกลงเรื่อยๆ เลยเข้าใจตามที่ได้เรียนมาหรือไม่ก็ตอนที่ได้จับโมเดล วิทยาศาสตร์ หนูนจำลองคะ”

(วัยรุ่นหญิงพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 2 อายุ 16 ปี)

“มีครูที่โรงเรียน ก็จะพูดถึงบ้าง พูดแซว เรียก ให้อ่าน ให้อ่านตัวเล็ก แบบนี้ บางทีก็จะ ทักเธอกินให้มันเยอะๆ หน่อย ผอมไปแล้วนะ เราก็จะทราบบ้างว่ามันเป็นยังไง”

(วัยรุ่นหญิงพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 1 อายุ 16 ปี)

4.2.3.4 หนังสือเสียง และหนังสือเบรลล์

ปัจจัยอันดับที่สี่ **หนังสือเสียงและหนังสือเบรลล์** เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อ การรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกาย ถือได้ว่าเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ผู้พิการทางสายตาเกิดการ เรียนรู้ได้อย่างเหมาะสมเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกที่ช่วยให้ผู้พิการทางสายตาได้รับการ ศึกษาได้โดยสะดวกและสอดคล้องตามความจำเป็นของความพิการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหนังสือเสียงประเภทนิยายเป็นหนังสือที่สามารถบอกเล่าลักษณะรูปร่างหน้าตาได้ดี เพราะในนิยายนั้นจะมีการบรรยายให้เห็นภาพและเกิดจินตนาการเมื่อได้อ่าน^{**} ซึ่งจาก การศึกษาพบว่า วัยรุ่นพิการทางสายตาจะเกิดจินตนาการตามเนื้อเรื่องบรรยายถึง ลักษณะต่างๆ ในนิยาย ทั้งนี้หนังสือเบรลล์ไม่ได้มีอิทธิพลมากเท่ากับหนังสือเสียง^{***} เพราะหนังสือเบรลล์มีข้อจำกัดในการอธิบายลักษณะโดยละเอียดได้น้อยกว่าหนังสือเสียง ที่จะช่วยให้เกิดภาพจินตนาการได้เป็นอย่างมาก

“จากหนังสือเสียงคะในนิยายเวลาเราอ่านมันจะมีเรียกว่าพรรณนาโวหารให้เรา รู้ว่าคนนี่รูปร่างเป็นไง บุคลิกเป็นไง คิดอะไร อย่างเรื่องกาลครั้งหนึ่งของหัวใจ ของ

* หนังสือเสียงสำหรับบุคคลที่มีความบกพร่องทางการมองเห็นมีทั้งที่เป็นรูปแบบเทปคาสเซ็ท (เดิม) ซีดี (CD) MP3 และหนังสือเสียงระบบเดซี นอกจากนี้ยังมีสื่อภาพนูนประกอบหนังสือเสียงหรือหนังสือเรียนสำหรับผู้พิการ ทางสายตา

** การอ่านสำหรับผู้พิการทางสายตา คือ การฟังหนังสือเสียงหรือการอ่านหนังสือเบรลล์ โดยที่คำกริยาจะใช้ คำกริยาว่า "อ่าน" ในการอ่านหนังสือของวัยรุ่นพิการทางสายตาจะอ่านหนังสือนิยายเป็นกิจกรรมยามว่าง รูปแบบนี้เป็นที่พึงพอใจหลังจากที่ได้เคร่งเครียดกับการเรียน การฟังนิยายจะเปรียบได้กับการที่คนสายตาปกติ เลือกดูละครโทรทัศน์ก็ได้

*** ในส่วนนี้ผู้วิจัยได้สรุปจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ที่เห็นว่าความชัดเจนเรื่องภาพที่ได้จากการอ่านหนังสือ เบรลล์มีน้อยกว่าที่ได้จากหนังสือเสียง ซึ่งในการนำมารวมกันอยู่ในปัจจัยเดียวกัน เนื่องจากผู้วิจัยต้องการจัด กลุ่มตามลักษณะของปัจจัยที่อยู่ในกลุ่มเดียวกันเพื่อง่ายต่อการทำความเข้าใจปัจจัยแต่ละปัจจัยในการศึกษา ครั้งนี้

กิ่งฉัตร นางเอกเขาก็เป็นคนที่แบบ ผู้หญิงธรรมดา เขาก็ไม่ได้สวยอะไร แต่พระเอกของเรื่องหล่อคะ พระเอกเขาจะเป็นคนแบบตัวสูงเพรียว หล่อตามฉบับผู้ชาย เขาก็ไม่ขาว แต่เขาจะดูดีว่าผู้ชายคนอื่น หนูก็จะมีจินตนาการตามที่เขาบรรยายคะ ถ้าอยากรู้จริงๆ หนูจะถามแม่หรือว่าพี่หรือคนรอบข้าง คนนี้เป็นไง สวยมั๊ย ผอมมั๊ย แต่พอโตขึ้นมาหนูก็อ่านหนังสือก็เริ่มศึกษาเอง ร่างกายของคนมันจะสามารถเป็นจริงได้ขนาดไหน ระหว่างความเป็นจริงที่เกิดขึ้นจริง กับสิ่งที่นักเขียนคนหนึ่งเขาคิดขึ้นมาจะเป็นจริงได้มากน้อยขนาดไหนเป็นความสนใจส่วนตัวของหนูเอง”

(วัยรุ่นหญิงพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 3 อายุ 18 ปี)

“จากนิยายที่ผมชอบอ่าน อย่างแฮรี่พอตเตอร์ ผมชอบมากติดตามทุกอย่างที่เกี่ยวกับแฮรี่พอตเตอร์ อ่านนิยายแปล (เสียง) ยิ่งอ่านยิ่งสนุก ผมอยากมีหน้าตาทุกอย่างเหมือนแฮรี่พอตเตอร์ การได้ฟังเรื่องนี้มันทำให้มีจินตนาการมากเลย”

(วัยรุ่นชายพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 1 อายุ 14 ปี)

“หนังสือก็มีอิทธิพลกับผมมากเหมือนกันเพราะผมชอบอ่านหนังสือ หนังสือเสียงมากกว่าปัจจัยอื่น เป็นตัวหลักของผมเลย ผมคิดว่าการรับรู้เรื่องภาพลักษณ์พวกนี้มันก็ต้องขึ้นอยู่กับตัวบุคคลด้วยนะแต่ละคนก็รับรู้มาแตกต่างกันมีพื้นฐานความคิดมาไม่เหมือนกันครับ”

(วัยรุ่นชายพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 4 อายุ 18 ปี)

4.2.3.5 สื่อมวลชน

ปัจจัยอันดับที่สุดท้าย คือ **สื่อมวลชน** ได้แก่ รายการโทรทัศน์ ละคร รายการวิทยุ โฆษณา อินเทอร์เน็ตหรือสื่อออนไลน์ ถือว่ามีอิทธิพลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นพิการทางสายตา การรับรู้ที่เกิดขึ้นจากการที่ได้รับฟังจากตัวสื่อหรือบุคคลในสื่อที่หล่อหลอมทำให้วัยรุ่นที่พิการทางสายตาเกิดภาพจินตนาการ จากการศึกษาพบว่า การรับรู้จากสื่อมวลชนระหว่างวัยรุ่นที่พิการทางสายตากับวัยรุ่นสายปกติมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ อิทธิพลจากสื่อเป็นปัจจัยอันดับแรกที่มีอิทธิพลต่อภาพลักษณ์ทางร่างกาย

ขณะที่วัยรุ่นที่พิการทางสายตานั้น ปัจจัยจากสื่อกลับมีอิทธิพลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายเป็นลำดับสุดท้าย

“หนังสือพิมพ์ วิทยุ เน็ต เวลาเขาพูดถึงสุขภาพร่างกาย เราก็จะฟังๆ เราไม่อยากจะแบบนั้นเราก็จะฟังๆ ไว้ นำมาปฏิบัติตามบ้าง บางทีก็ได้ยินคำที่เกี่ยวกับร่างกาย เราอาจจะมีความกลัวเวลาเราดูฟุตบอล (ฟัง) จินตนาการถึงนักเตะรูปร่างหน้าตา ลักษณะท่าทางประมาณนี้ครับ”

(วัยรุ่นชายพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 5 อายุ 17 ปี)

“สื่อต่างๆ ก็มีส่วน ที่วีจะได้ยินแบบว่านักร้องหุ่นบางร่างเล็ก แล้วก็ตัวเล็กเสียงมีพลังก็พอจะจินตนาการตามได้บ้างค่ะ”

(วัยรุ่นหญิงพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 4 อายุ 16 ปี)

“ทีวีก็มีผลค่ะ อย่างรายการโทรทัศน์ที่เกี่ยวกับความงามที่เกี่ยวกับร่างกาย ก็จะไม่บอกลักษณะว่าเป็นอย่างไร วิทยุก็มีผลแต่ไม่มากเท่าไร อินเทอร์เน็ตก็มีนะค่ะ อย่างพวกความรู้เรื่องสุขภาพร่างกาย”

(วัยรุ่นหญิงพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 6 อายุ 20 ปี)

“ทีวี อินเทอร์เน็ต คอมก็มีบ้าง อย่างเน็ตเวลาว่างๆ ก็จะเข้าไปเล่นเกมสันทายใจ ทายนิสัยดูดวง เช่น ทายนิสัยตามลักษณะรูปร่างหน้าตาของตัวเอง จากที่หนูได้ยินมาว่าคนนี้หน้าตามันเป็นยังไง จากที่จำมาหนูก็จะเข้าไปดูก็จะทำให้รู้ว่าเออมันคล้ายๆ กับที่เราจะมาเนอะถึงไม่คล้ายก็เกือบเหมือนแหละ”

(วัยรุ่นหญิงพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 5 อายุ 17 ปี)

นอกจากนี้คำตอบที่พบยังมีการพรรณนาถึง**ปัจจัยทุกปัจจัย**ในคราวเดียวกัน กล่าวคือ วัยรุ่นที่พิการทางสายตาได้ให้ความสำคัญกับปัจจัยแต่ละปัจจัยในอัตราส่วนที่ใกล้เคียงกัน มิได้โน้มเอียงไปที่ทางปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งเพียงปัจจัยเดียว ทั้งนี้หมายรวมถึงประสบการณ์ความรู้ส่วนบุคคลที่เกิดขึ้นมาก่อนช่วงวัยรุ่น

“ได้ยินคนพูดมาบ้าง แต่ถ้าผมอยากรู้ผมก็จะถามเพื่อนเอา ตอนเด็กๆ แม่ก็คงสอนผมมาบ้างให้รู้จักร่างกายตนเองคร่าวๆ อีกอย่างผมจับตัวเองอยู่ทุกวัน ครูสอนในชั้นเรียนบ้าง ที่วีก็มีได้ยินในที่วี จริงๆ ทุกอย่างเรารู้อยู่แล้ว”

(วัยรุ่นชายพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 4 อายุ 18 ปี)

“พ่อแม่จะบอกให้หนูฟัง เคยมีภาพเกี่ยวกับคำพวกนี้เป็นพื้นฐานอยู่แล้วบ้าง เพื่อนเป็นส่วนสำคัญด้วยเป็นเพื่อนกันก็สังเกตกันทุกวันก็มีสัมผัสกัน ญาติพี่น้องก็มีส่วนค่ะ อ่านจากหนังสือนิยายหรือไม่ก็หนังสือที่แบบว่าเรื่องดวง หนังสือเสียงบ้าง เบรลล์บ้าง จะมีอธิบายว่า พระเอกนางเอกเป็นอย่างไร ผู้หญิง เรือนร่างสูงไปบ้าง กำลังเดินมา อะไรนี้จะค่ะ ส่วนใหญ่หนูอ่านหนังสือเบรลล์ ไม่ก็ไปฟังหนังสือเดซีบ้าง อินเทอร์เน็ตมีบ้างที่สืบค้นแต่ก็ต้องฟังคนตาดีมาบอกบ้าง”

(วัยรุ่นหญิงพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 6 อายุ 17 ปี)

“รู้จักโดยการที่เราอยู่ใกล้ชิดกับคนรอบข้าง พ่อแม่เขาพูดถึงเฉยๆ ไม่ได้สอน คุณตาเคยบอกว่าหนูผิวขาว 100% เพื่อนบอกว่าแก้มเธอนิ่ม ผมเธอหนา คุณครูไม่เคยค่ะ สื่อต่างๆ ก็มี ส่วนที่วีจะได้ยินแบบว่านักร้องหุ่นบางร่างเล็ก แล้วก็ตัวเล็กเสียงมีพลังก็พอจะจินตนาตามได้บ้างค่ะ หนังสือนิยายจะเจอแบบว่าพระเอกมักจะแต่งว่า ร่างใหญ่ ส่วนนางเอกจะเป็นร่างบาง หรือไม่ก็พระเอกตัวท้วมๆ แล้วก็มีแบบขนตาอื่นๆ”

(วัยรุ่นหญิงพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 4 อายุ 16 ปี)

ผลการศึกษาโดยสรุปในเรื่องแหล่งปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ภาพลักษณะทางร่างกายของวัยรุ่นที่พิการทางสายตา พบว่า ปัจจัยที่อิทธิพล ได้แก่ ครอบครัว พ่อแม่ พี่น้อง เครือญาติ เพื่อน ครู หนังสือเสียง หนังสือเบรลล์ หนังสือปกติโดยผ่านการอธิบายจากคนสายตาปกติ โทรศัพท์ วิทยู อินเทอร์เน็ต ซึ่งปัจจัยทั้งนี้พบว่า มีอิทธิพลต่อการรับรู้ ทำให้วัยรุ่นที่พิการทางสายตา หรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกิดความรู้ความเข้าใจ ได้แก่ การเกิดภาพที่มีต่อตนเองและผู้อื่น การสะสมประสบการณ์เรื่อยมาจนเกิดเป็นภาพภายในความคิด การมีภาพจินตนาการที่สามารถอธิบายลักษณะโครงสร้างส่วนต่างๆ ของร่างกายตนเอง ความสามารถในการเข้าใจกลุ่มคำที่เกี่ยวข้องกับร่างกายจากการได้ยินได้ฟังและการสัมผัสสิ่งที่ปรากฏจริง สิ่งเหล่านี้นำไปสู่ความรู้ความเข้าใจ

ต่อร่างกายภายนอก นอกจากนี้ยังพบว่า วัยรุ่นที่พิการทางสายตาสามารถเปรียบเทียบร่างกายของตนเองกับร่างกายของเพื่อนหรือบุคคลอื่นรอบข้างได้ ในด้านการเรียนรู้โครงสร้างของร่างกาย อวัยวะต่างๆ ระดับความสูง น้ำหนัก รวมไปถึงความแตกต่างทางร่างกาย ทั้งนี้กระบวนการดังกล่าวอาศัยการจดจำ และเรียนรู้จากสิ่งแวดล้อมรอบตัว ซึ่งทั้งหมดนี้ถือเป็นปัจจัยภายนอกที่วัยรุ่นพิการทางสายตาหรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีปฏิสัมพันธ์ส่งผลก่อให้เกิดการรับรู้ภาพลักษณะทางร่างกายที่เหมือนและแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์และความรู้เดิมของแต่ละบุคคล

4.2.4 การอธิบายภาพลักษณะทางร่างกาย (Body Image) โดยการแบ่งกลุ่ม (Group) ตามการรับรู้ของวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตา

การอธิบายภาพลักษณะทางร่างกาย (Body Image) จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกวัยรุ่นที่พิการทางสายตาหรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยผู้วิจัยคัดเลือกจากคำและกลุ่มคำที่มักจะมีพบในบทสัมภาษณ์ จากความถี่ของคำและกลุ่มคำที่พบ นำคำและกลุ่มคำเหล่านั้นมาจัดกลุ่ม สามารถแบ่งออกเป็นกลุ่ม 8 กลุ่ม ดังต่อไปนี้

กลุ่มที่ 1 การอธิบายลักษณะทางกายภาพของร่างกาย

กลุ่มที่ 2 การเสริมแต่งร่างกาย

กลุ่มที่ 3 ภาพลักษณะทางร่างกายที่ได้จากการสัมผัส (ความหรือคล้ำ)

กลุ่มที่ 4 การมองภาพรวมของภาพลักษณะทางร่างกาย

กลุ่มที่ 5 ภาพลักษณะทางร่างกายที่ได้จากการให้คุณค่าทางสังคม

กลุ่มที่ 6 การอธิบายภาพลักษณะทางร่างกายผ่านคุณลักษณะพิเศษทางร่างกาย
ของบุคคล

กลุ่มที่ 7 ภาพลักษณะทางร่างกายที่เกิดจากการได้ยิน (เสียง)

กลุ่มที่ 8 ภาพลักษณะทางร่างกายที่เกิดจากการเปรียบเทียบกับรูปทรงเรขาคณิต

กลุ่มที่ 1 การอธิบายลักษณะทางกายภาพของร่างกาย

การอธิบายลักษณะทางกายภาพของร่างกาย เป็นการบรรยายถึงร่างกายของผู้ให้ข้อมูลสำคัญเมื่อนึกถึงภาพลักษณะทางร่างกาย ซึ่งจะประกอบไปด้วยคำที่อธิบายถึง

ลักษณะของอวัยวะต่างๆ ของร่างกาย รวมไปถึงลักษณะทางร่างกายทั้งหมดที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเคยรับรู้จากประสบการณ์ของตนเอง ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมคำและกลุ่มคำที่พบบ่อยจากบทสัมภาษณ์นำมาแสดงในรูปแบบตาราง ดังนี้

ตารางที่ 4 แสดงการอธิบายภาพลักษณ์ทางร่างกาย

ประเภทของร่างกาย	ลำดับของคำที่พบ						
ขนาดรูปร่าง	อ้วน	อวบ	ล่ำ	บึก	ป้อม	ผอม	เล็ก
สีผิว	ผิวขาว	ผิวขาวเหลือง	ผิวสีน้ำตาล	ผิวคล้ำ	ผิวดำ	ผิวเรียบ	ผิวหยาบ
ผม	ผมยาว	ผมสั้น	ผมหยิก	ผมตรง	ผมเรียบ	ผมสีบลอนด์	ผมสีทอง
อวัยวะต่างๆ	ขายาว	ขาเรียว	ขาสั้น	แขนเล็ก	แขนใหญ่	เอวเล็ก	สะโพกใหญ่
ใบหน้า	หน้ายาว	หน้ากลม	หน้ารูปไข่	หน้าเหลี่ยม	หน้าบาน	หน้าเล็ก	หน้าใหญ่
ดวงตา	ตากลม	ตาเล็ก	ตาวาน	ตาคม	ตาสีฟ้า	ตาสีดำ	ตาสี
จมูก	จมูกเล็ก	จมูกใหญ่	จมูกโต	จมูกบาน	จมูกยาว	จมูกแบน	จมูกแหลม

จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นถึงว่า คำและกลุ่มคำที่พบเป็นการอธิบายคุณลักษณะร่างกายออกเป็นส่วนตัวๆ และที่เป็นการอธิบายโดยภาพรวม จนเกิดประกอบเป็นภาพลักษณ์ทางร่างกายของบุคคลตามความเข้าใจของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ อันจะเห็นได้ชัด คือ การมองภาพลักษณ์ทางร่างกายในส่วนของร่างกายที่มีลักษณะใหญ่เป็นลำดับแรก มีการประเมินรูปร่างทั้งหมดของบุคคล เช่น อ้วน ผอม สูง เตี้ย คำและกลุ่มคำเหล่านี้เป็นการอธิบายลักษณะที่ปรากฏเด่นชัดในภาพกว้าง ซึ่งตรงนี้มีได้แตกต่างจากคนสายตาศยตาปกติ กล่าวคือ ในคนปกติจะให้ความสำคัญต่อภาพลักษณ์ทางร่างกายที่ประเมินตนเองหรือบุคคลอื่นจากขนาดรูปร่าง เช่น อ้วน ผอม สูง เตี้ย เป็นต้น ทั้งนี้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญยังได้มีการอธิบายลักษณะของร่างกายออกเป็นอวัยวะส่วนต่างๆ

เช่น ลักษณะแขน ขา หน้าตา ผม สีผิว ใบหน้า ถือได้ว่าเป็นการให้ความสำคัญในแต่ละอวัยวะที่จะทำให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญสามารถอธิบายถึงภาพลักษณ์ทางร่างกายของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง

กลุ่มที่ 2 การเสริมแต่งร่างกาย

เมื่อนึกถึงภาพลักษณ์ทางร่างกาย ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเห็นว่า บุคคลสามารถเสริมแต่งร่างกาย คือ การอธิบายถึงภาพลักษณ์ทางร่างกายที่บุคคลสามารถเสริมแต่งเพิ่มเติมจากเดิมที่เป็นอยู่ เพื่อต้องการที่จะปรับปรุงภาพลักษณ์ทางร่างกายของบุคคลให้ดีขึ้นตามทฤษฎีของแต่ละบุคคล ทั้งนี้การเสริมแต่งมีลักษณะที่แตกต่างกันออกไป จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกพบว่า วัยรุ่นที่พิการทางสายตาใช้การสวมใส่เครื่องแต่งกายเพิ่มเติมเข้าไป เพื่อให้ตนเองมีภาพลักษณ์ทางร่างกายที่ดีเป็นที่สนใจแก่บุคคลรอบข้าง รวมทั้งการจัดการอวัยวะร่างกายของตนเอง ที่สามารถเสริมแต่งให้ดีกว่าที่เป็นอยู่ได้ ซึ่งในการเลือกจัดกลุ่มผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกจากคำตอบของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยยกมาเป็นตัวอย่างให้เห็นดังต่อไปนี้

จากคำตอบที่แสดงให้เห็นถึงการเสริมแต่งร่างกายและเครื่องแต่งกาย :

“อย่างของหนูคิดว่า ต้องทาปากสีชมพู ใส่เสื้อสีชมพู กางเกงขายาวสีดำ ถ้าแต่งตัวแบบนี้มันก็ช่วยเสริมภาพลักษณ์เราให้ดูดีนะพี่ คือถ้าเราไม่ดูแลไม่เสริมแต่งอะไรเลยมันก็ไม่ใช่”

(วัยรุ่นหญิงพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 3 อายุ 17)

“ถ้าที่ตัวกลิ่นจะต้องหอม เสื้อจะต้องเป็นเสื้อ 2 ตะเข็บครับ อย่างมีตะเข็บในและข้างนอกครับรองเท้าผมไม่สนใจ อาจจะไม่ใส่รองเท้าแตะครับ แบบไม่เข้าพวกนะครับ มันเทห์แล้วสำหรับผม”

(วัยรุ่นชายพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 3 อายุ 15 ปี)

“ก็อยากแต่งตัวเพียวๆ เท่ๆ ใส่กางเกงยีนส์ ในรองเท้า Nike ใส่แว่น Rayban แต่งให้มันเข้ากันหน่อย ก็ดูดีได้ เราเสริมแต่งเข้าไปหาอะไรที่คิดว่าเท่ เหมาะกับเรา”

(วัยรุ่นชายพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 1 อายุ 14 ปี)

“มันคือสิ่งที่เสริมแต่งกันได้มั้งพี่ เช่น การใส่กางเกงยีนส์ การใส่เสื้อเชิ้ต ถ้าได้ทำพวกนี้เราก็มั่นใจขึ้น แล้วมันก็เสริมแต่งกันได้ ไม่ใช่ร่างกายที่ติดตัวเรามาตั้งแต่เกิดนะ”

(วัยรุ่นชายพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 4 อายุ 18 ปี)

จะเห็นได้ว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญให้ความสำคัญกับการแต่งกาย ที่คำนึงถึงความเหมาะสม เลือกสรรเครื่องแต่งกายที่ตนเองคิดว่าเหมาะสม หรือตามที่ถูกให้ข้อมูลสำคัญเห็นว่าทันสมัย ดูดี หากได้แต่งตัวตามแฟชั่นที่ทันสมัย ร่างกายสะอาด มีกลิ่นหอม ตามอย่างภาพลักษณ์ที่มีในจินตนาการ

นอกจากนี้ยังมีการเสริมแต่งจากร่างกาย ที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เห็นว่าเป็นการปรับปรุงให้ตนเองมีภาพลักษณ์ทางร่างกายที่ดี

“ถ้าเราทำทรงผมที่เข้ากับเรานั้นก็คงจะดูดีนะ ทำผมชอย ตัดผมหน้าม้า มีที่เคยมองจากทีวีผิวขาวอมชมพูมันคงจะดีใช่ไหม เราก็ควรดูแลผิวทาผิวจะได้สวยอย่างที่เขาวา”

(วัยรุ่นหญิงพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 3 อายุ 15 ปี)

“ผมว่าถ้าเราไม่มีกลิ่นตัว อาบน้ำให้สะอาดทำตัวให้สะอาด เป็นสิ่งสำคัญ เรื่องผมเราก็ต้องตัดผมให้เข้ากับตัวเรา ให้มันดูดีไม่ใช่แบบหน้าตาดูไม่ได้ทำผมทรงเกาหลีย่างนี้ หรือไปย้อมผมแล้วไม่เข้ากับหน้าตาเรา”

(วัยรุ่นชายพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 5 อายุ 21 ปี)

“ต้องดูแลผิวให้สะอาดเรียบร้อย เราอาจจะทำครีมให้ผิวเราดูดี หน้าต้องไม่มีสิว ใช้ครีมที่เหมาะสมกับหน้าเรา แค่นี้เรื่องแบบนี้มันก็จะทำให้ภาพลักษณ์เราดีขึ้นแล้ว ค่ะ”

(วัยรุ่นหญิงพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 6 อายุ 20 ปี)

โดยสรุปกลุ่มที่ 2 แสดงให้เห็นว่า วัยรุ่นพิการทางสายตาหรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ให้ความสำคัญต่อการเสริมแต่งร่างกายตนเองตามความต้องการของแต่ละบุคคล ไม่ว่าจะเป็นการเสริมแต่งโดยการสวมใส่เสื้อผ้าที่ทันสมัยตามแฟชั่น ตลอดจนการดูแลความสะอาดของร่างกาย ปรับปรุงร่างกายให้ดีขึ้นตามความเหมาะสม ซึ่งผู้วิจัยได้ตั้งข้อสันนิษฐานว่า ปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลก่อให้เกิดความเชื่อที่มีต่อการเสริมแต่งร่างกายตนเอง เพื่อให้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของตนเองดูดีมากขึ้น ซึ่งจะเห็นได้ว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการเสริมแต่งนำเอาสิ่งอื่นภายนอก ได้แก่ เครื่องแต่งกาย เครื่องสำอาง นำมาเสริมแต่งร่างกาย หากแต่ไม่ได้กล่าวถึงวิธีการอื่นที่จะเป็นการเสริมแต่งร่างกายดังเช่นในคนสายตาปกติ เช่น การออกกำลังกายเพื่อให้มีรูปร่างที่ดี การควบคุมน้ำหนัก หรือแม้แต่วิธีการอื่นๆ ผู้วิจัยไม่พบว่าผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้กล่าวถึงแต่อย่างใด

กลุ่มที่ 3 ภาพลักษณ์ทางร่างกายที่ได้จากการสัมผัส จับ ความ (คลำ)

การรับรู้ของผู้พิการทางสายตานั้นประกอบไปด้วยอวัยวะสัมผัส 2 อย่างด้วยกัน คือ หู ได้ยิน และ ผิว สัมผัส จับ ความ (คลำ) ดังนั้น การได้มาซึ่งภาพลักษณ์ทางร่างกายจึงเกิดจากการรับรู้ผ่านอวัยวะสัมผัสเหล่านั้นด้วยตนเอง แม้ว่าในช่วงของการเริ่มต้นการเรียนรู้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญอาจไม่สามารถรับรู้ได้ด้วยตนเอง หากแต่จะประกอบขึ้นจากคำบอกเล่า หรือการสอนผ่านบุคคลแวดล้อมของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งในการเลือกจัดกลุ่มผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกจากคำตอบที่มักพบบ่อยจากบทสัมภาษณ์วัยรุ่นที่พิการทางสายตาหรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ซึ่งได้ยกมาเป็นตัวอย่างและแสดงโดยรูปแบบตาราง ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 5 แสดงภาพลักษณ์ทางร่างกายที่ได้จากการสัมภาษณ์ ความเป็น (คลำ)

อวัยวะที่สัมผัส	การอธิบายลักษณะ
ใบหน้า	หน้าตาบุดเบี้ยว มีรอยบุ๋มลงไป หน้าเหี่ยว หน้ามีสิ่ว หน้าเกลี้ยง หน้าย่น ไบหน้ามัน
ปาก	ปากใหญ่ ปากนึ่ม ปากแบน
จมูก	จมูกไม่โด่ง จมูกแบน จมูกไม่มีตั้ง มีสันขึ้นมาไม่โด่งมาก
ศีรษะ	หัวกลมๆ ความเป็นแล้วแข็งๆ เป็นกะโหลก
เส้นผม	ผมมันหยิกๆ ผมหยาบ ผมเรียบ ผมบาน ผมชี้ฟู ชอบผมสั้นตรง
มือ	ลักษณะนิ้วมือยาว เรียว ไม่เท่ากัน มีอนิม มีหยาบ มือสาก เล็บมันจะเรียบๆ มีลักษณะยาว
ผิว	ผิวเรียบๆ ผิวหยาบ ผิวไม่หยาบ ผิวสาก นึ่มๆ บางคนผิวเหี่ยว ผิวเนียน ผิวมีขน ผิวเต่งตึง
อวัยวะชิ้นใหญ่	แขนยาวเท่าๆ กัน แขนเรียว แขนอ้วน แขนเล็กๆ ขายาว ขาใหญ่ ขนขาเยอะมาก ศอกแหลม จับเขคคอยาว

จากตารางข้อความนี้ ผู้วิจัยได้คัดเลือกคำและกลุ่มคำจากบทสัมภาษณ์ที่แสดงให้เห็นถึง การจับ ความเป็น (คลำ) รูปร่างหน้าตาของตนเองและบุคคลอื่นรอบข้างของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีการพูดถึงคำและกลุ่มคำเหล่านี้บ่อยครั้ง สำหรับการอธิบายถึงภาพลักษณ์ทางร่างกายของตนเองและบุคคลอื่น แสดงให้เห็นว่าลักษณะวิธีการอธิบายของผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกิดจากการที่ได้เคยเรียนรู้และได้เคยสัมผัสจริงจากการรับรู้ในอดีต มีการสังสมความเข้าใจและประสบการณ์เรื่อยมาจนเกิดเป็นภาพในความคิดของแต่ละบุคคลที่มีต่อรูปร่างหน้าตา ทั้งนี้จะเห็นได้ว่าการสัมผัสเป็นกระบวนการรับรู้กระบวนการหนึ่งที่สำคัญต่อการเกิดจินตนาการในทุกด้านของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ มิใช่เพียงเรื่องของภาพลักษณ์ทางร่างกายเพียงอย่างเดียว การที่ได้สัมผัสสิ่งต่างๆ รอบตัวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญยังส่งต่อการเรียนรู้สิ่งแวดล้อมรอบตัวอื่นๆ อีกด้วย

กลุ่มที่ 4 การมองภาพรวมของภาพลักษณ์ทางร่างกาย

การอธิบายภาพลักษณ์ทางร่างกายโดยผ่านมุมมองที่มีต่อรูปร่างร่างกายในแต่ละส่วนของร่างกาย ยังพบว่า เมื่อมีการกล่าวถึงรูปร่างของตนเองหรือบุคคลอื่น บุคคลมีการคาดคะเนสัดส่วนของรูปร่างและหน้าตาโดยรวมในเชิงที่ทำให้เห็นสัดส่วนที่มีความแตกต่างกันไปในแต่ละแบบของร่างกาย (Body Shape) โดยอาศัยมาตรฐานการวัดตามอย่างสากล อีกทั้งในปัจจุบันนี้การมีรูปร่างที่สมส่วน ไม่มีส่วนใดของร่างกายที่มากหรือน้อยจนเกินไป แบบของรูปร่างร่างกายที่สมส่วนจึงกลายเป็นรูปร่างที่วัยรุ่นที่พิการทางสายตาทั้งชายและหญิง ได้สะท้อนและอธิบายถึงการมองภาพรวมทางร่างกายที่ควรจะเป็น ดังจะเห็นได้จากคำตอบต่อไปนี้

“หนูชอบคนหุ่นปานกลาง ก็คือไม่อ้วนไม่ผอมจนเกินไป ที่ดูแล้วมันสมส่วน เหมาะสมกับเราค่ะ”

(วัยรุ่นหญิงพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 6 อายุ 17 ปี)

“ทุกๆ อย่างในตัวเราที่เห็นว่าดูดีและสมส่วน ก็ถือว่าเป็นคนที่ดีดี ผมมองว่าถ้าเราผอมไปมันก็ดูไม่แข็งแรง แต่ถ้าเราอ้วนไปมันก็ดูไม่ดีนะครับ คงต้องทำให้ตัวเองดูพอดีๆ สมส่วนๆ มันต้องมีกล้ามเนื้อบ้าง ไม่ใช่ผมแห้งไปเลยมันก็ไม่เทห์”

(วัยรุ่นชายพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 6 อายุ 17 ปี)

“คนที่ดูดีก็ต้องมีร่างกายสมส่วน กำลังดี กลางๆ นะคะ ไม่มีตรงมากหรือน้อยไป”

(วัยรุ่นหญิงพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 1 อายุ 14 ปี)

จากคำตอบข้างต้นแสดงให้เห็นว่า รูปแบบของร่างกายที่ดูดีจะต้องเป็นแบบที่มีรูปร่างร่างกายที่สมส่วน ไม่อ้วนและไม่ผอม หรือมีส่วนของร่างกายที่มากหรือน้อยจนเกินไป เมื่อพิจารณาจะพบว่าผู้ที่ให้ข้อมูลสำคัญมีทัศนคติต่อภาพลักษณ์ทางร่างกายโดยคำนึงถึงความเหมาะสมหรือความพอดีเป็นลำดับแรก ซึ่งตรงกับลักษณะของรูปร่างร่างกายที่พบได้ในสังคมวัฒนธรรมเอเชียมากกว่าในสังคมวัฒนธรรมตะวันตก

ซึ่งในสังคมวัฒนธรรมตะวันตกนั้นจะไม่มี การแบ่งสัดส่วนร่างกายที่มีลักษณะรูปร่างสมส่วน แต่จะแบ่งสัดส่วนรูปร่างตามขนาด เล็ก (Small) กลาง (Medium) ใหญ่ (Large) ซึ่งจะไม่ใช้คำว่า รูปร่างสมส่วน (Average Size) ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าปัจจัยแวดล้อมของวัยรุ่นพิการทางสายตามีส่วนที่ทำให้เกิดทัศนคติเช่นนี้

นอกจากการให้คุณค่าผ่านมองร่างกายโดยภาพรวมแล้ว ผู้ให้ข้อมูลสำคัญบางส่วนมีการมองภาพรวมของร่างกายที่แตกต่างออกไป โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญอาศัยการคำนวณสัดส่วนร่างกาย เช่น การคำนวณความสูงกับรูปร่างที่ควรจะเป็น มีภาพในจินตนาการตามที่ตนเองพอใจในรูปแบบร่างกาย ซึ่งจะเห็นได้จากการที่ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผ่านการรับรู้ที่เกิดจากอิทธิพลของปัจจัยภายนอกเป็นสำคัญ

“หุ่นดี คือ คนที่ไม่อ้วนไม่ผอมไป ถ้าคนเราที่มีรูปร่างกลางๆ ไม่มากไปทางไหนทางหนึ่งมันก็น่าจะดีค่ะ เราจะดูจากส่วนสูงและน้ำหนัก ตรงนี้หนักก็พอรู้มาบ้างจากที่โรงเรียน มักจะคำนวณร่างกายเวลาที่ต้องวัดส่วนสูง ชั่งน้ำหนัก ประมาณนี้ค่ะ”

(วัยรุ่นหญิงพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 2 อายุ 16 ปี)

“อย่างผู้หญิงในสเป็คผม ถ้าร่างกายมันต้องไม่อ้วน สมส่วน กำลังพอดีๆ แบบไม่ผอมจนเกินไป แต่มันไม่ค่อยสูงมากอย่างน้อยก็สูงประมาณ 160 คือถ้าเปรียบเวลาเรายืนด้วยกันมันกำลังดีนะพี่”

(วัยรุ่นชายพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 5 อายุ 17 ปี)

“ตามที่ผมชอบ ผอมเกินไปก็ไม่ดี อ้วนเกินไปก็ไม่ดี อวบๆ ดีกว่าครับ เพราะผมคิดว่าความเป็นจริงเราไม่ได้จะหาผู้หญิงที่เป็นอย่างนางแบบ มันเป็นไปได้อยู่แล้ว สมมติถ้าผอมไปเขาอาจจะป่วยก็ได้ ใครว่าผอมแล้วดีผมคนหนึ่งจะไม่ครับ”

(วัยรุ่นชายพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 4 อายุ 18 ปี)

“หุ่นสมส่วน อย่างที่เคยได้ยินมา พวกนางแบบ หนูว่านางแบบบางคนก็ได้อยู่นะดูดีเลยละ เขาไม่ผอมไปกำลังดีทุกส่วน”

(วัยรุ่นหญิงพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 5 อายุ 17 ปี)

ข้อมูลจากการพรรณานี้แสดงให้เห็นถึงว่า วัยรุ่นที่พิการทางสายตาหรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีการอธิบายภาพลักษณ์ทางร่างกายในลักษณะของการคาดคะเนสัดส่วนรูปร่างโดยมองไปถึงภาพรวมทางร่างกายที่บุคคลมีหรือพึงมีตามทัศนคติที่มีต่อรูปร่างร่างกายในแบบต่างๆ ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้ววัยรุ่นที่พิการทางสายตาจะเข้าใจในลักษณะที่คล้ายกันว่า บุคคลควรมีรูปร่างที่ไม่อ้วน ไม่ผอม มีรูปร่างที่สมส่วน ถือเป็นภาพลักษณ์ทางร่างกายที่ดี ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า ไม่ได้มีความแตกต่างไปจากคนสายตาปกติ โดยเฉพาะในกลุ่มสังคมในภูมิภาคเอเชียที่มีการแบ่งลักษณะประเภทของรูปร่างแบบสมส่วนขึ้น ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้มีความแตกต่างจากกลุ่มสังคมวัฒนธรรมตะวันตก กล่าวคือ ในกลุ่มสังคมวัฒนธรรมตะวันตกจะไม่กล่าวถึงรูปแบบของร่างกายในลักษณะของความสมส่วน ไม่อ้วนและไม่ผอม การมีรูปร่างสมส่วน (Average) แต่แบ่งแยกขนาด (Size) ของรูปร่างออกไปอย่างชัดเจน เช่น เล็ก (Small) กลาง (Medium) ใหญ่ (Large) เป็นต้น ดังนั้นในส่วนนี้ผู้วิจัยเห็นว่าการอธิบายภาพลักษณ์ทางร่างกายสังคมและวัฒนธรรมของบุคคลอยู่นั้นมีส่วนต่อทรรคนะที่มีต่อร่างกายของวัยรุ่นที่พิการทางสายตา

กลุ่มที่ 5 ภาพลักษณ์ทางร่างกายที่ได้จากการให้คุณค่าทางสังคม

สังคมถือเป็นสถาบันใหญ่ที่หล่อหลอมบุคคลให้มีความรู้ มีการอบรมสั่งสอนขัดเกลาสมาชิกของสังคมให้เกิดการเรียนรู้ในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง ไม่ว่าจะเกิดจากการที่ครอบครัวอบรมสั่งสอนให้ความรู้ โรงเรียนอบรมให้ความรู้ในสาขาวิชาที่หลากหลาย โดยเกิดจากการขัดเกลาจากทางตรงหรือทางอ้อม ในส่วนของภาพลักษณ์ทางร่างกายนั้น สังคมเปรียบเสมือนสิ่งที่สะท้อนภาพลักษณ์ตัวตนของบุคคลแต่ละบุคคลในสังคม การให้คุณค่าต่อสิ่งต่างๆ รอบตัวจะเกิดขึ้นเมื่อสังคมแต่ละสังคมมองสิ่งเหล่านั้นอย่างไร มีคุณค่าอย่างไร นอกจากนี้การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของบุคคลยังส่งผลให้เกิดการเรียนรู้ "คำเฉพาะ" ที่สามารถนำมาเปรียบเทียบกับลักษณะทางร่างกายและหน้าตาของบุคคลได้อีกด้วย หรือที่เรียกว่า "คำสแลง"

* คำสแลง คือ ถ้อยคำหรือสำนวนที่ใช้เข้าใจกันเฉพาะกลุ่มหรือชั่วระยะเวลาหนึ่ง ไม่ใช่ภาษาที่ยอมรับกันว่าถูกต้อง (พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, 2542)

คำแสลงที่พบบนนั้นเกิดขึ้นขณะที่มีการสนทนาของวัยรุ่นพิการทางสายระหว่างบุคคลแวดล้อม อาทิเช่น เพื่อน ครอบครัว ครู หรือแม้แต่การได้ยินจากบุคคลในสื่อ เป็นต้น คำบรรยายที่แสดงถึงการใช้คำแสลงที่นำมาอธิบายถึงภาพลักษณ์ทางร่างกาย ยังบ่งบอกลักษณะเฉพาะของบุคคลนั้นๆ ได้อีกด้วย ดังเช่นตัวอย่างต่อไปนี้

“เพื่อนๆ เรียก ยักษ์แคะ คือ เตี้ยแต่ตัวใหญ่ ก็พอจะนึกภาพได้มันคงไม่น่ารักเท่าไร ที่เคยได้ยินเพื่อนล้อหมูสามชั้น หมูกระป๋อง คือ คนอ้วน น้องอวบ กุ้งแห้ง ปลาหมึกยักษ์ ผีเสื้อสมุทร น้องเหม่ง น้องวุ้นเส้น อันนี้คือคนที่ผอมมากๆ อย่างที่ได้ยินในทีวีพูดถึงชาวซิด มันก็คงแบบขาวมากๆ ชาวไม่สวย”

(วัยรุ่นหญิงพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 1 อายุ 16 ปี)

“ผอมเหมือนไม้เสียบลูกชิ้น เหมือนโองก็ทั้งตัวมันจะพองหมดเลยไม่ว่าจะเป็นพุงไม่ว่าจะเป็นแขนเป็นขา มันจะออกมาทุกส่วนเลยเหมือนกับโองเดินได้ ลักษณะของโองมันก็เป็นกลมๆ ทรงกระบอกกลมไปหมด”

(วัยรุ่นหญิงพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 1 อายุ 14 ปี)

“กุ้งแห้ง มันก็เป็นลักษณะคนที่ผอมๆ ผอมมากก็เรียกอย่างนี้ หรืออย่างตัวหนาเตอะ มันก็คือตัวใหญ่ๆ หนาๆ อย่างหนูไม่เคยเลยจะโดนเรียกว่ากุ้งแห้ง คนมันกินเก่งทำไงได้ (หัวเราะ)”

(วัยรุ่นหญิงพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 2 อายุ 16 ปี)

“จะมีคำว่ากระปุก ตัวมันเหมือนกระปุกเลย แบบหนูก็เรียกกระปุก ดูตัวหนูดีเหมือนกระปุกใช้มัย ตะเกียบ ก็คือคนที่ผอมๆ สูงๆ หรือไม้เสียบผิ กระตักก็คล้ายๆ กับกระปุกแต่มันจะอ้วนกว่า”

(วัยรุ่นหญิงพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 2 อายุ 17 ปี)

การเรียนรู้คุณค่าทางสังคมถือเป็นสิ่งที่ถูกปลูกฝังมาตลอด ตั้งแต่บุคคลเกิดมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเข้าสู่วัยที่เริ่มมีการเรียนรู้ทางสังคม สังคมมีส่วนทำให้บุคคลเกิดความตระหนักรู้ในคุณค่าของสิ่งต่างๆ รอบตัว การให้คุณค่าต่อสิ่งที่พบเห็นว่า ดีหรือไม่ดี

สวยหรือไม่สวย ล้วนเกิดจากการที่สังคมได้ขัดเกลาความคิดเหล่านั้นขึ้นมา เรื่อง
ภาพลักษณ์ทางร่างกายก็เช่นเดียวกัน สังคมได้ทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกต่อภาพลักษณ์
ที่มีทั้งในแง่บวกและแง่ลบ เป็นการให้คุณค่าเชิงนามธรรมที่ได้ชี้เฉพาะต่อภาพลักษณ์ที่
ปรากฏ ดังจะเห็นได้จากการพรรณนาจากวัยรุ่นที่พิการทางสายตาทั้งหญิงและชาย ใน
คำตอบต่อไปนี้

“ผมคิดว่าหน้าตาผมเป็นอย่างไร โดยรวมแล้วผมถือว่าใช้ได้ครับพี่ ก็หล่อใช้ได้คง
ต้องเปลี่ยนหน้าหน่อยหนึ่ง คือ ปรับให้มันหล่อขึ้น ใครๆ ก็ต้องอยากหล่อใช้มั้
ครับ”

(วัยรุ่นชายพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 1 อายุ 14 ปี)

“สวย ตามความคิดผมก็คือ ตากลม ผมยาว จมูกไม่ต้องโด่งมาก มีตั้งอย่าตั้งหัก
ปากชมพู จะถือว่าสวยครับ ถ้าพี่คิดตามผมที่ว่าผู้หญิงคนนี้เขาจะสวยมั้ มันก็
ตามที่เขาชอบกัน ความสวยความหล่อสำหรับผม มันก็อยู่ที่เราจะมอง”

(วัยรุ่นชายพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 1 อายุ 15 ปี)

“ถ้าเป็นผู้หญิงหน้าตาต้องดูดีมาก เป็นตัวของตัวเอง รูปร่างจะเป็นไก็ไม่สำคัญ
เท่าไรร์ มันขึ้นอยู่กับมุมมองใครมุมมองมันนะครับ มันต้องดูนิสัยเขาด้วยครับ”

(วัยรุ่นชายพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 5 อายุ 19 ปี)

“ก็จากที่รู้ๆ มา มันก็ทำให้เราพอรู้ะว่าน่ารักเป็นยังไง อย่างคนที่หน้าตาน่ารักดี
มันก็จะดูดีใช้มั้คะ หนูก็คิดเอานะว่าเออเขาคงน่ารัก”

(วัยรุ่นหญิงพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 4 อายุ 16 ปี)

“มันต้องดูหล่อ เท่ให้ไว้ก่อน ถ้าเราไม่ได้เป็นอย่างนั้นเราก็ตกแต่งมันได้ ผู้ชายเรา
มันต้องมีความหล่อ ความเท่เฉพาะตัว ไม่งั้นมันก็ไม่ม่ี่จุดเด่นอะไร อีกอย่างเรา
ตาบอด ผู้หญิงเขาก็ต้องคิดนิดหนึ่ง”

(วัยรุ่นชายพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 6 อายุ 17 ปี)

จากตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นถึงว่า ภาพลักษณ์ทางร่างกายในกลุ่มนี้จะเน้นไปที่การอธิบายถึงคุณค่าที่มีต่อรูปร่างหน้าตา เจกเช่นเดียวกับที่พบในคนสายตาทวิตที่มี การพูดถึง ความสวย ความหล่อ ชี้อหู่ หุ่นดี หุ่นไม่ดี เท่ห์ และคำสแลงที่เรียกแทน ภาพลักษณ์ทางร่างกาย เช่น กิ่งแห้ง ยักษ์ กระปุก เป็นต้น ทั้งนี้การให้คุณค่าต่อ ภาพลักษณ์ทางร่างกายยังแสดงถึงความเป็นปัจเจก กล่าวคือ คุณค่าที่มีต่อภาพลักษณ์ ทางร่างกายขึ้นอยู่กับทรรศนะของแต่ละบุคคล เนื่องจากภาพลักษณ์ทางร่างกายไม่ สามารถนำมาตัดสินได้ว่าคุณลักษณะใดเป็นคุณลักษณะที่เรียกว่า สวยหรือไม่สวย หล่อ หรือไม่หล่อ รวมถึงการให้ชื่อเรียกเฉพาะ (คำสแลง) แก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งอันจะถือว่าเป็นที่ยอมรับโดยทั่วพร้อมกันในทุกสังคม หากแต่สังคมมีส่วนทำให้เกิดการสร้าง คุณลักษณะที่มีผลต่อคุณค่าที่สังคมจะยอมรับต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่งมากกว่าเป็นการชี้ เฉพาะนั่นเอง

กลุ่มที่ 6 การอธิบายภาพลักษณ์ทางร่างกายผ่านคุณลักษณะพิเศษทางร่างกาย ของบุคคล

การอธิบายภาพลักษณ์ทางร่างกายผ่านคุณลักษณะพิเศษทางร่างกายของบุคคล โดยแสดงให้เห็นกลุ่มคำที่บ่งบอกถึงคุณลักษณะทางร่างกายของบุคคลที่มีในแต่ละ บุคคล ซึ่งหมายรวมถึงจุดเด่นและจุดด้อยบนร่างกายและหน้าตาของบุคคลที่วิจัยร่นพิการ ทางสายหรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้อธิบายลักษณะภาพลักษณ์ทางร่างกาย โดยเกิดขึ้นจาก การรับรู้และประสบการณ์ที่ได้เคยสัมผัสจากลักษณะทางร่างกายและหน้าตา ซึ่งใน จุดเด่นนั้น ก็คือ ลักษณะของบุคคลที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเคยสัมผัสร่างกาย โดยที่มีจินตนาการถึงลักษณะบางอย่างที่ร่างกายสามารถบ่งบอกถึงเอกลักษณ์ของ บุคคลคนนั้น หรือเรียกว่า ลักษณะเฉพาะบุคคลที่ดี จุดด้อย คือ ลักษณะความผิดปกติที่ เกิดขึ้นกับร่างกายและหน้าตา ซึ่งมีความเบี่ยงเบนออกจากมาตรฐานที่เคยบุคคลรับรู้มา หรือเรียกว่า ลักษณะของร่างกายที่มีตำหนิ

ผลการศึกษายังพบว่า กลุ่มคำที่บ่งบอกถึงจุดเด่นจุดด้อยของร่างกาย เกิดจาก ความผิดปกติหรือการมีตำหนิที่เกิดขึ้นในร่างกายของบุคคล ที่วิจัยร่นพิการทางสายตาได้ เคยรับรู้มา ซึ่งในคำแต่ละคำนั้นอาจจะมีลักษณะที่เหมือนกับการอธิบายรูปร่าง

โดยทั่วไป แต่ความผิดปกติเหล่านี้เปรียบเสมือนเอกลักษณ์ที่ทำให้วัยรุ่นพิการทางสายตาสามารถจดจำบุคคลนั้นได้ โดยเกิดจากการจำเอกลักษณ์จุดเด่น จุดด้อย (ตำหนิ) ของร่างกายของบุคคล กลุ่มคำที่พบทำให้เห็นว่า การรับรู้ภาพลักษณะทางร่างกายของวัยรุ่นพิการทางสายตาเป็นไปในลักษณะของการชี้เฉพาะตามส่วนตัวต่างๆ ของร่างกายอย่างละเอียด ซึ่งแตกต่างไปจากคนสายตาปกติ ที่อาจจะไม่ได้มองเห็นรายละเอียดปลีกย่อยที่สามารถบ่งชี้ถึงภาพลักษณะทางร่างกาย อาทิเช่น เมื่อนึกถึงเพื่อนคนหนึ่งในกลุ่มของคนที่มีสายตาปกติ ก็มักจะนึกถึงพฤติกรรมที่เพื่อนคนนั้นได้ทำบ่อยๆ หรือนิสัยที่เขาทำบ่อยๆ เป็นต้น

ซึ่งในกลุ่มนี้ผู้วิจัยได้นำเอาคำที่ได้จากการสัมภาษณ์มาประมวลไว้ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 6 แสดงการอธิบายภาพลักษณะทางร่างกายผ่านคุณลักษณะพิเศษทางร่างกายของบุคคล

ส่วนของร่างกาย	กลุ่มคำที่เกี่ยวกับรูปร่างลักษณะหรือตำหนิ
หัว	หัวเถิก หัวล้าน หน้าผากกว้าง
ใบหน้า	มีแก้มยุ้ย แก้มป่อง มีลักยิ้ม
คิ้ว	ขนคิ้วหนา คิ้วสูง คิ้วโค้ง
ปาก	ปากหนา ปากห้อย ปากบิตปากเบี้ยว ปากกว้าง ปากใหญ่
จมูก	จมูกแบน ดั้งหัก จมูกโด่ง จมูกมีดั่ง จมูกโด่งมาก จมูกโด่งน้อย
หู	หูกลาง หูโค้ง หูเป็นหยักๆ
ฟัน	ฟันเหยิน ฟันถึ ฟันห่าง ฟันเก
อวัยวะอื่นๆ	แขนเรียวยาวเล็ก สะโพกบาน ขนขาเยอะ แขนสั้น ตัวใหญ่ ขาใหญ่ ขาสั้น

กลุ่มคำที่พบแสดงให้เห็นถึงว่า การรับรู้ที่มีต่อคุณลักษณะพิเศษทางร่างกายของบุคคลจากการบรรยายของผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีลักษณะการอธิบายที่ไม่แตกต่างไปจากคนสายตาปกติ กล่าวคือ เป็นการจับเอาลักษณะพิเศษที่พบในบุคคลหรือแม้กระทั่ง

ลักษณะที่พบจากตนเองมาอธิบายประกอบความรู้เรื่องการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกาย โดยที่คนสายตาศกติมักจะทำให้ความสนใจเรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกายต่อสิ่งที่พึงปรารถนา หรือมองหาจากบุคคลรอบข้าง โดยที่มีความพึงพอใจต่อบุคลิกภาพตามอย่างบุคคลในสังคมวัฒนธรรมตะวันตกมากและผสมผสานเข้ากับจินตนาการเรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกาย ขณะที่วัยรุ่นพิการทางสายตามุ่งไปที่การอธิบายลักษณะทางร่างกายมากกว่า โดยที่ทั้งหมดนี้เกิดจากการเรียนรู้อันสั่งสมมาเป็นระยะเวลาหนึ่งจนเกิดการรับรู้ลักษณะดังกล่าวขึ้น

กลุ่มที่ 7 ภาพลักษณ์ทางร่างกายที่เกิดจากการได้ยิน (เสียง)

ภาพลักษณ์ทางร่างกายที่เกิดจากการได้ยิน คือ การได้มาซึ่งภาพลักษณ์ทางร่างกายโดยผ่านอวัยวะรับสัมผัส คือ หู เมื่อได้ยินและได้ฟังทำให้เกิดเป็นภาพในความคิดของวัยรุ่นที่พิการทางสายตา จากที่ได้กล่าวถึงมาแล้วว่า ผู้พิการทางสายตานั้นมีข้อจำกัดในการรับรู้ เนื่องจากความพิการทางสายตาเป็นเหตุทำให้ไม่สามารถใช้ประสาทสัมผัสทางการมองเห็นได้ ดังนั้นการรับรู้ที่จะทำให้เกิดภาพลักษณ์ทางร่างกายในวัยรุ่นที่พิการทางสายตาจึงมีเพียง 2 ทาง คือ การสัมผัสและการได้ยิน

ซึ่งในกลุ่มที่ 7 นี้ ผู้วิจัยได้นำเอาตัวอย่างบทสัมภาษณ์ที่แสดงถึงการรับรู้ภาพลักษณ์ที่เกิดจากการได้ยินจนนำไปสู่การเกิดภาพลักษณ์ทางร่างกาย การรับรู้เกี่ยวกับผู้อื่นและสิ่งต่างๆ มีความซับซ้อนมากหรือน้อยตามแต่วุฒิภาวะและความสามารถในการรับรู้ของแต่ละบุคคลที่มีความไม่เท่าเทียมกัน ในกระบวนการรับรู้ภาพลักษณ์ก็เช่นเดียวกัน จะมีความเคลื่อนไหวและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลที่มีการเรียนรู้สิ่งต่างๆ อยู่ตลอดเวลา ดังนั้นจึงเกิดความคิดอยู่อย่างสม่ำเสมอแต่กระบวนการรับรู้และการตีความ นอกจากนี้ปัจเจกภายนอกมีความสำคัญต่อการรับรู้ ทั้งในคนสายตาศกติหรือคนพิการทางสายตา ทั้งนี้ผู้วิจัยต้องการนำเสนอคำตอบของวัยรุ่นพิการทางสายตาหรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญอันแสดงให้เห็นถึงการรับรู้ภาพลักษณ์ที่เกิดจากการบอกเล่าของบุคคลรอบข้าง ดังต่อไปนี้

“เพื่อนบอกเล่าคุยกัน เพราะว่าเวลามีอะไรก็จะเล่าให้ฟังกันคะ คนที่มองไม่เห็นด้วยกันเวลาเล่าก็จะเล่าอย่างละเอียดกว่าคนปกติ อย่างเรื่องรูปร่างเป็นไง สมมติ

เจอคน เขาจะบอกว่าอ้วนปะ โอบะ ก็ไม่มากนักะ ผิวขวามัยก็ไม่ว่าว่ารึเปล่า เสียงเป็นยังงี้บ้าง เสียงเค้กก็น่ารักดีนะ เสียงเล็กๆ ถ้าเสียงใหญ่ๆ ก็จะไม่ดีเลย ประมาณนี้ค่ะ”

(วัยรุ่นหญิงพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 6 อายุ 20 ปี)

“จริงๆ เราก็เรียนรู้จากการฟังเสียงเขาในตอนแรก มีคนบอกแล้วจินตนาการตาม เขา บางทีก็ฟังเสียงแล้วก็คิดว่า คนนี้น่าจะอ้วนหรือผอม”

(วัยรุ่นหญิงพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 3 อายุ 17 ปี)

“นอกจากสัมผัส ผมก็เปรียบเทียบความสูง เปรียบเทียบเสียงด้วย เพื่อนบอกว่าไอ นี้สูง ไอนี้ผอม ที่เปรียบเทียบผมว่ามันต้องสังเกตเอาเองเราจะคิดของเราเองเป็น เกณฑ์อยู่ในความคิดเราก่อนแล้ว”

(วัยรุ่นชายพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 5 อายุ 21 ปี)

นอกจากการได้ยินที่เกิดจากคำบอกเล่าของบุคคลรอบข้างแล้ว ยังมีการรับรู้ที่ได้จากการได้ยินเสียงของบุคคลที่กำลังมีปฏิสัมพันธ์อีกด้วย หรือที่ได้จากการสังเกต น้ำเสียงของบุคคลทั่วไปที่พบเจอ ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนก่อให้เกิดการรับรู้และสร้างจินตนาการต่อภาพลักษณ์ทางร่างกายในวัยรุ่นพิการทางสายตา ดังเช่น

“บางครั้งผมจะจินตนาการเอาจากเสียงที่ได้ยินก่อน ยกตัวอย่างเช่น ตอนผมไป กับเพื่อนแล้วได้ยินเสียงผู้หญิงเขาเดินมา เสียงเขาฟังดูแล้วน่ารักดี ผมก็คิดว่าเออ เขาคงตัวเล็กๆ ชาวๆ หน้าตาหน้ารัก ประมาณนี้ ถ้าอยาการู้จริงๆ ก็จะถามเพื่อน ตาดีว่าเป็นไง ผมก็จะเช็คได้ว่าตรงรึเปล่า”

(วัยรุ่นชายพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 3 อายุ 13 ปี)

“ตอนแรกเราจะสนใจเสียงก่อนอันดับแรก ถ้าเสียงคนนี่ฟังแล้วหวานนะ ฟังแล้ว หล่อ ทุ้มๆ บางทีก็คิดไปก่อนเลยนะ ว่าคนนี้จะสวยนะ คนนี้จะต้องหล่อนะ ต่อมาก็คุยกัน ยิ่งถ้าเป็นคนเรียนเก่ง มันก็ยิ่งเริ่มชอบ ประมาณนี้ คนที่มองไม่เห็นเขาจะ

ดูที่เสียงก่อน แล้วค่อยดูนิสัย แต่ถ้าเสียงไม่ดี แต่นิสัยดีเขาก็รับได้ มันไม่ได้ เหมือนกับคนตาดี”

(วัยรุ่นชายพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 5 อายุ 17 ปี)

“จะฟังที่เสียง เสียงเล็กๆ ก็จับตัวผมก็ได้ อาจจะได้มั่ง อาจจะได้สูงมั่ง คนเรียน มหาลัยไม่ค่อยอ้วนหรอก ก็เหมือนดาราไง สนใจดารา ทำตามดารา ประมาณนี้ เรียนเยอะ เดินเยอะ ก็อาจจะไม่ค่อยมีคนอ้วนเท่าไร มีแต่คนเสียงน่ารักๆ ด้วย เสียงน่ารักๆ ก็ต้องเป็นคนที่น่ารัก”

(วัยรุ่นหญิงพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 1 อายุ 14 ปี)

“ดูทีวีก็ฟังจากเสียงก็คิดว่าคนนี้เป็นยังไง หน้าตาดี อาจจะได้สูงมั่ง ไม่ซีแพร์ แต่หนู ไม่ได้นึกว่าเขาสูง ขาว ดำ เตี้ยนะ ถ้าไม่มีคนบอกหนูจะไม่ค่อยรู้เท่าไร แต่หนูจะ นึกว่าเธอคนนี้เสียงหวานนะ หน้าตาก็คงดี ส่วนใหญ่คนเสียงหวานหน้าตาก็จะ พอดูได้ สำหรับหนูว่าคนเสียงไม่ดีหน้าตาดีมัย มันก็มีหน้าตาดีนะ มันอยู่ที่บุคลิก ของเขามากกว่า หนูว่าหนูมี Sense ของหนูอยู่แล้ว คือ ใช้ตัวของเรานี้ละบอก”

(วัยรุ่นหญิงพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 5 อายุ 17 ปี)

จากข้อความตัวอย่างข้างต้นแสดงให้เห็นถึง การรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญนั้นเกิดจากการได้ยินที่ถือว่ามีอิทธิพลต่อความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อ ภาพลักษณ์ทางร่างกาย แม้ว่าจะไม่ได้เป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดความชัดเจนต่อการ รับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกาย แต่เสมือนเป็นประตูบานแรกที่ทำให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเกิด จินตนาการต่อภาพลักษณ์ทางร่างกาย ขึ้นอยู่กับความช่างสังเกตและความถี่ที่ผู้ให้ ข้อมูลสำคัญประเมินจากการได้ยินมาตลอดของช่วงชีวิต เกิดเป็นทักษะที่ผ่านจากการ ฟังน้ำเสียงรวมกับการประเมินบุคคลถึงภาพลักษณ์ทางร่างกาย ทั้งนี้การประเมิน ดังกล่าวมิได้เป็นการยืนยันว่าผลจากการรับรู้โดยผ่านการได้ยินมีมาตรฐานเดียวกัน ทั้งหมด หากแต่เกิดจากประสบการณ์และความสามารถในการประเมินของแต่ละรุ่นที่ พิการทางสายตาแต่ละบุคคล

กลุ่มที่ 8 ภาพลักษณ์ทางร่างกายที่เกิดจากการเปรียบเทียบกับรูปทรงเรขาคณิต

การแบ่งรูปแบบทางร่างกายโดยทั่วไปที่สามารถพบได้ในหนังสือนิยายสาร หรือจากหนังสือสุขภาพ ที่ได้มีการกล่าวถึงรูปร่างร่างกายหรือรูปทรงที่เรามักจะเปรียบเทียบกับลักษณะของร่างกายเปรียบเทียบกับรูปร่างรูปทรงอื่นที่มีใช้ร่างกาย เช่น รูปร่างแบบ แอปเปิล รูปร่างแบบลูกแพร์ รูปร่างแบบนาฬิกาทราย เป็นต้น จากการที่ผู้วิจัยสัมภาษณ์ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญถึงการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายทำให้พบตัวอย่างที่น่าสนใจที่เกี่ยวข้องกับการจำแนกรูปร่างตามแบบเฉพาะของผู้พิการทางสายตา ซึ่งในการจัดกลุ่มที่ 8 นี้ ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกคำตอบจากการสัมภาษณ์ที่แสดงถึงการแบ่งรูปร่างร่างกายโดยอาศัยการเปรียบเทียบกับรูปทรงเรขาคณิต ดังเช่นตัวอย่างต่อไปนี้

“ถ้าให้เปรียบ รูปร่างคนสี่เหลี่ยมเขาจะผอมๆ ตามตัวเขาจะออกเป็นซี่โครงเป็นเหลี่ยมประมาณนี้ตามที่หนูเข้าใจ รูปร่างเป็นนาฬิกาทราย หนูเข้าใจว่าจะเป็นคน ที่อวบอ้วน ตัวจะเตี้ยๆ รูปร่างเป็นสามเหลี่ยมก็อาจจะเป็นคน ที่ส่วนร่างตั้งแต่เอว ขึ้นมาถึงหน้าอกอาจจะเป็นส่วนที่มันใหญ่ แต่ส่วนอื่นมันก็จะเล็กตามนี้ค่ะ”

(วัยรุ่นหญิงพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 2 อายุ 16 ปี)

“สี่เหลี่ยมจัตุรัส สี่เหลี่ยมผืนผ้า ผมก็จะรู้ว่าเป็นอย่างไร สมมติร่างกายคนเราก็คงมองโดยรวมๆ มันลักษณะยังไงได้บ้าง อย่างคนอ้วนผมว่ามันก็จะเป็นทรงกระบอกหรือแบบแก้วน้ำที่มันกลมไปหมดแบบนั้นมันก็เปรียบได้อย่างนี้”

(วัยรุ่นชายพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 4 อายุ 18 ปี)

“ตอนเด็กได้เรียนเรื่องเรขาคณิต ถ้าเป็นในแนวศิลปะ เขาจะสอนให้เอารูปเรขาคณิตและรูปทรงต่างมาประกอบกันเป็นตุ๊กตา เอววงกลมมาเป็นหัว ตรงกลางอาจจะเป่าสี่เหลี่ยมมาเป็นตัว สามเหลี่ยมก็เอามาทำจมูก ทำให้นึกถึงรูปร่างของคนเราได้แบบนี้ มันก็มีผลมาจนตอนนี้ร่างร่างกายคนเรามันก็คล้ายๆ แบบนั้น”

(วัยรุ่นหญิงพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 2 อายุ 16 ปี)

โดยที่การเปรียบเทียบดังกล่าวมิได้มีเพียงแต่การเปรียบเทียบกับร่างกายเท่านั้น จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกยังพบ ความเข้าใจที่มีต่อรูปแบบของใบหน้าที่มีลักษณะเหมือนรูปทรงอื่น เช่น รูปหน้ากลม รูปหน้าเหลี่ยม รูปหน้าวงรี เป็นต้น กล่าวคือ วัยรุ่นที่พิการทางสายตาหรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้มีการรับรู้ในลักษณะเดียวกับในคนที่มีสายตาปกติ แต่การรับรู้ที่เกิดขึ้นเกิดจากที่วัยรุ่นพิการทางสายตาได้มีการเรียนรู้ลักษณะเหล่านั้น มิได้เกิดจากการพิจารณาของตนเอง ดังนี้

“คนหน้ายาวก็จะลึๆ บางคนก็หน้ากลมๆ ใบหน้ามันก็เปรียบเทียบได้บ้าง จากที่เคยเรียนมา หรือได้รู้จากคนรอบข้าง ถ้าอย่างหน้าหนูหนูคิดว่ามันกลมนะคะ ไม่น่าจะเหลี่ยม เคยถามเพื่อนที่ตาดี ก็บอกว่ากลม”

(วัยรุ่นหญิงพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 3 อายุ 15 ปี)

“หน้าเรียวๆ หน้ารูปไข่ เพิ่งเรียนมาเมื่อวาน หน้ารูปเพชรนะ รูปสี่เหลี่ยม หนูไม่รู้เหมือนกัน หน้าสี่เหลี่ยมก็อาจจะหน้าผากกว้าง มีสี่เหลี่ยมจัตุรัสกับสี่เหลี่ยมผืนผ้า มีสามเหลี่ยมด้วย คงแบบคางแหลมๆ หน้าผากกว้างๆ หน้ารูปไข่ก็หน้าเรียวๆ หน้าผากไม่กว้าง หน้ารูปเพชรหนูไม่รู้ว่ามันเป็นยังไง แต่รู้ว่ามันมี แล้วก็รูปหัวใจ ส่วนใหญ่ก็มีแต่รูปหน้าเรื่องเดียว เรื่องอื่นก็ไม่ค่อยไม่รู้”

(วัยรุ่นหญิงพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 5 อายุ 17 ปี)

จากข้อความตัวอย่างแสดงให้เห็นถึง การอธิบายรูปร่างและรูปแบบใบหน้าผ่านการเปรียบเทียบกับรูปทรงต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นรูปทรงเรขาคณิตหรือรูปทรงผลไม้ กล่าวคือ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญจะมองภาพรวมทางร่างกายแล้วจึงนำมาเปรียบเทียบกับรูปทรงต่างๆ เช่น ทรงเหลี่ยม ทรงกลม ทรงกระบอก เป็นต้น นอกจากนี้ยังนำเอารูปทรงเรขาคณิตนำมาเปรียบเทียบกับลักษณะรูปแบบของใบหน้า ซึ่งในส่วนนี้พบว่า มีความคล้ายคลึงกับคนที่มีสายตาปกติ มีการแบ่งรูปแบบของใบหน้าในแบบต่างๆ เช่น หน้ารูปไข่ หน้ากลม หน้าเหลี่ยม เป็นต้น ซึ่งรูปแบบที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญสามารถอธิบายได้นั้น เกิดจากการรับรู้หรือการสอนมาแต่เดิม จนมีความเข้าใจต่อรูปทรงต่างๆ เหล่านั้น แล้วจึงนำมาเปรียบเทียบกับร่างกายและใบหน้าของบุคคลได้

จากการผลศึกษาครั้งนี้โดยสรุปพบว่า การรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตา ได้สะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างทางด้านทัศนคติที่มีแต่ภาพลักษณ์ทางร่างกายในคนสายตาปกติและคนพิการทางสายตา จากการศึกษาวิจัยที่ผ่านมาทำให้ทราบว่า คนที่มีสายตาปกตินั้นมักจะให้ความสนใจต่อเรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกายที่แสดงออกผ่านความนิยมชมชอบ จึงกล่าวได้ว่า ความสมบูรณ์ของกระบวนการรับรู้ในคนปกติมีผลมากต่อการให้ความสำคัญเรื่องภาพลักษณ์ คนทั่วไปมักให้ความสำคัญกับภาพลักษณ์ภายนอกที่บุคคลได้เห็นและแสดงออกมา จากประเด็นนี้ผู้วิจัยจึงพบว่า ภาพลักษณ์ทางร่างกายของบุคคลทั่วไปกับผู้พิการทางสายตามีความแตกต่างกัน ซึ่งจากการศึกษาครั้งนี้พบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แสดงให้เห็นถึงความสนใจที่มีต่อภาพลักษณ์ทางร่างกายของตนเอง แต่ไม่ได้ให้เป็นประเด็นหลักในการดำรงชีวิต กล่าวคือ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญเห็นว่า ภาพลักษณ์ทางร่างกายเป็นสิ่งที่ต้องทำความเข้าใจ รู้จักดูแลภาพลักษณ์ให้เหมาะสมกับตน โดยที่จะมองไปในเรื่องของอุปนิสัย บุคลิกภาพ ความสะอาด และสุขภาพของตนเองมากกว่าให้ความสนใจเรื่องภาพลักษณ์ภายนอกและความสวยความงามในลักษณะเดียวกับที่ปรากฏตามความเข้าใจของคนสายตาปกติทั่วไปที่ต้องการให้ตนเองมีภาพลักษณ์ทางร่างกายในลักษณะเชิงบวก สวยหล่อ ตามค่านิยมในสังคม โดยประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจนั้นพบว่า ภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตา มีความเห็นตรงกันในเรื่องความพิการทางสายตาที่ตนเองมีมาแต่กำเนิดนั้น ถือเป็นอุปสรรคต่อการเข้าสังคมของพวกเขา มากกว่าจะเป็นอุปสรรคต่อการสร้างภาพลักษณ์ทางร่างกาย ซึ่งส่วนนี้แสดงให้เห็นว่า ภาพลักษณ์ทางร่างกายจึงไม่มีความสำคัญเป็นลำดับแรก แต่กลับเห็นว่าความสามารถในปรับตัวเข้ากับสังคมภายนอกและเป็นที่ยอมรับจากบุคคลทั่วไปเป็นสิ่งที่ควรแก้ไขปรับปรุงให้ความสำคัญเป็นลำดับแรก ส่วนภาพลักษณ์ทางร่างกายเป็นเรื่องที่ให้ความสำคัญในลำดับต่อมา ซึ่งแตกต่างกับที่พบในการศึกษาที่ผ่านมาในกลุ่มวัยรุ่นสายตาปกติที่ให้ความสำคัญเรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกายอันเนื่องมาจากปัจจัยภายนอก

บทที่ 5

การอภิปรายผล

ส่วนของการอภิปรายในบทนี้เป็นการอภิปรายผลการศึกษาที่ได้นำเสนอไปในบทที่ผ่านมา ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการแบ่งการอภิปรายผลออกเป็น 4 ประเด็น ตามความสอดคล้องของวัตถุประสงค์ การวิจัยเรื่อง “การรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตา” อันได้แก่ ประเด็นแรก เรื่องการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกาย ประเด็นที่สองเรื่องกระบวนการรับรู้ที่มีผลต่อการได้มาซึ่งภาพลักษณ์ทางร่างกาย ประเด็นที่สาม เรื่องปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกาย และประเด็นสุดท้าย เรื่องการแบ่งประเภทกลุ่มของภาพลักษณ์ทางร่างกายที่ได้จากการรับรู้ของวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตา โดยผู้วิจัยอภิปรายผลเชื่อมโยงผลการศึกษาตามกรอบแนวคิดงานวิจัย โดยวิเคราะห์ผ่านแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

5.1 การรับรู้เรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกาย (Body Image) ของวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตา

ในการรับรู้สิ่งต่างๆ ของวัยรุ่นที่พิการทางสายตาต้องอาศัยประสาทสัมผัสอื่นที่ไม่ใช่ประสาทสัมผัสทางตา ซึ่งประสาทสัมผัสที่สำคัญอันช่วยให้เกิดกระบวนการรับรู้ คือ การได้ยินและการสัมผัส จึงจะทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจเรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกาย การรับฟังช่วยให้วัยรุ่นที่พิการทางสายตาสามารถรับรู้ถึงสภาพแวดล้อมรอบตัว ตลอดจนทราบถึงรายละเอียดที่ลงลึกไปถึงการเห็นภาพตามมโนทัศน์ การได้ยินเสียงวัตถุ เสียงผู้คน ก็มีผลช่วยให้เกิดการรับรู้ซึ่งส่งเสริมให้การดำรงชีวิตเป็นไปอย่างเหมาะสม ในส่วนของการรับรู้โดยการสัมผัสของวัยรุ่นที่พิการทางสายตาจะสามารถรับรู้ได้เพียงสิ่งที่สามารถสัมผัสได้ ดังนั้นสิ่งที่เป็นามธรรมหรือสิ่งที่ต้องอาศัยการมองเห็นเป็นหลักในการรับรู้ วัยรุ่นพิการทางสายตาก็ไม่สามารถมีจินตนาการต่อสิ่งเหล่านั้นได้ ในการรับรู้เรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นที่พิการทางสายตาที่ได้จากผลการศึกษาพบว่า ความพิการทางสายตาเป็นอุปสรรคต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกาย แต่ไม่ได้หมายความว่าวัยรุ่นที่พิการทางสายตาจะไม่สามารถเรียนรู้และรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายได้ โดยที่กระบวนการสร้างความเข้าใจเรื่องภาพลักษณ์ในวัยรุ่นที่พิการทางสายตามีกระบวนการรับรู้ตามแบบแผนการรับรู้ตามอย่างในคนปกติ เป็นไปตามทฤษฎีการรับรู้ที่สอดคล้องกับนักวิชาการหลายท่าน อาทิ Donald McBurney and Virginia Collings (1977) ก็ได้อธิบายว่า

การรับรู้เป็นกระบวนการที่ประกอบไปด้วย การเลือกรับ ตัววัตถุ ความเหมาะสมในสภาพแวดล้อม การควบคุมและการกระทำที่ปรากฏ การรับรู้เป็นกระบวนการตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมที่ต่อเนื่องจากที่รู้สึกสัมผัสคนเราจะเลือกรับรู้ในสิ่งที่สนใจ เป็นกระบวนการแปลความหมายของสิ่งเร้าที่ผ่านเข้ามาในกระบวนการรู้สึก เมื่อเครื่องรับซึ่งในที่นี้หมายถึง อวัยวะรับสัมผัส สัมผัสต่อสิ่งเร้าหรือจากการที่เรามีความต้องการ หากเรามีความต้องการสิ่งใด จะส่งผลให้มีการรับรู้ไปตามความต้องการนั้น เราจะเกิดความรู้สึกแล้วส่งความรู้สึกนั้นไปตีความ หรือแปลความหมายกลายเป็นการรับรู้ และสอดคล้องกับ Gleitman (1981 อ้างถึงใน ปรภาณี รามสูตร, 2542) กล่าวว่า การรับรู้เป็นกระบวนการที่ร่างกายสัมผัสสิ่งเร้า แล้วแปลความหมายการสัมผัสได้รับนั้น โดยใช้ประสบการณ์เดิมเป็นเครื่องช่วยในการแปลความหมายสิ่งนั้นออกมาเป็นความรู้ความเข้าใจ ซึ่งจะแตกต่างกันตรงที่มีข้อจำกัดของประสาทสัมผัสที่เป็นกระบวนการรับเอาสิ่งเร้าไปสู่การแปลความ กล่าวคือ โดยปกติแล้วคนทั่วไปมีกระบวนการรับรู้ที่เกิดจากประสาทสัมผัสทั้ง 5 โดยเฉพาะอย่างยิ่งผ่านการมองเห็น ซึ่งในวัยรุ่นที่พิการทางสายตาขาดประสาทสัมผัสนี้ไป ทำให้กระบวนการรับรู้จึงต้องปรับให้เข้ากับความสามารถในการรับรู้ของผู้รับสาร ซึ่งในที่นี้หมายถึง วัยรุ่นที่พิการทางสายตา

การรับรู้ภาพลักษณะทางร่างกายของบุคคลไม่ได้เกิดขึ้นตั้งแต่กำเนิด การรับรู้จะค่อยๆ เพิ่มขึ้นตามช่วงพัฒนาการตามลำดับ และเมื่อพัฒนาการเข้าสู่ช่วงที่มีความพร้อมในการรับรู้มากขึ้นจากเดิมแล้ว การรับรู้ภาพลักษณะทางร่างกายก็จะมีการจัดรูปแบบหรืออาจเปลี่ยนแปลงไปตามประสบการณ์หรือแปรเปลี่ยนไปตามอิทธิพลของบุคคลที่แวดล้อม ตามที่ Purkey and William (1988 อ้างถึงใน สุนทรี มะคาคำ, 2551) ได้กล่าวเอาไว้ และจากข้อค้นพบของ อังครศ บุญทอง ล้วน (2549: 10) ได้แสดงให้เห็นว่า ภาพลักษณะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการของความคิดจิตใจ ไม่ได้เป็นเพียงประสบการณ์โดยตรงกับโลกรอบตัวซึ่งเราสัมผัสได้ด้วยตัวเราเองเท่านั้น แต่ยังประกอบจากประสบการณ์ทางอ้อมอื่นที่มนุษย์รับรู้ ซึ่งประสบการณ์เหล่านี้ต้องอาศัยการตีความและให้ความหมายสำหรับตนเองเสมอ ภาพลักษณะจึงเป็นการแทนความหมายเชิงอัตวิสัย (Subjective Representation) ของสิ่งต่างๆ ที่เรารับรู้มาถ่ายทอดออกเป็นความรู้สึกเชิงตีความหมาย (Interpreted Sensation) หรือความประทับใจจากภาพปรากฏ ความคล้ายคลึงหรือเป็นการแทนความหมายการรับรู้ (Perception) กระบวนการรับรู้อย่างเลือกสรร ตีความ และให้ความหมายต่อสิ่งต่างๆ หรือก็คือ กระบวนการก่อเกิดจินตภาพนั่นเอง การรับรู้ภาพลักษณะทางร่างกายเป็นสิ่งที่ผ่านการเรียนรู้ ดังนั้นความเข้าใจที่เกิดขึ้นกับภาพลักษณะทางร่างกายจึงมีความ

หลากหลายตามแต่สถานการณ์และช่วงเวลาที่แตกต่างกันไป การเลือกตีความโดยให้สอดคล้องกับความเข้าใจเดิมที่มีอยู่จึงทำให้การรับรู้ต่อภาพลักษณ์ทางร่างกายไม่มีข้อกำหนดที่ตายตัว

จากผลการศึกษาพบว่า วัยรุ่นที่พิการทางสายตามีการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายที่เกิดจากการมองส่วนประกอบทางร่างกาย (Parts of Body) และการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายที่เกิดจากการมององค์ประกอบของร่างกายรวมเข้ากับบุคลิกภาพ (Parts of Body and Personality) ดังจะเห็นได้จากตัวอย่างคำตอบในบทสัมภาษณ์ของวัยรุ่นที่พิการทางสายตาในงานวิจัยนี้ ซึ่งแสดงถึงความเข้าใจที่มีต่อภาพลักษณ์ทางร่างกายอันเกิดจากการมององค์ประกอบทางร่างกายโดยวัยรุ่นที่พิการเห็นว่าภาพลักษณ์ทางร่างกาย คือ องค์ประกอบทุกอย่างในร่างกายของคนเรา ที่สามารถบ่งบอกถึงความเป็นร่างกายของเรา การอธิบายถึงองค์ประกอบของร่างกาย การมีมุมมองความคิดเห็นต่อองค์ประกอบเหล่านั้น การอธิบายถึงสิ่งที่สามารถมองเห็นได้ หรือที่บุคคลอื่นภายนอกสะท้อนภาพของเรากลับมา และการดูแลร่างกายตนเองให้เหมาะสม ส่วนนี้แสดงให้เห็นว่า รูปร่างหน้าตาของบุคคลนั้นเป็นสิ่งที่สามารถมองเห็นได้ บุคคลควรรู้ว่าตนเองมีรูปร่างหน้าตาอย่างไร มีจุดเด่น จุดด้อยอย่างไร แล้วบุคคลอื่นมองเราอย่างไรและเรามองตนเองอย่างไร ลักษณะของร่างกายนั้นดูดี เหมาะสมหรือไม่เหมาะสมอย่างไร และควรจะต้องดูแลปรับปรุงแก้ไขดีขึ้นหรือไม่ นอกจากนี้ในการอธิบายความเข้าใจในภาพลักษณ์ทางร่างกาย วัยรุ่นพิการทางสายตายังได้แสดงความคิดเห็นว่า ภาพลักษณ์ทางร่างกายนั้นสามารถมองไปตามแต่ละองค์ประกอบร่างกาย เข้ากับบุคลิกภาพที่ปรากฏ กล่าวคือ ภาพลักษณ์ทางร่างกายจะหมายถึง ส่วนประกอบระหว่างร่างกายและบุคลิกภาพตลอดจนลักษณะอุปนิสัยของบุคคลที่ปรากฏหรือแสดงออกมา โดยลักษณะอุปนิสัยที่ปรากฏนั้นสามารถบ่งชี้ถึงเอกลักษณ์ของแต่ละบุคคลด้วย มิได้มองเพียงแค่องค์ประกอบทางร่างกายเพียงอย่างเดียว แต่ได้ให้ความสำคัญกับบุคลิกภาพ ซึ่งถือได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งของภาพลักษณ์ทางร่างกาย ทำให้สามารถแยกแยะบุคคลแต่ละบุคคลออกจากกันได้ ทั้งนี้ภาพลักษณ์ทางร่างกายถือได้ว่าเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นว่า แต่ละบุคคลมีความแตกต่างกันทั้งในลักษณะรูปร่างหน้าตาและอุปนิสัย นอกจากนี้ยังสามารถปรับปรุงเปลี่ยนแปลงและเสริมแต่งภาพลักษณ์ทางร่างกายได้ตามความต้องการของแต่ละบุคคล ซึ่งสิ่งแวดล้อมหรือปัจจัยภายนอกถือเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการตระหนักถึงความสำคัญของภาพลักษณ์ทางร่างกายและมีการให้คุณค่ากับภาพลักษณ์ทางร่างกายของตนเองและผู้อื่น

การรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายในเรื่องต่างๆ ไป เช่น น้ำหนัก ส่วนสูง ความอ้วน ความผอม รวมทั้งการมีบุคลิกภาพ วัยรุ่นที่พิการทางสายตาจะได้รับการขัดเกลามาจากแหล่งปัจจัย

ภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกาย ซึ่งปัจจัยหลักที่สำคัญเริ่มต้นจากครอบครัว เมื่อเข้าสู่วัยเรียนก็เริ่มมีปัจจัยอื่นตามมา เช่น เพื่อน ครู สื่อ สังคม ที่เข้ามามีบทบาทร่วมกับครอบครัว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความยึดถือหรือการให้ความสำคัญต่อบุคคลใดเป็นสำคัญ ส่วนนี้สอดคล้องทฤษฎีของ Grogan (1999: 180-182) ภาพลักษณ์ทางร่างกาย (Body Image) นั้นมีความสำคัญต่อความมั่นคงทางด้านจิตใจของบุคคลเป็นอย่างมาก เนื่องจากมีความสัมพันธ์โดยตรงกับความรู้สึกภาคภูมิใจ (Self Pride) และความมั่นใจในตนเอง (Self Confident) ของบุคคลที่มีความพึงพอใจภาพลักษณ์ทางร่างกายและจะมีความภาคภูมิใจในตนเอง (Self Esteem) มีความนับถือตนเองสูง ปรากฏจากความวิตกกังวลในการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นในสังคม ภาพลักษณ์ทางร่างกายจึงมีอิทธิพลต่อความสามารถของแต่ละบุคคลในการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม การที่บุคคลไม่มีความพึงพอใจภาพลักษณ์ร่างกายก็อาจส่งผลกระทบต่อความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลอื่นๆ ในสังคม รู้สึกวิตกกังวลเกี่ยวกับตนเอง มีปัญหาการเข้าสังคม เกิดพฤติกรรมแยกตัวจากสังคม ไม่มีความมั่นใจในตนเองและนำไปสู่ความรู้สึกซึมเศร้า แต่ละบุคคลจะมีพัฒนาการสร้างภาพลักษณ์ทางร่างกายที่แตกต่างกันออกไป

โดยภาพรวมของการศึกษาเรื่องการรับรู้ต่อภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตา พอสรุปได้ว่า ภาพลักษณ์ทางร่างกายตามความเข้าใจของวัยรุ่นพิการทางสายตานั้นมีทั้ง ที่เหมือนและแตกต่างไปจากคนที่มีสายตาปกติทั่วไป กล่าวคือ ภาพลักษณ์ทางร่างกายได้สะท้อนถึงการรับรู้ที่มีต่อร่างกายของแต่ละบุคคล อันเกิดจากการมองผ่านตนเองและจากมุมมองของบุคคลอื่นแวดล้อม ซึ่งวัยรุ่นพิการทางสายตามีความเข้าใจไปทิศทางเดียวกัน คือ เรื่องของความคิดที่มีต่อรูปร่างร่างกายของตนเอง ความรู้สึกที่มีต่อรูปร่างหน้าตา รวมไปถึงที่บุคคลอื่นมองตนเองอย่างไร ในด้านความแตกต่างวัยรุ่นพิการทางสายตามองภาพลักษณ์ทางร่างกายเป็นสิ่งที่ตนเองรับรู้ว่ารูปร่างลักษณะหน้าตาเป็นอย่างไร โดยการรับรู้นี้เกิดจากการได้ยินและสอบถามจากบุคคลอื่นแวดล้อม ซึ่งในการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายจนเกิดเป็นความเข้าใจขึ้นอยู่กับประสบการณ์ของวัยรุ่นพิการทางสายตาแต่ละบุคคล ตรงกับการนิยามความหมายของ จุลณี เทียนไทย (2549: 7) ภาพลักษณ์ทางร่างกาย หมายถึง ความรู้สึกและจินตนาการของรูปร่างร่างกายของบุคคลหนึ่งที่อยู่ภายในจิตใจ จินตนาการที่ทำให้เกิดรูปลักษณ์รูปร่างร่างกายของบุคคลนั้นมักได้รับอิทธิพลมาจากประสบการณ์ของบุคคลที่สะสมมาตั้งแต่วัยเยาว์จนถึงปัจจุบัน เช่น การมองตนเองว่าเป็นคน อ้วน ผอม ดำหรือขาว เป็นต้น ซึ่งรูปลักษณ์ร่างกายในจินตนาการอาจจะมีเหมือน หรือแตกต่างไปจากรูปร่างที่แท้จริงของบุคคลนั้นๆ ก็ได้ และการรับรู้ภาพลักษณ์ร่างกาย

สามารถเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาได้ วัยรุ่นพิการทางสายตามีการรับรู้ต่อภาพลักษณะทางร่างกายเป็นไปในลักษณะที่ ภาพลักษณะทางร่างกายนั้นต้องสามารถสัมผัสและรับรู้ได้ แม้ว่าโดยหลักแล้ววัยรุ่นที่พิการทางสายตามีภาพที่เกี่ยวกับตนเอง (Self Image) โดยส่วนใหญ่ ซึ่งภาพที่เป็นภาพในอุดมคติ (Ideal Image) แม้มีปรากฏในการศึกษาแต่ไม่ได้ส่งผลต่อความพยายามที่จะต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงภาพลักษณะทางร่างกายในวัยรุ่นพิการแต่อย่างใด

5.2 กระบวนการรับรู้ที่มีผลต่อการได้มาซึ่งภาพลักษณะทางร่างกายของวัยรุ่นที่ไทยพิการทางสายตา

ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการรับรู้ที่มีผลต่อการได้มาซึ่งภาพลักษณะทางร่างกายของวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตามีข้อจำกัดจากความพิการที่ติดตัวมาแต่กำเนิด กล่าวคือ ความพิการทางสายตาเป็นอุปสรรคต่อการรับรู้ภาพลักษณะทางร่างกายที่ต้องใช้การมองเห็นเป็นกระบวนการรับรู้ที่สำคัญที่ช่วยให้เกิดความรู้สึกนึกคิดต่อรูปลักษณะร่างกายทั้งของตนเองและบุคคลอื่น เช่น

“ก็เพราะเรามองไม่เห็น เราก็รับรู้จากสิ่งที่เราได้ยินและเคยสัมผัสมา ผมคิดว่ามันขึ้นอยู่กับแต่ละคนรับรู้มันได้อย่างไร ภาพในความคิดของเขาเป็นอย่างไร อย่างหล่อสวยผมมองว่ามันขึ้นอยู่กับคนแต่ละคนจะมองอีกนั่นแหละ มองไม่เห็นก็ใช้ความรู้สึกของเราเป็นตัววัดประมาณนี้ครับ”

(วัยรุ่นชายพิการทางสายตา มัธยมปีที่ 4 อายุ 18 ปี)

จากคำตอบข้างต้นจะเห็นได้มีความสอดคล้องกับแนวคิดการรับรู้ของ สุชา จันทน์เอม และ สุรางค์ จันทน์เอม (2530: 104) ที่ว่าการรับรู้ คือ กระบวนการที่บุคคลมีประสบการณ์กับวัตถุหรือเหตุการณ์ต่างๆ โดยอาศัยอวัยวะรับสัมผัส ซึ่งในวัยรุ่นพิการทางสายตาได้ใช้การสัมผัส จับ ความ (คลำ) และการได้ยิน เป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้เกิดกระบวนการรับรู้

ดังนั้นกระบวนการรับรู้ภาพลักษณะทางร่างกายของวัยรุ่นที่พิการทางสายตาที่สำคัญ คือ การสัมผัส จับ ความ (คลำ) ลักษณะของร่างกายโดยตรง และการได้ยินได้ฟังจากบุคคลที่แวดล้อม ซึ่งทั้ง 2 กระบวนการนี้ผู้พิการทางสายตาทุกคนจะใช้ในการเรียนรู้หลักในทุกๆ เรื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการสร้างภาพความคิดในสมอง ซึ่งโดยกำเนิดความพิการทางสายตาเป็นอุปสรรคในการดำรงชีวิต มีผลต่อการเกิดความคิดรวบยอดและการเคลื่อนไหว ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ

Lowenfeld (1964: 173-174) กล่าวว่า คนพิการทางสายตาจะมีปัญหาเฉพาะเรื่องของกระบวนการรับรู้ การเกิดความคิดรวบยอดและการเคลื่อนไหว ทั้งนี้ปัญหาจะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับช่วงวัยที่ทำให้เกิดพิการ ซึ่งเด็กพิการทางสายตาที่มีความพิการมาแต่กำเนิดนั้นมีข้อสงสัยเกตว่า การรับรู้วัตถุสิ่งแวดล้อมสิ่งของต่างๆ จะสร้างภาพพจน์หรือเกิดจากความคิดรวบยอดในวัตถุนั้นๆ แตกต่างไปจากเด็กปกติทั่วไป เนื่องจากขาดการรับรู้ทางสายตา ดังนั้นการรับรู้วัตถุหรือสิ่งของทุกชนิดของผู้พิการทางสายตาจึงต้องอาศัยประสาทสัมผัสที่สำคัญ คือ การได้ยินและการสัมผัส เพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจในสิ่งต่างๆ รอบตัว การได้ยินของผู้พิการทางสายตาจะช่วยให้พวกเขาทราบถึงระยะทางและทิศทางของวัตถุ ยกตัวอย่างเช่น ขณะที่เขาเดินอยู่ใต้ต้นไม้ หากได้ยินเสียงวัตถุต่างๆ เสียงลม เสียงใบไม้ที่พัดผ่านรวมไปถึงการที่เคยได้รับสัมผัสผ่านประสบการณ์ต่างๆ ก็จะทำให้ผู้พิการทางสายตาสามารถแยกแยะได้ว่า สภาพแวดล้อมที่พวกเขาอยู่นั้นมีลักษณะเช่นใด เป็นอย่างไรบ้าง สามารถอยู่ในบริเวณนั้นได้หรือไม่ สามารถทำกิจกรรมหรือใช้ที่บริเวณนี้ได้อย่างไรบ้าง แต่ในส่วนของกรรับรู้วัตถุนั้น ผู้พิการทางสายตาจะรับรู้ได้จากการสัมผัสวัตถุเท่านั้น กล่าวคือ ผู้พิการทางสายตาสามารถรับรู้ได้เฉพาะในสิ่งที่ผู้พิการทางสายตานั้นสามารถสัมผัสได้ ดังนั้นการอธิบายถึงสิ่งเหล่านี้จึงต้องใช้วิธีเปรียบเทียบจากขอบเขตการรับสัมผัสอื่นๆ ที่ผู้พิการทางสายตาสามารถรับรู้ได้เป็นตัวตั้ง

ในอีกด้านหนึ่งการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายนั้นมีความเชื่อมโยงกับกระบวนการรับรู้ที่เกิดจากประสบการณ์ตามแต่พัฒนาการของช่วงวัย อันเกิดจากการเรียนรู้ทางสังคมโดยที่วัยรุ่นพิการทางสายตาได้เรียนรู้จากการถ่ายทอดมาจากแหล่งปัจจัยที่แวดล้อม อีกทั้งยังสัมพันธ์กับความรู้ความรู้สึกที่ตนมีต่อสิ่งต่างๆ รอบตัว โดยเป็นความรู้ที่เกิดจากการมีประสบการณ์กับวัตถุนั้นๆ โดยตรง ซึ่งในวัยรุ่นที่พิการทางสายตาแต่ละคนจะเก็บสะสมความรู้ความเข้าใจต่อสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกันไป โดยความแตกต่างนี้อยู่ที่การให้ความหมายและการตีความจากตัววัยรุ่นที่พิการทางสายตาเอง นอกจากนี้วัยรุ่นพิการทางสายตายังมีประสบการณ์การรับรู้โดยทางอ้อมอื่นๆ อีกด้วย ซึ่งประสบการณ์เหล่านี้ต้องอาศัยการตีความและการให้ความหมายที่เกิดจากตนเอง ภาพลักษณ์ทางร่างกายจึงเป็นการสร้างความหมายเชิงนามธรรมถึงสิ่งที่วัยรุ่นพิการทางสายตารับรู้มาหรือเรียกว่า เป็นการตีความหมาย หรือการสร้างภาพประทับใจจากสิ่งที่ปรากฏกระบวนการรับรู้ ตีความ และให้ความหมายต่อ ภาพลักษณ์ คือ การเกิดภาพลักษณ์ เมื่อมีความรู้สึกนึกคิดถึงรูปร่างลักษณะที่ไม่ว่าจะเป็นของตนเองหรือบุคคลที่แวดล้อม ภาพลักษณ์นี้จะมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมของวัยรุ่นที่พิการทางสายตาก็ด้วย

นอกจากนี้กระบวนการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นซึ่งพิการทางสายตาที่สำคัญนั้นเกิดจากปัจจัยภายนอกขณะที่มีปฏิสัมพันธ์ กล่าวคือ การรับรู้เป็นปฏิกิริยาสะท้อนที่ผู้พิการทางสายตาได้รับรู้ต่อร่างกายของตนเองว่าเป็นเช่นไร หรือเกิดจากการเรียนรู้ความหมายและรูปร่างของวัตถุในลำดับแรก ตลอดจนการสัมผัสร่างกายของตนเอง รวมไปถึงการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายที่เกิดจากปฏิกิริยาของผู้อื่นที่มีต่อตนเองด้วย ฉะนั้นการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายเกิดจากการติดต่อปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่มีผลต่อพฤติกรรมที่ทำให้เกิดการรับรู้ขึ้น เกิดจินตภาพในสิ่งที่ได้เรียนรู้ผ่านการได้ยินและได้เคยสัมผัส จากผลการศึกษาพบว่า วัยรุ่นที่พิการทางสายตาหรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีกระบวนการรับรู้ทางร่างกายใน 2 กระบวนการ ดังต่อไปนี้

5.2.1 กระบวนการรับรู้ที่เกิดจากการสัมผัสโดยตรง

วัยรุ่นที่พิการทางสายตาอาศัยการสัมผัส จับ ความ (คลำ) ในการเรียนรู้และรับรู้สิ่งต่างๆ รอบตัวเป็นสำคัญ ซึ่งในการสัมผัส จับ ความ (คลำ) นั้นจะเกิดการสังเคราะห์และวิเคราะห์ ซึ่งส่งผลต่อการช่วยให้วัยรุ่นที่พิการทางสายตาสามารถเรียนรู้การเดินทาง การจัดการท่าทางของร่างกาย รวมถึงการเรียนรู้อ่านอักษรเบรลล์ได้ดี ตลอดจนความสามารถในการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายตั้งแต่วัยที่มีพัฒนาการทางแรกเริ่ม ผลจากการสัมผัส จับ ความ (คลำ) ทำให้วัยรุ่นพิการทางสายตารับรู้สิ่งเล็ดลอดเนื่องกันหลายครั้ง จึงจะเกิดมโนทัศน์ที่มีต่อภาพลักษณ์ทางร่างกายขณะเดียวกันบุคคลที่มีสายตาปกติจะรับรู้สิ่งเร้าในลักษณะของภาพลักษณ์ในคราวเดียวกัน ดังที่ได้อธิบายถึงองค์ประกอบการเรียนรู้ในงานวิจัยของ จิตเลขา สุขเสริมสังข์ (2542: 28) โดยองค์ประกอบของการรู้นั้นประกอบขึ้นจาก 3 ส่วน คือ การเลือก-การรวบรวมข้อมูล-การตีความหมาย ซึ่งกระบวนการรับรู้ในวัยรุ่นพิการทางสายตานั้นอาจจะเปรียบได้กับการสายภาพซ้ำๆ หลายครั้ง ในขณะที่สัมผัสสิ่งเร้า ในที่นี้คือ รูปลักษณ์ร่างกายของตนเองและของบุคคลอื่น ประสิทธิภาพในการรับรู้จะขึ้นอยู่กับพื้นฐานความคิดของวัยรุ่นที่พิการทางสายตาแต่ละคน โดยผู้วิจัยเห็นว่าแหล่งปัจจัยภายนอกที่ส่งเสริมให้เกิดการรับรู้ของวัยรุ่นที่พิการทางสายตานั้นมีส่วนสำคัญ ที่จะสร้างเสริมพัฒนาความคิดและความเข้าใจต่อสิ่งต่างๆ รวมทั้งเรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกาย จนสามารถทำให้วัยรุ่นที่พิการทางสายตาสามารถอธิบายถึงลักษณะภาพลักษณ์ทางร่างกาย รวมไปถึงความสามารถในการจัดการร่างกายของตนเองได้

5.2.2 กระบวนการรับรู้ที่เกิดจากการได้ยิน

นักวิชาการทางด้านจิตวิทยาพัฒนาการหลายท่านที่ศึกษาจิตวิทยาเด็กพิเศษมีความเห็นตรงกันว่า ความสามารถที่ผู้พิการทางสายตาใช้สำหรับเรียนรู้สิ่งต่างๆ รอบตัว คือ การได้ยิน เป็นกระบวนการรับรู้อีกกระบวนการหนึ่งที่มีผลต่อการรับรู้ เนื่องจากประสาทสัมผัสทางการมองเห็นไม่สามารถใช้งานได้ ทำให้ไม่สามารถมองเห็น การได้ยินจึงถูกฝึกให้ฟังมาตั้งแต่กำเนิด เกิดเป็นความสามารถในการแยกแยะสิ่งต่างๆ รอบตัว ส่วนของการรับรู้ภาพลักษณะทางร่างกาย จากผลการศึกษาพบว่า วัยรุ่นที่พิการทางสายตาหรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญอาศัยการฟังจากน้ำเสียง และจากเรื่องราวที่บุคคลอื่นถ่ายทอดออกมาในลักษณะของคำวิจารณ์ การหยอกล้อ การแนะนำ เป็นต้น โดยที่ความสามารถของการได้ยินที่มีประสิทธิภาพนั้นจะขึ้นอยู่กับความถี่ของการรับรู้ในเรื่องรูปลักษณะอย่างไรและเป็นประจำแค่ไหน บุคคลที่แวดล้อมมีความสำคัญอย่างมากในการให้ความรู้ ความเข้าใจใส่ต่อกระบวนการรับรู้ กล่าวคือ ความสามารถในการได้ยินจะมีประสิทธิภาพเพียงใดนั้นเริ่มตั้งแต่บุคคลที่ใกล้ชิดมีความพร้อมในการให้ข้อมูลและส่งเสริมการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ ด้านทักษะทางการได้ยินจึงเป็นสิ่งสำคัญในการแยกแยะเสียงและรูปภาพ จนทำให้เกิดเป็นจินตภาพตามความเข้าใจในภาพลักษณะทางร่างกาย ทั้งนี้การรับรู้ดังกล่าว เกิดจากการแปลความหมายที่ได้ยินจากคำบอกเล่ารวมไปถึงน้ำเสียงเหล่านั้นยังอยู่ในความทรงจำของผู้ให้ข้อมูลสำคัญแต่ละบุคคลมีแตกต่างกันออกไป

จากกระบวนการรับรู้ภาพลักษณะทางร่างกายที่ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 2 กระบวนการก็จะเกิดความเข้าใจและเกิดความรู้ในส่วนต่างๆ ของร่างกาย การเคลื่อนไหวและหน้าที่ของร่างกายทุกส่วน นอกจากความรู้พื้นฐานที่ปลูกฝังมาตั้งแต่วัยเด็กแล้ว ความพร้อมขั้นพื้นฐานทั้งทางร่างกายและจิตใจ ก็อาจส่งผลต่อการรับรู้ทางสติปัญญาด้วยเช่นกัน เช่น ความบกพร่องทางการได้ยิน ในขณะที่ไม่สามารถอาศัยดวงตาในการรับรู้ได้ ความสามารถในการได้ยินก็ยังไม่ีประสิทธิภาพด้วย หากเป็นไปในลักษณะนี้ก็จะส่งผลต่อกระบวนการรับรู้ เป็นต้น เนื่องจากความพิการทางสายตาทำให้ความสามารถในการรับรู้สิ่งต่างๆ ของวัยรุ่นที่พิการทางสายตาเกิดความไม่สมบูรณ์ เช่นเดียวกับการรับรู้ภาพลักษณะทางร่างกาย กระบวนการรับรู้หลักของการรับรู้ภาพลักษณะทางร่างกายเกิดจากการประเมินจากการมองเห็นที่มีต่อรูปร่างของบุคคล เมื่อวัยรุ่นที่พิการทางสายตาไม่สามารถมองเห็นรูปร่างได้จึงจำเป็นต้องอาศัยการได้ยินและการสัมผัส ในการรับรู้ภาพลักษณะทางร่างกายของวัยรุ่นพิการทางสายตาจะมุ่งเน้นไปที่การรับรู้รูปแบบ คือ รับรู้ว่าอวัยวะที่สัมผัสนั้นคืออะไร มีลักษณะอย่างไร หน้าที่ของอวัยวะนั้นๆ คืออะไร โดยเมื่อมีความเข้าใจในประเด็นเหล่านี้แล้ววัยรุ่น

ที่พิการทางสายตาก็จะยึดถือเอาความคิดเหล่านั้นเป็นรูปแบบภาพลักษณ์ทางร่างกายของตนเอง ทั้งนี้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของผู้พิการทางสายตาก็สามารถเปลี่ยนแปลงไปตามประสบการณ์ได้ เช่นเดียวกับที่เกิดขึ้นกับคนปกติ แต่ในวัยรุ่นที่พิการทางสายตาแล้วภาพ (Image) ที่เกิดจากการรับรู้ดังกล่าวอาจตรง หรือไม่ตรงกับภาพความเป็นจริงที่ปรากฏ (Real Image) ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถของการรับรู้

ซึ่งประเด็นสำคัญของกระบวนการรับรู้ในวัยรุ่นพิการทางสายตา คือ ความสามารถที่จะทำให้เกิดความเข้าใจภาพลักษณ์ทางร่างกายของตนเองได้ โดยที่ไม่ได้คำนึงถึงว่าภาพเหล่านั้นมีความสมจริงเช่นเดียวกับภาพที่พวกเขาถืออยู่ตามมโนทัศน์หรือไม่ แต่เป็นการชี้ให้เห็นถึงศักยภาพการรับรู้ในตัวของผู้พิการทางสายตา ซึ่งเป็นการสร้างความเข้าใจให้บุคคลภายนอกทราบถึงความสำคัญของกระบวนการรับรู้ในกลุ่มผู้พิการทางสายตา

5.3 แหล่งปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตา

แหล่งปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อบุคคลซึ่งมีผลให้เกิดภาพลักษณ์ทางร่างกายนั้น จากการศึกษาในกลุ่มวัยรุ่นที่มีสายตาปกติที่ผ่านมา พบว่า มีหลายแหล่งปัจจัยที่มีอิทธิพล ได้แก่ นิตยสาร โทรทัศน์ โฆษณา กลุ่มเพื่อน ครอบครัว เพศตรงข้าม ความนิยมแฟชั่น สังคมและวัฒนธรรม ทำให้การรับรู้ของวัยรุ่นแตกต่างกันออกไป (จุลณี เทียนไทย, 2549: 67-71) โดยปัจจัยเหล่านี้ในแต่ละปัจจัยพบว่า สื่อภายนอกและกลุ่มเพื่อนเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ร่างกาย จากการที่วัยรุ่นได้รับข้อมูลข่าวสาร รูปภาพและบทความในนิตยสารมีอิทธิพลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์มากที่สุด โดยเฉพาะจากนิตยสารจากต่างประเทศที่แปลมาเป็นภาษาไทย หนังสือนิตยสารเหล่านี้มีการนำเสนอรูปภาพนางแบบที่มีรูปร่างผอม สูง หน้าตาสวย หรือเป็นนางแบบนายแบบระดับโลก ที่ถูกการเลือกสรรมาให้เป็นต้นแบบของบุคคลที่ได้รับการยอมรับถึงภาพลักษณ์ทางร่างกายที่ดี ซึ่งการนำเสนอภาพและเนื้อหาเหล่านี้ทำให้วัยรุ่นเกิดภาพประทับใจ เกิดความต้องการที่จะเป็นอย่างบุคคลในสื่อเหล่านั้น จากการดูรายการโทรทัศน์ก็เช่นกัน โดยทั่วไปโทรทัศน์มักจะสร้างทัศนคติและความสร้างอัตลักษณ์ที่มีต่อภาพลักษณ์ทางร่างกาย การนำเสนอของรายการทั้งในภาพยนตร์ ละคร มิวสิควิดีโอ เมื่อวัยรุ่นเลือกรับชมข้อมูลรายการเหล่านี้เป็นประจำ การสร้างความต้องการภาพลักษณ์ทางร่างกายจึงปรากฏขึ้น เช่น การได้รับชมภาพยนตร์โฆษณาเกี่ยวกับความงาม การมีเรือนร่างผอม มีผิวขาว ทรงผมตรงสวย ซึ่ง

ทั้งหมดนี้ล้วนมีผลต่อการเกิดทัศนคติต่อภาพลักษณ์ทางร่างกายที่ควรจะมี ขณะเดียวกันสื่อเหล่านี้ทำให้เกิดภาพลักษณ์ทางร่างกายที่ไม่พึงปรารถนาเช่นกัน นิตยสารและสื่อโทรทัศน์แสดงให้เห็นว่ามีอิทธิพลต่อการรับรู้ของวัยรุ่นอย่างไร ซึ่งล้วนมีส่วนทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงตนเอง มีแรงบันดาลใจ อยากลอกเลียนแบบตามอย่างตัวแบบจากสื่อ

จากการศึกษาที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายในวัยรุ่นที่มีสายตาปกติ ยังแสดงให้เห็นว่า กลุ่มเพื่อน เป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกาย ทั้งนี้ได้ส่งผลกระทบต่อมุมมองด้านรูปร่างของตนเอง ซึ่งชายหญิงจะมีการรับรู้ที่แตกต่างกันออกไป โดยที่การรับรู้ระหว่างกลุ่มเพื่อนเกิดจากการพูดคุย การล้อเลียน การติชม หรือการตั้งฉายาที่นำมาจากรูปร่างหน้าตาของเพื่อน นอกจากนี้ปัจจัยกลุ่มเพื่อนมีความสอดคล้องกับพัฒนาการตามวัย กล่าวคือ การมองภาพของตนเองในด้านต่างๆ ได้แก่ หน้าตา รูปร่าง ความสวยความหล่อ ข้อดี ข้อด้อยทางร่างกายของตนเอง วัยรุ่นจะสนใจหรือให้เวลาเกี่ยวกับรูปร่าง ผิดพรรณมากกว่าวัยอื่นๆ ถ้าหากมีข้อด้อยกว่าคนอื่นก็จะเกิดความอับอาย ความรู้สึกแปลกแยกหรือแตกต่างก็จะมีมากในช่วงวัยรุ่น เมื่อมีภาพลักษณ์ของตนเองที่ชัดเจนขึ้น ในวัยรุ่นมีปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มเพื่อนที่ชอบและสนิทสนมด้วย วัยรุ่นมักจะเลือกคบคนที่มีส่วนคล้ายคลึงหรือเข้ากับตนได้ ทำให้เกิดการเรียนรู้และถ่ายทอดแบบอย่างจากกลุ่มเพื่อน ไม่ว่าจะเป็นแนวคิด ค่านิยม ระบบจริยธรรม การแสดงออก และการแก้ปัญหาในชีวิต จนสิ่งเหล่านี้กลายเป็นเอกลักษณ์ของตน และกลายเป็นบุคลิกภาพ สิ่ง que แสดงถึงเอกลักษณ์ตนเองยังมีอีกหลายด้าน ได้แก่ เอกลักษณ์ทางเพศ (Sexual Identity) แฟชั่น ดารา นักร้อง การแต่งกาย ทางความเชื่อในศาสนา อาชีพ คติประจำใจ เป้าหมายในการดำเนินชีวิต โดย Erik Erikson อธิบายว่า วัยรุ่นจะเกิดมีเอกลักษณ์ของตน ถ้าพวกเขาไม่มีความสับสนในตนเอง ส่งผลทำให้การมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ ในสังคมทำได้ยากขึ้นและเก็บตัว เป็นต้น (พม เกตุมาน, 2552) ซึ่งทั้งหมดนี้มีผลต่อการที่จะวัยรุ่นต้องการให้ได้รับการยอมรับจากผู้อื่น (Acceptance) วัยรุ่นเป็นวัยที่ต้องการการยอมรับจากกลุ่มเพื่อนเป็นอย่างมาก การได้รับการยอมรับจะช่วยให้เกิดความรู้สึกมั่นคง ปลอดภัย เห็นคุณค่าของตนเอง และเกิดความมั่นใจตนเอง และเกิดความภาคภูมิใจตนเอง เพราะเป็นที่ยอมรับของเพื่อนและคนอื่นๆ ได้ ซึ่งในเรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกายก็เช่นกันวัยรุ่นมักจะเปรียบเทียบรูปร่างของตนเองกับเพื่อนเพศเดียวกัน มีความพยายามปรับปรุงตนเองให้เป็นที่สนใจและเป็นที่ยอมรับในเพื่อนต่างเพศ

ปัจจัยตัวต่อมาเป็นคือ ครอบครัว ในวัยรุ่นสายตาปกติ จากผลการศึกษาที่ผ่านมาพบว่า มีอิทธิพลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายเช่นกัน แต่มิได้เป็นปัจจัยหลักที่ทำให้วัยรุ่นส่วนใหญ่

เกิดความรู้สึกไม่ดีต่อรูปร่างร่างกายของตนเองดังเช่นที่เกิดขึ้นจากคำวิจารณ์จากเพื่อน เป็นเพราะบุคคลในครอบครัว ได้แก่ พ่อแม่ พี่น้อง ญาติ เหล่านี้มักจะพูดถึงรูปร่างหน้าตาของพวกเขาไปในทิศทางอย่างการกล่าวชม หรือเรียกเปรียบเทียบตนให้ดูน่ารัก น่าเอ็นดู เช่น “หมูน้อยของแม่ หรือเจ้าตัวเล็กของพ่อ” เป็นต้น อาจกล่าวได้ว่ามีผลทางความรู้สึกบ้างในบางกรณีแต่ไม่ได้มีผลต่อความรู้สึกที่ไม่ดีต่อรูปร่างร่างกายของตนเองเท่าใด ขณะเดียวกันกลับมองว่าเป็นการแสดงความรักระหว่างครอบครัวเท่านั้น ทั้งนี้ในบางครอบครัวอาจจะมีการวิจารณ์เรื่องรูปร่างร่างกายที่ชัดเจนมากกว่าดังเช่นที่มีการเปรียบเทียบวัฒนธรรมในสังคมครอบครัวที่ปฏิบัติต่อวัยรุ่นในเรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกาย

แนวโน้มแฟชั่นที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้โดยเฉพาะในปัจจุบันระบบการสื่อสารมีความสะดวกมากขึ้น การรับเอาค่านิยมแฟชั่นเปิดกว้างมากขึ้นทั้งจากอินเทอร์เน็ต สมาร์ทโฟน ทำให้วัยรุ่นสามารถติดตามแฟชั่นทั่วโลกได้อย่างรวดเร็ว การแต่งตัวตามแฟชั่นที่ได้รับความนิยม เช่น การนุ่งสั้น เสื้อตัวเล็ก ไซส์สะตือ กางเกงแบบแนบเนื้อ เป็นต้น เมื่อรับเปิดรับแฟชั่นมากขึ้นจึงเกิดความต้องการที่จะสามารถทำให้ตนเองมีความทันสมัย ต้องแต่งตัวตามแฟชั่น ส่งผลให้หากวัยรุ่นมีรูปร่างที่ไม่ดี ไม่สามารถที่จะใส่เสื้อผ้าเหล่านั้นได้ ก็จะส่งผลทำให้เกิดความรู้สึกอยากปรับปรุงรูปร่างร่างกายของตนเอง การแก้ไขร่างกายจึงเกิดขึ้นเพื่อให้สามารถสวมใส่เสื้อผ้าเหล่านั้นได้ ซึ่งทั้งหมดนี้เกิดจากการตระหนักด้วยตนเอง หรือ ความคิดของตนเองที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกาย โดยพบว่า ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปร่างของตนเองเกิดขึ้นจากประสบการณ์ที่สั่งสมมา หรือเกิดจากความรู้สึกภายในไม่เกี่ยวข้องกันกับปัจจัยภายนอกที่เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกาย เช่น ในทุกๆ วันก็จะสำรวจร่างกายตนเอง มีการแสดงความรู้สึกต่อรูปร่างร่างกายของตนเองว่าเป็นอย่างไรอ้วนหรือผอม ซึ่งจัดว่าเป็นการใช้ความคิดเห็นส่วนตัวเป็นหลัก ทั้งนี้ในปัจจัยสุดท้ายที่พบในการศึกษาของ จุลณี เทียนไทย (2549) เห็นว่า การที่วัยรุ่นมีความรู้ทางด้านสุขภาพเป็นปัจจัยสุดท้ายที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกาย กล่าวคือ วัยรุ่นมีการตระหนักรู้ถึงพฤติกรรมที่มีผลต่อสุขภาพ จากการที่ได้เรียนรู้ในห้องเรียนในวิชาสุขศึกษา และวิทยาศาสตร์ ส่งผลให้สามารถนำความรู้เหล่านั้นมีประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน การทำความเข้าใจหลักการบริโภคอาหารมีผลทำให้สามารถสร้างร่างกายที่สมบูรณ์ ขาดสารอาหาร หรือเกินมาตรฐานที่ควรจะได้รับประทานในแต่ละวัน แต่อย่างไรก็ตามจากการศึกษาชี้ให้เห็นว่าความรู้เรื่องสุขภาพของวัยรุ่นยังมีค่อนข้างน้อย

จากผลการศึกษาครั้งนี้ในเรื่องการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตาได้สะท้อนให้เห็นถึงแหล่งปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายพบว่าแหล่งปัจจัยภายนอกส่วนใหญ่ที่นั้นเกิดจาก คน หรือ บุคคลที่แวดล้อมของวัยรุ่นที่พิการทางสายตาเป็นสำคัญ โดยปัจจัยที่พบ ได้แก่ ครอบครัว กลุ่มเพื่อน ครู หนังสือเสียง หนังสือเบรลล์ และสื่อมวลชน ตามลำดับ จะเห็นได้ว่านอกเหนือจากปัจจัยภายนอกที่เป็นบุคคลยังมีสื่อประเภทอื่นที่ไม่ใช่บุคคลปรากฏอยู่ในผลการศึกษาด้วย ดังรายละเอียดต่อไป

5.3.1 ครอบครัว

ปัจจัยหลักที่สำคัญที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตา คือ ครอบครัว ครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานทางสังคมที่ทำหน้าที่อบรมเลี้ยงดู สร้างบุคลิกภาพอันส่งผลต่อการเจริญเติบโต ครอบครัวประกอบไปด้วย พ่อแม่ ญาติพี่น้อง มีส่วนในการอบรมเลี้ยงดูอันมีผลต่อพัฒนาการของบุคคลเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในผู้พิการทางสายตา ดังเช่นการให้ความสำคัญกับประสบการณ์และสิ่งแวดล้อมในวัยเด็กส่งผลต่อลักษณะพัฒนาการและบุคลิกภาพในวัยที่เจริญเติบโต ก่อนที่วัยรุ่นพิการทางสายตาก็จะเริ่มเข้าเรียนต้องใช้ระยะเวลาที่นานกว่าในวัยรุ่นปกติ กล่าวคือ วัยที่เหมาะสมแก่การเข้าเรียนในโรงเรียนคือ เมื่อพวกเขาสามารถช่วยเหลือตัวเองได้บ้าง หรืออยู่ในวัยที่เหมาะสม * ดังนั้นในช่วงก่อนเข้าเรียนในโรงเรียน ถือได้ว่ามีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อการเรียนรู้สิ่งต่างๆ ของวัยรุ่นพิการทางสายตา แม้ว่าการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นนั้นอาจไม่มีแบบแผนที่ตายตัวในแต่ละครอบครัว ซึ่งการเรียนรู้ดังกล่าวส่งผลต่อการรับรู้ของวัยรุ่นที่พิการทางสายตา สำหรับการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายครอบครัวถือว่าเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลในวัยเด็ก การปลูกฝังให้รู้จักสิ่งแวดล้อมรอบข้างและรู้จักร่างกายตนเอง ถือได้ว่าเป็นวิธีหนึ่งที่ทำให้เกิดการสะสมความรู้เหล่านี้จนเกิดเป็นภาพลักษณ์ทางร่างกายในปัจจุบัน และจากการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัยรุ่นที่พิการทางสายตากับครอบครัว การพูดคุย หยอกล้อ การวิจารณ์ หรือกล่าวชมถึงรูปร่างร่างกายของครอบครัวต่อวัยรุ่นที่พิการทางสายตาเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดการรับรู้เป็นอย่างมาก และจากการสัมภาษณ์วัยรุ่นพิการทางสายตาหรือผู้ให้สัมภาษณ์ครั้งนี้พบ

* จากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก พบว่า กลุ่มตัวอย่างเริ่มเข้าเรียนชั้นอนุบาลเมื่ออายุประมาณ 6-7 ขวบ ซึ่งหากเทียบกับคนสายตาปกติที่ไม่มีความพิการจะเริ่มเข้าเรียนชั้นอนุบาลเมื่ออายุประมาณ 3-4 ขวบ ซึ่งแสดงให้เห็นพัฒนาการทางการเรียนรู้ที่อาจจะทำให้มีพัฒนาการที่ช้ากว่าในคนสายตาปกติ

ความสอดคล้องกับพัฒนาการทางสังคมของผู้พิการทางสายตาที่ในช่วงเริ่มแรกของพัฒนาการครอบครัวและครอบครัวที่ใกล้ชิด คือ ญาติพี่น้อง มีส่วนสำคัญในการที่จะส่งเสริมประสบการณ์ให้มีการเรียนรู้ในทุกๆด้านมากกว่าในคนปกติ เพื่อให้พวกเขาเกิดความรู้สึกแปลกแยกเมื่อต้องเข้าสังคมกับคนสายตาปกติในอนาคต (สุชา จันท์เอม, 2525) เช่นเดียวกันกับการสอนให้รู้จักรูปร่างร่างกายของตนเอง การสร้างเสริมบุคลิกภาพที่พึงประสงค์ ยิ่งครอบครัวมีการส่งเสริมและให้ความรู้มากเท่าใดก็ยิ่งส่งผลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายที่ถูกต้องและเหมาะสม และมีความเข้าใจต่อภาพลักษณ์ทางร่างกายได้ดี โดยไม่รู้สึกรู้สึกว่าความพิการทางสายตาคือสิ่งที่ปิดกั้นการรับรู้ของตนเอง

5.3.2 กลุ่มเพื่อน

เมื่อเข้าสู่วัยเรียนพัฒนาการทางด้านต่างๆของวัยรุ่นพิการทางสายตาจะเปิดกว้างมากขึ้น บุคคลอื่นที่ไม่ใช่ครอบครัว เริ่มเข้ามามีอิทธิพลต่อการรับรู้ซึ่งก็คือ กลุ่มเพื่อน ถือได้ว่าเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความใกล้ชิดสนิทสนมและมีอิทธิพลต่อวัยรุ่นมาก ในวัยเด็กกลุ่มเพื่อนของวัยรุ่นพิการทางสายตาก็ยังเป็นกลุ่มเพื่อนที่มีความพิการเช่นเดียวกัน ดังนั้น การเรียนรู้สิ่งต่างๆรอบตัวจึงมีรูปแบบความเข้าใจความเข้าใจที่ไม่แตกต่างกันมากเท่าไร ในเรื่องของภาพลักษณ์ทางร่างกายระหว่างกลุ่มเพื่อนที่มีความพิการด้วยกัน พบว่า ความสนใจต่อรูปลักษณ์ภายนอกของเพื่อนนั้นไม่ส่งผลต่อการคบหา แต่ปัจจัยทางด้านบุคลิกภาพ อุปนิสัย มีความสำคัญมากกว่า เช่นเดียวกับในกลุ่มเพื่อนสายตาปกติ วัยรุ่นพิการทางสายตาเห็นตรงกันว่า เพื่อนมีส่วนทำให้ตนเกิดความสนใจในภาพลักษณ์ทางร่างกาย แต่ความสนใจนี้ไม่ได้มีความสำคัญต่อการที่พวกเขาจะเลือกคบหากับเพื่อน ความสนใจและบุคลิกภาพมีความสำคัญมากกว่า ขณะเดียวกันวัยรุ่นพิการทางสายตายอมรับว่ากลุ่มเพื่อนไม่ว่าจะเป็นเพื่อนพิการทางสายตาหรือเพื่อนสายตาปกติ มีอิทธิพลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายรองลงมาจากครอบครัว ซึ่งเป็นเพราะความใกล้ชิดสนิทสนม การได้พูดคุยกันอยู่เสมอ การแสดงความเห็น การหยอกล้อ ตลอดจนการวิพากษ์วิจารณ์ รูปร่างร่างกายระหว่างกันหรือกล่าวถึงบุคคลอื่น มีอิทธิพลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายเป็นอย่างมาก ตรงนี้สอดคล้องกับทฤษฎีปฏิสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ของ คูลีย์ (Cooley, 1964) ที่กล่าวว่า ภาพสะท้อนของตนเองเกิดจากความนึกคิดของบุคคลที่ผู้อื่นมองตนอย่างไร ความนึกคิดเหล่านั้นมีการตัดสินภาพพจน์ของตนอย่างไร สุดท้ายเรารู้สึกอย่างไรกับความนึกคิดเหล่านั้น ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนเกิดขึ้นระหว่างที่วัยรุ่นพิการมีปฏิสัมพันธ์กับครอบครัว แม้ว่าการมีปฏิสัมพันธ์ไม่ได้เกิดขึ้นต่อเนื่อง เมื่อวัยรุ่นพิการทางสายตาต้องห่างจากครอบครัว กล่าวคือ เข้าสู่วัยเรียน การรับรู้

ภาพลักษณ์ทางร่างกายที่เกิดจากครอบครัวที่มีอยู่เดิมนั้นก็ยังคงอยู่ในความคิดของวัยรุ่นที่พิการทางสายตาต่อไป แต่กลับมีเพิ่มขึ้นชัดเจนมากขึ้นเมื่อได้พบปะสังสรรค์กับกลุ่มเพื่อน

5.3.3 ครู

ขณะเดียวกันการเรียนการสอนในห้องเรียนก็ส่งผลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายเช่นกัน โดยปัจจัยตัวต่อมาก็คือ ครู ซึ่งครูเป็นปัจจัยบุคคลที่มีอิทธิพลโดยที่ครูเป็นผู้สอนให้ความรู้แก่วัยรุ่นพิการทางสายตา ในห้องเรียนที่มีการสอนวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกาย หรือกล่าวได้ว่าการเรียนการสอนนั้นไม่ได้เกิดขึ้นโดยตรงสืบเนื่องจากที่วัยรุ่นพิการทางสายตามีพื้นฐานเกี่ยวกับการเรียนรู้เรื่องร่างกายมาก่อนแล้ว เพียงแต่ในบทเรียนได้สร้างองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับการดูแลร่างกายของตนเองอย่างเหมาะสมและถูกต้องมากขึ้น นอกจากนี้การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับวัยรุ่นพิการทางสายตาโดยการหยอกล้อก็ส่งผลให้เกิดการรับรู้เช่นเดียวกับที่เกิดจากครอบครัวและกลุ่มเพื่อน ซึ่งวัยรุ่นที่พิการทางสายตาส่วนใหญ่เห็นตรงกันว่าครูทำให้พวกเขามีความรู้เรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกาย

5.3.4 หนังสือเสียงและหนังสือเบรลล์

ปัจจัยต่อมาหนังสือเสียงและหนังสือเบรลล์ ถือได้ว่ามีอิทธิพลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกาย โดยหนังสือเสียงและหนังสือเบรลล์เป็นสื่อที่สามารถทำให้ผู้พิการทางสายตาเกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพเทียบเคียงกับการเรียนรู้ผ่านการมองเห็น ซึ่งถือได้ว่าเป็นปัจจัยเดียวที่ไม่ได้เกิดจากตัวบุคคล แต่เป็นเนื้อหาที่อธิบายในหนังสือเหล่านี้ วัยรุ่นพิการทางสายตาส่วนใหญ่ให้ความสำคัญต่อสื่อประเภทนี้ เมื่อสามารถค้นคว้าได้ด้วยตนเอง การได้เรียนรู้ด้วยตัวเองจริงเป็นสิ่งที่ยุวกวัยรุ่นพิการทางสายตาเกิดความต้องการที่จะเรียนรู้ได้มากขึ้น มีความประทับใจกับเนื้อหาที่ได้พรรณนาอยู่ในหนังสือเหล่านั้น นำไปสู่สภาพตามจินตนาการในความคิดซึ่งตรงนี้วัยรุ่นแต่ละบุคคลได้มองเห็นภาพที่แตกต่างกันออกไปโดยอาศัยพื้นฐานความรู้เดิมที่ตนเองมีอยู่ วัยรุ่นที่พิการทางสายตยอมรับว่า การรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายที่เกิดระหว่างการได้อ่านหนังสือส่งผลทำให้พวกเขามีจินตภาพกับการที่หนังสือได้บรรยายถึงตัวละครเหล่านั้น โดยที่ไม่ได้คำนึงว่าจินตภาพที่เกิดขึ้นนั้นจะถูกต้องหรือเป็นจริงตามความเป็นจริงหรือไม่ แต่พวกเขาสนใจในรายละเอียดของลักษณะบุคคลที่หนังสือได้อธิบาย ซึ่งนำไปสู่การมีภาพลักษณ์ในอุดมคติของวัยรุ่นที่พิการทางสายตา จากคำตอบที่ได้พบว่า วัยรุ่นพิการทางสายตาแต่ละคนมีการตีความ

ภาพลักษณ์ทางร่างกายที่ได้จากการอ่านหนังสือแตกต่างกันออกไปตามแต่ความสามารถในการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายที่ผ่านมา

5.3.5 สื่อมวลชน

สื่อมวลชนถือเป็นปัจจัยสุดท้ายที่พบว่ามีอิทธิพลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นที่พิการทางสายตา อาทิเช่น โทรทัศน์ วิทยุ และอินเทอร์เน็ต โดยที่สื่อทั้ง 3 ประเภทนี้ไม่ได้มีอิทธิพลโดยตัวของสื่อเอง แต่เป็นบุคคลที่อยู่ในสื่อ กล่าวคือ แหล่งปัจจัยดังกล่าว ไม่ได้มีผลต่อการรับรู้โดยตรง แต่เป็นบุคคลในสื่อที่นำเสนอเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับรูปร่างร่างกาย โดยผ่านช่องทางสื่อดังกล่าว ยกตัวอย่างเช่น สื่อโทรทัศน์จำพวกรายการที่เกี่ยวกับสุขภาพ ข่าวดารานักกร้อง และโฆษณาผลิตภัณฑ์ความงาม รายการวิทยุโฆษณาผลิตภัณฑ์ การให้ความรู้สุขภาพ รายการกีฬา ที่ล้วนมีผู้นำเสนอและรายงานข้อมูลเหล่านั้นผ่านช่องทางดังกล่าว เมื่อได้รับข้อมูลเหล่านี้บ่อยครั้งก็ทำให้เกิดภาพลักษณ์ทางร่างกาย นอกจากนี้ยังมีอินเทอร์เน็ตแม้ว่าจะเป็นปัจจัยที่ความสำคัญน้อยแต่ก็มีอิทธิพลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกาย ในลักษณะเดียวกันกับโทรทัศน์และวิทยุ บุคคลที่อยู่ในสื่อมีอิทธิพลต่อการเลือกรับข้อมูล อินเทอร์เน็ตเป็นสื่อที่เปิดกว้างในปัจจุบันนี้วัยรุ่นพิการทางสายตาสามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้มากขึ้น การรับรู้ที่เกิดขึ้นอาศัยการฟังและจากคำอธิบายของบุคคลที่สายตาปกติเพื่อให้เกิดภาพ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้อินเทอร์เน็ตมีความสำคัญน้อยที่สุด เพราะกระบวนการรับรู้ที่เกิดขึ้นต้องอาศัยปัจจัยแวดล้อมอื่นประกอบขึ้นเพื่อให้ได้มาซึ่งความรู้

ผลการศึกษาโดยสรุปเกี่ยวกับแหล่งปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตามีประเด็นสรุปสำคัญโดยการนำไปเปรียบเทียบ ดังนี้

ประเด็นแรก ความแตกต่างที่พบระหว่างวัยรุ่นพิการทางสายตาและวัยรุ่นสายตาปกติ ลำดับของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายมีความแตกต่างกัน กล่าวคือนิตยสารและโทรทัศน์มีอิทธิพลมากที่สุดต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นสายตาปกติ ในขณะที่วัยรุ่นที่พิการทางสายตาให้ครอบครัวมีอิทธิพลต่อการรับรู้ที่สุด แม้เหตุผลในแต่ละปัจจัยจะมีความคล้ายคลึงกัน แต่ในวัยรุ่นพิการทางสายตาต้องอาศัยการฟังการสัมผัสจากบุคคลเป็นสำคัญ และครอบครัวก็ถือได้ว่าเป็น กลุ่มบุคคลที่วัยรุ่นพิการทางสายตามีความสนิทสนมและมีปฏิสัมพันธ์ตั้งแต่เกิดจนโต ทำให้การรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายที่ตนมีเกิดขึ้นจากครอบครัวเป็นสำคัญ ขณะที่วัยรุ่นสายตาปกติสามารถเลือกรับสื่อต่างๆ ได้ด้วยตนเอง การรับรู้โดยการมองเห็น

และใช้การตัดสินใจจากค่านิยมของตนเองและสังคมวัฒนธรรมจึงมีผลทำให้นิตยสารและโทรทัศน์ มีความสำคัญมากที่สุด ดังนั้นจึงทำให้ลำดับการให้ความสำคัญระหว่างวัยรุ่นที่พิการทางสายตา กับ วัยรุ่นสายตาปกติมีความแตกต่างกัน

ประเด็นที่สอง สื่อมวลชนภายนอกไม่ได้เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ทาง ร่างกาย แต่จะหมายถึง บุคคลที่อยู่ในสื่อมวลชนหรือผู้นำเสนอสารโดยผ่านสื่อรูปแบบต่างๆ เช่น โทรทัศน์ วิทยุ และอินเทอร์เน็ต ซึ่งแตกต่างจากการศึกษากับวัยรุ่นที่สายตาปกติ กล่าวคือ สื่อมี อิทธิพลโดยตรงกับการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกาย เช่น รูปภาพในหนังสือนิตยสาร โดยที่ไม่ต้องมี บุคคลมีค้อยอธิบายภาพที่ปรากฏเหล่านั้น เป็นต้น

ประเด็นที่สาม จากการศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า ปัจจัยกลุ่มเพื่อนเป็นปัจจัยกลุ่มเดียวที่ เมื่อเปรียบเทียบระหว่างวัยรุ่นที่พิการทางสายตาและวัยรุ่นสายตาปกติ การรับรู้ภาพลักษณ์ทาง ร่างกายมีความคล้ายคลึงกัน โดยที่ทั้งสองกลุ่มเห็นว่าเพื่อนมีอิทธิพลต่อความต้องการที่จะมี ภาพลักษณ์ทางร่างกายที่ดี เป็นที่ยอมรับระหว่างกันภายในกลุ่มเพื่อน ตลอดจนมีอิทธิพลทำให้เกิดความสนใจเรื่องร่างกายมากขึ้น

ประเด็นที่สี่ ผลการศึกษาครั้งนี้พบว่า หนังสือเสียงและหนังสือเบรลล์ เป็นปัจจัยภายนอก ที่ไม่ใช่บุคคลที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกาย การรับรู้ในช่วงของระยะการ พัฒนาการในวัยรุ่นเป็นสิ่งสำคัญที่จะต้องส่งเสริมให้มีความรู้ความเข้าใจที่เหมาะสม อันจะนำไปสู่ ความสามารถที่จะคิดวิเคราะห์แยกแยะภาพที่เป็นจริงและภาพในอุดมคติของวัยรุ่นที่พิการทาง สายตา

ประเด็นที่ห้า ข้อค้นพบจากแหล่งปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ทาง ร่างกายของวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตา ทำให้ทราบว่า การรับรู้ของวัยรุ่นที่พิการทางสายตาส่วนใหญ่ เกิดจากการมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อที่เป็นบุคคลมากกว่าที่เกิดจากการรับรู้ทางเดียว ดังนั้นบุคคลที่ แวดล้อมจึงมีความสำคัญต่อการสร้างทัศนคติในทุกๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างมโนทัศน์ หรือภาพเสมือนจริง แทนการรับรู้ทางสายตาโดยตรง การให้ความรู้ที่ก่อนให้เกิดภาพแก่ผู้พิการ ทางสายตาถือเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการดำรงชีวิตในสังคม

5.4 การแบ่งประเภทตามกลุ่มของภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตา

จากผลการศึกษาที่เชื่อมโยงจากวัตถุประสงค์ในแต่ละข้อที่ผ่านมา ทำให้ได้ข้อค้นพบที่ว่า วัยรุ่นพิการทางสายตามีความเข้าใจต่อภาพลักษณ์ทางร่างกายอย่างไร โดยผ่านแหล่งปัจจัยภายนอกที่ช่วยให้วัยรุ่นพิการทางสายตาเกิดกระบวนการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกาย โดยที่ผลการศึกษาในข้อนี้ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลโดยการนำมาจัดประเภทของข้อค้นพบตามกลุ่มที่วัยรุ่นพิการทางสายตาได้อธิบายภาพลักษณ์ทางร่างกายผ่านการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นที่พิการทางสายตา ซึ่งมีทั้งหมด 8 กลุ่ม แต่ละกลุ่มมีความเชื่อมโยงกันในเนื้อหา โดยผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมจัดกลุ่มด้วยอาศัยหลักเกณฑ์จากการดูกลุ่มคำ (Content Analysis) ที่บ่งบอกถึงความเกี่ยวข้องกันของเนื้อหาในแต่ละกลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 การอธิบายลักษณะทางกายภาพของร่างกาย

คำและกลุ่มคำที่พบเป็นการอธิบายคุณลักษณะทางร่างกายที่แยกออกเป็นส่วนต่างๆ และเป็นการอธิบายโดยภาพรวม เช่น การมองภาพลักษณ์ทางร่างกายในส่วนขอร่างกายที่มีลักษณะใหญ่และสามารถสัมผัส จับ ความ (คลำ) ได้เป็นลำดับแรก เช่น ลักษณะแขน ขา สิว ผม ใบหน้า ดวงตา จมูก โดยเมื่อวัยรุ่นที่พิการทางสายตาจะคำนึงถึงเป็นลำดับแรกเมื่อต้องอธิบายภาพลักษณ์ทางร่างกาย และการอธิบายโดยภาพรวม คือ วัยรุ่นที่พิการทางสายตาจะมีการประเมินรูปร่างทั้งหมดของบุคคล เช่น อ้วน ผอม สูง เตี้ย ถือได้ว่าเป็นการอธิบายลักษณะที่ปรากฏเด่นชัดในภาพกว้าง ซึ่งตรงนี้มี ความเหมือนกันในวัยรุ่นที่มีสายตาทปกติ กล่าวคือ ในคนปกติจะให้ความสำคัญต่อภาพลักษณ์ทางร่างกายที่ประเมินตนเองหรือบุคคลอื่นจากขนาดรูปร่าง เช่น อ้วน ผอม สูง เตี้ย ในเบื้องต้น แต่มีความแตกต่างตรงที่เมื่ออธิบายภาพลักษณ์ทางร่างกายในวัยรุ่นพิการทางสายตาจะนึกถึงองค์ประกอบของร่างกายก่อนแล้วจะรวมภาพลักษณ์ที่ได้นั้น มาตัดสินว่าบุคคลนั้นในภาพรวมแล้วเป็นอย่างไร

ตัวอย่างบทสัมภาษณ์

“พอเข้าใจค่ะว่าภาพลักษณ์มันคืออะไร เช่น รูปร่างอะไรอย่างเนี่ย สูงผอม ขาวดำ ผม ยาวผมสั้น”

(วัยรุ่นหญิงพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 3 อายุ 15 ปี)

“หนูเข้าใจว่าภาพลักษณ์ทางร่างกาย มันก็คือร่างกายที่ดี ชาว ตี๋ ตากลม จมูกโด่ง ร่างเล็ก ผมตรง หน้ารูปไข่”

(วัยรุ่นหญิงพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 3 อายุ 17 ปี)

“เป็นลักษณะร่างกายที่ อ้วน ผอม สูง เตี้ย ชาว ดำ ล้ำ คล้ำ ผมหยิก หัวล้าน หล่อ ชี้เหร่ ผิวเหลือง”

(วัยรุ่นชายพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 2 อายุ 14 ปี)

“ตัวสูง ผิวขาว ตัวค่อนข้างอ้วน จมูกโด่ง ตัดผมทรงสูง หน้าคมเข้ม ภาพลักษณ์มันก็น่าจะหมายถึงพวกนี้”

(วัยรุ่นชายพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 6 อายุ 17 ปี)

กลุ่มที่ 2 การเสริมแต่งร่างกาย

วัยรุ่นพิการทางสายตาให้ความสำคัญกับการเสริมแต่งร่างกาย พวกเขา มองว่าภาพลักษณ์ทางร่างกายนั้นไม่ได้เป็นเพียงร่างกายที่ปรากฏหรือมีอยู่ตั้งแต่กำเนิดเท่านั้น แต่คำนึงถึงการมีภาพลักษณ์ทางร่างกายในอุดมคติ อันเกิดจากความต้องการของแต่ละบุคคล โดยการเสริมแต่งร่างกายนี้อาศัยการสวมใส่เสื้อผ้าที่ทันสมัย ตามแฟชั่น การประพินผิวพรรณ การให้ความหอมแก่ร่างกาย รวมไปถึงการดูแลความสะอาดของร่างกาย มีการปรับปรุงร่างกายของตนเองให้ดีขึ้นตามความเหมาะสม ซึ่งหากนำมาเปรียบเทียบกับการศึกษาในวัยรุ่นที่มีสายตาปกติ จะพบว่า การอธิบายภาพลักษณ์ทางร่างกายโดยการคำนึงถึงรูปลักษณ์ภายนอกที่ปรากฏนั้นเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพียงแต่ในวัยรุ่นที่พิการทางสายตามีความสนใจในเรื่องการเสริมแต่งมีขีดจำกัดมากกว่า ในวัยรุ่นที่มีสายตาปกติ กล่าวคือ การเปิดรับเรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นที่มีสายตาปกตินั้นเกิดขึ้นอยู่เสมอ มีการคิดคำนึงต่อภาพลักษณ์ของตนเองที่เกิดจากกระบวนการรับรู้จากแหล่งปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพล อาทิ นิตยสาร รายการโทรทัศน์ทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งกระบวนการรับรู้ที่สำคัญอันได้จากการมองเห็นนั้นเป็นกระบวนการหลักในการรับภาพที่จะส่งผลต่อการคิดตัดสินใจ ในขณะที่วัยรุ่นที่พิการทางสายตาเห็นว่าการเสริมแต่งร่างกายก็สามารถช่วยทำให้ภาพลักษณ์ทางร่างกายดีขึ้น ซึ่งในแต่ละกรณีศึกษานั้นไม่ได้ให้นำหนักในการเสริมแต่งร่างกายมากเท่ากับในวัยรุ่นที่มี

สายตาศากติ และในอีกเหตุผลหนึ่งคือ วัยรุ่นที่พิการสายตามีทรวงศนะต่อการเสริมแต่งร่างกายเพียงแค่นำสิ่งอื่นมาเสริมเข้าไปทำให้ร่างกายดูดีและมองการดูแลร่างกายเป็นสิ่งสำคัญ หากแต่ไม่ได้กล่าวถึงการวิธีการอื่นที่จะเป็นการเสริมแต่งร่างกาย ดังเช่นในวัยรุ่นที่มีสายตาศากติ เช่น การออกกำลังกายเพื่อให้มีรูปร่างที่ดี การควบคุมน้ำหนัก หรือการทำศัลยกรรม เป็นต้น

ตัวอย่างบทสัมภาษณ์

“ภาพลักษณ์อีกอย่างเป็นสิ่งสร้างเสริมกันได้เช่น การใส่กางเกงยีนส์ การใส่เชิ้ตหรือว่าการสร้างขึ้นมา หรือว่า เดินหลังตรง”

(วัยรุ่นชายพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 4 อายุ 18 ปี)

“มันขึ้นอยู่กับมุมมองใครมุงมอมมันนะครับ ดูการแต่งตัว ดูทรงผมด้วยครับ หน้าตาอาจจะดูเล็กน้อย ดูสองอย่างแรก สำคัญมาก คือถ้าเขาแต่งตัวอย่างนี้นุคลิกเขาต้องเป็นอย่างนี้แน่นอน เพราะการแต่งตัวส่งผลต่อภาพลักษณ์ได้ครับ”

(วัยรุ่นชายพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 5 อายุ 19 ปี)

“อย่างวันนี้เราจะคิดว่า เธอเราจะใส่เสื้อผ้าชุดไหน ใส่เสื้อกับกางเกงตัวไหนให้เข้ากัน ติดกับคาดผมมัย อย่างนี้นะคะเสริมแต่งเข้าไปเพื่อจะได้ดูสวยงามน่ารัก”

(วัยรุ่นหญิงพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 1 อายุ 14ปี)

กลุ่มที่ 3 ภาพลักษณ์ทางร่างกายที่ได้จากการสัมผัสจับ ความ (คลำ)

การรับรู้วัตถุต่างๆ ของผู้พิการทางสายตาต้องอาศัยประสาทสัมผัสที่สำคัญคือการได้ยินและการสัมผัส เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ ความเข้าใจในสิ่งต่างๆ ได้ ทั้งนี้เรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกายก็เช่นเดียวกันจึงต้องอาศัยการสัมผัสเพื่อเข้าใจและสามารถอธิบายภาพลักษณ์ทางร่างกายได้ ดังนั้นการจับ ความ (คลำ) ร่างกายหน้าตาของตนเองและบุคคลอื่นรอบข้างจึงเป็นวิธีการสำคัญที่ทำให้วัยรุ่นพิการทางสายตาเกิดภาพในมโนทัศน์ ทั้งนี้ความสามารถที่ทำให้เกิดความเข้าใจภาพลักษณ์ทางร่างกายนั้นต้องมีการสังสมประสบการณ์มาตลอดช่วงชีวิต ทั้งนี้ลักษณะวิธีการอธิบายของวัยรุ่นที่พิการทางสายตาเกิดจากที่ได้เคยเรียนรู้และได้เคยสัมผัสจริง จะเห็นได้ว่าการสัมผัสเป็น

กระบวนการรับรู้กระบวนการหนึ่งที่สำคัญต่อการเกิดจินตนาการในทุกด้านของวัยรุ่นที่พิการทางสายตา หากเปรียบเทียบกับวัยรุ่นที่มีสายตาปกติจะพบว่า การอธิบายภาพลักษณะทางร่างกายไม่ได้เกิดขึ้นจากการสัมผัสร่างกายหน้าตาดังเช่นในวัยรุ่นพิการทางสายตา กระบวนการรับรู้จะเป็นไปตามแนวคิดทฤษฎีการรับรู้ โดยคำอธิบายของ Irvin Rock (1975: 3-12) กล่าวถึงว่าการรับรู้เป็นพื้นฐานการเรียนรู้ การตอบสนองพฤติกรรมใดๆจะขึ้นอยู่กับความรู้จากสภาพแวดล้อมของตนและความสามารถในการแปลความหมายของสภาพนั้นๆ ดังนั้นการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ จึงขึ้นอยู่กับปัจจัยการรับรู้และสิ่งเร้าที่มีประสิทธิภาพ การรับรู้เริ่มจากบุคคลรับรู้วัตถุหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นผ่านระบบประสาทสัมผัส ส่งผลให้สมองมีการทำงานและเกิดการรับรู้ต่อประสบการณ์นั้นๆ เปรียบได้กับการที่วัยรุ่นสายตาปกติรับภาพที่แสดงถึงภาพลักษณะทางร่างกายโดยการมองเห็นจนเกิดการเรียนรู้ เกิดมีภาพในตนเอง (Self Image) และ ภาพในอุดมคติ (Ideal Image) ที่แตกต่างกันไปจากวัยรุ่นพิการทางสายตา

ตัวอย่างบทสัมภาษณ์

“พ่อแม่ จะให้เราจบเลยแล้วสอนอันนี้เรียกว่าอ้วนนะ ผอมนะ ให้จับแขน จับมือดู อยากรู้ส่วนใหญ่ก็ให้ความดู”

(วัยรุ่นหญิงพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 1 อายุ 14 ปี)

“เวลาที่เราเดินเกาะคนอื่นผมก็จะสามารถเปรียบเทียบจากระดับข้อศอกกระยะห่างมันพอทำให้รู้ว่าเขาตัวเล็กหรือตัวโตกว่าผม หรือที่ได้จับแล้วรู้ว่าผอมหรืออ้วนครับ”

(วัยรุ่นชายพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 5 อายุ 21 ปี)

กลุ่มที่ 4 การมองภาพรวมของภาพลักษณะทางร่างกาย

การอธิบายภาพลักษณะทางร่างกายโดยมองภาพรวมขนาดของร่างกาย จากผลการศึกษาพบว่า เมื่อมีการกล่าวถึงรูปร่างของตนเองหรือบุคคลอื่น วัยรุ่นที่พิการทางสายตามีการคาดคะเนสัดส่วนของร่างกายและหน้าตาโดยรวมในเชิงที่ทำให้เห็นสัดส่วนที่มีความแตกต่างกันไปในแต่ละแบบของร่างกาย (Body Shape) โดยอาศัยมาตรฐานการวัดตามอย่างสากล รูปแบบของร่างกายที่ดีจะต้องเป็นแบบร่างกายที่มีรูปร่างร่างกายที่สมส่วน ไม่อ้วนและไม่ผอม หรือมีส่วนของร่างกายที่มากหรือน้อยจนเกินไป

เมื่อพิจารณาผลการศึกษาค้นคว้าจะพบว่า วิทยาลัยที่พิการทางสายตามีบรรดาต่อภาพลักษณ์ทางร่างกายโดยคำนึงถึงความเหมาะสมหรือความพอดีเป็นลำดับแรก ซึ่งตรงกับลักษณะของรูปร่างร่างกายที่พบได้ในสังคมวัฒนธรรมเอเชียมากกว่าในสังคมวัฒนธรรมตะวันตก ซึ่งในสังคมวัฒนธรรมตะวันตกนั้นจะไม่มีแบ่งสัดส่วนร่างกายที่มีลักษณะรูปร่างสมส่วน แต่จะแบ่งสัดส่วนรูปร่างตามขนาด เล็ก (Small) กลาง (Medium) ใหญ่ (Large) หรือไม่มีค่าที่แสดงให้เห็นถึงการมีรูปร่างสมส่วน (Average Size) ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าปัจจัยแวดล้อมของวิทยาลัยที่พิการทางสายตามีส่วนที่ทำให้เกิดทัศนคติเช่นนี้ อีกทั้งในปัจจุบันนี้การมีรูปร่างที่สมส่วน ไม่มีส่วนใดของร่างกายที่มากหรือน้อยจนเกินไป แบบของรูปร่างร่างกายที่สมส่วนจึงกลายเป็นรูปร่างที่วิทยาลัยที่พิการทางสายตาทั้งชายและหญิงความปรารถนาที่จะมีแบบของร่างกายเช่นนี้

นอกเหนือการให้คุณค่าผ่านมองร่างกายโดยภาพรวมแล้ว วิทยาลัยที่พิการทางสายตาบางส่วนมีการมองภาพรวมของร่างกายที่แตกต่างออกไป โดยวิทยาลัยที่พิการทางสายตาอาศัยการคำนวณสัดส่วนร่างกายจากความรู้ที่ได้จากในห้องเรียน ยกตัวอย่างเช่น การคำนวณความสูงกับน้ำหนัก เพื่อให้ทราบถึงรูปร่างที่เหมาะสมและควรจะเป็น มีภาพในจินตนาการตามที่ตนเองพอใจในรูปแบบร่างกายแต่ละแบบ วิทยาลัยที่พิการทางสายตามีการอธิบายภาพลักษณ์ทางร่างกายในลักษณะของการคาดคะเนสัดส่วนรูปร่างโดยมองไปถึงภาพรวมทางร่างกายที่บุคคลมีหรือพึงมีตามทัศนคติที่มีต่อรูปร่างร่างกายในแบบต่างๆ ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้ววิทยาลัยที่พิการทางสายตาจะเข้าใจในลักษณะที่คล้ายกันว่า บุคคลควรมีรูปร่างที่ไม่อ้วน ไม่ผอม มีรูปร่างที่สมส่วน ถือเป็นภาพลักษณ์ทางร่างกายที่ดี ซึ่งในการศึกษาส่วนนี้เห็นว่า มีความคล้ายคลึงกับที่พบในวิทยาลัยที่มีสายตาปกติ โดยเฉพาะในกลุ่มวิทยาลัยที่อยู่ในสังคมของภูมิภาคเอเชีย ที่มีการแบ่งลักษณะประเภทของรูปร่างแบบสมส่วนขึ้น ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้มีความแตกต่างจากกลุ่มสังคมวัฒนธรรมตะวันตก กล่าวคือ ในกลุ่มสังคมวัฒนธรรมตะวันตกจะไม่ได้กล่าวถึงรูปแบบของร่างกายในลักษณะของความสมส่วน ไม่อ้วนและไม่ผอม การมีรูปร่างสมส่วน (Average) แต่แบ่งแยกขนาด (Size) ของรูปร่างออกไปอย่างชัดเจน ทั้งนี้จากการศึกษาของ จุลณี เทียนไธย (2549) มีความเห็นที่สอดคล้องต่อปัจจัยทางด้านสังคมวัฒนธรรมมีผลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกาย

ตัวอย่างบทสัมภาษณ์

“หนูว่าร่างกายที่ดีมันก็ต้องมีส่วนนะ ไม่อ้วนไม่ผอมจนเกินไป หุ่นกำลังดี”

(วัยรุ่นหญิงพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 3 อายุ 17 ปี)

“ผมคิดว่าร่างกายคนเรานั้นต้องได้สัดส่วน ไม่ใช่ต้องนี้ปุ่ดตรงนั้นยื่นออกมา ผมชอบอย่างแฮรี่พอตเตอร์ผมคิดว่าเขาต้องมีหุ่นที่ดี ไม่อ้วนไม่ผอมไป”

(วัยรุ่นชายพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 1 อายุ 14 ปี)

กลุ่มที่ 5 ภาพลักษณ์ทางร่างกายที่ได้จากการให้คุณค่าทางสังคม

การแสดงออกของบุคคลมาล้วนเกิดจากปัจจัยที่ทำให้เกิดการแสดงออกทั้งสิ้น สิ่งแวดล้อมถือได้ว่าเป็นมีความสัมพันธ์และเกี่ยวข้องกับบุคคลตลอดเวลา เมื่อเวลาผ่านไปทำให้เกิดเป็นเหตุปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมตลอดจนความรู้ความเข้าใจในเรื่องต่างๆ รอบตัว ทั้งนี้ปัจจัยเหล่านั้นเกี่ยวข้องกับการมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลโดยตรงและทางอ้อม การเรียนรู้คุณค่าทางสังคมมีส่วนทำให้บุคคลมีทัศนคติที่เป็นไปในทางบวกหรือทางลบแล้วแต่สถานการณ์และปัจจัยในขณะนั้น สังคมถือเป็นสถาบันหลักที่ขัดเกลาบุคคลให้เกิดการเรียนรู้ในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง อาทิ ครอบครัวมีการอบรมสั่งสอนให้ความรู้ โรงเรียนให้ความรู้ทางวิชาการอย่างมีแบบแผน ในส่วนของภาพลักษณ์ทางร่างกายนั้นสังคมเปรียบเสมือนสิ่งที่สะท้อนภาพลักษณ์ตัวตนของบุคคลแต่ละบุคคลในสังคม การให้คุณค่าต่อสิ่งต่างๆ รอบตัวจะเกิดขึ้นเมื่อสังคมแต่ละสังคมมองสิ่งเหล่านั้นอย่างไร มีคุณค่าอย่างไร นอกจากนี้การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันของบุคคลยังส่งผลให้เกิดการเรียนรู้กลุ่มคำที่สามารถนำมาเปรียบเทียบกับลักษณะทางร่างกายและหน้าตาของบุคคลได้อีกด้วยหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “คำแสดง”

จากการศึกษาครั้งนี้พบว่า ขณะที่วัยรุ่นที่พิการทางสายตามีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลรอบข้าง เช่น ครอบครัว กลุ่มเพื่อน ครู หรือแม้แต่บุคคลที่อยู่ในสื่อ กระบวนการรับรู้ได้เกิดขึ้นโดยการฟัง ซึ่งเมื่อมีปฏิสัมพันธ์ทำให้เกิดการเรียนรู้คำและลักษณะต่างๆ ของร่างกายรวมถึงกลุ่มคำที่สามารถอธิบายลักษณะเด่นของบุคคลนั้นๆ การเรียนรู้คุณค่าทางสังคมถือเป็นสิ่งที่ถูกปลูกฝังมาโดยตลอด ตั้งแต่บุคคลเกิดมาโดยเฉพาะอย่าง

ยิ่งเมื่อเข้าสู่วัยที่เริ่มมีการเรียนรู้ทางสังคม สังคมมีส่วนทำให้บุคคลเกิดความตระหนักรู้ในคุณค่าของสิ่งต่างๆ รอบตัว การให้คุณค่าต่อสิ่งที่พบเห็น การให้คุณค่าในด้านดีหรือไม่ดี สวยหรือไม่สวย เหมาะสมหรือไม่เหมาะสมอย่างไร ล้วนเกิดจากการที่สังคมได้ขัดเกลาความคิดเหล่านี้ขึ้นมา เช่นเดียวกันกับการเรียนรู้คุณค่าที่สังคมที่เกี่ยวข้องกับภาพลักษณ์ทางร่างกาย กล่าวคือ สังคมได้ทำให้บุคคลเกิดความรู้สึกต่อภาพลักษณ์ที่มีทั้งในแง่บวกและแง่ลบ เป็นการให้คุณค่าเชิงนามธรรมที่ได้ชี้เฉพาะต่อภาพลักษณ์ที่ปรากฏ ซึ่งในการอธิบายภาพลักษณ์ทางร่างกายในกลุ่มนี้จะเน้นไปที่การให้คุณค่าต่อลักษณะรูปร่างหน้าตา ที่จะเห็นได้ว่าการให้คุณค่าภาพลักษณ์ทางร่างกายนี้เกิดขึ้นเช่นเดียวกับที่เกิดขึ้นกับคนสายตาทาบตี คำที่พบจากการสัมภาษณ์ อาทิเช่น สวย หล่อ ชี้เหว่ หุ่นดี หุ่นไม่ดี เท่ห์ คำสแลงที่เรียกแทนภาพลักษณ์ทางร่างกาย เช่น กุ้งแห้ง ยักษ์ กระปุก ไอดำ เป็นต้น การอธิบายภาพลักษณ์ทางร่างกายโดยการให้คุณค่านี้แสดงถึงความเป็นปัจเจก โดยการให้คุณค่าขึ้นอยู่กับความรู้สึกนึกคิดของแต่ละบุคคล เนื่องจากภาพลักษณ์ทางร่างกายไม่สามารถนำมาตัดสินได้ว่าคุณลักษณะใดเป็นคุณลักษณะที่ดีหรือไม่ดี

ตัวอย่างบทสัมภาษณ์

“พวกศัพท์วัยรุ่น นี่แกตัวหนาเตอะ หรือไม่ก็พวกกุ้งแห้ง แซวกัน แกไม่ใส่เสื้อหนาวมาก็เพราะแกตัวหนานี่เอง”

(วัยรุ่นหญิงพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 2 อายุ 16 ปี)

“อย่างพวกสวย หล่อ สำหรับผมมันก็อยู่ที่คนนะครับ ใครเรียนรู้ว่ายังไง ส่วนผมสวยหล่อบางทีมันก็ต้องดูหลายๆอย่างประกอบ จากเพื่อนจากครอบครัวจากสื่อบ้าง”

(วัยรุ่นชายพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 4 อายุ 18 ปี)

กลุ่มที่ 6 การอธิบายภาพลักษณ์ทางร่างกายผ่านคุณลักษณะพิเศษทางร่างกายของบุคคล

ผลการศึกษาในกลุ่มนี้แสดงให้เห็นถึง กลุ่มคำ ที่บ่งบอกถึงคุณลักษณะทางร่างกายที่มีในแต่ละบุคคล หรือที่เรียนว่า จุดเด่นและจุดด้อย บนร่างกายหน้าตาของบุคคล โดยที่วัยรุ่นที่พิการทางสายตาได้อธิบายลักษณะภาพลักษณ์ทางร่างกาย จากการ

ประสบการณ์การรับรู้ที่ได้พวกเขาได้เคยสัมผัส ซึ่งกลุ่มคำที่บ่งบอกถึงจุดเด่น ได้แก่ การอธิบายรูปลักษณะร่างกายที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะบุคคลๆ นั้น เช่น มีลักษณะจมูกโด่ง ตาโต เป็นต้น และกลุ่มคำที่บ่งบอกถึงจุดด้อย ได้แก่ ลักษณะความผิดปกติที่เกิดขึ้นกับรูปลักษณะทางร่างกายหน้าตา ซึ่งมีความเบี่ยงเบนออกจากมาตรฐานที่เคยบุคคลรับรู้มา หรือเรียกว่า ลักษณะของร่างกายที่มีตำหนิ เช่น หัวล้าน ฟันเหยิน จมูกแบน ปากห้อย เป็นต้น

นอกจากนี้ยังพบว่า กลุ่มคำที่บ่งบอกถึงจุดเด่นจุดด้อยของร่างกาย เกิดจากความผิดปกติหรือการมีตำหนิที่เกิดขึ้นในร่างกายของบุคคล ที่วัยรุ่นพิการทางสายตาได้สัมผัส และได้ยินมา ซึ่งในคำแต่ละคำนั้นอาจจะมีลักษณะที่เหมือนกับการอธิบายรูปร่างโดยทั่วไป แต่ความผิดปกติเหล่านี้เปรียบเสมือนเอกลักษณ์ที่ทำให้วัยรุ่นพิการทางสายตาสามารถจดจำบุคคลนั้นได้โดยเกิดจากการจำเอกลักษณ์เหล่านั้น กลุ่มคำที่พบทำให้เห็นว่า การรับรู้ภาพลักษณะทางร่างกายของวัยรุ่นพิการทางสายตาเป็นไปในลักษณะของการชี้เฉพาะที่จะอธิบายลักษณะของบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่เป็นเอกลักษณ์ให้นึกถึงเมื่อนึกถึงบุคคลนั้น

ตัวอย่างบทสัมภาษณ์

“เพื่อนบางคนตัวอ้วนมาก คอแทบไม่มีเลย ผมเลยเรียกเขาว่า อี้อ่าง”

(วัยรุ่นชายพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 1 อายุ 14 ปี)

“ฟันเหยิน ฟันห่าง มันก็ให้ไม่สวยได้ ที่รู้ว่าฟันเป็นแบบนี้ก็เพราะแม่เขาจะบอกเรา หรืออย่างจะจำใครได้อย่างเพื่อนที่ตัวเขามีตำหนิมือสากๆ ก็รู้เลยว่าคนนี้เป็นใคร”

(วัยรุ่นหญิงพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 3 อายุ 16 ปี)

“หนูโดนเพื่อนล้อเพราะเธอกินแกง เลยตัวหนาแบบนี้ อย่างกับลูกหมู”

(วัยรุ่นหญิงพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 2 อายุ 16 ปี)

“จมูกแบน เรียบๆลงไปเลย จับแล้วมันไม่เป็นสันขึ้นมาอย่างของผม อ้อแล้วอย่างตัวผมเองเคยแขนหักถ้าใครมาจับจะรู้เลยว่าแขนตรงนี้มันแปลกไม่ปกติ”

(วัยรุ่นชายพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 3 อายุ 15 ปี)

เมื่อนำข้อค้นพบจากวัยรุ่นที่พิการทางสายตามาเปรียบเทียบกับระหว่างวัยรุ่นที่มีสายตาศปกติจะพบว่า การอธิบายภาพลักษณะทางร่างกายผ่านคุณลักษณะพิเศษทางร่างกายของบุคคลของทั้งสองกลุ่มมีทั้งความเหมือนและความแตกต่างกัน กล่าวคือ การรับรู้ที่มีต่อคุณลักษณะพิเศษทางร่างกายของบุคคลจากการบรรยายของวัยรุ่นที่พิการทางสายตามีลักษณะการอธิบายที่เหมือนกัน ตรงที่เป็นการจับเอาลักษณะพิเศษที่พบในบุคคลหรือแม้กระทั่งลักษณะที่พบจากตนเองนำมาอธิบายภาพลักษณะทางร่างกายซึ่งในคนที่มีสายตาศปกติมักจะทำให้ความสนใจเรื่องภาพลักษณะทางร่างกายต่อสิ่งที่พึงปรารถนา หรือมองหาจากบุคคลรอบข้าง ดังในงานวิจัยของ สุนทรี มาคะคำ (2551) ที่เห็นว่าบุคคลจะมองหาลักษณะที่ตนเองปรารถนาโดยการเปรียบเทียบกับบุคคลอื่น หรือการมองหาลักษณะภาพลักษณะทางร่างกายเพื่อนำมาเป็นภาพลักษณะที่พึงประสงค์ของตนเอง ในส่วนของความแตกต่างระหว่างวัยรุ่นที่พิการทางสายตาและคนที่มีสายตาศปกติต่างกันตรงที่โดยทั่วไปคนที่มีสายตาศปกติจะไม่สังเกตลงลึกรายละเอียดปลีกย่อยของบุคคล เพื่อเอาสิ่งที่สังเกตได้นำมาสู่การอธิบายภาพลักษณะทางร่างกาย แต่จะเป็นไปในลักษณะการจดจำพฤติกรรมที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งมักจะแสดงพฤติกรรมนั้นออกมา เช่น มีเพื่อนในกลุ่มคนหนึ่งชอบส่งเสียงดังเมื่อได้ปรากฏตัวต่อกลุ่มเพื่อนๆ เป็นต้น

กลุ่มที่ 7 ภาพลักษณะทางร่างกายที่เกิดจากการได้ยิน (เสียง)

ผลการศึกษาที่ได้จากกลุ่มนี้แสดงให้เห็นถึง ภาพลักษณะทางร่างกายที่เกิดจากการได้ยิน หมายถึง การได้ยินเป็นกระบวนการรับรู้ที่สำคัญต่อการเกิดภาพลักษณะทางร่างกาย ดังที่ได้กล่าวถึงมาแล้ว ผู้พิการทางสายตาแต่กำเนิดมีข้อจำกัดในการรับรู้เพราะความพิการทางสายตาเป็นเหตุทำให้ไม่สามารถใช้ประสาทสัมผัสทางการมองเห็นได้ สอดคล้องกับการศึกษาระหว่างผู้พิการทางสายตาที่มีความพิการตั้งแต่ยังเป็นเด็กกับผู้พิการทางสายตาที่มีความพิการตอนโตแล้ว พบว่า การมีความคิดรวบยอดในเรื่องต่างๆ มีความแตกต่างกัน เช่น ในการศึกษาของ Axelord (1959 อ้างถึงใน วงพัทธ์ ภูพันธ์ศรี, 2528: 34) พบว่า ผู้พิการทางตั้งแต่แรกเกิด (Early Blind) จะไม่สามารถเกิดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสิ่งที่เป็นนามธรรม (Abstract) ได้เท่ากันคนที่พิการทางสายตาเมื่อโตแล้ว และจากการศึกษาของ Samuel P. Hayes (อ้างถึงใน พิมพ์พรธน วรชุตินธร, 2542) กล่าวว่า การเรียนรู้ในทัศนของเด็กที่มีความบกพร่องทางสายตาจะต่างไปจาก

เด็กปกติ เพราะพวกเขาจะเรียนรู้สิ่งแวดล้อมโดยผ่านการฟัง การสัมผัสสิ่งต่างๆ ขณะที่เด็กปกติเรียนรู้สิ่งแวดล้อมจากการมองเห็นเป็นหลัก การเรียนรู้โดยการฟังและการสัมผัสร่วมกับประสาทสัมผัสอื่น เช่น ทางผิวหนังหรือได้กลิ่น ไม่สามารถที่จะทำได้ข้อมูลและรายละเอียดต่างๆ ได้ดีเท่ากับการมองเห็น ซึ่งสามารถขยายความได้ว่า การขาดความสามารถในการมองเห็นตั้งแต่เกิดนั้นทำให้ความสามารถในการรับรู้ต่อสภาพแวดล้อมต่างๆ เกิดขึ้นได้ช้ากว่าปกติ หรืออาจไม่ดีเท่ากับในคนปกติ ทั้งนี้ในการรับรู้เกี่ยวกับผู้อื่นและสิ่งต่างๆ จะมีความซับซ้อนมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับวุฒิภาวะและความสามารถในการรับรู้ของแต่ละบุคคลที่มีความไม่เท่าเทียมกัน ในกระบวนการรับรู้ภาพลักษณ์ก็เช่นเดียวกัน ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ซึ่งกระบวนการรับรู้และการตีความของวัยรุ่นที่พิการทางสายตาก็เกิดขึ้นจากปัจจัยภายนอกมีความสำคัญต่อการรับรู้ การได้ฟังเป็นกระบวนการสำคัญที่ทำให้เกิดภาพลักษณ์ในมโนทัศน์ของวัยรุ่นที่พิการทางสายตา

ตัวอย่างบทสัมภาษณ์

“เพื่อนบอก เราคุยกัน มีอะไรก็จะเล่าให้ฟัง คนที่มองไม่เห็นด้วยกันเวลาเล่าก็จะเล่าอย่างละเอียดกว่าคนปกติ อย่างเรื่องรูปร่างเป็นไง สมมติเจอคน เขาจะบอกว่าอ้วนปะ โอบะ ก็ไม่มากนัก ผิวขาวมัยก็ไม่แน่ใจว่าขาวริเปล่า เสียงเป็นยังไงบ้าง เสียงเค้กก็น่ารักดีนะ เสียงเล็กๆ ถ้าเสียงใหญ่ๆ ก็จะบอกว่าเสียงไม่ดีเลย ประมาณนี้ค่ะ”

(วัยรุ่นหญิงพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 6 อายุ 20 ปี)

จากตัวอย่างทำให้แสดงให้เห็นว่าคำบอกเล่าของบุคคลรอบข้าง จากการได้ยินเสียงขณะที่กำลังมีปฏิสัมพันธ์ด้วย กระบวนการภายในสมองก็ทำงานไปพร้อมกัน และมีการสร้างจินตนาการต่อภาพลักษณ์ทางร่างกายในวัยรุ่นพิการทางสายตา ทั้งนี้ความสามารถในการได้ยินขึ้นอยู่กับความช่างสังเกตและความถี่ที่วัยรุ่นผู้พิการทางสายตามีการประเมินจากการได้ยินมาตลอดของช่วงชีวิตอย่างไร ซึ่งการประเมินดังกล่าวมิได้เป็นการยืนยันว่าผลจากการรับรู้โดยผ่านการได้ยินมีมาตรฐานเดียวกันทั้งหมด หากแต่เกิดจากประสบการณ์และความสามารถในการประเมินของแต่ละวัยรุ่นที่พิการทางสายตาแต่ละบุคคล

กลุ่มที่ 8 ภาพลักษณ์ทางร่างกายที่เกิดจากการเปรียบเทียบกับรูปทรงเรขาคณิต

การวิเคราะห์ผลการศึกษาโดยนำมาจัดกลุ่มเป็นกลุ่มที่ภาพลักษณ์ทางร่างกายเกิดจากการเปรียบเทียบกับรูปทรงเรขาคณิต พบว่า วัยรุ่นที่พิการทางสายตามีการเปรียบเทียบกับร่างกายกับรูปทรงเรขาคณิตบ้าง นอกจากนี้วัยรุ่นที่พิการทางสายตาก็ยังสามารถเปรียบเทียบลักษณะของใบหน้ากับรูปทรงอื่นๆ เช่นกัน แต่การอธิบายนั้นไม่ได้มีความหลากหลายดังที่มีการเปรียบเทียบในคนสายตาปกติ วัยรุ่นที่พิการทางสายตาก็มีความเข้าใจในรูปทรงที่แตกต่างกันออกไป โดยส่วนใหญ่มีความเข้าใจเฉพาะรูปทรงที่เคยเรียนรู้จากในห้องเรียน หรือจากรูปทรงที่มีลักษณะที่ไม่ซับซ้อน เช่น วงกลม สี่เหลี่ยม สามเหลี่ยม เป็นต้น เนื่องจากความสามารถในการรับรู้เป็นไปอย่างจำกัด ขณะเดียวกันเมื่อมองไปที่ความสอดคล้องจึงพบว่าระหว่างวัยรุ่นที่พิการทางสายตากับวัยรุ่นที่มีสายตาปกติมีลักษณะการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายเช่นเดียวกัน แต่ต่างออกไปตรงที่การรับรู้ที่เกิดขึ้นแล้วนำมาเปรียบเทียบกับรูปทรงเรขาคณิตนั้น วัยรุ่นพิการทางสายตาก็มีการเรียนรู้ลักษณะรูปทรงโดยตรงแต่ไม่ได้มีการพิจารณาเปรียบเทียบกับรูปร่างร่างกายของตนเองกับรูปทรงแต่อย่างได้ ซึ่งผลการศึกษาที่ได้เป็นเพียงการอธิบายถึงความเข้าใจต่อร่างกายกับรูปทรงเรขาคณิตเท่านั้น

ตัวอย่างบทสัมภาษณ์

“จำได้ว่าเคยเรียนในห้องเรียนในวิชาจะพูดถึงลักษณะใบหน้ารูปทรงต่างๆ หน้ากลม หน้ารูปไข่ หน้ารูปหัวใจ หน้ารูปสี่เหลี่ยม คิดว่าเป็นการเปรียบเทียบกับรูปร่างแบบต่างๆ นะคะ”

(วัยรุ่นหญิงพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 5 อายุ 17 ปี)

“ผมเคยฟังแต่ในนิทาน เขาบอกว่าลุงคนนี้มีรูปร่างสี่เหลี่ยม ตอนแรกผมก็ไม่มีรูปร่างสี่เหลี่ยมเป็นไง ผมเลยจินตนาการว่า อันตรงนี้(ทำท่าประกอบ) มันจะยื่นๆออกมาเป็น 1-2-3-4 เป็นสี่เหลี่ยมเลย รูปร่างกลม ก็เหมือนต้นเสาดันหนึ่งหรืออ้วนนะครับ”

(วัยรุ่นชายพิการทางสายตา มัธยมศึกษาปีที่ 1 อายุ 14 ปี)

ข้อสรุปจากการศึกษาครั้งนี้ในเรื่องการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นที่พิการทางสายตาที่นำไปเปรียบเทียบกับกลุ่มวัยรุ่นที่มีสายตาปกติ ได้สะท้อนให้เห็นมุมมองที่แตกต่างกัน

ระหว่างทั้งสองกลุ่มอย่างน่าสนใจ กล่าวคือ ในวัยรุ่นที่มีสายตาทะลุจะอาศัยการรับรู้ภาพลักษณะทางร่างกายโดยการมองเห็น มีการแปลความหมายตามทัศนคติ ความคิด ที่ถูกหล่อหลอมมาจากปัจจัยประเภทสื่อมวลชนเป็นหลัก อิทธิพลของสื่อเป็นสิ่งที่มีส่วนสำคัญในการกระตุ้นส่งเสริมค่านิยมเรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกาย ซึ่งในขณะเดียวกันอิทธิพลของสื่อไม่ได้ส่งผลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายในวัยรุ่นที่พิการทางสายตาเท่าใดนัก วัยรุ่นพิการทางสายตาต้องอาศัยการเรียนรู้ที่ได้รับรู้ผ่านกระบวนการ ซึ่งกระบวนการนี้ทำให้การแปลความหมายโดยตรงจากภาพไม่ได้เกิดขึ้นจริง แต่ติดอยู่ในจินตนาการได้เพียงเท่านั้น ความสนใจที่มีต่อภาพลักษณ์ทางร่างกายเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่มีความแตกต่างกัน โดยความสนใจในเรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นที่มีสายตาทะลุมักมีความสนใจในเรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกายเป็นอย่างมาก ซึ่งเราจะเห็นได้จากการศึกษาหลายๆ งานที่ผ่านมา ประกอบเป็นวัยรุ่นที่มีความสนใจเรื่องที่เกี่ยวข้องกับตนเอง ความต้องการเป็นที่ยอมรับ ความคาดหวังที่มีต่อกลุ่มเพื่อน ล้วนเป็นสาเหตุให้วัยรุ่นมีความสนใจมากเป็นพิเศษ ขณะที่วัยรุ่นที่พิการทางสายตาเห็นว่า ความสนใจเรื่องภาพลักษณ์นั้นเป็นเพียงเพื่อให้ตนเองเข้าใจต่อรูปร่างร่างกายและหน้าตาของตนเอง เข้าใจหน้าที่การทำงาน และสามารถดูแลให้เหมาะสมกับตน ไม่ทำให้ตนดูด้อยไปกว่าเดิม เพราะตนเองมีความพิการ อาจทำให้บุคคลอื่นภายนอกไม่เข้าใจ เห็นแล้วไม่น่ามอง ดังนั้นวัยรุ่นพิการทางสายตาเห็นว่า หากตนเองเป็นบุคคลที่มีความสะอาด กิริยามารยาทดี เพียงเท่านี้ก็น่าจะทำให้พวกเขาไม่รู้สึกแปลกแยกหรือไม่น่าคบหาอีกหรือกล่าวได้ว่า ความคาดหวังจากภายนอกให้พวกเขามีความสวยงาม หุ่นดี หล่อ เท่ ไม่ได้มีผลต่อการเข้าสังคมแต่อย่างใด แต่กลับให้ความสำคัญกับความสะอาดและบุคลิกภาพเป็นสำคัญ และความแตกต่างอีกประเด็นหนึ่งคือ การรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นที่พิการทางสายตานั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยที่เป็นบุคคลมากกว่าจะเป็นปัจจัยที่มีใช้บุคคล เนื่องจากวัยรุ่นที่พิการทางสายตาต้องอาศัยบุคคลที่จะเป็นคนสอน เป็นคนบอก ให้พวกเขาสามารถเข้าใจถึงสิ่งที่กำลังสัมผัสอยู่หรือเรียนรู้อยู่ หากในกรณีที่วัยรุ่นที่พิการทางสายตาไม่เคยมีประสบการณ์มาก่อนในเรื่องนั้นพวกเขาก็ไม่สามารถจะทราบได้ว่าสิ่งเหล่านั้นคืออะไร หรืออาจจะยากต่อการอธิบายเพื่อทำความเข้าใจ ซึ่งแตกต่างจากวัยรุ่นที่มีสายตาทะลุโดยพวกเขาสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองจากสื่อหรือจากบุคคล ทั้งนี้ข้อจำกัดจากการรับรู้ไม่ได้ส่งผลต่อการรับรู้ในเรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกายแต่อย่างใด นอกจากนี้การรับรู้ของวัยรุ่นที่พิการทางสายตานั้นจะขึ้นอยู่กับปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลอื่นอยู่เสมอ ซึ่งหากวัยรุ่นที่พิการทางสายตาไม่ได้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลอื่นรอบข้าง นั้นจะส่งผลให้กระบวนการรับรู้ของวัยรุ่นที่พิการทางสายตาไม่เกิดขึ้น เพราะเมื่อไม่มีผู้ที่คอยกระตุ้น

การเรียนรู้ของวัยรุ่นที่พิการทางสายตาก็ย่อมส่งผลต่อระบบการทำงานของร่างกายทั้งหมด หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งว่า อาจจะทำให้กระบวนการรับรู้ไม่สามารถพัฒนาได้อย่างเหมาะสม

ซึ่งในท้ายที่สุดการศึกษาเรื่อง “การรับรู้ภาพลักษณะทางร่างกายของวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตา” เป็นการศึกษาวิจัยที่ต้องการสะท้อนภาพความรู้ความเข้าใจต่อกระบวนการรับรู้ภาพลักษณะทางร่างกายของวัยรุ่นที่พิการทางสายตา เพื่อให้สังคมมีความเข้าใจผู้พิการทางสายตาในอีกมุมมองหนึ่ง นั่นคือ การที่ผู้พิการทางสายตาไม่สามารถมองเห็นได้อย่างคนปกติ แต่พวกเขา มีความเข้าใจเรื่องภาพจากการรับรู้ผ่านการได้ยินและสัมผัสได้อย่างไร เมื่อพวกเขาไม่เคยมองเห็นสิ่งเหล่านี้มาก่อน การสร้างภาพภายในมโนทัศน์ทำให้พวกเขาแตกต่างไปจากคนปกติหรือไม่อย่างไร ซึ่งท้ายที่สุดการศึกษานี้อาจช่วยเปิดโลกทัศน์ในสังคมเข้าใจผู้พิการทางสายตามากขึ้น

บทที่ 6

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่อง “การรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตา” มีวัตถุประสงค์ในการวิจัยดังนี้

1. เพื่อศึกษาถึงการรับรู้เรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกาย (Body Image) ของวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตา
2. เพื่อศึกษากระบวนการรับรู้ที่ส่งผลต่อการได้มาซึ่งภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตา
3. เพื่อศึกษาถึงแหล่งปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตา
4. เพื่อสามารถแบ่งประเภทกลุ่มของภาพลักษณ์ทางร่างกาย (Image Grouping) ที่ได้จากการรับรู้ของวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตา

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) กลุ่มตัวอย่างคือวัยรุ่นที่พิการทางสายตา เพศหญิงและเพศชาย ที่มีอายุตั้งแต่ 13-21 ปี มีความพิการทางสายตาตั้งแต่กำเนิด จำนวน 30 คน ผู้วิจัยเลือกใช้เทคนิคการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ในการสังเกตกระบวนการรับรู้ของวัยรุ่นที่พิการทางสายตาขณะที่ทำหน้าที่เป็นพี่อาสาสมัคร การทดสอบ Free Listing เป็นเทคนิคที่นำมาใช้ประกอบการสัมภาษณ์ที่ช่วยในการจัดกลุ่ม และการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) การวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งผลการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน คือ 1. ข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มตัวอย่าง 2. วิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) อย่างละเอียด

6.1 สรุปผลการวิจัย

การศึกษาเรื่อง “การรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตา” ได้นำเอากรอบแนวความคิดของการศึกษามาอธิบายถึง การเกิดภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นที่พิการทางสายตา อันเชื่อมโยงกับแหล่งปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ทาง

ร่างกายที่ผ่านกระบวนการรับรู้ของประสาทสัมผัสที่คงเหลืออยู่ของวัยรุ่นที่พิการทางสายตา โดยปัจจัยที่มีอิทธิพลและส่งเสริมให้เกิดการรับรู้ ได้แก่ ครอบครัว กลุ่มเพื่อน ครู หนังสือเสียง หนังสือเบรลล์ โทรศัพท์ วิทยุ และอินเทอร์เน็ต ซึ่งผลการศึกษาที่ได้สามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

จากการศึกษาโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกต่อวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตา พบว่า การรับรู้ที่มีต่อภาพลักษณ์ทางร่างกาย สามารถการอธิบายออกมาได้ใน 2 ลักษณะ คือ

- 1.) ภาพลักษณ์ทางร่างกาย คือ การอธิบายลักษณะร่างกายของตนเอง องค์ประกอบของร่างกาย ลักษณะอวัยวะร่างกายที่ดี ภาพลักษณ์ทางร่างกายเป็นสิ่งที่สามารถมองเห็นและจับต้องได้ ทั้งนี้ยังรวมถึงลักษณะท่าทางที่แสดงออกของบุคคลๆ นั้นด้วย
- 2.) ภาพลักษณ์ทางร่างกาย คือ รูปร่างร่างกายหน้าตาหรือองค์ประกอบของร่างกายซึ่งรวมเข้ากับบุคลิกภาพและอุปนิสัย อันที่จะบ่งบอกถึงลักษณะของบุคคลใดบุคคลหนึ่ง

กระบวนการเกิดภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นที่พิการทางสายตาที่สำคัญเกิดจากกระบวนการรับรู้ที่หลงเหลืออยู่ที่สามารถช่วยในการรับรู้ภาพ คือ การได้ยินและการสัมผัส ซึ่งกระบวนการจะทำงานได้โดยที่ วัยรุ่นที่พิการทางสายตาได้ถูกขัดเกลาหล่อหลอมมาในทุกช่วงของพัฒนาการโดยอาศัยแหล่งปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการเรียนรู้จนเกิดการรับรู้ตามมา ดังกระบวนการแรก “กระบวนการได้ยิน” โดยเสียงเป็นกระบวนการรับรู้ที่วัยรุ่นพิการทางสายตาได้ใช้เป็นหลักในการดำรงชีวิตแทนการมองเห็น ทุกๆ เสียงที่ได้ยินล้วนมีผลต่อการรับรู้ กล่าวคือเสียงเหล่านี้จะช่วยให้วัยรุ่นที่พิการทางสายตาทราบถึงสภาพต่างๆ หรือทราบถึงสิ่งที่เกิดขึ้นรอบตัวของตนเองเป็นอย่างไร ทั้งเสียงโดยตรงและโดยอ้อม เช่นเดียวกับการเกิดภาพลักษณ์ทางร่างกายในวัยรุ่นที่พิการทางสายตาที่อาศัยการได้ยินจากการสอน คำบอกเล่า การวิจารณ์ การเล่นการหยอกล้อ การได้ยินคนรอบข้างจากสื่อมวลชน เป็นต้น ซึ่งผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากการได้ยินนี้จะส่งเสริมให้มีภาพลักษณ์ทางร่างกายอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับประสบการณ์และความรู้สึกนึกคิดของวัยรุ่นที่พิการทางสายตาแต่ละคน ในวัยรุ่นที่พิการทางสายตาที่ได้รับการฝึกฝนมาอย่างดีแล้ว จะสามารถบอกถึงความแตกต่างของเสียง หรือน้ำเสียงของผู้ที่สนทนาด้วยก่อให้เกิดการสร้างภาพจินตนาการถึงภาพลักษณ์ของบุคคลนั้นขณะที่ได้มีปฏิสัมพันธ์ นอกจากนี้วัยรุ่นที่พิการทางสายตาก็ยังสามารถแยกเสียงที่มีความแตกต่างเพียงเล็กน้อยได้ เช่น เสียงของผู้สนทนามีเสียงแต่แตกต่างกันออกไป ดังนั้นภาพลักษณ์ทางร่างกายของแต่ละบุคคลก็แตกต่างกันออกไปด้วย เป็นต้น กระบวนการต่อมา “กระบวนการสัมผัส” คือความรู้สึกจากการสัมผัสเป็นช่องทางการรับรู้อีกช่องทางหนึ่งของวัยรุ่นที่

พิการทางสายตาที่จะช่วยให้วัยรุ่นที่พิการทางสายตาทราบถึงสภาพแวดล้อมรอบตัว ความสัมพันธ์กับมือแล้วยังเกี่ยวข้องกับประสาทสัมผัสที่มีอยู่ภายใต้ผิวหนังทั่วร่างกาย ดังนั้นการฝึกใช้ทักษะการสัมผัสจะมีประโยชน์ต่อการทำความเข้าใจกับสภาพแวดล้อมได้อย่างถูกต้อง นอกจากนี้การรับรู้ที่ผ่านทางผิวหนังจะช่วยแยกความแตกต่างของรายละเอียดของสิ่งที่ได้สัมผัสได้อย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ ในการอธิบายภาพลักษณ์ทางร่างกายวัยรุ่นที่พิการทางสายตาจะอธิบายถึงลงไปรายละเอียด เช่น อธิบายถึงผิว ผิวเรียบ ผิวหยาบ ผิวขรุขระ เป็นต้น ดังนั้นทักษะการรับรู้โดยการสัมผัสที่ดีจะส่งผลให้วัยรุ่นที่พิการทางสายตาสามารถปรับตัวและคุ้นเคยกับสภาพแวดล้อมที่ตนเองอยู่ได้ รวมทั้งสามารถเข้าใจภาพลักษณ์ทางร่างกายของตนเองสร้างเสริมภาพลักษณ์ทางร่างกายของตนเองได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ซึ่งกระบวนการทั้งหมดนี้เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ของวัยรุ่นที่พิการทางสายตา

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ของวัยรุ่นที่พิการทางสายตา จากการศึกษาพบว่า การเรียนรู้ทักษะในการดำรงชีวิตประจำวันของวัยรุ่นที่พิการทางสายตานั้นจะผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นหรือเรียกว่า ปัจจัยที่เป็นตัวบุคคลที่แวดล้อมอยู่ในชีวิตของวัยรุ่นที่พิการทางสายตา ซึ่งในบุคคลที่มีสายตาศดปกติทั่วไปจะใช้สายตาสังเกตปฏิภพหรือพฤติกรรม เช่น เมื่อมีการสนทนากันภายในกลุ่มการสบตากันอาจทำให้ทราบได้ว่าคงเวลาที่ใครจะเป็นผู้พูด หรือถึงเวลาที่ผู้พูดควรจะทราบว่าตนเองควรจะหยุดและให้ผู้อื่นเป็นผู้พูดบ้าง แต่ในผู้พิการทางสายตาจะไม่สามารถใช้สายตาสังเกตปฏิภพหรือพฤติกรรมของผู้อื่นได้ ดังนั้นการให้ความรู้ความเข้าใจที่ชัดเจน อันเนื่องจากการทำความเข้าใจต่อวัยรุ่นพิการทางสายตาจึงถือเป็นเรื่องที่สำคัญ มิใช่เรื่องง่ายสำหรับวัยรุ่นที่พิการทางสายตาที่จะมีทักษะในการทำความเข้าใจเรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกาย โดยที่ตนเองไม่เคยเห็นมาก่อน จำเป็นต้องอาศัยแรงผลักดันทั้งจากตนเองและบุคคลที่แวดล้อม

ซึ่งจากการศึกษาพบว่า ครอบครัวเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้วัยรุ่นที่พิการทางสายตาเกิดการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกาย ครอบครัวเป็นสถาบันแรกที่สำคัญในการอบรมเลี้ยงดูในช่วงของพัฒนาการตั้งแต่แรกเกิด การฝึกฝน สร้างความเข้าใจ สร้างบุคลิกภาพที่เหมาะสมและถูกต้อง เนื่องจากเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความใกล้ชิดกับวัยรุ่นที่พิการทางสายตามากที่สุด ซึ่งตรงกับกรให้ข้อมูลของผู้ปกครองว่า การสอนในเรื่องของร่างกายได้มีการสอนตั้งแต่ในช่วงวัยที่เริ่มมีเข้าใจเรื่องต่างๆ มากขึ้นเรื่อยมาจนที่พวกเขาเริ่มเข้าสู่ช่วงวัยรุ่น ซึ่งเป็นวัยที่มีพัฒนาการในทุกๆ ด้านอย่างมาก ความสนใจในเรื่องร่างกายมีมากขึ้น วัยรุ่นจะให้ความสำคัญกับการประเมินตนเอง มักจะเปรียบเทียบตัวเองกับผู้อื่นหรือจากภาพลักษณ์ในอุดมคติ ซึ่งการประเมินภาพลักษณ์ทางร่างกาย

มีความสำคัญต่อบุคลิกภาพและพฤติกรรมของวัยรุ่น ทั้งนี้นอกจากวัยรุ่นจะมีทัศนคติไปในทางบวกหรือทางลบต่อรูปร่างหน้าตาของตนเองแล้ว ยังมีความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับความคิดที่บุคคลอื่นสะท้อนกลับมาอีกด้วย จากตรงนี้ทำให้เห็นว่าการปลูกฝังเริ่มแรกจากครอบครัวมีส่วนผลักดันที่ทำให้เกิดการรับรู้เรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกายอย่างมาก ซึ่งเมื่อเข้าสู่วัยเรียนการที่ได้ไปพบปะผู้คนภายนอก มีสังคมที่ใหญ่ขึ้นนอกเหนือไปจากครอบครัวแล้ว วัยรุ่นที่พิการทางสายตาที่มีการเปิดรับบุคคลอื่นมากขึ้นโดยเฉพาะการมีกลุ่มเพื่อน ซึ่งวัยรุ่นที่พิการทางสายตาที่มีทั้งเพื่อนที่สายตาพิการและเพื่อนสายตาปกติ ทำให้พวกเขาต้องมีการปรับตัวให้เข้ากับสังคมที่ตนเองอยู่ ซึ่งต้องอาศัยการปรับตัวเป็นอย่างมาก ความใกล้ชิดจากครอบครัวจึงถูกถ่ายโอนมาที่กลุ่มเพื่อน การที่ได้มีปฏิสัมพันธ์กันกับกลุ่มเพื่อนมากขึ้นทำให้ความคิด ความเชื่อ ทัศนคติปรับเปลี่ยนตามไปด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มเพื่อนที่มีสายตาปกติ วัยรุ่นที่พิการทางสายตาคิดกังวลในช่วงแรกก่อนที่จะได้ทำความรู้จักกับเพื่อนตาปกติ มีความกังวลถึงความพิการของตนจะทำให้เพื่อนยอมรับตนหรือไม่ ขณะเดียวกันกลับไม่ได้กังวลต่อภาพลักษณ์ทางร่างกายทั้งหมดของตน กล่าวคือ มีความกังวลต่อความพิการของตนเองมากกว่าภาพลักษณ์ภายนอก อย่างเช่นที่ปรากฏในคนสายตาปกติ เมื่อกล่าวถึงอิทธิพลจากกลุ่มเพื่อนที่มีต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นที่พิการทางตาจะเกิดขึ้นเมื่อมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน การหยอกล้อ พุดคุย วิพากษ์วิจารณ์ ถึงตนเองหรือบุคคลอื่นรอบข้าง ส่งผลให้มีภาพในมโนทัศน์ของตนเองเกิดเป็นภาพลักษณ์ของตนเอง (Self Image) คือ รับรู้ได้ว่าตนเองเป็นอย่างไรจากคำบอกเล่าของเพื่อน และภาพลักษณ์ในอุดมคติ (Ideal Image) คือ รับรู้ถึงค่านิยม ความชอบ ที่มีต่อรูปร่างหน้าตาที่ยอมรับในกลุ่มเพื่อนหรือค่านิยมของสังคมภายนอก ซึ่งตรงนี้มีที่น่าสนใจว่า วัยรุ่นที่พิการทางสายตาคลับไม่รู้สึกวิตกกังวลกับภาพลักษณ์ทางที่สังคมคาดหวังเท่าใดนัก ถึงแม้ว่าพวกเขาจะมีความต้องการที่อยากจะทำปรับปรุงเปลี่ยนแปลงรูปร่างหน้าตา

จากการศึกษาครั้งนี้ค้นพบว่า ไม่ได้เป็นประเด็นหลักหากจะต้องการเปลี่ยนแปลงจริงๆ พวกเขากลับมองว่าการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญก็คือ การมองเห็น ดวงตาสามารถใช้ได้เป็นปกติ กลุ่มเพื่อนเปรียบเสมือนผู้ส่งสารผ่านการได้ยินของวัยรุ่นที่พิการทางสายตาเป็นรับสาร กระบวนการเช่นนี้เกิดขึ้นในลักษณะเดียวกันกับที่มีปฏิสัมพันธ์กับครู ซึ่งครูเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้จากบทเรียนที่เกี่ยวข้องกับร่างกายดังเช่น ในวิชาสุขศึกษา เป็นต้น วัยรุ่นที่พิการทางสายตาที่มีพื้นฐานการเรียนรู้เรื่องร่างกายมาก่อนที่จะเข้าเรียนในโรงเรียนดังนั้นจึงเห็นว่า ครูไม่ได้เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลในลำดับแรก กล่าวคือ กระบวนการรับรู้ที่ได้รับจากครูช่วยให้มีความเข้าใจเรื่องร่างกายอย่างมีแบบแผน

มากขึ้น เข้าใจหน้าที่การทำงานของอวัยวะส่วนๆต่าง สามารถทำให้เกิดความคิดเชื่อมโยงระหว่างสิ่งอื่นที่ไม่ใช่อวัยวะ เช่น ความสามารถในการเปรียบเทียบร่างกายกับรูปทรงเรขาคณิต เป็นต้น หรือในอีกรูปแบบปฏิสัมพันธ์คือ การหยอกล้อ พูดคุย ระหว่างครูกับวัยรุ่นที่พิการทางสายตา ทำให้วัยรุ่นที่พิการทางสายตาตามการเรียนรู้คำสมญานามที่ครูได้เรียกแทนตัวเอง เช่น เจ้าอ้วน เจ้าตัวเล็ก เจ้าเตี้ย เป็นต้น นอกเหนือจากปัจจัยที่เป็นบุคคลแล้วยังมีปัจจัยที่ประเภทสื่อ ซึ่งโดยทั่วไปแล้วสื่อเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้วัยรุ่นสายตาปกติเกิดภาพลักษณ์ทางร่างกายของตนเอง ผ่านกระบวนการรับรู้ทางการมองเห็นเป็นหลัก ดังนั้นการตั้งคำถามถึงกระบวนการรับรู้ผ่านสื่อของวัยรุ่นที่พิการสายตานั้นเป็นเช่นไร เนื่องจากไม่สามารถใช้การมองเห็นได้ สื่อประเภทเสียงและที่สัมผัสได้ จึงจะช่วยให้วัยรุ่นที่พิการทางสายตาสามารถรับรู้ได้ หนังสือเสียงและหนังสือเบรลล์จึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่ช่วยให้วัยรุ่นที่พิการทางสายตาสามารถสร้างเสริมทักษะในเรื่องต่างๆ ได้ รวมไปถึงการเรียนรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกาย โดยที่วัยรุ่นที่พิการทางสายตาเลือกที่จะอ่านหนังสือเสียงและหนังสือเบรลล์ ซึ่งหนังสือที่ช่วยให้เรียนรู้ภาพลักษณ์นั้นจะเป็นหนังสือนวนิยายต่างๆ เพราะนวนิยายเหล่านี้จะมีการอธิบายถึงตัวละครในเรื่องขณะที่ทำเรื่องไปเพื่อให้วัยรุ่นที่พิการทางสายตาเกิดภาพในมโนทัศน์ของตนเอง สามารถอ่านนวนิยายอย่างมืออรรถรส

ซึ่งประเด็นที่น่าสนใจของปัจจัยนี้คือ วัยรุ่นที่พิการทางสายตาเห็นว่าการอ่านนวนิยายทำให้ตนเองมีจินตนาการเกี่ยวกับรูปร่างหน้าตามากขึ้น เกิดภาพตนเองในอุดมคติ มีความต้องการอยากจะเป็นอย่างตัวละครในเรื่องนั้น วัยรุ่นที่พิการทางสายตามีความประทับใจในตัวละครรวมถึงความสามารถของตัวละครนั้นเป็นอย่างมาก ส่งผลให้เกิดความต้องการที่จะมีร่างกายตามอย่างตัวละคร หรือเกิดความรู้สึกนึกคิดไปในทิศทางบวกกับภาพลักษณ์ทางร่างกายของตัวละครที่ตนเองชื่นชอบ มีผลต่อภาพลักษณ์ทางร่างกายในความคิด ยกตัวอย่างเช่น เมื่อถามว่าภาพลักษณ์ทางร่างกายที่ดีต้องเป็นอย่างไร คำตอบที่พบคือ เป็นเหมือนอย่างในตัวละครที่มีตนเองชื่นชอบทั้งชายและหญิง เป็นต้น ปัจจัยสุดท้ายที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้คือ สื่อมวลชน ได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุ และอินเทอร์เน็ต เป็นปัจจัยภายนอกที่ทำให้วัยรุ่นที่พิการทางสายตาเกิดกระบวนการรับรู้ที่น้อยที่สุด เพราะความสามารถในการรับรู้สื่อของวัยรุ่นพิการทางสายตามีจำกัด ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น การรับรู้สื่อเหล่านี้ส่วนใหญ่อาศัยการรับรู้ผ่านการมองเห็น แม้ในสื่อวิทยุ ที่ไม่ต้องอาศัยการมองเห็น แต่การถ่ายทอดเรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกายโดยตรงนั้นไม่มี แต่วัยรุ่นที่พิการทางสายตาเห็นว่าควรจัดอยู่ในปัจจัยที่มีอิทธิพล ซึ่งในเชิงลึกการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายผ่านสื่อเหล่านี้เกิดขึ้นตากตัวบุคคลที่อยู่ในสื่อมากกว่าตัวสื่อเอง กล่าวคือ กระบวนการรับรู้ภาพลักษณ์ทาง

ร่างกายของวัยรุ่นที่พิการทางสายตาเกิดขึ้นจากการรับรู้ผ่านตัวบุคคลที่อยู่ในสื่อหรือผู้ที่นำเสนอสารหรือข้อความเหล่านั้นออกมาผ่านสื่อโทรทัศน์ วิทยุ อินเทอร์เน็ต ข้อความที่ถ่ายทอดมาเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับรูปร่างร่างกายและหน้าตา ดังเช่น โฆษณาเกี่ยวกับเครื่องบำรุงผิวพรรณ ทำให้เกิดความคิดว่าผิวพรรณที่ดีต้องขาวอมชมพู ผิวนุ่ม หรือในกรณีที่เห็นว่าการเล่นโปรแกรมดูดวงผ่านอินเทอร์เน็ตทำให้เกิดการรับรู้เรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกาย โดยการดูดวงผ่านลักษณะต่างๆ บนร่างกาย วัยรุ่นที่พิการทางสายตาเกิดการเปรียบเทียบลักษณะร่างกายเชื่อมโยงกับลักษณะนิสัยได้เป็นต้น

อย่างไรก็ตามการศึกษาคั้งนี้พบว่า แหล่งปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นที่พิการทางสายตามากที่สุด คือ ครอบครัว และที่มีอิทธิพลน้อยที่สุดคือ สื่อหรือบุคคลที่อยู่ในสื่อ ซึ่งกระบวนการรับรู้ที่สำคัญ คือ การได้ยินและการสัมผัส ส่งผลทำให้เกิดการรับรู้เรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกายตามแบบเฉพาะที่วัยรุ่นพิการทางสายตามีความเข้าใจ กล่าวคือ ภาพลักษณ์ทางร่างกายเป็นสิ่งที่สามารถสัมผัสได้ เป็นสิ่งที่บุคคลอื่นสามารถมองเห็นตัวเราได้ ภาพลักษณ์บ่งบอกความเป็นตัวเรา บอกให้ทราบว่าแต่ละบุคคลมีความแตกต่างอย่างไร มีลักษณะทางร่างกายอย่างไร ตลอดจนลักษณะท่าทางที่บุคคลแสดงออก อุปนิสัยและบุคลิกภาพของบุคคล เหล่านี้เป็นภาพลักษณ์ทางร่างกายจากการรับรู้ของวัยรุ่นที่พิการทางสายตา

โดยสรุปจากการศึกษา การรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตาพบว่า วัยรุ่นที่พิการทางสายตามีการรับรู้ต่อภาพลักษณ์ทางร่างกาย โดยอธิบายถึงการรับรู้ที่มีต่อภาพลักษณ์ทางร่างกายว่า ภาพลักษณ์ทางร่างกาย หมายถึง องค์ประกอบของร่างกายที่ปรากฏสามารถสังเกตเห็นได้ นอกจากนี้ยังหมายรวมถึง บุคลิกภาพ อุปนิสัยของบุคคลด้วย ซึ่งการรับรู้ที่เกิดขึ้นนี้ได้รับอิทธิพลจากแหล่งปัจจัยภายนอกที่ทำให้เกิดกระบวนการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกาย อันได้แก่ ครอบครัว กลุ่มเพื่อน ครู หนังสือเสียง หนังสือเบรลล์ และสื่อมวลชน โดยเรียงลำดับความสำคัญตามลำดับความใกล้ชิดเริ่มตั้งแต่ตนเองมีพัฒนาการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายจากที่ใดก่อน ซึ่งในแต่ละปัจจัยต่างก็เป็นตัวกระตุ้นให้วัยรุ่นที่พิการทางสายตาเกิดการเรี่ยรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกาย โดยกระบวนการที่เกิดขึ้นนั้นอาศัยต้องการได้ยินและการสัมผัสเป็นกระบวนการหลักที่ทำให้วัยรุ่นพิการทางสายตาเกิดการรับรู้ภาพได้ เมื่อเกิดการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายก็ส่งผลต่อความสามารถในการอธิบายภาพลักษณ์ทางร่างกายในลักษณะต่างๆ ที่หลากหลายจนทำให้ผู้วิจัยสามารถนำมาจัดกลุ่มให้เห็นชัดเจนขึ้นซึ่งแต่ละกลุ่มเป็นการอธิบาย

ลักษณะของภาพลักษณ์ทางร่างกายที่ได้จัดไว้เป็นหมวดหมู่ที่ง่ายต่อการทำความเข้าใจการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นที่พิการทางสายตา

นอกจากนี้ในแต่ละจุดประสงค์ของการศึกษาครั้งนี้ทำให้พบว่า การรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นที่พิการทางสายตาเมื่อนำมาเปรียบเทียบกับวัยรุ่นที่มีสายตาปกติได้ทำให้พบข้อค้นพบที่มีทั้งความเหมือนและความแตกต่างควบคู่กันไป ประเด็นหลักที่ทำให้เห็นชัดเจนถึงความแตกต่างระหว่างสองกลุ่มนี้คือ กระบวนการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นพิการทางสายตามีความสามารถที่จะรับรู้ได้ดีน้อยกว่าวัยรุ่นที่มีสายตาปกติ แหล่งปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้มีความแตกต่างกันในลำดับของความสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายเนื่องจากความสนใจที่มีต่อภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นที่พิการทางสายตามีน้อยกว่าวัยรุ่นสายตาปกติ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว และสุดท้ายคือ การให้ความสำคัญกับภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นที่พิการทางสายตาจะเน้นไปที่การดูแลร่างกายของตนเองให้เหมาะสม เพื่อไม่ให้ตนเองมีภาพลักษณ์ทางร่างกายที่ไม่ดีเพิ่มขึ้นจากการที่ตนเองมีความพิการมาตั้งแต่กำเนิด รวมไปถึงลดความรู้สึกว่าตนเองแตกต่างไปจากบุคคลอื่นทั่วไป

6.2 ข้อจำกัดงานวิจัย

งานวิจัยนี้มีข้อจำกัดด้านต่างๆ ที่มีผลต่อข้อมูลที่ได้จากการศึกษา ซึ่งผู้วิจัยแบ่งข้อจำกัดไว้ดังนี้

6.2.1 ข้อจำกัดกลุ่มประชากรตัวอย่างหรือผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

งานวิจัยเรื่องนี้ได้เลือกกลุ่มวัยรุ่นที่พิการทางสายตาที่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งถือเป็นกลุ่มประชากรตัวอย่างที่อยู่ในเขตเมือง เนื่องจากการศึกษานี้เป็นการศึกษาชั้นเริ่มต้น เพราะฉะนั้นผลการศึกษาก็จะมีลักษณะเฉพาะตัว โดยเหตุปัจจัยของความเป็นเมืองที่มีต่อกลุ่มประชากรตัวอย่าง

6.2.2 ข้อจำกัดด้านการสัมภาษณ์จากกลุ่มตัวอย่าง

เนื่องจากการสัมภาษณ์ในแต่ละครั้ง มักเจออุปสรรคและข้อจำกัดในเรื่องของการใช้คำ การเลือกใช้คำการสร้างข้อคำถาม เพราะกลุ่มตัวอย่างจัดอยู่ในกลุ่มที่ต้องใช้คำถามที่มีความ

ละเอียดอ่อนเป็นอย่างมาก เช่น การใช้สรรพนามคำว่า ตาบอด ถือว่าเป็นคำที่มีผลต่อความรู้สึกของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ รวมถึงในบางกรณีที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญรู้สึกไม่อยากพูดถึงภาพลักษณ์ทางร่างกายของตนเอง เป็นต้น ซึ่งผู้วิจัยต้องมีเข้าทำการสังเกตและสร้างความคุ้นเคยกับกลุ่มตัวอย่างก่อนที่จะลงภาคสนามเพื่อเก็บข้อมูลสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ผู้วิจัยต้องทำความเข้าใจสร้างความสนิทสนมและต้องอาศัยความรู้ด้านจิตวิทยาในการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง เพื่อไม่ให้กลุ่มตัวอย่างรู้สึกไม่สบายใจที่จะตอบคำถามหรือมีความรู้สึกปิดกั้นการตอบคำถามเชิงลึก

6.2.3 ข้อจำกัดด้านการเข้าถึงข้อมูลที่ช่วยในการสนับสนุนงานวิจัย

การลงภาคสนามเพื่อเก็บข้อมูลผู้ให้ข้อมูลสนับสนุนหรือผู้ปกครองของกลุ่มตัวอย่าง เพื่อนำเอาข้อมูลมาสนับสนุนข้อค้นพบบางงานวิจัยครั้งนี้มีอุปสรรคเป็นอย่างมาก เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นนักเรียนประจำ มีภูมิลำเนาอยู่ในต่างจังหวัด ดังนั้นจึงทำให้การหาผู้ปกครองที่สามารถให้ข้อมูลได้จึงเป็นไปได้ยาก แต่ขณะเดียวกันก็มีบางคนที่เป็นักเรียนไปกลับและผู้ปกครองสามารถให้ข้อมูลได้ก็มีจำนวนน้อย ทำให้งานวิจัยครั้งนี้มีผู้ให้ข้อมูลสนับสนุนเพียง 3 คนเท่านั้น

6.2.4 ข้อจำกัดด้านสถานที่และเวลาในการสัมภาษณ์

เนื่องจากในการเก็บข้อมูลในแต่ละครั้งผู้วิจัยเข้าไปเก็บข้อมูลในฐานะอาสาสมัครช่วยสอน การบ้านน้องที่พิการทางสายตา กล่าวคือ ก่อนที่ผู้วิจัยจะทำการสัมภาษณ์ผู้วิจัยต้องทำหน้าที่อาสาสมัครในการสอนการบ้าน อ่านหนังสือ หรือช่วยเหลืออื่นๆ แก่กลุ่มตัวอย่างก่อน หลังจากเสร็จสิ้นภารกิจเหล่านั้นแล้ว จึงจะสามารถทำการสัมภาษณ์ได้ ซึ่งในการสัมภาษณ์แต่ละครั้งต้องใช้เวลาและประกออบกับกลุ่มตัวอย่างเองก็มีเวลาที่จำกัดเช่นกัน เมื่อถึงเวลาทานข้าว 18.00 น. ก็ต้องไปทานข้าว และเวลาปิดประตูของโรงเรียนสอนคนตาบอดกรุงเทพที่กำหนดไว้ไม่เกิด 19.00 น. ทำให้ระยะเวลาในการสัมภาษณ์ในแต่ละครั้งไม่เพียงพอ และต้องใช้เวลาในการสัมภาษณ์เพิ่มมากขึ้น บางกรณีกลุ่มตัวอย่างรู้สึกไม่มีสมาธิ อยากรัก ผู้วิจัยก็ต้องพักการสัมภาษณ์และเปลี่ยนอิริยาบถก่อนจะกลับเข้าสู่การสัมภาษณ์อีกครั้ง ซึ่งหากไม่สามารถเก็บข้อมูลให้เสร็จในการสัมภาษณ์ครั้งเดียว ผู้วิจัยต้องทำการเก็บข้อมูลกับผู้ให้สัมภาษณ์คนเดียวซ้ำจนกว่าจะได้ข้อมูลครบถ้วน ซึ่งในบางกรณีจะต้องสัมภาษณ์ 2-3 ครั้ง

6.3 ข้อเสนอแนะในการวิจัย

6.3.1 สิ่งสำคัญในการเก็บข้อมูลที่เป็นอุปสรรคคือ การเก็บข้อมูลนั้นเกี่ยวข้องกับ การพูด ถึงภาพลักษณ์ทางร่างกายโดยอาจมีผลต่อภาวะจิตใจของกลุ่มตัวอย่างได้ เนื่องจากกลุ่มตัวอย่าง มีความพิการมองเห็น และการศึกษาภาพลักษณ์นั้นเกี่ยวข้องกับ การมองเห็น อาจทำให้กลุ่ม ตัวอย่างบางคนรู้สึกไม่สบายใจ ต้องอาศัยการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ สลับกันไป ทำให้การเก็บข้อมูลต้องใช้ระยะเวลามาก หากไม่ได้พิจารณาถึงจุดนี้ ก็อาจทำให้เกิด ความเบื่อหน่าย หรือไม่ให้ความร่วมมือได้ ดังนั้นผู้วิจัยจำเป็นต้องใช้ระยะเวลาในการทำ ความคุ้นเคยกับกลุ่มตัวอย่าง และต้องอธิบายวัตถุประสงค์ของการทำวิจัยในทุกครั้ง

6.3.2 ในการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับผู้พิการ ผู้วิจัยขอเสนอแนะให้ทำการวิจัยด้วยความ ละเอียดยรอบครอบ ตั้งแต่การตั้งคำถามที่ต้องสามารถเข้าใจได้ง่าย ชัดเจนและมีความกระชับไม่ ซ้ำซ้อนจนเกินไป ในการสัมภาษณ์แต่ละครั้งต้องใช้เทคนิคในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างการ สัมภาษณ์มาก และต้องพยายามให้กลุ่มตัวอย่างตอบคำถาม เนื่องจากในบางครั้งกลุ่มตัวอย่าง รู้สึกไม่อยากจะตอบหรือเลี้ยงที่จะตอบ โดยการบอกว่าไม่ทราบเพื่อให้การสัมภาษณ์นั้นผ่านไป

6.3.3 ข้อค้นพบที่ได้จากการศึกษาเรื่อง การรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นที่พิการ ทางสายตา ถือว่าเป็นข้อมูลที่น่าจะเป็นประโยชน์ต่อผู้สนใจหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มคนพิการ ประเภทนี้ เพราะทำให้บุคคลทั่วไปรับรู้ถึงความคิดเห็นของผู้พิการทางสายตา

6.3.4 การวิจัยครั้งนี้เป็นเพียงการศึกษาการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายจากกลุ่มวัยรุ่นที่ พิการทางสายตาเพียงกลุ่มเดียวที่ได้กำหนดช่วงวัยไว้อย่างชัดเจน ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่าควร ทำการศึกษาวิจัยในกลุ่มที่กว้างขึ้นจากเดิม เพราะจะทำให้ได้องค์ความรู้เชิงลึกเพิ่มขึ้นจาก การศึกษาครั้งนี้

6.4 ข้อเสนอแนะการทำวิจัยในครั้งต่อไป

6.4.1 ควรศึกษาการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของกลุ่มผู้พิการทางสายตาช่วงวัยอื่นๆ เช่น ช่วงวัยเด็ก วัยผู้ใหญ่ เป็นต้น เพราะ จะทำให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างช่วงวัยที่แตกต่าง กันในเรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกาย

6.4.2 ควรศึกษาการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของกลุ่มผู้พิการทางสายตาที่ต่างสังคมและวัฒนธรรม เช่น การศึกษาในกลุ่มผู้พิการทางสายตาที่อยู่ในสังคมตะวันตกและตะวันออกนำมาศึกษาเปรียบเทียบข้ามวัฒนธรรม เพื่อให้เห็นความแตกต่างระหว่างผู้ที่มีสายตาพิการทางสายตาที่อยู่ในสังคมตะวันตกและตะวันออก

6.4.3 ควรเพิ่มการศึกษาในเชิงลึกที่จะทำให้เห็นกระบวนการรับรู้ของผู้พิการทางสายตาที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ที่ต้องอาศัยการมองเห็นเป็นหลัก เนื่องจากความพิการทางสายตาไม่สามารถทำให้มองเห็นได้ ดังนั้นการรับรู้สิ่งต่างๆที่ต้องอาศัยการมองเห็นผู้พิการทางสายตาจะมีกระบวนการรับรู้อย่างไร จึงเป็นประเด็นที่น่าสนใจที่จะศึกษาทำความเข้าใจ

6.4.4 ควรศึกษาในประเด็นการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นที่พิการทางสายตาโดยการเปรียบเทียบระหว่างเพศเพื่อให้เห็นภาพชัดเจนขึ้น ถึงกระบวนการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายระหว่างทั้งสองเพศ เพื่อให้เห็นความแตกต่างระหว่างเพศว่ามีผลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายที่ชัดเจนขึ้น

6.4.5 ควรมีจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่มากขึ้น หรือเป็นกลุ่มตัวอย่างที่แตกต่างกัน เช่น กลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในชุมชนเมืองและชนบท แล้วนำมาเปรียบเทียบกัน เนื่องจากสังคมมีอิทธิพลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกาย ดังนั้นหากสังคมที่มีความแตกต่างกันก็อาจจะให้ผลการศึกษาที่แตกต่างกันออก

6.4.6 ควรเพิ่มความคิดเห็นของบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกาย และที่สามารถให้ข้อมูลได้ ให้มากขึ้นและหลากหลายขึ้น เพื่อสามารถนำความคิดเห็นเหล่านั้นมาตรวจสอบกับผลของการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กนกกรณ์ ศรีศรช่อ. ปัจจัยบุคคลและปัจจัยทางสังคมที่ส่งผลต่อความไม่พึงพอใจในรูปลักษณะของวัยรุ่นหญิงตอนปลาย. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.
- กมลชัย ดวงรัตน์. ภาพลักษณะเกี่ยวกับรูปร่างและปัจจัยที่เกี่ยวข้องของนักเรียนหญิงชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายสังกัดกรมสามัญศึกษากระทรวงศึกษาธิการในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, สาขาวิชาสุขภาพจิต คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2546.
- กฤษณาภรณ์ อิศรางกูร ณ อยุธยา. ความสัมพันธ์ระหว่างภาพลักษณ์ของคู่สมรสกับการปรับตัวของสตรีวัยหมดประจำเดือน. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, ภาควิชาสาธารณสุขศาสตร์ คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2538.
- กฤษณี คำชาย. จิตวิทยาแนะแนวเด็กวัยรุ่น. กรุงเทพฯ : คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา, 2542.
- ขวัญใจ เหมือนเทศ. การเปรียบเทียบความไม่พึงพอใจในรูปลักษณะและปัจจัยทางจิตวิทยาที่เกี่ยวข้องของระหว่างผู้ป่วยโรคมะเร็งทางโลหิตวิทยาเพศชายและหญิง. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.
- งามพิศ สัตย์สงวน. หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : รามการพิมพ์, 2543.
- จูลณี เทียนไทย. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ "การเติบโตของวัยรุ่นท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทางสังคม : กรณีศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างทางเพศในการมองรูปลักษณะรูปร่างในอุดมคติ ความไม่พึงพอใจในรูปร่างและวิธีการให้ได้มาซึ่งรูปลักษณะรูปร่างอันเป็นผลเสียต่อสุขภาพของวัยรุ่นไทยอายุ 16-19 ปี ในเขตกรุงเทพมหานคร". กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, 2549.
- จูลณี เทียนไทย. รูปลักษณ์อันพึงปรารถนาของวัยรุ่นชายหญิง. ฟ้าร์มาไทม์ 48 (ธันวาคม 2549) : 33-34.

- จิตเลขา สุขเสริมสังข์ชัย. การรับรู้และทัศนคติของผู้บริโภคสตรีที่มีต่อการแฝงสินค้าในนิตยสารสตรี.
วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2542.
- จิราภา เต็งไตรรัตน์ และคนอื่นๆ. จิตวิทยาทั่วไป. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์, 2543.
- แจ่ม แยมเยี่ยม และคนอื่นๆ. การฝึกผู้ที่มีความผิดปกติเกี่ยวกับการมองเห็น : การฟื้นฟู
สมรรถภาพผู้พิการในชุมชน. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ : โครงการฟื้นฟูสมรรถภาพผู้พิการใน
ชุมชน แผนงานควบคุมโรคไม่ติดต่อ กรมการแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข, 2535.
- ดวงกมล เวชบรรยงรัตน์. การมองตนเองของคนพิการในกระบวนการฟื้นฟูสมรรถภาพ.
วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2522.
- นนทกร สิทธิพลากุล. กระบวนการที่สื่อมีอิทธิพลต่อการสร้างภาพลักษณ์ร่างกายสตรี : ศึกษากรณี
นิตินิตยสารระดับปริญญาตรีของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต, ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2547.
- เบญจา ชลธารินทร์. จะเลี้ยงลูกตาบอดได้อย่างไร. ศูนย์บริการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มเด็กตาบอด
และครอบครัว สถาบันราชภัฏสวนดุสิต กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การค้ำคูณสภา, 2536.
- ประวีณา ธาดาพรหม. ภาพลักษณ์ทางร่างกายและการเห็นคุณค่าในตนเองของวัยรุ่นที่มีน้ำหนัก
เกินมาตรฐาน. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาการปรึกษา คณะ
จิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.
- ไปรยา พลสารทูล. มายาคติความงามของสตรีไทย พ.ศ. 2481-2516. วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต, สาขาวิชามานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.
- พนม เกตุมาน. สุขใจกับเด็กสมาธิสั้น : คู่มือพ่อแม่และครูสำหรับการฝึกเด็ก. กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์เรือนปัญญา, 2552.
- พิมพ์พรรณ วรชุตินทร. จิตวิทยาเด็กพิเศษ. กรุงเทพฯ : สถาบันราชภัฏธนบุรี, 2542.
- เพ็ญพิไล ฤทธาคณานนท์. พัฒนาการทางพุทธิปัญญา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย, 2536.

- ไพบูลย์ เทวรักษ์. จิตวิทยา : ศึกษาพฤติกรรมภายนอกและภายใน. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ เอส.ดี. เพรส, 2537.
- ผดุง อารยะวิญญู. การศึกษาสำหรับเด็กที่มีความต้องการพิเศษ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กรุงธนพัฒนา , 2523.
- มณฑิธร บุญตัน. คู่มืออาสาสมัครร่วมพัฒนาคุณภาพชีวิตคนตาบอด. สมาคมคนตาบอดแห่งประเทศไทย. กรุงเทพฯ : ธีรานุสรณ์การพิมพ์, 2542.
- มัทรี ทั้งทอง. การปรับตัวของนักเรียนโรงเรียนสอนคนตาบอดอำเภอพญาไท. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, สาขาวิชาศึกษาศาสตร์ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2518.
- โยธิน คันสนยุท. จิตวิทยาสังคม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ศูนย์ส่งเสริมวิชาการ, 2529.
- ราชบัณฑิตยสถาน. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542. กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์ , 2546.
- วงพัทตร์ ภูพันธ์ศรี. จิตวิทยาเด็กนอกกระดับ (เด็กพิเศษ). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2526.
- แหวดดาว ทองเจิม. การมองตนเองและโลกทัศน์ของเด็กพิการตาบอด : ศึกษากรณีเด็กในโรงเรียนสอนคนตาบอดกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, ภาควิชาสังคมวิทยา และมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.
- ศรัณย์ คำวิสุข. จิตวิทยาพัฒนาการ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์พิทักษ์อักษร, 2525.
- ศรีเรือน แก้วกังวาล. จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2545.
- สว่าง โรจน์รัตนเกียรติ. สุขภาพจิตของนักเรียนตาบอดในประเทศไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, สาขาวิชาสังคมสงเคราะห์จิตเวช คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2524.
- สาริศา ทะปะละ. ปัจจัยที่สัมพันธ์กับความไม่พึงพอใจในรูปลักษณะของผู้หญิงตั้งครรภ์. วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต, สาขาวิชาจิตวิทยาพัฒนาการ คณะจิตวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.
- สุชา จันทน์เอม. จิตวิทยาเด็กพิเศษ. กรุงเทพฯ : อักษรบัณฑิต, 2528.
- สุชา จันทน์เอม และ สุรางค์ จันทน์เอม. จิตวิทยาการเรียนรู้. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2530.

- สุชีราพันธ์ ศรีสินทรัพย์. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับภาพลักษณ์ด้านรูปร่างและความสัมพันธ์กับความรู้สึภาคภูมิใจในตนเอง ของนักเรียนมัธยมปลาย สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในเขตกรุงเทพมหานคร. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขาวิชาสุขภาพจิต คณะแพทยศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.
- สุโท เจริญสุข. จิตวิทยาวัยรุ่น. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2520.
- สุนทรี มาคะคำ. การรับรู้ภาพลักษณ์ทางด้านร่างกายและวิถีชีวิตของผู้ที่มีภาวะน้ำหนักเกินมาตรฐาน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.
- สุภางค์ จันทวานิช. ทฤษฎีสังคมวิทยา. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552.
- สุภางค์ จันทวานิช. วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.
- สุภางค์ จันทวานิช. การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยเชิงคุณภาพ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.
- สุรางค์ จันทน์เอม. จิตวิทยาการวัยรุ่น. กรุงเทพฯ : แพร์พิทยา, 2521.
- สุรางค์ ไคว์ตระกูล. จิตวิทยาการศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.
- สุวิมล อุดมพิริยะศักดิ์. ทักษะความคุ้นเคยกับสภาพแวดล้อมและการเคลื่อนไหวสำหรับเด็กที่มีความบกพร่องทางการเห็นวัยก่อนเข้าเรียน. กรุงเทพฯ : โปรแกรมวิชาการศึกษาศาสตร์ คณะครุศาสตร์ สถาบันราชภัฏสวนดุสิต, 2537.
- โสภณศรี จันทระประภา. บทความบริหารจิตวัยรุ่น. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2523.
- องอาจ นัยพัฒน์. วิธีวิทยาการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด สามลดา, 2551.
- อังคเรศ บุญทองล้วน. กระบวนการเปลี่ยนแปลงภาพลักษณ์ความงามทางสรีระของผู้หญิงในสังคมไทย : ศึกษาเฉพาะกรณีการประกวดนางสาวไทย. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.

ภาษาอังกฤษ

- Bearman, Sarah Kate., and others. The Skinny on Body Dissatisfaction : A Longitudinal Study of Adolescent Girls and Boys. Journal of Youth and Adolescence. 2 (April 2006) : 229-241.
- Blackman, Lisa. The Body : the Key Concepts. Oxford : Berg, 2008.
- Blaikie, Andrew. The Body : Critical Concepts in Sociology. London : Routledge, 2004.
- Bridget, Somekh., and Lewin, Cathy. Research Methods in the Social Sciences. London : Sage, 2005.
- Derrida, Jacques. Memoirs of the Blind : The Self-Portrait and Other Ruins. Chicago : The University of Chicago Press, 1993.
- Dittmar, Helga., and others. The “Body Beautiful”: English Adolescents’ Images of Ideal Bodies. Sex Roles: A Journal of Research. 9-10 (May 2000) : 887-915.
- Dohntl, Hayley K., and Tiggemann, Marika. Body Image Concerns in Young Girls : The Role of Peers and Media Prior to Adolescence. Journal of Youth and Adolescence. 2 (April 2006) : 135-145.
- Fallon, Patricia., Katzman, E.A., and Wooley, S.C. Feminist perspectives on eating disorders. New York : The Guilford Press, 1994.
- Gillen, Meghan M., Lefkowitz, Eva S., and Shearer, Cindy L. Does Body Image Play a Role in Risky Sexual Behavior and Attitudes. Journal of Youth and Adolescence. 2 (April 2006) : 230-242.
- Grogan, Sarah. Body Image Understanding Body Dissatisfaction in Men, Women and Children. New York : Routledge, 1999.
- Jerslid, Arthur T. In Search of Self. New York : Teacher of India Private Limited, 1967.
- Jones, Carlson., and Crawford, Joy K. The Peer Appearance Culture during Adolescence : Gender and Body Mass Variations. Journal of Youth and Adolescence. 2 (April 2006) : 243-255.
- Lazarus, Richards. Personality and Adjustment. New Jersey : Prentice Hall, 1963.
- Lowenfeld, Berthold. Our blind children : growing and learning with them. 2nd ed. Thomas, 1964.

- Marita, P.McCabe., and Shery, I. Monteath. The Influence of Societal Factors on Female Body Image. London : Edward Arnold, 1999.
- McBurney, Donald., and Collings, Virginia. Introduction to Sensation/Perception. New Jersey : Prentice Hall, 1977.
- Mccabe, M. P., and Ricciardelli A. Identity and Body Image among Young IRC. Journal of centre for health research. 23 (2001) : 22.
- Mccabe, M. P., and Ricciardelli, A. Socioculture Influences on Body Image and Body Changes among Adolescent Boys and Girls. The Journal of Social Psychology. 1 (February 2003) : 5-26.
- Mccabe, P., Ricciardelli, A., and Ridge, Damien. Perceptions and Internal Dialogue among Adolescents about Their Bodies. Sex Roles : A Journal of Research. 55 (November 2006) : 409-419.
- Nishina, Adrienne., and others. 189. Body Dissatisfaction and Physical Development among Ethnic Minority Adolescents. Journal of Youth and Adolescence. 2 (April 2006) : 189-201.
- Newman, L., Sontag, Lisa M., and Salvato, Rebecca. Psychosocial Aspects of Body Mass and Body Image among Rural American Indian Adolescents. Journal of Youth and Adolescence. 2 (April 2006) : 265-275.
- Ritzer, George., and Shuval, Judith. Sociological Theory. 3rded. Singapore : McGraw-Hill, 1992.
- Rock, Irvin. An Introduction to Perception. New York : Macmillan, 1975.
- Standford. J.N., and Mccabe, M.P. Body Image Ideal among Males and Female : Sociocultural Influences and Focus on Different Body Parts. Journal of Health. 6 (November 2002) : 675-684.
- Shilling, Chris. The Body Image and Social Theory. London : Sage Publica, 1993.
- Shilling, Chris. The Body and Difference in Kathryn Woodward (ed.) Identity and Difference. London : Sage, 1997.
- Thianthai, Chulanee. Influential Sources Affecting Bangkok Adolescent Body Image Perceptions. International Journal of Adolescent Medicine and Health. 4 (October-December 2006) : 633-641.

Thianthai, Chulanee. Do Male and Female Adolescents View Their Dissatisfaction with Body Parts in the Same Way. International Journal of Adolescent Medicine and Health. 1 (January-March 2008) : 33-39.

Zerbe, Kathryn J. The body betrayed : A deeper understanding of women, eating disorders, and treatment. CA : Gurze Books, 1995.

World Health Organization. Adolescent health. [Online]. 1999. Available from: http://www.who.int/topics/adolescent_health/en/ [2012, February 11]

ภาคผนวก

แบบสัมภาษณ์
เรื่อง การรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตา
(สำหรับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ)
โดย นางสาว วันทนีย์ อารีรอบ
นิสิตปริญญาโท ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นแนวทางในการเก็บรวบรวมข้อมูลประกอบการทำวิทยานิพนธ์เรื่อง “การรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตา” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการรับรู้เรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกาย กระบวนการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกาย แหล่งปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ และการแบ่งกลุ่มภาพลักษณ์ทางร่างกายที่ได้จากการตอบสัมภาษณ์

ทั้งนี้ในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยจะเป็นผู้อ่านและอธิบายข้อคำถามผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ตลอดจนเป็นผู้กรอกคำตอบแทนผู้ให้ข้อมูลสำคัญตลอดการสัมภาษณ์

โดยแบบสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น 5 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

ส่วนที่ 2 กิจกรรม Free Listing เรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกายเบื้องต้น

ส่วนที่ 3 อิทธิพลของแหล่งปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกาย

ส่วนที่ 4 การรับรู้เรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกาย

นางสาววันทนีย์ อารีรอบ

นิสิตระดับมหาบัณฑิต สาขาสังคมวิทยา

ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสัมภาษณ์ ก
เรื่อง การรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตา
(สำหรับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ)
โดย นางสาว วันทนีย์ อารีรอบ
นิสิตปริญญาโท ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ส่วนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล

1. ชื่อ
2. เพศ
3. อายุ
4. น้ำหนัก ส่วนสูง
5. ศึกษาที่โรงเรียน
6. ระดับการศึกษา
7. ประเภทนักเรียน (ประจำ/ไปกลับ)
8. อายุที่เริ่มเข้าเรียนที่โรงเรียนสอนคนตาบอด
9. ระดับชั้นที่เข้าศึกษา
10. ภูมิลำเนา
11. ที่อยู่ปัจจุบัน
12. บุคคลที่พักอาศัยด้วยในปัจจุบัน
13. บุคลิกภาพและอุปนิสัย (ที่ได้จากการสัมภาษณ์และจากการสังเกตของผู้วิจัย)

ส่วนที่ 2 กิจกรรม Free Listing เรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกายเบื้องต้น

- 1) กิจกรรมเพื่อจุดประกายความคิด ผู้ให้ข้อมูลสำคัญมีอิสระในการตอบคำถามให้ได้มากที่สุด ในเวลา 3 นาที (Free Listing)
คำถามในการวิจัย เมื่อนึกถึง คำหรือวลี ที่เกี่ยวกับรูปร่างรูปทรงของร่างกาย มีคำหรือวลีอะไรบ้าง

คำหรือวลีสำหรับเรียกหรือใช้แทนการเรียกรูปร่างแต่ละแบบของบุคคลแต่ละประเภท ไม่ว่าจะเป็นที่ใช้เรียกแทนชื่อของเพื่อนหรือคนรอบข้าง รวมถึงที่เราโดนเรียกจากบุคคลอื่น เช่น คำศัพท์วัยรุ่น คำแสลงต่างๆ มีอะไรบ้าง พร้อมทั้งจงอธิบายความ

ส่วนที่ 3 อิทธิพลของแหล่งปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกาย

- 1) จากเกมส์ข้างต้นอยากทราบว่า คำหรือวลีเหล่านั้นเกิดจากการเรียนรู้และรับรู้มาจากใคร หรือแหล่งใดบ้าง พร้อมยกตัวอย่างวิธีการที่ได้รับรู้ตามความคิดเห็น และแหล่งปัจจัยที่กล่าวมาเคยกล่าวถึงรูปร่างของเราอย่างไรบ้าง
- 2) นอกเหนือจากที่ปัจจัยที่ยกตัวอย่างมาแล้วยังมีใครหรือแหล่งอื่นอีกหรือไม่ ที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกาย
- 3) แหล่งปัจจัยเหล่านี้มีผลต่อภาพลักษณ์และการจินตนาการสร้างภาพรูปร่างของตนเองหรือไม่ จงบอกตัวอย่างและให้เหตุผลประกอบ
- 4) จงจัดอันดับแหล่งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกาย จากคำตอบข้างต้น โดยเรียงจากมากไปหาน้อย ตามการให้ความสำคัญของตนเอง และแต่ลำดับนั้นมีอิทธิพลอย่างไร และสาเหตุใดถึงถึงมีอิทธิพลมากและสาเหตุใดถึงมีอิทธิพลน้อย

ส่วนที่ 4 การรับรู้เรื่องภาพลักษณ์ทางร่างกาย

- 1) ภาพลักษณ์ทางร่างกายของตนเองและรูปร่างในอุดมคติ

คำถามในการวิจัย ท่านคิดว่ารูปร่างและหน้าตาของตนเองเป็นอย่างไร

คำถามในการวิจัย ท่านมีรูปร่างในอุดมคติ (จินตนาการ) ของตนเองหรือไม่

คำถามในการวิจัย ท่านคิดว่าเราควรมีรูปร่างอย่างไรหรือแบบไหนที่จะทำให้ดูดีนั้นเป็นอย่างไร

คำถามในการวิจัย ท่านมีความพึงพอใจในรูปร่างหน้าตาของตนเองหรือไม่ เพราะเหตุใด

คำถามในการวิจัย หากท่านสามารถเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงรูปร่างหน้าตาของตนเองได้
ท่าน อยากรอยากเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงส่วนใด เพราะเหตุใด และจะจัดการ
อย่างไร

- 2) ภาพลักษณ์ทางร่างกาย หมายถึงอะไร (ตามความรู้ความเข้าใจของตนเอง)
- 3) ภาพลักษณ์ทางร่างกาย มีความสำคัญหรือมีความจำเป็นต่อผู้ที่พิการทางสายตา หรือไม่ จงอธิบายตามความคิดความเข้าใจ

แบบสัมภาษณ์ ข
เรื่อง การรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตา
(สำหรับผู้ให้ข้อมูลสนับสนุน)
โดย นางสาว วันทนีย์ อารีรอบ
นิสิตปริญญาโท ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์นี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์โดยผู้ให้ข้อมูลสนับสนุน เพื่อนำไปสู่การสนับสนุนคำตอบที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญในประเด็นแหล่งปัจจัยภายนอกที่มีอิทธิพลและกระบวนการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตา

ทั้งนี้จะสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสนับสนุนหรือผู้ปกครองที่สามารถให้ข้อมูลในการทำวิจัยครั้งนี้ได้ โดยที่ผู้วิจัยใช้การอัดเสียงบันทึกและการจดบันทึกในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัย ขอขอบพระคุณที่ท่านให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลในการสัมภาษณ์เป็นอย่างดี ไว้ ณ โอกาสนี้

นางสาววันทนีย์ อารีรอบ

นิสิตระดับมหาบัณฑิต สาขาสังคมวิทยา

ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสัมภาษณ์ ข
เรื่อง การรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของวัยรุ่นไทยที่พิการทางสายตา
(สำหรับผู้ให้ข้อมูลสนับสนุน)
โดย นางสาว วันทนีย์ อารีรอบ
นิสิตปริญญาโท ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้อมูลทั่วไป

- 1) ชื่อ
- 2) ความเกี่ยวข้องกับนักเรียน
- 3) อายุ
- 4) ระดับการศึกษา
- 5) จำนวนบุตร
- 6) อาชีพ
- 7) พื้นฐานทางครอบครัว

ข้อมูลเกี่ยวกับการเลี้ยงดู

- 1) การอบรมเลี้ยงดูโดยภาพรวม
- 2) วิธีการสอนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในเรื่องทั่วไป
- 3) วิธีการสอนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในเรื่องเกี่ยวกับร่างกาย

ข้อมูลเกี่ยวกับการให้ความสำคัญในเรื่องการเรียนรู้

- 1) ท่านคิดว่าการให้ความรู้และการเรียนรู้มีความสำคัญต่อบุตรของท่านหรือไม่ เพราะเหตุใด
- 2) ท่านคิดว่าการให้ความรู้เกี่ยวกับรูปร่างร่างกายของผู้พิการทางสายตามีความสำคัญหรือไม่ เพราะเหตุใด
- 3) ท่านคิดว่าการเรียนรู้เกี่ยวกับรูปร่างร่างกายของผู้พิการทางสายตามีความสำคัญหรือไม่ เพราะเหตุใด

ข้อมูลเกี่ยวกับความคาดหวังที่มีต่อบุตรหลานที่พิการทางสายตา

- 1) ท่านมีความคาดหวังต่อการเรียนรู้ของบุตรหลานหรือไม่ อย่างไร
- 2) ท่านมีความคาดหวังต่อการรับรู้ภาพลักษณ์ทางร่างกายของบุตรหลานอย่างไร
- 3) ท่านคิดว่าควรให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้ต่อบุตรหลานของท่านในเรื่องใด อย่างไรบ้าง

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

ชื่อ-นามสกุล นางสาววันทนีย์ อารีรอบ

วัน เดือน ปี และสถานที่เกิด วันที่ 12 กันยายน พ.ศ.2528 จังหวัดภูเก็ต

ประวัติการศึกษา - ศิลปศาสตรบัณฑิต (สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา)

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ปีการศึกษา 2550

- สังคมวิทยามหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมวิทยา (สังคมวิทยา)

ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2555